Preot Ioan Sorin Usca

Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți

2. Ieşirea

Comentarii la Cartea Ieşirea

Introducere la Cartea Ieşirea

Ieşirea este a doua carte a Pentateuhului. Evreii o numesc **vaiele semot**[1] (= iată numele), după cuvintele de început. Septuaginta numeşte cartea **Εξοδος** (**Exodos**), după conținut, variantă preluată şi de Vulgata, care o numeşte **Liber exodi**. Traducerile româneşti preferă denumirea Ieşirea, mai rar folosind-o pe aceea de Exodul. În traducerile româneşti, de regulă, Ieşirea poartă subtitlul de: *A doua Carte a lui Moise*.

Pentru evrei, Cartea Ieşirii narează un moment crucial al istoriei lor sfinte, arătând grija divină de care s-au bucurat, constituirea lor într-o națiune şi primirea Legii dumnezeieşti. Pentru creştini, cartea vesteşte „în umbre" cele ce se vor împlini în Hristos (cf. Evrei 3, 1-6; I Corinteni 5, 7; Ioan 1, 29; 19, 36; I Corinteni 10, 2 ş.a.).

Comentarii la Cartea Ieşirea

CAPITOLUL 1 – *Evreii sunt asupriți în Egipt.*

1: **Iată numele fiilor lui Israel veniți în Egipt împreună cu Iacob, tatăl lor – fiecare cu toată casa sa**
2: **Ruben, Simeon, Levi şi Iuda,**
3: **Isahar, Zabulon şi Veniamin,**
4: **Dan, Neftali, Gad şi Aşer.**

Din pricina foametei, Iacov şi fiii săi au părăsit Canaanul şi s-au aşezat în Egipt, loc ce, în Scriptură, simbolizează adeseori stăpânirea satanei.

Itinerarul acesta e refăcut de către toți cei care, atraşi de cele vremelnice, *coboară*. „Plecând, ca dintr-un pământ sfânt, din viața de Dumnezeu iubitoare, şi coborând la ce-i mai rău şi mai urât şi aflat sub stăpânirea diavolului, am ajuns asemenea celor coborâți din Canaan în Egipt şi am căzut sub mâna Faraonului"[2]. *Biblia Hebraica* numeşte Egiptul *Mițraim* (= încercuire; țară închisă; prizonierat).

5: **Sufletele însă ieşite din Iacov erau de toate şaptezeci şi cinci, iar Iosif era de mai înainte în Egipt.**

„În textul ebraic: *şaptezeci* (conform tradiției care-i conferea acestui număr şi o valoare simbolică). Septuaginta însă, urmărind atestarea **tuturor** urmaşilor lui Israel, adaugă pe cei doi fii (ai lui Iosif) şi pe nepotul lui Efraim, pe fiul şi pe nepotul lui Manase, totalizând astfel 75 (vezi şi Facerea 46, 27), număr preluat şi de Noul Testament (Fapte 7, 14)"[3]. „Unii Părinți le-au reproşat

[1] ואלה שמות
[2] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[3] BBVA, p. 79

evreilor că ar fi alterat textul sacru: ex., Iustin *Dial*. 72 […] ♦ Coborârea în Egipt este înțeleasă, la modul alegoric, ca fiind captivitatea sufletelor în lume (Origen, *Hom. Ex.* 1, 3)"[4].

6: **Apoi Iosif a murit, precum şi toți frații săi şi toți cei din vremea aceea.**

7: **Iar fiii lui Israel s-au prăsit în număr mare şi s-au tot înmulțit şi-au tot crescut şi au devenit foarte puternici; se umpluse țara de ei.**

„Pentru Origen, există o legătură între moartea lui Iosif şi înmulțirea fiilor lui Israel; el descoperă în moartea lui Iisus Hristos sporirea poporului credincios şi în moartea pentru păcat (II Corinteni 4, 10; Coloseni 3, 5) a fiecărui credincios, sporirea duhovnicească (*Hom. Ex.* 1, 4)"[5].

Partea de până aici e o introducere, care reaminteşte intrarea israeliților în Egipt şi arată sporirea lor în generațiile următoare.

8: **Atunci s-a ridicat peste Egipt un alt rege care nu-l cunoscuse pe Iosif.**

„Probabil Ramses al II-lea, din dinastia a 19-1, 1290-1924 sau 1304-1238 î. Hr. (LthK)"[6]. Mai jos, propunem pe antecesorul acestuia. „După Origen, acest *alt rege* reprezintă *duhul acestei lumi*, diavolul care îi îndepărtează pe credincioşi de cele duhovniceşti şi caută să le întunece oamenilor dreapta judecată (*Hom. Ex.* 1, 5)"[7].

9: **Acesta a zis către poporul său: „Iată că neamul fiilor lui Israel e mult mai numeros şi mult mai puternic decât noi.**

De presupus că evreii nu ajunseseră mai numeroşi decât egiptenii. Ideea era aceea că, dacă-i vor lăsa să se înmulțească în acelaşi ritm, față de băştinaşi, în curând vor fi un pericol pentru regat. „După Origen, *regele* este Satan, care presimte înfrângerea poporului său, adică a gândurilor necurate, de către cei credincioşi care îl pomenesc pe Hristos (*Hom. Ex.* 1, 5)"[8].

10: **Haideți dar să luăm împotrivă-le măsuri iscusite, în aşa fel încât să nu se mai înmulțească; altfel, la vreme de război se vor uni şi ei cu vrăjmaşii noştri, ne vor birui şi-apoi vor ieşi din țară".**

SEP 1 traduce astfel începutul versetului: *Hai să-i lucrăm cu vicleşug*: „Verbul **κατασοφίζομαι**, *a folosi viclenia*, *a înşela prin vicleşug*, este surprinzător în context, unde *viclenie* înseamnă de fapt opresiune violentă. Se poate presupune că Faraon nu putea acționa deschis împotriva evreilor din cauza vechilor înțelegeri din vremea lui Iosif şi căuta motive *legitime* de a-i oprima"[9].

Diavolul, închipuit de Faraon, „nu vrea să părăsim țara sa, ci vrea să purtăm pururea chipul omului pământesc"[10]. Cum majoritatea comentatorilor plasează exodul în timpul lui Ramses al II-lea, presupunem că Faraonul amintit aici ar fi antecesorul aceluia, Seti I (1318-1304 î. Hr.).

11: **Şi astfel au pus peste ei vătafi de corvoadă, pentru ca prin munci grele să le facă viața grea; şi i-au zidit lui Faraon cetăți-grânare: Pitom şi Ramses şi On, adică Iliopolis.**

Cetăți-grânare: „cetăți situate la est de Delta Nilului, adică în imediata vecinătate a ținutului Goşen. Termenul *cetăți-grânare* poate indica nu numai locuri de însilozare a alimentelor, ci şi garnizoane militare. Cetatea On sau Iliopolis este indicată numai în Septuaginta"[11]. Acestea erau „cetăți de aprovizionare ale Egiptului, ridicate prin munca israeliților aserviți. Egiptul pare a nu cunoaşte o organizare riguroasă a corvezilor, dar mâna de lucru necesară marilor lucrări publice era recrutată dintre prizonierii de război sau şerbii de pe

[4] SEP 1, p. 195
[5] SEP 1, p. 195
[6] *Monumenta linguae dacoromanorum. Biblia 1688, Pars II, Exodus*, (în continuare, abreviat: EX), p. 209
[7] SEP 1, p. 195
[8] SEP 1, p. 196
[9] SEP 1, p. 196
[10] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, I, 5
[11] BBVA, p. 79

domeniile regale. Asimilarea lor acestor categorii inferioare a fost resimțită de israeliți ca o umilire de nesuportat (BJ)"[12].

Origen oferă câteva traduceri posibile ale numelor acestor cetăți: *Pitom* (= gura metehnei; gura prăpastiei), *Ramses* (= mâncătura ruginii) şi *Iliopolis* (= oraşul soarelui), acest ultim nume „în cinstea celui ce se preface în înger al luminii"[13], adică a lui *Faraon* (= fiul al soarelui), care închipuie pe diavol. „Numele celor trei oraşe au primit diverse explicații: conform etimologiei folosite de Philon şi dezvoltate pe vremea Părinților, **Πιθωμ** înseamnă *convingere*, **Ραμεσση** – *roadere* (mişcarea produsă de un vierme), de unde *senzație* (Philon, *Somn.* I, 77)"[14].

Asemeni egiptenilor procedează şi duhurile răutății care, pentru a nu spori noi în virtuți, doresc să ne vadă ocupați permanent cu nimicul: „Stăpânitorii veacului acestuia, punând stăpânire pe nenorocitele suflete ale oamenilor, le dezvlăguiesc în lucrări la lut şi cărămidă şi în cele ce se fac pe pământ şi pentru pământ şi, legându-le de nişte munci rele şi nefolositoare (căci aşa sunt cele ale trupului şi referitoare la trup), le silesc să primească o viață amară şi mult chinuită, care nu le va aduce nici un folos celor siliți să o rabde"[15].

12: **Dar cu cât erau mai apăsați, cu atât ei se înmulțeau şi deveneau mai puternici, aşa că pe Egipteni i-a prins groaza de fiii lui Israel.**

13: **Ca atare, Egiptenii îi puneau pe fiii lui Israel la muncă silnică**

14: **şi le făceau viața amară prin lucrări grele: la frământatul lutului, la cărămidărie şi la tot felul de munci pe câmp; aşadar, prin orice fel de muncă la care-i sileau cu străşnicie.**

„Istoria asupririi poporului lui Israel se continuă în 5, 6-23. În versetele următoare, […] măsurile luate pentru stârpirea pruncilor de parte bărbătească nu se acordă cu obligativitatea corvezilor, dar pregătesc istoria naşterii lui Moise (BJ)"[16].

„După ce am ajuns sub stăpânul tiran, adică sub satana, am fost supuşi lutului şi facerii de cărămizi, adică străduințelor celor mai de jos îndreptate spre pământ şi spre cele ale lui, împlinite nu fără sudoare. Căci nu e ferită de osteneli viața împrăştiată, deşi e deşartă"[17]. Lutul lipicios şi formele identice ale cărămizilor reprezintă mocirla păcatelor şi monotonia lor, căci păcatul nu aduce nimic nou, doar plictiseală şi dezgust.

15: **Apoi regele Egiptului le-a grăit moaşelor evreice, dintre care una se numea Şifra şi alta Pua,**

„Numele moaşelor, de origine ebraică, sunt asociate frumuseții, respectiv vorbirii. Pentru Philon, Sepphora [Şifra] înseamnă *pasăre mică* şi Phua [Pua] *cea roşie* (*Her.* 128). ♦ Origen extinde alegoria la cele două Testamente: una este Legea spirituală (Romani 7, 14), cealaltă înseamnă *Evanghelia scăldată în sângele lui Hristos*. ♦ Faraon este diavolul care încearcă să sugereze bărbaților din Biserică interpretări eretice şi opinii perverse (*Hom. Ex.* 2, 2)"[18].

16: **şi le-a zis: „Când moşiți la evreice, luați seama când sunt să nască: de va fi băiat, omorâți-l; iar de va fi fată, s-o cruțați".**

17: **Moaşele însă s-au temut de Dumnezeu: ele n-au făcut precum le poruncise regele Egiptului, ci i-au lăsat pe băieți în viață.**

---

[12] EX, p. 209
[13] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, I, 5
[14] SEP 1, p. 196
[15] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinare şi slujire în duh şi adevăr*, I
[16] EX, p. 209
[17] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[18] SEP 1, p. 196

„După Philon, moaşele, care îi ţin în viaţă pe băieţi, sunt suflete în căutarea tainelor nevăzute ale lui Dumnezeu care se zidesc în virtute; ele se împotrivesc lui Faraon, iubitor al materiei-femelă. De aceea *Dumnezeu le-a făcut bine* – v. 20 (*Leg*. III, 3.243)”[19].

18: **Atunci regele Egiptului le-a chemat pe moaşe şi le-a zis: „De ce-aţi făcut voi lucrul acesta, de i-aţi lăsat în viaţă pe băieţi?”**

19: **Moaşele i-au răspuns lui Faraon: „Femeile evreice nu sunt ca egiptencele; ele nasc înainte de a le veni moaşele”.**

Femeile evreice nu sunt ca egiptencele: „Textul Ebraic adaugă şi motivaţia: *ele sunt viguroase*”[20].

20: **Iar Dumnezeu le-a făcut bine moaşelor; poporul [lui Israel] se înmulţea şi foarte se întărea.**

21: **Şi fiindcă moaşele s-au temut de Dumnezeu, El le-a întărit casele.**

Pentru fapta lor, Scriptura a pomenit numele celor două moaşe: *Şifra* (= frumuseţe; făcătoare de bine) şi *Pua* (= cea strălucită). *El le-a întărit casele*: În SEP 1: *ele şi-au întemeiat familii*: „adică au avut numeroşi urmaşi. După Targum şi Midraş, moaşe erau şi mama şi sora lui Moise, care au primit casa preoţiei şi casa regalităţii”[21].

22: **Atunci Faraon i-a poruncit întregului său popor: „Tot copilul de parte bărbătească ce li se va naşte Evreilor să-l aruncaţi în Nil; pe fete însă, pe toate, să le lăsaţi în viaţă”.**

În Nil: „literal: în Fluviu (râul prin excelenţă al Egiptului)”[22]. Septuaginta redă numele prin **ποταμός** (= râu), „care desemnează fluviul cel mai important al Egiptului, Nilul, iar uneori unul sau altul dintre braţele sale principale (BJ)”[23]. „În tot acest pasaj, opoziţia masculin/feminin trimite, după Origen, la distincţia dintre virtute şi viciu. Faraon (*diavolul*) nu îngăduie să rămână în viaţă decât viciile, dar biruinţa lui Hristos asupra ispititorului deschide calea vieţii pentru cel ce crede şi se botează (*Hom. Ex*. 2, 3)”[24].

„Vedeţi, deci, ce poruncă dă alor săi stăpânul lumii acesteia: să lepede copiii noştri, să-i arunce în râu, să le întindă încă de la naştere capcane neîntrerupte, care se şi precipită încă de când încep să atingă sânii Bisericii, pentru a-i dezrădăcina, a-i urmări şi a-i îneca în valurile acestui veac”[25]. Porunca e în vigoare şi astăzi, vizând pe fiecare din noi, iar vrăjmaşul ne războieşte după o anumită strategie: „Tiranului îi place să vină la viaţă partea femeiască a vieţii sau simţirea trupească şi pătimaşă, spre care e mânată să se rostogolească firea omenească, în timp ce naşterea părţii bărbăteşti, a celei tari şi încordate spre virtute, a celei care poate să se războiască cu tiranul şi să se răscoale împotriva stăpânirii lui, îi este neplăcută”[26].

CAPITOLUL 2 – *Naşterea şi tinereţea lui Moise. El ucide un egiptean şi fuge în Madian. Dumnezeu Îşi aminteşte făgăduinţa.*

1: **Şi era un oarecare din seminţia lui Levi care şi-a luat femeie dintre fetele lui Levi.**

2: **Iar e a zămislit şi a născut un băiat; şi văzându-l cât e de frumuşel, l-a ascuns vreme de trei luni.**

[19] SEP 1, p. 196
[20] BBVA, p. 79
[21] SEP 1, p. 197
[22] BBVA, p. 79
[23] EX, p. 209
[24] SEP 1, p. 197
[25] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, II, 3
[26] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*

„În tradiția mitologică şi religioasă a multor popoare, naşterea unui copil predestinat împlinirii conştiente sau inconştiente a intențiilor divine este adesea tăinuită, pentru a-l apăra astfel de o primejdie amenințătoare”[27]. „Ca şi în alte cazuri, alegerea lui Dumnezeu se manifestă printr-o ocrotire deosebită, încă de la naşterea eroului”[28].

SEP 1: *văzând cât este de frumos*: „**αστειος**, *grațios*, *plin de har*, *fermecător*, traduce ebr. **tobh** care, asemenea lui **καλός** din greacă, înseamnă în acelaşi timp *frumos* şi *bun*; pentru Philon, sinonim cu stoicul **τέλειος**, *desăvârşit*. Acest lucru îl califică încă de la naştere pe Moise ca înțelept prin excelență. ♦ Verbul **σκεπάζω**, *a ascunde*, *a adăposti*, traduce verbul **țaphan**, *a ascunde*, redat în greacă de obicei prin **κρύπτω**. Origen descoperă aici o sugestie morală, **σκεπάζω** având şi sensul de a acoperi faptele bune care trebuie făcute în ascuns; dacă nu se fac astfel, puterile răului, simbolizate de egipteni, le întorc în favoarea lor, înecându-le sub valurile patimilor (*Hom. Ex.* 2, 3)”[29].

E necesară discreția atunci când vrem să punem început bunei viețuiri: „Dacă nu lucrăm în taină, egiptenii vor invada şi vor răpi înfăptuirile noastre şi le vor arunca în râu, unde valurile le vor înghiți”[30]. Despre tatăl copilului se spune doar că aparținea tribului lui Levi: „S-a trecut [...] sub tăcere tatăl lui Moise. [...] Aceasta pentru a arăta indirect că Hristos a fost fără tată după trup, deşi la vedere a avut un tată”[31]. Copilul e tip al lui Hristos şi prin frumusețea sa. Cele trei luni cât a fost ascuns pot fi asemănate cu zilele punerii Domnului în mormânt.

3: **Dar fiindcă nu putea să-l mai țină ascuns, mama sa a luat o lădiță de papură-mpletită, a uns-o cu catran şi cu smoală, a pus copilul în ea şi a aşezat-o în păpuriş, la marginea Râului.**

Coşul de papură e un „coş alungit, cu capac; sicriaş, arcă. Textul ebraic foloseşte aici acelaşi cuvânt ca pentru corabia (arca) lui Noe, vasul mântuitor al omenirii. Chiar în *Septuaginta*, grecescul **thive** e derivat din ebraicul **teva** şi se află numai aici, în versetele 3, 5 şi 6”[32]. „*Coş de papură*, **θιβις**, este atestat cu acest înțeles în papirusurile contemporane traducerii Ieşirii. Ca şi ebr. **tebhah**, are la origine un cuvânt egiptean cu înțelesul de *cutie*, *cufăr*, *scrin*. Acelaşi termen este tradus cu **κιβωτός** (Facerea 6, 14-16) pentru a desemna arca lui Noe. Pentru Părinți, începând cu Origen, folosirea acestui termen permite o comparație cu arca lui Noe. ♦ Începând din secolul al IV-lea, *coşul* în care a fost aşezat Moise este atestat în tradiția creştină ca simbol al Botezului, la Eusebiu al Emesei şi Grigorie al Nyssei”[33].

Dacă Moise e chip al lui Hristos, mama sa închipuie pe iudei şi Sinagoga. „După ce a înaintat în vârstă, Sinagoga care l-a născut, aprinsă spre ucidere, căci Hristos S-a ivit după trup din Iudei, L-a închis în mormânt. Chip clar al acestui fapt a fost Moise, pus prin mâna maicii lui în sicriaşul de papură”[34].

4: **Iar sora acestuia îl pândea de departe, să vadă ce i se va întâmpla.**

5: **Atunci fata lui Faraon s-a coborât la Râu să se scalde, în timp ce slujnicele ei se preumblau de-a lungul râului. Şi văzând ea lădița în păpuriş, şi-a trimis slujnica de a luat-o.**

Sora copilului poate închipui ceata Apostolilor care, în vremea Patimilor, urmăreau de departe evenimentele; iar fiica lui Faraon e chip al Bisericii celei din neamuri. „Ea părăseşte nedreptatea părintelui ei şi merge la şuvoiul de ape pentru a-şi spăla păcatele. Dobândind harul îndurării, ia în grija sa pe copil”[35]. Sau „fata lui Faraon, adică Biserica din neamuri, deşi avusese

[27] EX, p. 210
[28] SEP 1, p. 197
[29] SEP 1, p. 197
[30] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, II, 3
[31] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[32] BBVA, p. 80
[33] SEP 1, p. 197
[34] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[35] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, II, 4

ca tată pe satana, Îl află în apă, al cărei chip e Sfântul Botez, prin care şi în care e găsit Hristos, şi deschide sicriaşul. De fapt, El n-a rămas între morţi, ci a înviat pe moarte călcând şi a ieşit din mormânt”[36]. Dar Moise dus în casa lui Faraon poate închipui şi pogorârea Mântuitorului la iad. Hristos va zdrobi porţile iadului şi va elibera sufletele din închisoare, aşa cum Moise va părăsi casa lui Faraon, scoţând poporul evreu din robie.

6: **Şi dac-a deschis-o, a văzut în lădiţă un copil plângând. Fetei lui Faraon i s-a făcut milă de el şi a zis: „Acesta-i dintre pruncii Evreilor”.**

„Pentru Origen, fiica lui Faraon este Biserica venită dintre neamuri care eliberează Legea, închipuită de Moise, de sub tutela doicii sale, Sinagoga, şi din închisoarea reprezentată de coş (simbol al simţurilor), reprezentând interpretarea trupească a Legii de către evrei (*Hom. Ex.* 2, 4). Această interpretare se găseşte şi la Eusebiu al Emesei, Chiril al Alexandriei, Ilarie; Grigorie al Nyssei vede în fiica lui Faraon, *stearpă şi fără copii*, un simbol al culturii profane, necesară totuşi înainte de a accede la treapta filozofiei creştine (*VM* 2, 10)”[37].

7: **Dar sora sa a zis către fata lui Faraon: „Vrei să mă duc să-ţi chem o doică dintre femeile Evreilor ca să-ţi alăpteze copilul?”**

8: **Fata lui Faraon i-a zis: „Du-te!” Iar copila s-a dus şi a chemat-o pe mama pruncului.**

9: **Atunci fata lui Faraon i-a zis: „Ia-mi copilul acesta şi alăptează-mi-l, iar eu am să-ţi dau plata cuvenită!” Femeia a luat copilul şi l-a alăptat.**

„Iar că sinagoga iudeilor va primi la vremea sa pe Hristos de la Biserica din neamuri, cunoscând de la ea taina Lui, o arată uşor faptul că cea care a născut pe Moise îl primeşte de la fiica lui Faraon. Căci după ce L-a părăsit sinagoga iudeilor pe Iisus şi L-a respins prin neascultare, în timpurile din urmă Îl va primi, învăţând din cuvintele Bisericii. Iar lucrul acesta se dovedeşte ca nefiind fără câştig, ci dătător de mari nădejdi. Căci priveşte cum fiica lui Faraon îi făgăduieşte răsplată mamei lui Moise, dându-i să hrănească pruncul născut din ea”[38]. Fiind crescut de către propria-i mamă, Moise nu s-a înstrăinat de neamul căruia îi aparţinea. „Acest lucru ne învaţă că, în timpul în care zăbovim în ştiinţele din afară, să nu ne despărţim de laptele Bisericii, care ne hrăneşte pe noi”[39].

10: **Şi dacă băiatul a crescut, ea i l-a adus fetei lui Faraon. El i-a fost acesteia ca un fiu, iar ea i-a pus numele Moise, pentru că zicea: „Din apă l-am scos”.**

„În ebraică: **Moşe**, derivat din verbul **maşa** = *a scoate din*. Etimologie populară, care vrea să sugereze că Moise e primul mântuit. E greu însă de presupus că fiica lui Faraon cunoştea ebraica. Majoritatea lingviştilor biblici sunt de acord că numele e de origine egipteană: **mosis** sau **moses** = *fiu*, şi poate fi întâlnit, întreg sau prescurtat, în numele unor divinităţi sau faraoni: **Tuthmosis** = *fiul lui Thot*, **Ramses** = *fiul lui Ra*”[40].

În Septuaginta, transcrierea **Mosis** permite interpretarea *scos din apă*, numele fiind compus din **mon** (= apă) şi **esis** (= salvat). Clement Alexandrinul remarcă, urmând scrierii apocrife *Înălţarea la cer a lui Moisi*: „Este clar că părinţii au dat copilului un nume înainte [...] şi l-au numit Ioachim. Moisi, aşa cum spun cei iniţiaţi, a avut şi un al treilea nume în cer, Melhi, după înălţarea sa”[41].

11: **Şi a fost că după multă vreme, când se făcuse mare, Moise a ieşit la fraţii săi, fiii lui Israel, şi le-a văzut corvezile. A văzut cum un egiptean bătea pe un evreu, unul dintre fraţii săi, dintre fiii lui Israel.**

12: **Uitându-se de jur-împrejur şi văzând că nu-i nimeni prin preajmă, el l-a ucis pe egiptean şi l-a ascuns în nisip.**

---

[36] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[37] SEP 1, p. 198
[38] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[39] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*
[40] BBVA, p. 80
[41] *Stromate*, I, 153, 1

„Moise ne învață prin pilda lui să ajutăm virtuții ca celei de un neam cu noi și să omorâm pe cel ce se împotrivește virtuții”[42]. Când pornim să dezrădăcinăm un păcat (să-l ucidem pe egiptean) nu vom face aceasta oricum: „Cel ce se războiește prin smerita cugetare și nemâniere și sete se aseamănă celui ce a omorât pe vrăjmaș și l-a ascuns în nisip. Prin nisip să înțelegi smerenia. Căci aceasta nu îngrașă pășunea patimilor, ci e țărână și cenușă”[43]. „Văzându-i suportând tirania cumplită și cu adevărat greu de purtat [...], s-a gândit să-i elibereze și să-i scape de tot chinul. Omorând deci într-un mod oarecare pe cel ce hotărâse să-l nedreptățească, l-a ascuns în pământ, adică îl aruncase în părțile de sub pământ, închizându-l în iad. Aceasta vrea să spună prin ascunderea egipteanului mort în nisip. Iar din textele evanghelice poate afla cineva foarte ușor că cetele urâtoare de Dumnezeu și necurate ale dracilor au fost aruncate de puterea negrăită a Mântuitorului nostru, împreună cu satana, în iad, și osândite să locuiască în prăpastia fără fund”[44]. Moise este un model de viețuire și se face asemenea lui „cel ce rabdă ca până la primirea legii contemplațiilor naturale să fie sub simțire, adică sub fiica lui Faraon cel inteligibil, dar prin râvna sinceră a bunurilor dumnezeiești omoară cugetul egiptean al trupului și-l așează sub nisip, adică sub deprinderea neroditoare de rele, în care, chiar dacă se seamănă de dușman neghina răutății, nu răsare, pentru rădăcina cea lăuntrică a duhului, care naște și păzește nepătimirea”[45].

13: **A doua zi a ieșit din nou și a văzut doi evrei certându-se și i-a zis celui ce purta vina: „De ce-l bați tu pe aproapele tău?...”.**

14: **Acela însă i-a răspuns: „Cine te-a pus pe tine domn și judecător peste noi? Nu cumva vrei să mă omori și pe mine așa cum l-ai omorât ieri pe egiptean?” Și s-a spăimântat Moise și a zis: „Ieșit-a oare la lumină fapta pe care am făcut-o?”**

15: **Faraon însă a aflat despre această faptă și căuta să-l ucidă pe Moise, dar Moise a fugit de la fața lui Faraon și s-a dus să locuiască în țara Madian. Și dac-a sosit în țara Madian, s-a oprit la o fântână.**

Madian: „denumire sub care sunt desemnate în general triburi nomade din deșertul siro-arab, a căror influență a ajuns până în peninsula Sinai (LThK), ca atare localitatea este situată în general în Arabia, la sud de Edom. BJ, pornind de la o mențiune din III Regi 11, 18, o situează în peninsula Sinai, la este de deșertul Paran”[46]. „*Retragerea* lui Moise este redată de verbul grecesc **αναχωρειν**, de la care provine rom. *Anahoret*. Vasile cel Mare și Grigorie al Nyssei explică sensul monahismului capadocian pornind de la acest termen […]. De asemenea, Philon vedea în șederea lui Moise în Arabia o perioadă de antrenament moral și filozofic sub îndrumarea lui Dumnezeu, departe de ateismul lui Faraon (*Mos*. I, 48; *Leg*. III, 12-13). ♦ […] Madian: numele colectiv al unor triburi nomade trăind undeva la sud sau la sud-est de Palestina”[47].

Reținem de aici că nu vom putea fi de ajutor neamului nostru, până nu ne vom fi pregătit de ajuns; lucru pe care l-a înțeles și Moise, după o singură experiență, plecând spre *Madian* (= loc de judecată; sudori omenești) pentru a se exersa. El „avea din fire dragostea pentru adevăr; de aceea se vede că, chiar înainte de a lua conducerea poporului său, din pricina urii lui firești față de rău, a luptat împotriva celor răi cu prețul vieții sale; fiind izgonit de cei cărora le făcuse bine, a părăsit cu bucurie viața zgomotoasă egipteană și s-a dus în (Madian). Și acolo [...], vreme de 40 de ani, s-a ocupat cu contemplarea existențelor”[48]. La fel, Hristos, „fiind batjocorit în chip nelegiuit pentru cele ce se cuvenea să fie admirat, s-a mutat în chip necesar, părăsind

---

[42] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[43] Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XV, 9
[44] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieșire*, I
[45] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 35
[46] EX, p. 210
[47] SEP 1, pp. 198-199
[48] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, I, 1

Iudeea, în care S-a născut”[49]. Madian e o denumire ce desemnează triburile nomade din deşertul siro-arab, pătrunse şi în peninsula Sinai.

16: **Preotul din Madian avea şapte fete, care păşteau oile tatălui lor, Ietro. Şi venind ele acolo, au scos apă până ce-au umplut adăpătorile, ca să adape oile lui Ietro, tatăl lor.**

17: **Dar au venit păstorii şi le-au alungat. Atunci Moise s-a ridicat, le-a luat apărarea, a scos apă şi le-a adăpat oile.**

„Izvor al vieţii adevărate nu e decât cunoştinţa nepătată despre Dumnezeu. Deci puţul este chipul cunoştinţei sădite în firea noastră. De aceea, până ce ne folosim pentru cunoaşterea lui Dumnezeu de mintea dreaptă şi neforţată, înaintăm direct spre adevăr. Dar dacă cineva stăpânit de amăgiri se zbate spre ceea ce îi place lui, îşi va cheltui în acelea străduinţele sale. Aceasta socotesc că înseamnă în ghicitură scoaterea apei de către fetele lui Ietro şi folosirea de ea cu sila de către cei mai tari decât ele. În aceste neputinţe spunem că se află cei amăgiţi, când li se abate cunoştinţa înnăscută spre ceea ce nu e bun şi frumos, adică spre ceea ce înşeală şi spre ceea ce e de folos demonilor. Dar a venit în apărare Hristos. Căci alungând pe răii păstori mincinoşi, a adăpat cu apă vie, adică cu propovăduirea Lui dumnezeiască şi cerească”[50].

18: **Dar când ele au venit la Raguel, tatăl lor, acesta le-a zis: „Cum de-aţi venit voi astăzi atât de devreme?”**

19: **Iar ele au zis: „Un oarecare egiptean ne-a apărat de păstori, a scos apă şi ne-a adăpat oile”.**

20: **Zis-a el către fiicele sale: „Unde e? cum de l-aţi lăsat aşa? Chemaţi-l să mănânce!”**

21: **Şi a rămas Moise la omul acela, iar el i-a dat-o pe Sefora, fiica sa, de soţie.**

Septuaginta îl numeşte pe omul din Madian: Iothor (Ietro). Biblia Hebraica dă acest nume doar la 3, 1. Aici, preotul e numit Raguel, probabil „un al doilea nume al socrului lui Moise Cert rămâne acela de Ietro”[51]. *Ietro* înseamnă *cel nobil*, iar *Raguel, păstorul lui Dumnezeu.* Fiica sa, *Sefora* (= păsăruică; cunună), devine soţia lui Moise. „Chiar dacă trebuie să ne înrudim iarăşi cu cel de alt neam, adică chiar dacă trebuinţa ne sileşte să vieţuim cu filosofia de afară, să o facem îndepărtând pe păstorii cei răi de la întrebuinţarea nedreaptă a puţurilor.”[52] Sefora, fiind de neam străin, e chip al Bisericii celei din neamuri. Ea se uneşte cu Moise, după cum Biserica e mireasa lui Hristos. Lumea, asemeni lui Raguel, „intră în relaţie familiară cu El, dându-i ca pe o mireasă Biserica din neamuri, care e înţeleasă prin Sefora”[53].

22: **Ea a zămislit şi a născut un fiu, iar Moise i-a pus numele Gherşom, zicând: „Străin sunt eu în ţară străină”. Şi dac-a zămislit iarăşi, ea a mai născut un fiu, iar el i-a pus numele Eliezer, zicând: „Dumnezeul părintelui meu mi-a fost ajutor şi m-a scăpat din mâna lui Faraon”.**

A „doua jumătate a versetului se află numai în unele versiuni ale Septuagintei (printre care şi ediţia de Frankfurt 1597), în acord cu 18, 4”[54].

Moise a avut doi fii: pe *Gherşom* (= copil de pribeag; alungat) şi *Eliezer* (= Dumnezeu îmi e ajutor). Cât priveşte numele primului născut, „etimologia populară, luând în consideraţie numai prima silabă a numelui, **ger** – *străin*, l-a interpretat *copil de pribeag, de străin*; este mai degrabă un derivat de la un verb: *a alunga*”[55].

23: **Şi dacă a trecut îndelungată vreme, regele Egiptului a murit. Iar fiii lui Israel gemeau sub povara muncilor. Şi au strigat, iar strigarea lor s-a urcat de sub povara muncilor până la Dumnezeu.**

---

[49] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[50] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[51] BBVA, p. 80
[52] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*
[53] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[54] BBVA, p. 80
[55] EX, p. 210

24: **Şi le-a auzit Dumnezeu suspinele şi Şi-a adus aminte Dumnezeu de legământul pe care-l făcuse cu Avraam, cu Isaac şi cu Iacob.**

25: **Şi a cătat Dumnezeu spre fiii lui Israel şi li S-a făcut cunoscut.**

Ca şi uciderea (Facerea 4, 10), asuprirea lucrătorilor e un păcat strigător la cer, care necesită intervenţia divină. Cât priveşte exprimări precum *Dumnezeu Şi-a adus aminte* ori *S-a gândit la ei*, acestea trebuie privite ca pogorăminte la puterea de înţelegere a omului. Astfel e arătat planul lui Dumnezeu privind pe Israel, popor ce va deţine un rol central în istoria mântuirii.

CAPITOLUL 3 – *Chemarea lui Moise.*

1: **Moise păştea oile lui Ietro, socrul său, preotul din Madian. Şi dacă şi-a mânat el turma până dincolo de pustie, a ajuns la muntele lui Dumnezeu, la Horeb;**

„Muntele Horeb este unul şi acelaşi cu muntele Sinai, locul în care a fost dată Legea (19, 18-20; Deuteronom 4, 15)”[56]. „Pentru Philon, Moise, în ipostaza de păstor la Ietro, este călăuzitorul gândurilor de la deşertăciune spre cele bune. Egiptenii, robi ai patimilor, au oroare de păstori şi urăsc dreapta judecată (*Sacrif.* 50-51; *Agr.* 43)”[57].

2: **iar îngerul Domnului i S-a arătat într-o pară de foc din mijlocul unui rug; şi [Moise] a băgat de seamă că rugul ardea, dar rugul nu se mistuia.**

„*Îngerul Domnului*: Domnul Însuşi, în chipul în care li Se face El accesibil oamenilor (vezi Facerea 16, 7-14)”[58]. „Scenă celebră, în care Moise Îl descoperă pe Dumnezeul făgăduinţelor, iar Acesta i Se descoperă ca fiind mai presus de orice nume. Rug: tufiş, arbust. În rugul aprins şi nemistuit mistica răsăriteană a văzut prefigurarea Sfintei Maria, Fecioara Născătoare şi rămasă fecioară, prin care Dumnezeu li S-a arătat oamenilor în persoana Fiului Său. În Deuteronom 33, 16 Dumnezeu e numit *Cel ce S-a arătat în rug* (Septuaginta) sau *Cel ce locuieşte în rug* (Textul Ebraic)”[59]. „Focul, ca forţă creatoare şi, în acelaşi timp, distrugătoare, este la majoritatea popoarelor venerat ca element esenţial al divinităţii. În Vechiul Testament, Iahve l-a ales ca simbol al Său, prin care se dezvăluie celor aleşi, cf. Ieşirea 13, 21; 24, 17; 19, 18; Psalmi 17, 10”[60]. „După Theodoret, *îngerul* nu este Tatăl, ci Unul-Născut Fiul Său (*QE* 5). Tot după el, minunea prefigurează fecioria inalterabilă a celei care avea să-L nască pe Unul-Născut. În acelaşi tratat afirmă că Dumnezeu S-a arătat în rug pentru a-i împiedica pe evrei să adore un idol cioplit din lemnul arborilor (*QE* 6)”[61].

Acest rug a inspirat numeroase interpretări. După Sfântul Grigorie Palama, aici s-a arătat lumina cea necreată: „Nu se aprinde niciodată jertfelnicul Tău dumnezeiesc prin foc străin şi pământesc. Căci e un foc străin şi ceresc de alt mod, păstrat prin transmiterea focului nestins, pe care ai venit să-l arunci pe pământ (Luca 12, 49), ca pe un ocean nemărginit, prin iubirea Ta de oameni.”[62] În rug se afla doar strălucirea focului, nu şi puterea lui arzătoare: „De aceea şi pe noi un cuvânt ne învaţă în taină că atunci când vom da răspuns de faptele săvârşite în viaţă, natura focului se va împărţi, pe de o parte în lumină, spre desfătarea celor drepţi, iar pe de altă parte în durere arzătoare, rânduită celor osândiţi”[63]. Rugul anunţă şi întruparea Domnului din Fecioara: „Prin aceasta învăţăm să cunoaştem şi taina Sfintei Fecioare, din care a strălucit prin naşterea vieţii omeneşti lumina dumnezeirii, care a păzit nestricat rugul aprins, neveştejindu-se

[56] BBVA, p. 81
[57] SEP 1, p. 200
[58] BBVA, p. 81
[59] BBVA, p. 81
[60] EX, p. 210
[61] SEP 1, p. 200
[62] *Despre împărtăşirea dumnezeiască*, 20
[63] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, VI, 3

frumusețea fecioriei prin naştere”[64]. Sau focul acela e „Cuvântul dumnezeiesc, Care în timpurile mai de pe urmă a strălucit din rugul Sfintei Fecioare şi a petrecut cu noi prin trup”[65]. „Acesta, Care odinioară a fost şi în foc, în vorbirea cu Moisi din rug, a voit să se nască şi om, prin Fecioara”[66]. „Acest Domn S-a arătat lui Moisi iarăşi, atât cât a putut Moisi să-L vadă. Domnul este iubitor de oameni şi Se coboară totdeauna la slăbiciunile noastre”[67]. Dar rugul vesteşte şi patima mântuitoare: „Rugul este un arbust cu spini. După ce Cuvântul a încetat darea legii şi după ce a încetat trăirea Sa printre oameni, Domnul a fost încununat în chip tainic iarăşi cu spini”[68]. Pentru a ne împărtăşi, la rându-ne, de asemenea vedere, trebuie să biruim întâi vrăjmaşii lăuntrici: „Iar după ce vom ucide pe acest egiptean, vom vedea şi noi, în rugul smereniei, pe Dumnezeu”[69]. „Sfânta Scriptură aseamănă firea dumnezeiască cu focul pentru marea lui forță şi pentru că poate să mistuie cu uşurință totul. [...] Dar precum spinii nu pot suporta focul, aşa nici omenescul Dumnezeirea. Dar în Hristos s-a făcut suportabilă. [...] Dumnezeu S-a sălăşluit în templul luat din Fecioară, coborându-Se pe Sine la o blândețe şi umilință minunată şi restrângând oarecum puterea de vătămare a firii Lui, ca să Se facă încăput (adaptat), ca şi focul spinilor. Iar că ceea ce se strică prin fire, adică trupul, a fost făcut de El mai tare ca stricăciunea ne-o arată prin ghicitură focul din rug care păstrează nevătămat lemnul”[70].

Arătarea s-a făcut pe Muntele *Horeb* (= pustie; fierbinte; noutate), vechi nume al Muntelui *Sinai* (= munte stâncos; muntele mărăcinilor).

3: **Atunci Moise şi-a zis: „Ia să fac eu câțiva paşi ca să văd această mare vedenie: ce-o fi asta, că rugul nu se mistuie…”.**

„Pentru Grigorie al Nyssei, rugul aprins înseamnă iluminare (*Cant.* 12; *VM* 2, 19). Spinii rugului simbolizează încercările virtuții care duc la vederea luminii taborice. În lumină se arată Logosul, Dumnezeu întrupat. Rugul reprezintă trupul pe care l-a primit Logosul (*VM* 2, 20). Tot după Grigorie al Nyssei, rugul care nu se mistuie reprezintă maternitatea feciorelnică a Născătoarei de Dumnezeu”[71].

4: **Când însă Domnul a văzut că el se apropie să vadă, i-a făcut Domnul chemare din mijlocul rugului, zicând: „Moise! Moise!” Şi el a răspuns: „Ce este?”**

„*Ce este*?; Textul Masoretic are: *Iată-mă*! Proprie Septuagintei, întrebarea lui Moise, care se referă simultan la natura evenimentului, la identitatea glasului auzit şi la sensul chemării, a stat la baza unor elaborări teologice importante la exegeții de limbă greacă, în relație cu Ieşirea 3, 14”[72].

5: **Domnul a zis: „De-aici mai departe să nu te-apropii!; scoate-ți încălțămintea din picioare, că locul pe care stai este pământ sfânt!”**

„Philon interpretează chemarea şi apoi interdicția divină astfel: Moise încearcă să afle cauzele generării şi ale coruperii; însă o astfel de cunoaştere îi este inaccesibilă omului, fiind rezervată dumnezeirii. Dumnezeu, în marea Sa îndurare, îl opreşte pe Moise de la această căutare imposibilă, zicându-i: *Aici să nu te apropii*! (*Fuga* 161-163)”[73]. „Pentru unii exegeți, descălțarea sandalelor reprezintă un gest de asceză, de renunțare la grijile vieții pământeşti (Grigorie al Nyssei, *VM* 2, 22-23; *Cant.*, *GNO* VI, p. 355). Pe de altă parte, veşmintele preoțeşti nu comportă încălțăminte, fiindcă preotul trebuie să calce numai pe pământ sfințit şi îi este interzis să se atingă de piei moarte. După tradiția evreiască, această prescripție, dată lui Moise,

---

[64] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[65] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 35
[66] Sfântul Iustin Martirul, *Apologia întâi*, LXIII
[67] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, X, 6
[68] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, II, 75, 1-2
[69] Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XV, 38
[70] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[71] SEP 1, pp. 199-200
[72] SEP 1, p. 200
[73] SEP 1, p. 200

indică renunţarea la viaţa conjugală din momentul învestirii în misiune. Gestul este întâlnit de altfel şi la păgâni, care se descalţă pentru a intra în temple (Iustin, *Apol*. I, 62)”[74].

De Dumnezeu nu ne putem apropia oricum: „Când Moise încearcă să se apropie de rugul arzător, e împiedicat până nu dezleagă încălţămintea picioarelor. Cum nu te vei dezlega şi tu de orice cuget pătimaş, dacă vrei să vezi pe Cel mai presus de orice simţire şi înţelegere şi să vorbeşti cu El?”[75]. Curelele din pielea animalului mort semnifică simţualitatea pătimaşă, iar picioarele sunt umblările sufletului. De aceea, Domnul „a poruncit lui Moise, vestitorul celor dumnezeieşti, să dezlege încălţămintea picioarelor, ca să arate că mişcarea vieţii după lege nu e încă curată, nici cu totul eliberată de faptele stricăciunii şi ale morţii”[76]. Moise se supune şi „îşi apropie talpa cugetării goală şi cu totul liberă de încălţămintele moarte ale gândurilor omeneşti de această taină, întorcând spre înţelegere puterea înţelegătoare a minţii ca pe o faţă, dar deschizând numai prin credinţă puterea ascultătoare a sufletului, ca pe o ureche, spre primirea tainei”[77]. Moise „a învăţat că sufletul trebuie să se desfacă cu putere de alipirea la toate cele trupeşti, când porneşte prin contemplaţie pe drumul cunoaşterii şi înţelegerii celor mai presus de lume, şi să se înstrăineze prin lepădarea încălţămintelor, cu desăvârşire, de viaţa de mai înainte, ataşată trupului”[78]. E vrednic de semnalat şi un alt aspect: „Numeşte pustia fără apă şi roditoare de spini, în care era şi rugul, pământ sfânt. Căci tot locul în care este Hristos e sfânt”[79].

6: **Şi i-a zis: „Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam şi Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacob!” Iar Moise şi-a întors faţa, fiindcă se temea să se uite deschis către faţa lui Moise.**

„Părinţii Bisericii descoperă aici identitatea Fiului şi a Tatălui. *Domnul* s-ar referi la *înger*, adică la Fiul, în 3, 2, şi la Dumnezeu Tatăl, în 3, 6.14 (Vasile cel Mare, *Adv. Eun*. II, 18)”[80].

Se afirmă clar nemurirea sufletului: „Evident că aceştia trăiesc şi există. Dacă Avraam, Isaac şi Iacov ar fi morţi, n-ar urma că Dumnezeu este Dumnezeul unor oameni ce nu există?”[81] Dar nu negăm nici valoarea trupului: El este Dumnezeul celor „ale căror suflete trăiesc în mâna Lui; iar corpurile vor trăi iarăşi prin înviere”[82].

7: **Şi a zis Domnul către Moise: „Văzut-am necazul poporului Meu în Egipt, i-am auzit strigătul de sub apăsarea celor ce-l muncesc; da, îi cunosc durerea.**

Poporului redă „gr. **λαός** – *popor*. În Vechiul Testament se face în principiu distincţia între **goi**, redat, în majoritatea cazurilor, în Septuaginta, prin **εθνος** şi **’am**, tradus prin **λαός**. Primul termen desemnează o unitate politică, dar mai cu seamă una geografică, cu o formă comună de stat, limbă şi drept, cf. Facerea 10, 20. Folosit iniţial şi pentru poporul lui Israel (Facerea 12, 2; Psalmi 32, 12; Isaia 1, 4), devine curând termenul specific prin care se desemnează popoarele străine, *păgânii*, ce aparţin unei alte religii decât aceea a lui Israel. Cel de al doilea termen, iniţial unul de rudenie, *frate de tată*, denumind apoi legătura de sânge, devine termenul consacrat pentru poporul lui Dumnezeu şi al legământului, Israel”[83].

8: **M-am pogorât dar să-l scap din mâna Egiptenilor, să-l scot din ţara aceasta şi să-l duc într-un pământ roditor şi larg, în ţara unde curge lapte şi miere, în ţinutul Canaaneenilor, al Heteilor, al Amoreilor, al Ferezeilor, al Ghergheseilor, al Heveilor şi al Iebuseilor.**

---

[74] SEP 1, p. 200
[75] Evagrie Ponticul, *Cuvânt despre rugăciune*, 4
[76] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, I
[77] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 35
[78] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 67
[79] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, I
[80] SEP 1, p. 200
[81] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XVIII, 11
[82] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 15
[83] EX, p. 211

Sunt amintite aici populațiile „palestiniene non-semitice; Canaaneenii şi Amoreii se aflau acolo înainte de venirea Israeliților”[84].

9: **Iată dar că strigarea fiilor lui Israel a ajuns acum până la Mine, şi am văzut apăsarea cu care-i apasă Egiptenii.**

10: **Şi acum, vino să te trimit la Faraon, regele Egiptului, şi să scoți din țara Egiptului pe poporul Meu, pe fiii lui Israel”.**

Misiunea lui Moise de a elibera pe evrei din robie anticipează eliberarea omenirii din robia păcatului: „Acolo vezi pe Faraon, despotul amarnic şi nemilos, şi pe ipistații aspri, purtând chipul satanei şi al oastei lui, care nu aduc asupriri trupeşti necruțătoare, ci necăjesc cu sârguință şi în chip neobosit sufletul. Moise conduce acolo poporul lui Dumnezeu. La noi, ce covârşire! Însuşi Fiul şi Cuvântul adevărat al lui Dumnezeu cel ipostatic întrece mult şi nesfârşit litera legii”[85]. „Moisi a fost trimis de Dumnezeu în Egipt; [...] Hristos a fost trimis de Tatăl în lume”[86].

11: **Moise I-a zis lui Dumnezeu: „Cine sunt eu, ca să mă duc eu la Faraon, regele Egiptului, şi să-i scot eu pe fiii lui Israel din țara Egiptului?...”.**

„Moise nu mai era acum decât un fugar din Egipt şi un păstor în Madian, elemente care-i justificau smerenia în fața lui Dumnezeu”[87].

12: **Iar Dumnezeu i-a grăit lui Moise: „Eu voi fi cu tine, şi acesta-ți va fi semnul că Eu sunt Cel ce te trimite: în aceea că-l vei scoate pe poporul Meu din țara Egiptului şi că vă veți închina lui Dumnezeu în muntele acesta”.**

„”Munții, ca opere impunătoare ale creației, erau alături de râuri şi izvoare, în mitologiile orientale, lăcaşuri ale divinității (de ex. Olimpul în mitologia greacă)”[88].

13: **Şi a zis Moise către Dumnezeu: „Iată, eu mă voi duce la fiii lui Israel şi le voi zice: - Dumnezeul părinților voştri m-a trimis la voi… Dar dacă ei îmi vor zice: Cum Îl cheamă?, eu ce să le spun?”**

14: **Zisu-i-a Dumnezeu lui Moise: *„Eu sunt Cel ce este*”. Apoi i-a zis: „Aşa să le spui fiilor lui Israel: *Cel ce este*, El m-a trimis la voi!”**

Dumnezeu Se numeşte pe Sine drept *Cel ce este*; în Biblia Hebraica citim: **ehyeh aser ehyeh**[89]; în Septuaginta: **Ego imi o on**; în Vulgata: **Ego sum qui sum**. „Text fundamental pentru modul în care Dumnezeu Se defineşte pe Sine. Definiția e concentrată în celebra tetragramă YHWH (care se poate citi IAHVE sau, mai rar, IEHOVA), al cărei nucleu e verbul *a fi*. Textul ebraic are câteva variante de traduceri: *Eu sunt Cel ce sunt* (misterul lui Dumnezeu, Care refuză să-Şi dezvăluie numele); *Eu sunt ceea ce sunt* (ființa prin ea însăşi); *Eu sunt fiindcă sunt* (conținând în Sine propria cauzalitate) şi chiar *Eu sunt cel ce voi fi* (Cel pe Care oamenii Îl vor percepe prin revelații succesive). *Septuaginta* preferă sensul *Eu sunt Cel ce este* (Dumnezeu este existență în sine, singura realitate adevărată şi cauza unică a tuturor realităților); tot aşa tălmăceşte şi Biblia de Ierusalim, revendicându-şi aplicarea unei riguroase sintaxe ebraice”[90]. Este „bine cunoscutul verset prin care se consideră că a pătruns ontologia greacă în teologia biblică[91]. O traducere posibilă a textului ebraic ar fi: *Eu sunt Cel care va fi* (*acolo*) în relație cu trimiterea lui Moise, sau *Eu sunt Cel ce sunt*, sau *Eu voi fi* (*acolo*) *pentru că sunt* (*aici*), sau *Eu sunt fiindcă Eu sunt*, sau *Eu sunt Cel ce este* în Septuaginta”[92].

„Dintre toate numele care se dau lui Dumnezeu, se pare că cel mai propriu e *Cel ce este*,

---

84 BBVA, p. 81
85 Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, 63
86 Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza I mistagogică*, 3
87 BBVA, p. 81
88 EX, p. 211
89 אהיה אשר אהיה
90 BBVA, p. 81
91 E vorba, evident, despre traducerea Septuagintei.
92 SEP 1, p. 201 – Septuaginta: **Εγώ ειμι ο ων**.

după cum El Însuşi S-a numit pe munte, lui Moisi [...]. Căci are adunată în El Însuşi toată existenţa, ca o mare infinită şi nemărginită a fiinţei. Dar, după cum spune Sfântul Dionisie, numele cel mai potrivit al lui Dumnezeu este *Cel bun*, căci nu este cu putinţă să spui despre Dumnezeu că întâi există şi apoi este bun"[93]. „El este cu adevărat *Cel ce este*. Numele acesta nu I se cuvine decât Lui singur în mod propriu şi special, chiar dacă prin abuz acest nume se dă şi altora"[94].

15: **Apoi a zis Dumnezeu iarăşi către Moise: „Aşa să le spui fiilor lui Israel: - Domnul** [Iahve]**, Dumnezeul părinţilor voştri, Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacob, El m-a trimis la voi; Acesta-i numele Meu de-a pururi; aceasta-i pomenirea Mea din neam în neam…**

16: **Aşadar, du-te şi adună-i pe bătrânii fiilor lui Israel şi spune-le: - Domnul, Dumnezeul părinţilor voştri, Dumnezeul lui Avraam şi Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacob, mi S-a arătat şi a zis: Îndeaproape v-am cercetat pe voi şi câte vi se-ntâmplă vouă în Egipt!**

V-am cercetat redă „gr. **επισκοπειν** – *a vizita*: semnifică, în Septuaginta, dreptul absolut de a privi, judeca şi sancţiona, acţiunea lui Dumnezeu prin care îşi exprimă voinţa de a interveni, binecuvântând sau pedepsind, în viaţa unui individ sau a comunităţii (BJ, ThWNT, II, p. 597)"[95]. Verbul implică ideea de vizitare, cercetare atentă.

17: **Şi mi-a mai zis: Din prigoana Egiptenilor vă voi ridica în pământul Canaaneenilor, al Heteilor, al Amoreilor, al Ferezeilor, al Ghergheseilor, al Heveilor şi al Iebuseilor, în ţara unde curge lapte şi miere…**

„*ţara în care curge lapte şi miere* a fost înţeleasă de Părinţi ca fiind Hristos (*Epistola lui Barnaba*); cina de după botez, euharistia din care se hrănesc, precum pruncii, cei credincioşi. Hipolit descrie prima euharistie a celor botezaţi pe vremea când Trupul şi Sângele Domnului li se dădeau împreună cu lapte şi miere, şi acestea fiind *euharistice*, indicând împlinirea acestei făgăduinţe (*Trad*. 21, SC 11 bis., pp. 90-93)"[96].

Într-adevăr, din Canaan nu lipseau mierea şi produsele lactate, dar acestea au şi un înţeles mistic: „Domnul hrăneşte pe cei ce sunt prunci în El şi veseleşte pe cei ce au ajuns la bărbăţie în El, ca Unul ce hrăneşte cu virtuţi, prin făptuire, ca şi cu un lapte, pe cei ce se tem de El, şi îndulceşte cu cunoştinţe de taină, ca şi cu o miere, prin contemplaţie duhovnicească, pe cei ce-L iubesc"[97].

18: **Ei îţi vor asculta glasul, iar tu şi bătrânii lui Israel veţi intra la Faraon, regele Egiptului, şi-i veţi zice: - Domnul, Dumnezeul Evreilor, ne-a chemat; ca atare, ne vom duce în pustie, cale de trei zile, ca să-I aducem jertfă Dumnezeului nostru…**

„După Origen, cele *trei zile* au înţeles moral: este vorba de păzirea sufletului, a trupului şi a duhului după poruncile lui Dumnezeu. De asemenea, au şi un înţeles mistic: cele trei zile prefigurează participarea credinciosului la Învierea Domnului *cea de a treia zi* (*Hom. Ex.* 3, 3; 5, 2)"[98].

19: **Eu însă ştiu că Faraon, regele Egiptului, nu vă va lăsa să plecaţi dacă nu va fi silit de o mână tare.**

„Prin aceste cuvinte, Domnul face cunoscute două lucruri: Dumnezeirea Sa, pentru că cunoaşte mai dinainte viitorul, şi iubirea Sa de oameni, pentru că dăruieşte prilejuri de pocăinţă libertăţii de voinţă a sufletului"[99].

---

[93] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, I, 9
[94] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre Sfânta Treime*, I
[95] EX, p. 211
[96] SEP 1, p. 202
[97] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Epistole*, 9
[98] SEP 1, p. 202
[99] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, 76, 3

20: **Voi întinde deci mâna Mea şi voi lovi Egiptul cu tot felul de minuni pe care le voi face în mijlocul lui; după care vă va lăsa să plecați.**

21: **Voi face ca poporul acesta să aibă trecere în ochii Egiptenilor şi, când veți pleca, nu veți ieşi cu mâinile goale;**

22: **fiecare femeie va cere de la vecina ei şi de la casnica ei lucruri de argint, lucruri de aur şi haine, şi le veți pune pe fiii voştri şi pe fetele voastre, şi-i veți despuia pe Egipteni".**

„*A despuia*, **σκυλεύειν**, este înțeles de către Philon fie ca plată dreaptă a muncii, fie, mai exact, ca un tribut pe care cei învinşi sunt datori să-l dea învingătorilor, după luptă, ca recunoaştere a suveranității (*Mos.* II, 140-142). Pentru Irineu, prăzile pe care creştinii le-au luat de la păgâni au fost utilizate spre folosul oamenilor şi întru slava Domnului, după modelul prăzilor luate de evrei de la egipteni (*Adv. haer.* III, 30, 1-4). Origen vede în *prădarea* egiptenilor o alegorie a folosului filozofiei păgâne, nu fără riscul ereziilor, simbolizat, mai departe, de vițelul de aur (*Ep. Greg.*)"[100].

Pe scurt, Dumnezeu vesteşte desfăşurarea evenimentelor viitoare.

CAPITOLUL 4 – *Moise capătă puterea de a face semne; pleacă din Madian în Egipt, unde i se alătură Aaron.*

1: **Moise a răspuns şi a zis: „Dar dacă nu mă vor crede şi nu vor asculta de glasul meu, ci vor zice: - Nu ți s-a arătat ție Dumnezeu!, ce să le spun?"**

2: **Zisu-i-a Domnul: „Ce ai tu în mână?" Şi el a răspuns: „Un toiag".**

3: **„Aruncă-l jos!" i-a zis. Şi Moise a aruncat toiagul jos, şi toiagul s-a făcut şarpe. Iar Moise a fugit de el.**

4: **Şi a zis Domnul către Moise: „Întinde mâna şi apucă-l de coadă!" Şi şi-a întins mâna şi l-a apucat de coadă şi-n mâna lui s-a făcut toiag.**

„După Philon, *toiagul* reprezintă educația pe care se sprijină înțeleptul. Aruncat, devine şarpe, care este un simbol pentru iubirea de plăcere, pe care Moise, pentru a fi desăvârşit, trebuie s-o stăpânească (*Leg.* III, 88-93). Pentru Irineu (*Adv. haer.* III, 21, 8), *toiagul* reprezintă întruparea Fiului, care *înghite* lăcomia egiptenilor [7, 12]; pentru Grigorie al Nyssei, el prefigurează lemnul Crucii prin care s-au făcut minuni (*VM* 2, 27.31)"[101].

„Căderea toiagului din mâna lui Moise înseamnă că omul, făcut la început după chipul lui Dumnezeu, ca un pom al raiului, şi aşezat în slava împărătească şi în mâna Făcătorului, s-a rostogolit la pământ pentru că a cugetat să aleagă cele trupeşti şi, pentru răutatea lui ajunsă la culme, era ca un şarpe în ochii lui Dumnezeu. [...] Când a binevoit Dumnezeu şi Tatăl să readune toate în Hristos şi să rezidească ceea ce a făcut la început, ne-a trimis din cer pe Unicul Născut, mâna Lui cea dreaptă [...]. Şi atunci a prins omenirea care zăcea la pământ şi a izbăvit-o din răutatea de fiară, arătată în viciu şi păcate, a ridicat-o iarăşi prin sfințenie la cinstea împărătească şi la blândețea virtuții"[102].

5: **„[Asta], ca să te creadă că ți S-a arătat ție Dumnezeul părinților tăi, Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacob!"**

6: **Şi i-a mai zis Domnul: „Vâră-ți mâna în sân!" El şi-a vârât mâna-n sân. Dar când a scos-o din sân, iată că mâna îi era albă de lepră, ca zăpada.**

Lepra, „gr. **λεαπρα** redă ebr. **sappahat** – *psoriasis vulgaris*, de fapt, probabil, numele generic al bolilor de piele. Boala numită de Herodot (*Hist.* 138) **λέπρα** < **λέπειν** – *a* coji, *a* jupui – este denumită, începând cu epoca alexandrină, **ελεφαντίασις**. În religia mozaică,

[100] SEP 1, p. 202

[101] SEP 1, pp. 202-203

[102] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, II

existau reguli stricte împotriva leproşilor, datorate nu atât unor intenţii profilactice, cât unor reguli cultice"[103]. După Origen, „*mâna* lui Moise reprezintă faptele Legii (nedepline, nedesăvârşite) prin care nimeni nu se poate mântui (*Hom. Ex.* 12, 3), iar după Tertulian, miracolul reprezintă un argument în plus pentru învierea trupurilor (*Res.* 55, 8)"[104].

7: **[Domnul] i-a zis: „Vâră-ţi din nou mâna în sân!" El şi-a vârât mâna-n sân; dar când a scos-o din sân, iată că ea din nou se făcuse aşa cum era tot trupul.**

„După Maxim Mărturisitorul, primul gest al lui Moise simbolizează Întruparea şi Învierea din morţi, care i-a urmat, iar al doilea gest simbolizează întoarcerea Domnului la sânul Tatălui (*Qu.* 1)"[105].

8: **„Dacă nu te vor crede şi nu vor asculta de glasul întâiului semn, te vor crede prin glasul celui de al doilea;**

„Până ce omul făcut după chipul dumnezeiesc era ocrotit în sânul lui Dumnezeu şi nu călcase încă porunca dată, acoperit de grija şi iubirea Lui, vieţuia curat şi sfinţit şi necunoscând moartea. Dar după ce a ieşit de sub acoperământul şi iubirea lui Dumnezeu prin aplecarea spre rău, s-a vădit făţiş întinat şi spurcat şi bolind de necurăţia morţii. Prinzându-ne apoi iarăşi Dumnezeu şi Tatăl în Hristos şi învăluindu-ne în harul dumnezeiesc şi avându-ne oarecum în sân prin înfiere, am lepădat omorârea venită din vechiul blestem şi ne-am întors la starea de la început"[106].

9: **dar dacă nu te vor crede nici după amândouă semnele şi nu vor asculta de glasul tău, atunci să iei apă din Nil şi s-o verşi pe uscat; acolo, pe uscat, apa luată din Nil se va preface-n sânge".**

„Tertulian vede în cele trei minuni succesive trei momente ale acţiunii divine: eliberarea de demon, de moarte şi de pedeapsa viitoare (*Res.* 28, 1-2)"[107].

„Cel din urmă semn a fost lumii moartea în Hristos şi curăţirea prin apă şi prin sânge, aflându-se alăturea, se înţelege, şi sfântul Trup, ceea ce este arătat prin uscat"[108].

10: **Atunci Moise a zis către Domnul: „Iartă-mă, Doamne, dar eu nu-s făcut pentru vorbă – şi asta, nu de ieri sau de-alaltăieri, nici de când ai prins Tu să grăieşti cu robul Tău -: gura mi-i gângavă, limba mi-i încâlcită…".**

„În Septuaginta nu se precizează natura neputinţei lui Moise, ca în Textul Masoretic, dar, în 6, 12, **ἄλογος** indică limpede dificultatea de a vorbi. Se mai poate înţelege faptul că elocinţa omenească, comparată cu cuvântul lui Dumnezeu, este *neputinţă* de a vorbi (Philon, *Mos.* I, 83). ♦ În sens fizic, incapacitatea lui Moise evidenţiază puterea lui Dumnezeu, care îi face de ruşine pe egipteni cu ajutorul unui om cu limba împleticită, aşa cum, mai târziu, şi-a ales ucenici dintre smeriţii pescari (Matei 4,18-21) sau vameşi (Matei 9, 9) (cf. Theodoret, *QE* 11)"[109].

Părerile despre gângăveala lui Moise sunt împărţite. Unii socotesc că, într-adevăr, el suferea de un defect de vorbire. În general, însă, se crede că ezitările lui Moise se datorau sfielii sale în faţa unei misiuni atât de copleşitoare. „Când sunt trimişi de Dumnezeu în ajutorul oamenilor, sfinţii, din smerenie, nu primesc"[110]. Origen e categoric: „Vorba lui Moise nu era greoaie, nici stângace limba lui. El nu era lipsit de vervă profetică. De altfel, pentru egipteni, vorba sa a fost sonoră şi elocinţa sa neîntrecută"[111]. Dar „Moisi vedea slăbiciunea limbii lui, care nu putea sluji măreţiei celor gândite de mintea sa"[112]. „Şi l-a iertat Dumnezeu, pentru că n-a

[103] EX, p. 212
[104] SEP 1, p. 203
[105] SEP 1, p. 203
[106] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, II
[107] SEP 1, p. 203
[108] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, II
[109] SEP 1, p. 303
[110] Ava Dorotei, *Învăţături de suflet folositoare*, II, 10
[111] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, III, 1
[112] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, XV, 1

spus-o aceasta împotrivindu-se, ci din multă smerenie”[113]. Îi era greu să exprime cele ce, până la venirea Cuvântului, rămâneau abia întrezărite. „Cu adevărat, legea a fost prea greoaie la limbă spre a putea articula cum se cuvine învăţătura despre Cel ce este. Şi nu a fost în stare să ridice mintea la firea cea mărită, prea închinată şi negrăită, cea închinată în Sfânta Treime. Pe lângă aceasta, fiind slabă la glas, de abia a putut grăi israeliţilor, fiind auzită numai în Iudeea, propovăduirea ei neajungând, aşa zicând, nici măcar la urechea celorlalte neamuri”[114].

11: **Dumnezeu însă a zis către Moise: „Cine i-a dat omului gură? şi cine-l face mut sau surd, văzător sau nevăzător? Oare nu Eu, Dumnezeu?**

12: **Şi acum, du-te: Eu sunt Cel ce-ţi voi deschide gura şi te voi învăţa ce să grăieşti”.**

„Aşadar, această înţelepciune dumnezeiască de nespus în cuvinte, neamestecată şi nestricată, îşi varsă harul său în sufletele sfinţilor şi le descoperă cunoaşterea, ca să privească slava lui Dumnezeu”[115].

13: **Zis-a Moise: „Rogu-mă, Doamne: alege pe un altul, care să poată şi pe care să-l trimiţi!”**

„Evlaviosul profet, care avea în sine dragostea pentru tot neamul omenesc, Îl cerea pe Cel Care trebuia trimis de Tatăl”[116]. Dar încă nu sosise vremea...

14: **Atunci s-a aprins mânia Domnului asupra lui Moise; şi i-a zis: „Oare nu-i pe lume Aaron, fratele tău, levitul?: Eu ştiu că el cu grai va grăi-n locul tău. Iată, el îţi va ieşi în întâmpinare; şi când te va vedea, bucura-se-va el în inima sa;**

Aaron, „ebr. **'aharon**, gr. **Ααρων**; etimologia numelui este nesigură, probabil de origine egipteană. Caracterizarea lui ca *levit*, aici şi în 19, 22 ş. urm., pare a indica că încă din Egipt deţinea o funcţie preoţească”[117]. Înclinăm către acest punct de vedere. Desigur, ulterior preoţia va deveni altceva în Israel,însă ar fi de neconceput ca evreii să nu fi avut sacerdoţi în Egipt.

15: **iar tu vei grăi către el şi-i vei pune-n gură cuvintele Mele, iar Eu voi deschide gura ta şi voi deschide gura lui şi vă voi învăţa ce să faceţi.**

16: **El e cel ce va grăi către popor în locul tău, aşa că el va fi gura ta, iar tu vei fi pentru el ceea ce e pentru tine Dumnezeu.**

Sensul versetului e, totuşi, diferit de cel redat mai sus: „Traducerea greacă explicitează un raport care se stabileşte între Aaron şi Dumnezeu, mijlocit de Moise: *tu vei fi pentru el în cele privitoare la Dumnezeu*, adică Moise se va ocupa de *relaţia* directă cu Dumnezeu”[118].

17: **Cât despre toiagul acesta care se prefăcuse-n şarpe, ia-l în mână: prin el vei face semnele”.**

Moise va fi ajutat în misiune de fratele său, *Aaron* (= împresurat de strălucire; iluminat desăvârşit). „Precizarea: *care a fost prefăcut în şarpe* lipseşte din textul ebraic. După o tradiţie rabinică, n-ar fi vorba de toiagul din versetul 2, ci de un altul, dat anume de Dumnezeu lui Moise”[119]. Aşa opinează şi BJ: „Dumnezeu îi dă lui Moise un toiag, denumit în v. 20 *toiagul lui Dumnezeu*, ce va servi drept instrument al minunilor săvârşite de Moise ulterior”[120]. „Moise trimis cu toiagul pentru izbăvirea poporului îl închipuie pe Iisus Mântuitorul (după Iustin, *Dial.* 86, 1)”[121].

---

[113] Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovniceşti*, 576
[114] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, II
[115] Sf. Ambrozie al Milanului, *Scrisori,* LXV, 4
[116] Sf. Ioan Casian, *Despre întruparea Domnului*, IV, 3
[117] EX, p. 212
[118] SEP 1, p. 204
[119] BBVA, p. 82
[120] EX, p. 212
[121] SEP 1, p. 204

„Moise a făcut cu toiagul semne. Şi cel pironit pe el se izbăveşte, fără îndoială, de umezeala cea curgătoare”[122]. Toiagul închipuie Crucea. Urmând lui Hristos, vom fi salvați din curgerea păcatului, ajungând la tărâmul ferm al viețuirii în Duh.

18: **Moise a plecat, s-a întors la Ietro, socrul său, şi i-a zis: „Eu plec; mă duc înapoi până-n Egipt, la frații mei, ca să văd dacă mai trăiesc”. Iar Ietro i-a zis lui Moise: „Umblă sănătos!”**

19: **Între timp, regele Egiptului murise. Iar Domnul i-a zis lui Moise în Madian: „Du-te, întoarce-te în Egipt, că au murit toți cei ce-ți căutau viața!”**

Între timp: „literal: *După zilele acelea multe*. Această determinare lipseşte dintr-o seamă de variante manuscrise”[123].

20: **Atunci Moise şi-a luat femeia şi copiii, i-a pus pe asini şi s-a întors în Egipt; a luat Moise şi toiagul în mână, cel de la Dumnezeu.**

„Lui îi va urma şi soția cea de alt neam, căci există şi ceva din cultura dinafară care nu trebuie respins de la însoțirea cu noi, spre naşterea virtuții”[124].

21: **Şi a zis Domnul către Moise: „Mergând să te-ntorci în Egipt, ia seama că toate minunile pe care Eu le-am pus în mâna ta, pe toate să le faci în fața lui Faraon. Eu însă îi voi învârtoşa inima, iar el nu va da drumul poporului.**

Minunile „redau gr. **τα τέρατα** – minuni - care traduce ebr. mophet, termen ce apare cel mai adesea în sintagma **σημεια και τέρατα** – *semne şi minuni* – folosită aproape în exclusivitate în legătură cu ieşirea evreilor din Egipt şi cu evenimentele deosebite ale istoriei lor până la trecerea Mării Roşii, când Dumnezeu Se dovedeşte atotputernic, iar Israel este poporul ales de El. Sintagma exprimă conştiința intervenției divine în desfăşurarea evenimentelor precum şi relația profundă dintre Iahve, Dumnezeul lui Israel, şi Israel, poporul lui Iahve. Sintagma devine în textul Pentateuhului formula consacrată pentru miracolele săvârşite de Dumnezeu în epoca lui Moise (ThWNT, VII, pp. 214-215, 219)”[125].

22: **Dar tu să-i spui lui Faraon: „Aşa grăieşte Domnul: - Israel este fiul Meu cel întâi-născut.**

Dumnezeu spune: *fiul Meu întâi-născut, Israil*, dar nu *unul născut*. Căci se aştepta primirea spre înfiere a unui popor evlavios şi cucernic, zidit pe placul lui Dumnezeu şi adus la înfierea cea după har”[126]. „Ca şi Ruvin [Ruben], Israil a căzut din privilegiul de întâi-născut. Ruvin s-a suit în patul tatălui său. Israil, însă, a scos pe Fiul Tatălui din vie şi L-a răstignit”[127].

23: **Eu ți-am spus ție: Lasă-Mi poporul să Mi se-nchine!; dar tu n-ai vrut să-i dai drumul; aşadar, ia seama: Eu îți voi ucide pe fiul tău cel întâi-născut”.**

24: **Şi a fost că-n timpul drumului, la un popas de noapte, îngerul Domnului i-a ieşit înainte [lui Moise] şi-ncerca să-l omoare.**

Textul biblic este neclar: nu ştim dacă cel în primejdie de moarte a fost Moise, sau unul din fiii săi. Sfântul Maxim Mărturisitorul aplică istoria oricui a pornit pe calea arătată de Dumnezeu. Cel ce porneşte pe calea virtuții nu mai are voie să se oprească, pentru că astfel va cădea iarăşi în cele pe care le-a părăsit. Acela, făcând popas în *noaptea* gândului pătimaş, vede îndată în conştiința sa pe *îngerul* rațiunii amenințându-l cu moartea. Atunci înțelepciunea (Sefora), soția minții, taie cu rațiunea credinței (piatra) nălucirea materială ivită în gândul-copil şi usucă toată amintirea vieții după simțuri[128].

25: **Dar Sefora, luând un cuțit de piatră, l-a tăiat împrejur pe fiul său şi, căzându-i la picioare, a zis: „Stătut-a sângele tăierii-mprejur a fiului meu”.**

---

[122] Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovniceşti*, 61
[123] BBVA, p. 82
[124] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[125] EX, p. 212
[126] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 23
[127] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XI, 4
[128] Cf. *Răspunsuri către Talasie*, 17

Cuvintele Seforei „în Varianta Ebraică: „*Tu-mi eşti un soţ de/prin sânge*. Se pare că circumcizia era practicată încă înainte de epoca bronzului (vezi folosirea tradiţională a cuţitului de piatră). Episodul enigmatic din versetele 24-26 exprimă superstiţia păgână (Sefora era o madianită!) după care ritualul (premarital) al circumciziei, însoţit de o anume formulă magică, avea puterea de a alunga duhurile inoportune. E stufărişul animist din care avea să se limpezească religia lui Israel, monoteistă"[129]. Aici, Sefora *îi cade la picioare* lui Moise. Biblia 1982 spune că Sefora *a atins* picioarele lui Moise, iar cuvintele ei au fost: *Tu-mi eşti un soţ crud*! Despre acestea, ceva mai jos. SEP 1 opinează că Sefora a căzut la „*picioarele* îngerului. Este un gest de implorare, obişnuit în Antichitate, care încheie un ritual sacrificial. Se presupune că mânia divină ar fi putut fi stârnită de netăierea împrejur a copilului sau a lui Moise, care trăise în Egipt, şi că este potolită de Sefora prin circumciderea fiului său"[130].

26: **Şi s-a dus [Domnul] de la el, pentru că ea zisese: „Stătut-a sângele tăierii-mprejur a fiului meu".**

Textul e în continuare neclar. „Încercările de descifrare a sensului au provocat neconcordanţele diferitelor traduceri. *Septuaginta* redă sfârşitul versetului prin **το αιμά της περιτομης** ... - *sângele circumciziei fiului meu*, deşi această traducere nu corespunde textului original. Pasajul reprezintă, în orice caz, cea mai veche mărturie privind practicarea circumciziei la israeliţi, care apare ca un ritual primitiv, independent iniţial de cultul lui Iahve (ThWNT, VI, p. 75). Pasajul se poate interpreta şi altfel: Mânia divină, provocată de necircumcizia lui Moise, este potolită de Sefora prin circumcizia fiului său şi prin simularea aceleia a lui Moise prin atingerea sexului său (picioarele) cu prepuţul copilului (BJ). [...] Folosirea unui cuţit de piatră în practicarea acestui ritual poate indica vechimea sa, probabil epoca de piatră (BJ)"[131]. „Moise este atacat de îngerul lui Dumnezeu şi cuvintele Seforei îi sunt adresate acestuia [îngerului]. Viaţa lui Moise, salvată substitutiv prin puterea sângelui tăierii împrejur a copilului, trimite la valoarea mântuitoare, răscumpărătoare a sângelui, care se va asocia, în exegeza patristică, cu sângele Mielului pascal, Iisus Hristos. Sângele şi circumcizia îl lipsesc de putere pe îngerul vrăjmaş fiilor lui Israel şi prefigurează tăierea împrejur asumată de către Iisus prin care devine inutilă tăierea împrejur trupească a neamurilor (Origen, *C. Cels*. 5, 48)"[132].

Nu greşim dacă prin *piatră* vom înţelege pe Hristos, în Care săvârşim tăierea împrejur a inimii. Cele aduse din afară (fiul lui Moise) trebuiesc curăţite (circumcise) prin învăţătura Evangheliei. „Căci şi filosofia (înţelepciunea) morală, sau naturală, ar putea să-i fie vieţii mai înalte soţie şi prietenă şi părtaşă de viaţă, dacă cei născuţi din aceasta nu aduc cu ei nimic din întinăciunea de alt neam. Dar dacă un astfel de făt nu este tăiat împrejur şi nu este curăţit astfel încât să fi depărtat de la el tot ceea ce este vătămător şi necurat, îngerul venit în întâmpinare îi aduce frica de moarte. Dar pe înger îl îmblânzeşte soţia, care arată pe cel născut din ea curat, prin înlăturarea părţii din care se cunoaşte ceea ce este străin în el"[133].

27: **Şi a zis Domnul către Aaron: „Mergi în întâmpinarea lui Moise în pustie!" Acesta s-a dus, l-a întâlnit în muntele lui Dumnezeu şi s-au sărutat amândoi.**

28: **Atunci i-a istorisit Moise lui Aaron toate cuvintele Domnului cu care Acesta-l trimisese, şi toate semnele pe care El îi poruncise [să le facă].**

29: **Şi s-au dus Moise şi Aaron şi i-au adunat pe toţi bătrânii fiilor lui Israel,**

30: **iar Aaron le-a spus toate cuvintele pe care Domnul i le grăise lui Moise; şi a făcut [Moise] semnele în faţa poporului;**

Semnele sunt cele cu preschimbarea toiagului în şarpe şi cel cu acoperirea mâinii de lepră.

[129] BBVA, p. 83
[130] SEP 1, p. 205
[131] EX, p. 212
[132] SEP 1, p. 205
[133] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*

31: **şi poporul a crezut şi s-a bucurat că Domnul i-a cercetat pe fiii lui Israel şi că le-a văzut necazul; şi, plecându-se poporul, s-a închinat.**

„Să nu îndrăznească să vorbească poporului cel ce nu s-a pregătit să grăiască celor mulți, printr-o purtare potrivită cu ceea ce vorbeşte. Căci ai văzut cum, atunci când era încă tânăr, înainte de a se fi ridicat prea mult în virtute, nu a fost socotit sfătuitor şi împăciuitor vrednic de crezare nici măcar între doi oameni ce se certau. Acum, însă, vorbeşte atâtor zeci de mii de oameni adunați la un loc”[134].

CAPITOLUL 5 – *Moise la Faraon.*

1: **După aceea Moise şi Aaron au intrat la Faraon şi i-au zis: „Aşa grăieşte Domnul Dumnezeul lui Israel: - Dă-i drumul poporului Meu, ca să Mă prăznuiască în pustie!”**

Cum evreii aduceau jertfe diferite față de egipteni, era necesar să ceară această distanțare. *Să Mă prăznuiască*: „verbul ebraic indică o sărbătorire la capătul unui pelerinaj, cum sunt la noi hramurile marilor mânăstiri sau Paştile la Ierusalim”[135]. „Menționarea acestui cult în deşert, cf. 3,18, va reveni ca un refren în relatarea fiecăreia dintre cele nouă plăgi ale Egiptului, cu excepția celei de a treia şi a zecea, cf. 7, 16.26; (, 4.16.23; 9, 1.13; 10, 3.24. Această sărbătoare este, probabil, Paştele (BJ)”[136]. Foarte posibil ca evreii să fi avut o sărbătoare a Paştelui, sărbătoare ce avea să dobândească, în urma evenimentelor relatate în Cartea Ieşirea, înțelesuri noi. „*A face sărbătoare*, **εορτάζειν**. Verbul ebraic corespunzător înseamnă *a face o procesiune*, *un pelerinaj*. Pentru evrei, însemna a săvârşi o slujbă sfântă, însoțită de sacrificii *strămoşeşti* (**τας πατρίους θυσίας επιτελειν**) (Philon, *Mos*. I, 87)”[137].

Evreii nu-L puteau prăznui pe Dumnezeu în Egipt şi dintr-un alt motiv: „atâta vreme cât trăieşti viața întunecoasă a veacului şi eşti copleşit de noaptea intereselor, nu poți sluji Domnului”[138].

2: **Faraon a zis: „Cine este acela de al cărui glas să ascult eu şi să le dau drumul fiilor lui Israel? Nu-l cunosc pe Domnul, iar pe Israel nu-l voi lăsa să plece!”**

Nu-L cunoaşte pe Domnul cel ce şi-a împietrit inima. De aceea, „necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalță cu inima. Fiindcă primul păcat este mândria”[139].

3: **Ei i-au zis: „Dumnezeul Evreilor ne-a poruncit să mergem cale de trei zile în pustie şi să-I aducem jertfă Domnului Dumnezeului nostru, ca să nu se abată asupră-ne moarte sau măcel”.**

„Nu trebuie să rămânem aproape de granițele răutății şi a vieții supuse tiranului”[140]. În plus, dacă evreii ar fi jertfit în Egipt, ar fi stârnit mânia băştinaşilor.

4: **Iar regele Egiptului le-a zis: „Moise şi Aaron, de ce-mi abateți voi poporul de la lucru?... Fiecare din voi să meargă la treaba lui!”**

5: **Şi a mai zis Faraon: „Iată, prea s-a înmulțit poporul acesta ca să-l scutim de muncă!”**

6: **Şi le-a poruncit Faraon vătafilor şi scribilor şi le-a zis:**

Despre aceştia, la versetul 14.

7: **„De-acum să nu-i mai dați poporului paie pentru facerea cărămizilor, aşa ca mai-nainte; de-acum să se ducă ei să-şi adune paie.**

---

134 Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*

135 BBVA, p. 83

136 EX, p. 212

137 SEP 1, p. 205

138 Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, III, 3

139 Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie şi virtute*, 63

140 Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, I

„Ca să dea mai multă consistență cărămizilor nearse, se amestecau paie tăiate cu argilă (BJ)”[141].

8: **Dar să-i siliți să facă tot atâtea cărămizi ca mai-nainte; să nu le scădeți nimic, fiindcă stau degeaba, şi de aceea strigă şi zic: - Haidem să-I aducem jertfă Dumnezeului nostru!**

9: **Să simtă poporul acesta povara corvezii; de ea să-şi vadă, iar nu de vorbe goale!”**

10: **Au ieşit atunci vătafii şi scribii şi au zis către popor: „Aşa grăieşte Faraon: - Nu vă mai dau paie;**

11: **mergeți voi înşivă şi adunați-vă paie de pe unde veți găsi, dar din lucrul vostru nimic nu vi se va scădea!”**

12: **Atunci s-a răspândit poporul în tot Egiptul ca să strângă miriştile pentru paie.**

„La seceriş, localnicii recoltau doar spicele, lăsând pe miriște paiele aproape întregi. Acestea, deci, mai trebuiau secerate o dată (sau smulse) şi apoi tocate spre a fi amestecate în lutul cărămizilor de chirpici”[142].

13: **Iar vătafii îi zoreau, zicând: „Faceți-vă porția zilnică de lucru ca şi atunci când vi se dădeau paie!”**

14: **Iar pe scribii poporului, cei dintre fiii lui Israel, puşi peste ei de vătafii lui Faraon, îi băteau, zicând: „De ce nici pentru azi nu v-ați făcut numărul de cărămizi ca mai-nainte?...”.**

Scribii poporului, cei dintre fiii lui Israel, în Septuaginta: **i grammatis tu ghenus ton iion Israil**. „Scribii erau evreii desemnați de vătafii (supraveghetorii) egipteni să țină evidența personalului, zilelor de lucru şi producției”[143]. „*Scribii*, **γραμματεις**, erau ştiutorii de carte, *funcționari* de rang inferior, însărcinați cu *pontajul* cantității cărămizilor. Pentru Philon, este o alegorie morală: *şefii* puşi de egipteni stârnesc râvna (**κατασπεύδειν**) pentru plăcerile pătimaşe, închipuite de lut, cărămizi şi paie. Moise, dimpotrivă, stârneşte râvna pentru Paşti, pentru mâncarea mielului *cu zor* (**σπουδή**), adică traversarea *mării* patimilor (*Her*. 255)”[144].

15: **Dar scribii fiilor lui Israel au venit la Faraon şi i-au strigat, zicând: „De ce faci tu aşa cu slujbaşii tăi?**

16: **Paie nu li se dau slujbaşilor tăi, dar ni se spune: - Faceți cărămidă!... Şi iată că slujbaşii tăi sunt bătuți; oare nu-i aceasta o nedreptate față de poporul tău?”**

„Origen înțelege prin*poporul tău* pe cei care cedează persecuțiilor şi mărturisesc că sunt ai lui Faraon (*Hom. Ex*. 3, 3)”[145].

17: **Iar el le-a zis: „Sunteți nişte leneşi!, nişte trântori sunteți, şi de-aceea ziceți: - Haidem să-I aducem jertfă Dumnezeului nostru…**

18: **Ei nu!, duceți-vă şi munciți! Paie nu vi se vor da, dar tot atâtea cărămizi veți face!”**

„La fel şi diavolul, când a binevoit Dumnezeu să miluiască sufletul şi să-l uşureze pe el din patimi prin cuvântul Său, sau prin careva dintre slujitorii Lui, îngreuiază şi el mai tare patimile împotriva lui şi-l războieşte cu şi mai multă putere”[146]. Când se decide cineva să-I slujească lui Dumnezeu, „se scoală duşmanul tuturor, împreună cu celelalte duhuri rele şi necurate şi, reproşându-i ca pe un lucru necuvenit năzuința şi serbarea amintită, îl sileşte să se țină în continuare de neînfrânarea trupească şi pământească şi de cele ale lumii, după obiceiul fiecăruia, neîngăduindu-i să se despartă de patima care-i este familiară. Totodată, face şi pe aceasta greu de

[141] EX, p. 212
[142] BBVA, p. 83
[143] BBVA, p. 83
[144] SEP 1, p. 206
[145] SEP 1, p. 206
[146] Ava Dorotei, *Învățături de suflet folositoare*, XIII, 9

satisfăcut, ca nu cumva, din pricina uşurinţei de-a o satisface, să o dispreţuiască şi astfel să se sature de rău”[147].

19: **Scribii fiilor lui Israel şi-au dat seama de starea proastă-n care se aflau când li se spusese: „Numărul zilnic de cărămizi nu se va micşora!”**

20: **Şi dac-au ieşit de la Faraon, i-au întâlnit pe Moise şi pe Aaron care veneau să-i întâmpine**

21: **şi le-au zis: „Vadă-vă Dumnezeu, El să vă judece!, că urâciune-aţi făcut din noi în faţa lui Faraon şi-a slugilor lui, şi le-aţi dat în mână sabie să ne omoare”.**

Urâciune apare ca *miros spurcat* în SEP 1 şi „arată cum este perceput poporul ales de către vrăjmaşii lui, egiptenii. Origen spune că la fel este perceput şi cuvântul profetic de către necredincioşi, în vreme ce pentru creştini el este *miros de bună mireasmă* (II Corinteni 2, 15-16) (*Hom. Ex*. 3, 3)”[148].

22: **Atunci Moise s-a întors la Domnul şi a zis: „Doamne, de ce i-ai făcut Tu atâta rău acestui popor? de ce m-ai trimis Tu pe mine?**

23: **Că iată, de când m-am dus eu la Faraon să-i vorbesc în numele Tău, de-atunci s-a pornit el împotriva acestui popor, poporul Tău pe care Tu nu l-ai eliberat”**

„Din ziua când Moise şi Aaron au început a vorbi lui Faraon, poporul lui Dumnezeu este mereu izbit. Din ziua când Cuvântul divin Şi-a făcut intrarea în sufletele noastre, trebuie să înceapă lupta între virtute şi păcat”[149].

CAPITOLUL 6 – *Moise, a doua oară în faţa lui Faraon. Neamul său.*

1: **A zis atunci Domnul către Moise: „Acum vei vedea ce-am să-i fac Eu lui Faraon: silit de mână tare, îi va lăsa să plece; silit de braţ înalt, îi va alunga din ţara lui”.**

Mână tare şi *braţ înalt* „redau sintagmele greceşti **εν χειρι κραταια**[150], respectiv **εν βραχίονι υψηλω**[151]. Mâna (ebr. **yad**) şi braţul (ebr. **zroa**) sunt simboluri ale puterii divine, alăturate ulterior vor reveni frecvent în Deuteronom pentru a exprima manifestarea permanentă a puterii lui Iahve în alegerea şi apoi eliberarea israeliţilor din robia egipteană”[152].

2: **Dumnezeu a grăit către Moise şi i-a zis: „Eu sunt Domnul.**

3: **Lui Avraam, lui Isaac şi lui Iacob M-am arătat ca Dumnezeu Atotputernic, dar numele Meu de *Domnul* nu li l-am arătat.**

Dumnezeu Atotputernic traduce ebraicul **El-Şadai**; în Septuaginta: **Theos on afton**, iar în Vulgata: **Deo omnipotente**. Sub acest nume au cunoscut patriarhii pe Dumnezeu. De acum, El e numit *Domnul*, traducere pentru **Iahve**; Septuaginta: **Kirios** (= Domnul), Vulgata: **Adonai** (= Domnul; Stăpânul). Adonai era un nume eufemistic pe care îl rosteau evreii acolo unde întâlneau tetragrama **IHVH**, pentru a feri de profanare cel mai sacru nume al lui Dumnezeu. *M-am arătat* „redă gr. **εδήλωσαι** < **δηλόω** – *a se face clar*, *cunoscut* – în Septuaginta devine termenul consacrat pentru epifania divină”[153].

„*Numele Meu, **Domnul*** (YHWH, după Textul Masoretic) *nu li l-am dezvăluit*: Iustin raportează această revelaţie la Hristos preexistând creaţiei lumii, iar Diodor al Tarsului ne oferă fonetica tetragramei: **ιωθ**, **αλφ**, **ουαυ**, **η**. Acest nume Îl deosebeşte pe Dumnezeu de idoli şi nu a fost dezvăluit patriarhilor, revelarea lui fiind rezervată unor vremuri în care chiar şi demonii se numeau zei şi domni. Numele descoperit patriarhilor era **El-Şaddai** (facerea 17, 1 *et passim*).

[147] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, I
[148] SEP 1, p. 207
[149] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, III, 3
[150] **En hiri kratea**.
[151] **En vrahioni ipsilo**.
[152] EX, p. 212
[153] EX, p. 212

Pentru Theodoret, acesta este numele pe care Moise a avut privilegiul să-l cunoască după Ieşirea 3, 14 (*QE* 15)”[154].

4: **Am încheiat cu ei legământ să le dau pământul Canaanului, pământul în care-au pribegit şi-au locuit ca străini.**

5: **Eu Însumi am auzit suspinul fiilor lui Israel pe care-i țin Egiptenii în robie, şi Mi-am adus aminte de legământul Meu cu voi.**

6: **Mergi dar şi vorbeşte-le fiilor lui Israel şi spune-le: - Eu sunt Domnul, Eu vă voi scoate de sub stăpânirea Egiptenilor şi vă voi elibera din robia lor; cu braț înalt şi prin mari pedepse vă voi răscumpăra –**

7: **şi vă voi lua drept popor al Meu şi voi fi Dumnezeul vostru; şi voi veți cunoaşte că Eu sunt Domnul, Dumnezeul vostru, Cel ce v-a scos de sub stăpânirea Egiptenilor.**

„Apare aici noua relație dintre Iahve şi israeliți, prin formulele consacrate ale elecțiunii şi alianței divine (BJ)”[155].

8: **Şi vă voi duce-n țara pe care-am jurat s-o dau lui Avraam, lui Isaac şi lui Iacob; vouă vă voi da-o ca moştenire; Eu sunt Domnul!”**

Ca moştenire: redă „gr. **εν κλήρω**; **κληρος** – *loz*; *sorț*; ebr. **goral** - *hotărâre*, *repartizare prin tragere la sorți*, considerată în Israel ca obiectivă, clară şi inatacabilă. În Vechiul Testament, este sorțul prin care s-a manifestat voința lui Iahve în împărțirea pământului Canaan şi în repartizarea îndatoririlor religioase în templu. În Septuaginta se confundă adesea **κληρος** cu **κληρονομία** – *moştenire*[156] (teritoriu concret atribuit lui Israel, unui trib, familii sau unei persoane). Ambii termeni subliniază ideea că pământul Canaan nu a fost obținut de Israel datorită unor însuşiri deosebite, şi nici cucerit intenționat, ci i-a fost dat în stăpânire prin hotărârea tainică a lui Iahve. De acum înainte, israeliții îl vor cuceri şi stăpâni ca [pe] un ținut cuvenit legal. Prin **κληρος** se desemnează evidența distribuirii, iar prin **κληρονομία** durata şi siguranța posesiunii”[157].

9: **Iar Moise-ntocmai aşa le-a grăit fiilor lui Israel, dar ei nu l-au ascultat pe Moise din pricina deznădejdii şi a grelelor corvezi.**

Moise nu avea de luptat doar cu egiptenii, ci şi cu îndărătnicia propriului popor. Sufletul robit patimilor şi cuprins de deznădejde nu mai aude cuvântul dumnezeiesc şi nu mai crede făgăduințelor.

10: **Şi iarăşi a grăit Domnul către Moise şi i-a zis:**

11: **„Du-te şi spune-i lui Faraon, regele Egiptului, să-i lase pe fiii lui Israel să plece din țara lui!”**

12: **Dar Moise a grăit înaintea Domnului şi a zis: „Iată, fiii lui Israel nu m-au ascultat; cum dar mă va asculta Faraon?... că mai sunt şi gângav”.**

„Origen interpretează lipsa de cuvânt a lui Moise din perspectiva polemicii antiiudaice. El vede aici tăcerea poporului evreu incapabil să justifice preceptele Legii şi să înțeleagă oracolele Profeților despre venirea lui Hristos (*Hom. Luc.* 5, 3)”[158].

13: **Domnul însă le-a grăit lui Moise şi Aaron şi le-a poruncit să-i spună lui Faraon, regele Egiptului, să-i lase pe fiii lui Israel să plece din țara Egiptului.**

Chiar Moise şi Aaron au nevoie să fie mereu întăriți de Dumnezeu.

În continuare, sunt enumerați urmaşii lui Ruben, Simeon şi Levi, cu o atenție specială pentru Levi, seminția căreia îi aparțineau Moise şi Aaron.

14: **Iată-i acum pe începătorii neamurilor lor părinteşti: Fiii lui Ruben, întâi-născutul lui Israel: Enoh şi Falu, Hețron şi Carmi. Aceasta-i familia lui Ruben.**

---

[154] SEP 1, p. 207

[155] EX, p. 213

[156] De aici, românescul **cler** ar desemna fie pe cei *aleşi*, fie pe aceia care-au *moştenit*, printr-o hotărâre divină, harul sacerdoțiului.

[157] EX, p. 213

[158] SEP 1, p. 208

Aceştia au mai fost prezentaţi la *Facerea* 46, 8-9. „Philon prezintă naşterea lui Moise ca aparţinând celei de-a şaptea generaţii de la primul venit între străini pentru a întemeia poporul evreu”[159].

15: **Fiii lui Simeon: Iemuel şi Iamin, Ohad şi Iachin, Ţohar şi Saul cel [născut] din canaaneancă. Acestea-s familiile lui Simeon.**

Fiii lui Simeon sunt prezentaţi identic la *Facerea* 46, 10. *Din canaaneancă*: „textual: *cel din* [femeia] *feniciană*. La începutul istoriei Evreilor, Fenicia şi Canaanul erau sinonime. Menţiune destinată să atragă atenţia că în neamul lui Israel s-a strecurat sânge străin”[160].

16: **Şi iată numele fiilor lui Levi după neamurile lor: Gherşon, Cahat şi Merari. Anii vieţii lui Levi au fost o sută treizeci şi şapte.**

Fiii lui Levi au mai fost prezentaţi la Facerea 46, 11.

17: **Fiii lui Gherşon: Libni şi Şimei, cu familiile lor.**

Fiii lui Gherşon: *Libni* (= alb) şi *Şimei* (= renumit).

18: **Fiii lui Cahat: Amram, Iţhar, Hebron şi Uziel. Anii vieţii lui Cahat au fost o sută treizeci şi trei de ani.**

Fiii lui Cahat: *Amram* (= popor înalt; rudă este Dumnezeu; cel puternic), *Iţhar* (= strălucire), *Hebron* (= prietenie) şi *Uziel* (= puterea Domnului).

19: **Fiii lui Merari: Mahli şi Muşi. Acestea-s familiile lui Levi, după neamurile lor.**

Fiii lui Merari: *Mahli* (= bolnav; fragil) şi *Muşi* (= îndepărtat).

20: **Amram a luat-o de femeie pe Iochebed, fata unchiului său, iar aceasta i-a născut pe Aaron şi pe Moise, precum şi pe Mariam, sora lor. Anii vieţii lui Amram au fost o sută treizeci şi şapte de ani.**

Abia acum sunt numiţi părinţii lui Moise, Amram şi *Iochebed* (= Iahve este bogăţie), precum şi sora sa, *Mariam* (= revoltă).

21: **Fiii lui Iţhar: Core, Nefeg şi Zicri.**

Fiii lui Iţhar: *Core* (= pleşuv), *Nefeg* (= mlădiţă) şi *Zicri* (= amintirea mea).

22: **Fiii lui Uziel: Misael, Elţafan şi Sitri.**

Fiii lui Uziel: *Misael* (= cine este ca Dumnezeu?), *Elţafan* (= Dumnezeu este ocrotitor) şi *Sitri* (= Domnul e apărătorul meu).

23: **Aaron şi-a luat de soţie pe Elisabeta, fata lui Aminadab şi sora lui Naason; aceasta i-a născut pe Nadab şi pe Abiud, pe Eleazar şi pe Itamar.**

Soţia lui Aaron este *Elisabeta* (=Domnul este jurământul său; Dumnezeul meu este belşug), fiica lui *Aminadab* (= ruda este darnică) şi sora lui *Naason* (= prooroc; şarpe). Aminadab pare a fi un alt nume al lui Iţhar (6, 18). Cartea I Paralipomena îl numeşte fie Aminadab (6, 22), fie Iţhar (6, 38). Fiii lui Aaron: *Nadab* (= generos), *Abiud* (= Dumnezeu este tată), *Eleazar* (= Dumnezeu este ajutorul) şi *Itamar* (= malul palmierilor). „Theodoret observă că prin căsătoria lui Aaron se uneşte tribul sacerdotal al leviţilor cu tribul regal al lui Iuda, din care Se trage Iisus, acesta fiind Rege [Împărat] şi Preot deopotrivă (*QE* 16)”[161].

24: **Fiii lui Core: Asir, Elcana şi Abiasaf. Acestea sunt familiile lui Core.**

Fiii lui Core: *Asir* (= prizonier), *Elcana* (= Dumnezeu a câştigat) şi *Abiasaf* (= tatăl care adună).

25: **Eleazar, fiul lui Aaron, şi-a luat de femeie pe una din fiicele lui Putiel, iar acesta i l-a născut pe Finees. Aceştia sunt începătorii neamurilor părinteşti ale leviţilor.**

Femeia lui Eleazar provenea din familia unui anume *Putiel* (= arcul meu este Dumnezeu); ea a născut pe *Finees* (= cel negru; prezicător).

26: **Acestui Aaron şi acestui Moise le-a spus Dumnezeu să-i scoată pe fiii lui Israel, împreună cu armia lor, din ţara Egiptului.**

---

[159] SEP 1, p. 208
[160] BBVA, p. 84
[161] SEP 1, p. 208

Armia lor: „literal: *cu puterea lor*; putere armată (existentă sau, mai departe, în perspectiva organizării)”[162].

27: **Aceştia sunt cei ce i-au spus lui Faraon, regele Egiptului, să-i lase pe fiii lui Israel să plece din țara Egiptului: ei sunt acelaşi Aaron şi acelaşi Moise.**

28: **În ziua-n care i-a grăit Domnul lui Moise în țara Egiptului,**

29: **Domnul i-a vorbit lui Moise, zicând: „Eu sunt Domnul. Spune-i lui Faraon, regele Egiptului, tot ceea ce-ți spun Eu!”**

30: **Iar Moise a zis în fața Domnului: „Iată, eu sunt greoi la vorbă; cum dar mă va asculta pe mine Faraon?”**

După genealogia leviților, se revine la istoria exodului.

CAPITOLUL 7 – *Încă o chemare către Moise. Întâia plagă asupra Egiptului: apa Nilului se preface-n sânge.*

1: **Domnul i-a răspuns lui Moise prin a-i zice: „Iată, Eu i te dau lui Faraon pe tine drept Dumnezeu, iar Aaron, fratele tău, va fi proorocul tău.**

„Moise va fi *ca un dumnezeu/zeu* pentru Faraon în măsura în care îi va vorbi prin Aaron în felul în care Dumnezeu vorbeşte oamenilor prin profet, spune Acacius al Cezareii. Teodoret combină Ieşirea 4 şi Ieşirea 7, 1-2: precum Dumnezeu îi dă porunci lui Moise, tot aşa Moise i le transmite lui Aaron: de aceea, Aaron a fost numit *profetul* lui Moise (*QE* 17). Pentru Grigorie al Nyssei, Moise este numit *dumnezeu*, **θεός**, fiindcă el este **θεόμενος**: *cel care contemplă*, *cel ce Îl vede pe Dumnezeu* (*Cant.* 7, *ibid.* p. 217)”[163].

„Însuşi regele egiptenilor este în puterea viciilor şi, alături de acesta, Moise este socotit Dumnezeu, care stăpâneşte domniile, punându-le sub puterea sa”[164]. „Nu spun că ei sunt dumnezei, împărați şi domni prin fire, ci sunt numiți aşa pentru că au împărățit şi au stăpânit peste patimi şi au păzit nefalsificată asemănarea cu chipul dumnezeiesc, potrivit căruia au fost creați – căci se numeşte şi icoana împăratului împărat – şi pentru că sunt uniți cu Dumnezeu după voință şi L-au primit locuitor înăuntrul lor, iar prin participarea la El au devenit, prin har, ceea ce este El prin fire”[165].

2: **Aşadar, tu îi vei grăi lui [Aaron] toate câte îți voi porunci Eu, iar Aaron, fratele tău, va vorbi către Faraon, ca să-i lase pe fiii lui Israel să iasă din țara lui.**

3: **Eu însă voi învârtoşa inima lui Faraon şi voi înmulți semnele şi minunile Mele în țara Egiptului.**

4: **Faraon nu vă va asculta, dar Eu Îmi voi pune mâna asupra Egiptului şi prin pedepse mari Îmi voi scoate armiile şi poporul, pe fiii lui Israel, din țara Egiptului.**

5: **Atunci vor cunoaşte toți Egiptenii că Eu sunt Domnul, când Eu Îmi voi întinde mâna împotriva Egiptului şi-i voi scoate pe fiii lui Israel din mijlocul lui”.**

6: **Moise şi Aaron au făcut după cum le poruncise Domnul; aşa au făcut.**

7: **Când i-au vorbit lui Faraon, Moise era de optzeci de ani, iar Aaron, fratele lui, de optzeci şi trei de ani.**

Precizarea din urmă nu e fără folos: „Aaron, deşi era mai bătrân ca Moise cu trei ani, totuşi a intrat după el în slujire. Aşa şi Hristos a fost egal într-o privință cu Moise, pentru omenitate, şi al doilea în slujire, dar mai înainte şi mai presus de el prin Dumnezeire şi prin slava Sfintei Treimi”[166].

8: **Grăit-a Domnul către Moise şi Aaron:**

[162] BBVA, p. 85
[163] SEP 1, p. 209
[164] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XXVIII, 8
[165] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 15
[166] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, II

9: **„Dacă Faraon vă va zice: - Dați-ne semn sau minune!, atunci tu să-i zici fratelui tău Aaron: - Ia toiagul şi aruncă-l jos în fața lui Faraon şi-n fața slujitorilor lui!, şi acesta se va preface-n balaur".**

Balaur: „dragon; şarpe mare, uriaş. Cuvânt diferit de cel din 4, 3, dar acelaşi cu cel din Psalmi 90, 13. Termenul ebraic sugerează chiar o reptilă gigantică, de tipul crocodilului"[167].

„Toiagul lui Moise avea două aspecte. Duşmanilor se prezenta ca un şarpe, care muşcă şi ucide, pe când israeliților ca un toiag, asemenea acelora pe care se sprijineau. Tot aşa şi lemnul cel adevărat al Crucii, care este Hristos, este moarte pentru duşmani, pentru duhurile răutății, dar pentru sufletele noastre este un baston, un sprijin puternic, şi viața în care ele îşi află odihna"[168]. „Acolo e toiagul, aici crucea. Acolo lemnul, prefăcut în chip minunat în şarpe, înghițea şerpii; aici crucea, unealta răutății, folosită de o atât de mare bunătate, se arată, printr-o prefacere oarecare, pierzătoare demonilor"[169].

10: **S-au dus deci Moise şi Aaron la Faraon şi la slujitorii lui şi au făcut aşa cum le poruncise Domnul: Aaron şi-a aruncat toiagul în fața lui Faraon şi-n fața slujitorilor săi, iar acesta s-a prefăcut în balaur.**

11: **Faraon i-a chemat şi el pe înțelepții Egiptului şi pe vrăjitori; iar vrăjitorii Egiptenilor au făcut şi ei la fel prin vrăjile lor;**

Înțelepții „redă gr. **σοφισταί** ; **σοφιστής** traduce ebr. **hakam** – termen utilizat mai cu seamă pentru a desemna magii străini. Într-un astfel de context, concepția ebraică despre înțelepciune este influențată de sensul termenilor babiloneni corespunzători (**nemequ** etc.), conform cărora înțelepciunea se definea ca pricepere şi experiență în practicarea cultului religios şi al magiei"[170]. „Pentru Iustin, magicienii şi vrăjitorii Egiptului sunt asimilabili demonilor (*Dial.* 79, 4)"[171].

12: **fiecare din ei şi-a aruncat toiagul, iar acesta s-a prefăcut în balaur. Dar toiagul lui Aaron a înghițit toiegele lor.**

„Toiagul transformat aici [v. 10] în balaur (sau în şarpe în Ieşirea 4, 3, pentru a nu-l înspăimânta prea tare pe Moise, aflat atunci la începutul misiunii sale profetice) manifestă puterea lui Dumnezeu şi, în tradiția patristică, prefigurează Crucea lui Hristos, prin care este biruit *stăpânitorul lumii acesteia* cu *începătoriile* şi *puterile* sale. Pentru Origen, este *nebunia crucii* (I Corinteni 1, 18) care, vestită oamenilor, se schimbă în Înțelepciunea care înghite *înțelepciunea acestei lumi* (*Hom. Ex.* 4, 6)"[172].

13: **Atunci inima lui Faraon s-a învârtoşat, iar el nu i-a ascultat, aşa cum spusese Domnul.**

Vrăjile magilor săi au convins pe Faraon să nu cedeze. Dar, cum se vede şi de aici, puterea diavolului e iluzorie. Mai mult, el doar imită cele ce-L vede făcând pe Dumnezeu. Totuşi, mulți preferă parodia, urmând nălucirilor diavoleşti mai degrabă decât lui Dumnezeu.

14: **Zis-a Domnul către Moise: „Inima lui Faraon se lasă greu: el nu va vrea să lase poporul să plece.**

15: **Du-te la Faraon de dimineață, când el are să iasă la apă; să-i stai în cale pe malul Nilului, să iei în mână toiagul care s-a prefăcut în şarpe**

16: **şi să-i grăieşti: - Domnul, Dumnezeul Evreilor, m-a trimis la tine să-ți spun: Dă-i drumul poporului Meu, ca să-Mi facă slujbă în pustie!, şi iată că până acum tu nu ai ascultat.**

17: **Aşa zice Domnul: - Din aceasta vei cunoaşte că Eu sunt Domnul: iată că eu, cu toiagul acesta care e-n mâna mea, cu el voi lovi apa Nilului, şi ea se va preface-n sânge;**

---

167 BBVA, p. 85
168 Sf. Macarie Egipteanul, *Omilii duhovniceşti*, XLVII, 16
169 Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, 63
170 EX, p. 214
171 SEP 1, p. 210
172 SEP 1, p. 210

18: **peştele din Râu va muri, Râul se va împuţi, iar Egiptenii nu vor mai putea să bea apă din Nil".**

19: **Şi a mai zis Domnul către Moise: „Să-i spui lui Aaron, fratele tău: - Ia-ţi toiagul în mână şi întinde-ţi mâna peste apele Egiptului: peste râurile lor, peste şanţurile lor, peste iazurile lor şi peste orice adunare de apă, şi ele să fie sânge; şi sânge va fi în toată ţara Egiptului, în lemne chiar, şi-n pietre".**

Şanţurile: „canalele dintre braţele Deltei; canalele de irigaţie din interiorul ţării"[173]. „*Şi în lemne şi în pietre*: expresie eliptică, vrând să spună că inclusiv apa adunată în vase din piatră sau din lemn a devenit sânge, nu doar apa din natură"[174].

20: **Şi au făcut Moise şi Aaron aşa cum le poruncise Domnul: [Aaron] şi-a ridicat toiagul, şi sub ochii lui Faraon şi sub ochii slujitorilor acestuia a lovit apele care erau în Nil, şi toate apele care erau în Nil s-au prefăcut în sânge,**

21: **şi peştele din râu a murit, Nilul s-a împuţit şi Egiptenii nu puteau să bea apă din Nil. Sânge era în toată ţara Egiptului.**

22: **Dar la fel au făcut şi magii Egiptenilor prin vrăjile lor, iar inima lui Faraon s-a învârtoşat, şi el nu i-a ascultat [pe Moise şi pe Aaron], aşa cum spusese Domnul.**

23: **Faraon s-a întors şi a intrat în casă şi n-a ţinut seamă de aceasta.**

24: **Toţi Egiptenii au săpat atunci în preajma Nilului pentru apă de băut, căci din râu nu puteau să bea apă.**

25: **Se împliniseră şapte zile de când Domnul lovise Nilul.**

Aceasta a fost prima plagă trimisă asupra Egiptului. Dar înroşirea apelor nu era ceva necunoscut egiptenilor, putând fi luată astfel, ca şi celelalte plăgi, drept un fenomen natural. Însă ritmul şi intensitatea pedepselor arătau că ele sunt urmarea unei raţiuni divine, astfel că ele pot fi asimilate unor miracole.

„Prima plagă loveşte apele din pricina idolatrizării apei de către egipteni. Egiptenii sunt loviţi fiindcă îşi folosesc libertatea spre rău, iar evreii sunt cruţaţi pentru că se întorc spre lumina Adevărului, cf. Grigorie al Nyssei (*VM* 2, 65)"[175].

CAPITOLUL 8 – *Alte trei plăgi asupra Egiptului: broaşte, ţânţari şi tăuni.*

„Într-o seamă de texte ebraice, ca şi în unele versiuni ale Septuagintei (inclusiv ediţia lui Alfred Rahlfs), următoarele patru versete îi aparţin capitolului 7, cu numerotarea 26, 27, 28, 29. Pentru concordanţa cu principalele ediţii româneşti de până acum, versiunea de faţă păstrează ordinea acestora"[176].

1: **Atunci a zis Domnul către Moise: „Intră la Faraon şi zi-i: - Aşa grăieşte Domnul: Dă-i drumul poporului Meu, ca să-Mi slujească.**

2: **Dar dacă nu vei vrea să-i dai drumul, iată că Eu voi lovi cu broaşte toate ţinuturile tale.**

„Broaştele trimit fie la *broaştele* lui Aristofan din comedia-i bine cunoscută, aşa cum remarcă Origen (*Hom. Ex.* 4, 6), fie sugerează, prin caracterul amfibiu, un mod de viaţă necurat, fiind un simbol al omului decăzut, om şi dobitoc în acelaşi timp, cf. Grigorie al Nyssei (*VM* II, 71-72)"[177].

---

173 BBVA, p. 85
174 SEP 1, p. 210
175 SEP 1, p. 210
176 BBVA, p. 86
177 SEP 1, p. 211

3: **Nilul va colcăi de broaşte; ele se vor urca şi vor intra în casele tale, în odăile tale de dormit, pe paturile tale, în casele slugilor tale şi-ntr-ale poporului tău, în cuptoarele tale şi-n covețile tale cu aluat;**

4: **pe tine, pe poporul tău şi pe toate slugile tale se vor urca broaşte".**

5: **Şi a zis Domnul către Moise: „Spune-i lui Aaron, fratele tău: - Întinde-ți mâna cu toiagul tău peste râuri, peste şanțuri şi peste iazuri şi fă broaştele să se urce pe țara Egiptului!"**

„Asemenea norodului broaştelor sunt cugetările rele, aducătoare de stricăciune, din inima murdară a unor oameni, ce-şi iau viața din ea ca dintr-un noroi"[178].

6: **Şi şi-a întins Aaron mâna peste apele Egiptului: broaştele s-au urcat şi au acoperit pământul Egiptului.**

7: **Dar la fel au făcut şi magii Egiptenilor prin vrăjile lor: au făcut broaştele să se urce pe pământul Egiptului.**

8: **Faraon i-a chemat atunci pe Moise şi pe Aaron şi a zis: „Rugați-vă Domnului pentru mine să-ndepărteze broaştele de la mine şi de la poporul meu, iar eu îi voi da drumul poporului, ca să-i jertfească Domnului!"**

„Este un progres a recunoaşte, cel puțin la necaz, rațiunea pentru care am meritat pedeapsa"[179].

9: **Moise însă a zis către Faraon: „Hotărăşte tu însuți când să mă rog pentru tine, pentru slugile tale şi pentru poporul tău, ca să piară broaştele de la tine, de la poporul tău şi din casele voastre, şi numai în Nil să rămână".**

10: **Iar el a zis: „Mâine". Zis-a [Moise]: „Fie după cuvântul tău, ca să ştii că nimeni nu este ca Domnul, Dumnezeul nostru.**

11: **Se vor îndepărta broaştele de la tine, din casele tale, de prin curți, de la slugile tale şi de la poporul tău, şi numai în Nil vor rămâne".**

12: **Moise şi Aaron au ieşit apoi de la Faraon, iar Moise a strigat către Domnul ca să piară broaştele, aşa cum îi făgăduise lui Faraon.**

13: **Şi a făcut Domnul după cuvântul lui Moise şi au murit broaştele de prin case, de prin curți şi de prin țarini;**

14: **şi le-au adunat grămezi-grămezi şi s-a-mpuțit pământul.**

„Grămezile de mortăciuni împuțite sugerează răutatea egiptenilor sau, cum spune Grigorie al Nyssei, dezgustul păcătosului pentru păcatele lui trecute (*VM* 2, 78)"[180].

15: **Văzând însă Faraon că se câştigă timp, şi-a îngreuiat inima şi nu i-a ascultat, aşa cum spusese Domnul.**

Umplerea țării cu broaşte a fost cea de-a doua plagă. Deşi nu a cedat până-n final, atitudinea Faraonului s-a schimbat.

16: **Atunci a zis Domnul către Moise: „Spune-i lui Aaron: - Întinde-ți mâna cu toiagul şi loveşte țărâna pământului şi vor fi țânțari pe oameni, pe vite şi-n tot pământul Egiptului".**

Țânțari: „gr. **σκνιφες**, ebr. **kinnam** – *păduche*, *păduche de lemn*, interpretat de Filon ca *țânțar*"[181]. „După Origen, țânțarii îi reprezintă pe filozofii păgâni care, prin subtilitatea şi viclenia lor, bâzâie sufletele, fără a putea fi văzuți şi prinşi cu înşelăciunea (*Hom. Ex*. 4, 6)"[182].

17: **Aaron şi-a întins mâna cu toiagul şi a lovit țărâna pământului şi au fost atunci țânțari pe oameni şi pe vite. În toată țara Egiptului, toată țărâna pământului se făcuse țânțari.**

---

[178] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[179] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, III, 3
[180] SEP 1, p. 212
[181] EX, p. 214
[182] SEP 1, p. 212

18: **Au încercat şi magii prin vrăjile lor să scoată ţânţari, dar n-au fost în stare; au fost atunci ţânţari pe oameni şi pe vite.**

Să scoată: „să-i scoată din ţărână (asemenea lui Aaron), pe principiul: cel ce poate să-i aducă, poate să-i şi alunge!"[183].

19: **Şi au zis magii către Faraon: „Acesta-i degetul lui Dumnezeu!" Dar inima lui Faraon s-a învârtoşat şi nu i-a ascultat [pe Moise şi pe Aaron], aşa cum spusese Domnul.**

E rândul magilor să recunoască puterea lui Dumnezeu, fără ca Faraon să se lase înduplecat. Ţânţarii au constituit cea de-a treia plagă. *Degetul lui Dumnezeu*: gr. **δάκτυλος θεου**, formulă întâlnită în textele magico-religioase egiptene (BJ)"[184]. „După Irineu, *degetul lui Dumnezeu* se referă la dumnezeirea Celui ce mântuieşte, la Hristos (*Adv. haer.* III, 21, 8). Exegeza antică, ebraică sau creştină, insistă asupra faptului că această plagă nu este o vrăjitorie, ci vine de la Dumnezeu pentru a arăta că Moise nu este un vrăjitor sau un descântător, aceştia neputând să săvârşească minunea. Pe de altă parte *degetul* lui Dumnezeu, recunoscut de vrăjitori, îi face să se supună, dar nu să vadă şi să se supună *mâinii* lui Dumnezeu, precum fiii lui Israel, cf. Eusebiu al Emesei"[185].

20: **Zis-a Domnul către Moise: „Scoală-te mâine de dimineaţă şi stai înaintea lui Faraon la vremea când el are să iasă la apă, şi să-i spui: - Aşa grăieşte Domnul: Dă-i drumul poporului Meu, ca să-Mi slujească în pustie!**

21: **Dar dacă nu-i vei da drumul poporului Meu, iată că asupra ta, asupra slugilor tale, asupra poporului tău şi asupra caselor voastre voi trimite tăuni, şi se vor umple casele Egiptenilor de tăuni, şi chiar pământul pe care trăiesc.**

Sunt vestiţi tăuni, „literal: *muscă câinească.* Termenul ebraic indică numele colectiv al unei specii de insecte dăunătoare, dar greu de identificat; foarte prolifică, specia implică şi ideea de viermuială. Vulgata traduce: **omne genus muscarum** (= tot felul de muşte). *Tăunul* e mai apropiat: insectă vătămătoare, prolifică şi agresivă"[186]. Termenul ebraic folosit e **arobh**. „**Κυνόμυια**, *muscă de câine*, un termen bine cunoscut în limba greacă de la Homer şi până în perioada elenistică, cu valoare de insultă. Mai desemnează şi tăunul. Termenul ebraic este greu de interpretat; în vechea exegeză iudaică, el derivă din rădăcina unui verb care înseamnă *a amesteca* cu referire la tot felul de fiinţe, insecte şi animale răufăcătoare – o mixtură monstruoasă asociată zoologiei egiptene. În tradiţia creştină, insectele reprezintă tot felul de demoni (cf. lat. **larva** – *stafie*, *fantomă*, *arătare a morţilor*, *mască*; în entomologie, *larva* este *masca* sub care se ascunde viitoarea insectă)"[187].

22: **Dar în ziua aceea voi osebi ţinutul Goşen, în care se află poporul Meu, prin aceea că acolo nu vor fi deloc tăuni, pentru ca tu să ştii că Eu, Domnul, Eu sunt Domnul întregului pământ.**

Voi osebi: „verbul **paradoxazo** înseamnă *a osebi*, *a distinge*, *a pune de-o parte*, *a trage un hotar între*, dar şi *a slăvi*, *a glorifica*, *a face pe cineva celebru*, *a consacra pe cineva în mod extraordinar, neobişnuit*"[188].

23: **Face-voi deosebire între poporul Meu şi poporul tău; semnul acesta va fi chiar mâine pe pământ".**

„Philon comentează această *punere deoparte* a poporului evreu ca presupunând o antiteză între credincioşi şi necredincioşi (*Mos.* I, 145-186). Grigorie al Nyssei vede aici un act de cernere între cei drepţi şi cei nedrepţi (*VM* 1, 25)"[189].

[183] BBVA, p. 86
[184] EX, p. 214
[185] SEP 1, p. 212
[186] BBVA, p. 86
[187] SEP 1, pp. 212-213
[188] BBVA, p. 86
[189] SEP 1, p. 213

24: **Domnul a făcut aşa: mulţime mare de tăuni au venit în casa lui Faraon, în casele slugilor lui şi-n toată ţara Egiptului; de-atâţia tăuni se prăpădea pământul.**

25: **Faraon i-a chemat atunci pe Moise şi pe Aaron şi a zis: „Mergeţi şi aduceţi jertfă Dumnezeului vostru aici în ţară!"**

26: **Moise însă a zis: „Aşa ceva nu-i cu putinţă: cele ce aducem noi jertfă Domnului, Dumnezeului nostru, sunt urâciune-n faţa Egiptenilor; dacă noi vom jertfi sub ochii Egiptenilor ceea ce pentru ei e urâciune, ne vor ucide cu pietre.**

„Israeliţii, păstori fiind, jertfeau animale din turmele lor. Ritualul egiptenilor era diferit, ofrandele lor constau în vegetale, păsări sau aluaturi. Berbecul şi ţapul erau pentru ei animale sfinte"[190]. „*Urâciuni*, *spurcăciuni*, **τα βδελύγματα**, adică *lucruri care produc scârbă*, desemnează aici tabuurile egiptene legate de zoolatrie, de idolii pe care îi venerau. Philon denaturează sensul: virtuţile oamenilor pioşi sunt *spurcăciune*, *urâciune* pentru cei răi (*Fuga* 18)"[191]. Nu ne-a părut aici ca Filon să fi forţat textul, exegeza sa decurgând firesc.

27: **Ca atare, cale de trei zile ne vom duce-n pustie, şi acolo-I vom aduce jertfă Domnului, Dumnezeului nostru, aşa cum ne-a grăit nouă Domnul".**

28: **Zis-a Faraon: „Bine; am să vă las să ieşiţi, ca să-i aduceţi jertfă Domnului, Dumnezeului vostru, în pustie; dar să nu vă-ntindeţi a merge prea departe. Rugaţi-vă dar Domnului pentru mine!"**

29: **Iar Moise a zis: „Iată, de cum voi ieşi de la tine, mă voi ruga la Dumnezeu, şi chiar mâine se vor îndepărta tăunii de la tine, de la slugile tale şi de la poporul tău; dar tu, Faraon, să nu ne mai înşeli prin aceea că nu vei lăsa poporul să-I aducă jertfă Domnului!"**

30: **Şi dac-a ieşit Moise de la Faraon, s-a rugat la Dumnezeu.**

31: **Iar Domnul a făcut după cuvântul lui Moise: a îndepărtat tăunii de la Faraon, de la slugile lui şi de la poporul său; n-a mai rămas nici unul.**

32: **Dar Faraon şi-a îngreuiat şi de data aceasta inima: n-a lăsat poporul să se ducă.**

Tăunii reprezentau cea de-a patra plagă trimisă asupra Egiptului.

CAPITOLUL 9 – *Alte trei plăgi asupra Egiptului: molimă în vite, bube pe Egipteni, grindină.*

1: **Atunci a zis Domnul către Moise: „Intră la Faraon şi spune-i: - Acestea zice Domnul, Dumnezeul Evreilor: Lasă-Mi poporul să iasă, ca să-Mi slujească!**

2: **Dar dacă tu nu vei vrea să-Mi laşi poporul să iasă, ci încă-l vei mai ţine,**

3: **iată, mâna Domnului va fi peste vitele tale care sunt în câmp, peste cai, peste asini, peste cămile, peste cirezi şi peste turme: o molimă va fi, cumplită.**

Mâna Domnului: „în general: puterea lui Dumnezeu; aici: biciul divin care pedepseşte"[192]. *Molimă*: „literal: *moarte*. Termenul ebraic indică o boală generală, rapidă şi necruţătoare, asemenea ciumei"[193]. „Plaga a cincea, mai mult decât celelalte, este o pedeapsă a păcatului zoolatriei; sunt lovite turmele egiptenilor întreţinute în scopuri sacrificiale"[194].

4: **Dar atunci, în ziua aceea, în chip minunat voi osebi Eu vitele Israeliţilor de vitele Egiptenilor: dintre vitele fiilor lui Israel, din toate, nu va muri nici una".**

5: **Şi a pus Domnul soroc, zicând: „Mâine va face Domnul fapta aceasta pe pământ!"**

6: **Şi chiar de-a doua zi a făcut Domnul fapta aceasta: toate vitele Egiptenilor au murit, dar din vitele fiilor lui Israel n-a murit nici una.**

---

[190] EX, p. 214
[191] SEP 1, p. 213
[192] BBVA, p. 87
[193] BBVA, p. 87
[194] SEP 1, p. 214

7: **Faraon a trimis atunci [să vadă] şi iată că dintre vitele fiilor lui Israel, din toate, nu murise nici una. Inima lui Faraon s-a îngreuiat: el n-a lăsat poporul să se ducă.**

O molimă a secerat vitele Egiptenilor, aceasta fiind cea de-a cincea plagă. Desigur, nu au murit *toate* vitele lor, ci *din* toate vitele, enumerate în text. Faraon nu-şi schimbă atitudinea, dar află că evreii nu sunt afectați.

8: **Domnul a grăit cu Moise şi cu Aaron, zicând: „Luați-vă câte o mână plină de spuză din cuptor, iar Moise s-o arunce spre cer în fața lui Faraon şi a slugilor lui:**

9: **ea se va preface-n pulbere peste toată țara Egiptului; buboaie vor fi pe oameni şi pe vite, băşici usturătoare pe oamenii şi vitele din tot Egiptul".**

10: **Deci, au luat ei spuză din cuptor, au mers în fața lui Faraon, iar Moise a azvârlit-o spre cer: pe oameni şi pe vite s-au deschis buboaie cu puroi.**

11: **Iar magii n-au putut să stea-n fața lui Moise din pricina buboaielor, că buboaiele erau şi pe magi ca pe toată țara Egiptului.**

Ulcerațiile pielii au fost cea de-a şasea urgie asupra egiptenilor.

12: **Iar Domnul a învârtoşat inima lui Faraon: acesta nu i-a ascultat [pe Moise şi pe Aaron], aşa cum Domnul îi spusese lui Moise.**

„În versetele anterioare se spune că *lui Faraon i s-a împietrit inima*; aici se spune că *Domnul i-a împietrit inima*, sugerând un *crescendo* al scenariului. Origen a remarcat acest aspect, punându-l în legătură cu problema liberului arbitru"[195].

13: **Zis-a Domnul către Moise: „Să te scoli mâine de dimineață, să i te înfățişezi lui Faraon şi să-i zici: - Aşa grăieşte Domnul, Dumnezeul Evreilor: Dă-i drumul poporului Meu, ca să-Mi slujească;**

14: **fiindcă de data aceasta voi trimite toate loviturile Mele asupra inimii tale, asupra slugilor tale şi a poporului tău, pentru ca tu să vezi că-n tot pământul nu este altul asemenea Mie.**

15: **Dacă Eu de la-nceput Mi-aş fi întins mâna şi te-aş fi lovit cu moarte, pe tine şi pe poporul tău, tu ai fi fost şters de pe fața pământului;**

16: **dar iată pentru ce te-am crutat: pentru ca-ntru tine să-Mi arăt puterea şi pentru ca numele Meu să se vestească-n tot pământul.**

17: **Acum însă tu din nou îi stai poporului Meu împotrivă şi nu-l laşi să plece.**

18: **Iată: mâine, la ceasul acesta, Eu voi face să plouă grindină multă şi grea cum n-a mai fost în Egipt de la-ntemeierea lui şi până-n ziua de azi.**

19: **Aşadar, grăbeşte-te acum să-ți aduni turmele şi toate câte le ai în câmp; fiindcă toți oamenii şi toate vitele care vor fi în câmp şi nu vor intra în casă, loviți vor fi de grindină şi vor muri".**

„Avertismentul lui Dumnezeu către egipteni, de a se pune la adăpost, este interpretat ca un semn al milostivirii: până şi dintre păgânii idolatri unii merită să fie cruțați (Theodoret, *QE* 21)"[196].

20: **Aceia dintre robii lui Faraon care s-au temut de cuvântul Domnului şi-au adunat turmele acasă,**

21: **dar cei ce-n cugetul lor n-au luat aminte la cuvântul Domnului, aceia şi-au lăsat vitele în câmp.**

22: **Şi a zis Domnul către Moise: „Întinde-ți mâna spre cer: grindină va fi peste tot pământul Egiptului, peste oameni, peste vite şi peste toată iarba câmpului".**

23: **Moise şi-a întins mâna spre cer, iar Domnul a slobozit tunete şi grindină; foc curgea pe pământ; în toată țara Egiptului a plouat Domnul cu grindină.**

SEP 1: *Domnul a dat glas* [*de tunet*]: acesta, „în interpretarea unor Părinți, reprezintă avertismentele şi învățăturile dumnezeieşti, *tunetul* fiind, de exemplu, modul lui Dumnezeu de a

[195] SEP 1, p. 214
[196] SEP 1, p. 215

glăsui cu putere (Origen, *Hom. Ex.* 4, 7, 8). *Glasurile* care veneau din cer reprezintă învățătura cea dreaptă în raport cu care se poate recunoaşte greşeala. Grindina devastează plantele încă fragede ale răutății şi ale păcatelor, focul şi fulgerul ard țepii plăcerilor (Origen, *Hom. Ex.* 4, 7)”[197].

24: **Grindină era, şi foc se-nvăpăia prin grindină, o grindină multă şi grea cum n-a mai fost în Egipt din clipa-n care s-a făcut el popor.**

25: **În toată țara Egiptului a lovit grindina tot ce era pe câmp, de la om la dobitoc, toată iarba câmpului a bătut-o grindina şi toți copacii câmpului i-a sfârtecat grindina.**

26: **Numai în ținutul Goşen, unde se aflau fiii lui Israel, acolo n-a fost grindină.**

În Egipt, grindina cade uneori în intervalul decembrie-aprilie, de regulă în fâşii înguste şi lungi. Acum, amploarea fenomenului depăşise cu mult tot ce mai văzuseră egiptenii asemănător.

27: **Faraon a trimis atunci să-i cheme pe Moise şi pe Aaron şi le-a zis: „De data asta am păcătuit: Domnul este Cel ce are dreptate, iar eu şi poporul meu suntem vinovați.**

28: **Rugați-vă dar pentru mine la Domnul: să-nceteze tunetele lui Dumnezeu, să-nceteze grindina şi focul; eu vă voi lăsa să plecați, iar voi mai mult nu veți rămâne”.**

29: **Moise i-a zis: „De-ndată ce voi ieşi din oraş îmi voi ridica mâna spre Domnul: tunetele vor înceta, grindina şi ploaia nu vor mai fi, pentru ca tu să cunoşti că al Domnului e pământul.**

30: **Eu ştiu însă că tu şi slugile tale încă nu vă temeți de Domnul”.**

Este pentru prima dată când Faraon se recunoaşte vinovat. Dar pasajul a mai fost văzut şi ca un îndemn la desfacerea de lucruri, închipuite prin cetate. Nevoitorul „trebuie să iasă afară, ca marele Moise, ca să înceteze nu numai faptele, ci şi veştile lor, precum zice: *Când voi ieşi din cetate şi voi întinde mâinile mele, vor înceta vocile* [în Septuaginta: **fone**]”[198].

31: **Inul şi orzul se stricaseră, pentru că orzul era înspicat şi inul în floare;**

32: **dar grâul şi ovăzul nu s-au stricat, căci ele erau târzii.**

„Amănunt care plasează calamitatea în luna ianuarie”[199].

33: **Şi dac-a ieşit Moise de la Faraon şi din cetate, şi-a ridicat mâinile către Domnul: tunetele şi grindina au contenit, ploaia pe pământ nu s-a mai vărsat.**

34: **Dar Faraon, văzând că ploaia, grindina şi tunetele au încetat, n-a încetat el să păcătuiască: şi-a îngreuiat inima, el şi slugile sale.**

35: **Inima lui Faraon s-a învârtoşat: el nu i-a lăsat pe fiii lui Israel să plece, aşa cum Dumnezeu îi grăise lui Moise.**

Grindina a fost cea de-a şaptea plagă abătută peste Egipt.

CAPITOLUL 10 – *Alte două plăgi asupra Egiptului: lăcustele, întunericul.*

1: **Şi a grăit Domnul către Moise, zicând: „Intră la Faraon, că Eu i-am învârtoşat inima, pe a lui şi pe a slugilor lui, pentru ca, drept urmare, aceste semne să vină peste ei;**

2: **ca să povestiți voi în auzul fiilor voştri şi al fiilor fiilor voştri despre cum i-am jucat Eu pe Egipteni şi despre semnele Mele pe care le-am făcut în mijlocul lor, şi să cunoaşteți că eu sunt Domnul”.**

S-ar putea înțelege din astfel de locuri că Dumnezeu ar face pe unii răi, doar pentru a-Şi putea vădi puterea. Dar noi înțelegem prin împietrirea inimii lui Faraon că Dumnezeu „nu-l

[197] SEP 1, p. 215
[198] Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic,* 48
[199] BBVA, p. 88

oprește și nu-l împiedică de la săvârșirea răului”[200], căci El respectă până la sfârșit libertatea cu care ne-a dăruit.

Cum i-am jucat Eu pe Egipteni; Septuaginta: **osa empepeha tis Eghiptiis**. „Verbul **empezo** înseamnă *a se juca*, *a zburda, a se zbengui*, dar și *a-și bate joc de cineva, a batjocori* (ca în Matei 20, 19; 27, 29). Ideea textului de față nu este aceea a unei întreceri între două forțe egale (ca în unele traduceri), ci că Dumnezeul lui Israel e atât de puternic încât își permite să-i joace pe degete pe cei ce se cred egali cu El (aceasta, nu fără ca fiii lui Israel să jubileze). Dumnezeu este Cel ce controlează evenimentele istorice”[201].

3: **Și au intrat Moise și Aaron la Faraon și i-au zis: „Așa grăiește Domnul, Dumnezeul Evreilor: - Până când ai tu de gând să nu te smerești în fața Mea? Lasă-Mi poporul să plece, ca să-Mi slujească Mie!**

4: **Dar dacă nu-Mi vei lăsa poporul să plece, iată că mâine, la ceasul acesta, în toate hotarele tale voi aduce mulțime de lăcuste;**

5: **ele vor acoperi fața pământului, iar tu nu vei putea să-ți mai vezi țara; ele vor mânca tot ce-a mai scăpat pe pământ, tot ce v-a mai rămas în urma grindinei; vor mânca tot pomul care vă crește vouă pe câmp;**

6: **îți vor umple casele, pe ale tale și pe ale tuturor slugilor tale și toate casele din toată țara Egiptenilor, așa cum n-au văzut părinții tăi și nici părinții părinților tăi, de când sunt ei pe pământ și până-n ziua de astăzi”. Și s-a întors Moise și a ieșit de la Faraon.**

7: **Iar slugile lui Faraon au zis către el: „Până când ne vom poticni noi de toate astea? Dă drumul oamenilor, ca să-i slujească Dumnezeului lor!; sau vrei să-ți vezi Egiptul pierind?”**

8: **I-au întors pe Moise și pe Aaron la Faraon, iar acesta le-a zis: „Duceți-vă și slujiți-I Domnului, Dumnezeului vostru… dar cine și care sunt cei ce vor merge?”**

9: **Răspuns-a Moise: „Vom merge cu tinerii noștri, cu bătrânii noștri, cu fiii noștri, cu fiicele noastre, cu turmele noastre și cu cirezile noastre, căci e sărbătoarea Domnului, Dumnezeului nostru”.**

„Ca în toate cazurile asemănătoare, sintagma *Dumnezeul nostru* are valoare de apoziție (precizează calitatea substantivului precedent). Textual, citește: *e sărbătoarea lui Iahve,* (*Cel ce este*) *Dumnezeul nostru*”[202].

10: **Dar [Faraon] le-a zis: „Fie-așa! Dumnezeu cu voi! Dar cum oare v-aș da eu drumul să vă duceți împreună cu bunurile voastre?... Vedeți, voi puneți ceva la cale…**

11: **Ei bine, nu, nu așa! Duceți-vă, dar numai bărbații, și slujiți-I lui Dumnezeu, că asta urmăriți!”**

„Motivarea lui Faraon e întemeiată: lui Dumnezeu nu-I puteau *sluji* decât bărbații (cf. 23, 17; 34, 23)”[203]. Desigur, copiii și femeile ar fi slujit drept ostatici, pentru ca israeliții să se întoarcă în țară.

12: **Și a zis Domnul către Moise: „Întinde-ți mâna peste țara Egiptului: peste țară vor năvăli lăcustele și vor mânca toată iarba pământului și toată roada pomilor care-a rămas nestricată de grindină”.**

13: **Moise și-a ridicat atunci toiagul spre cer, iar Domnul a adus asupra pământului vânt de la răsărit, toată ziua aceea și toată noaptea; iar când s-a făcut ziuă, vântul de la răsărit a adus lăcustele.**

14: **Și au năvălit ele în toată țara Egiptului; în toate hotarele Egiptului s-au așternut, mulțime multă; nici înainte n-au mai fost lăcuste ca atunci, nici că vor fi după aceea.**

[200] Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovnicești*, 127
[201] BBVA, p. 88
[202] BBVA, p. 88
[203] BBVA, p. 89

15: **Toată fața pământului au acoperit-o, şi pământul s-a pustiit: au mâncat toată iarba pământului şi toată roada pomilor care mai rămăsese în urma grindinei; nimic n-a mai rămas verde-n toată țara Egiptului, nici în copaci, nici în iarba câmpului.**

16: **Atunci Faraon s-a grăbit să-i cheme pe Moise şi Aaron şi le-a zis: „Greşit-am în fața Domnului, Dumnezeul vostru, şi-n fața voastră!**

17: **Iertați-mi acum înc-o dată greşala, şi rugați-vă Domnului, Dumnezeul vostru, ca să-mi ia de pe cap prăpădul acesta!"**

Prăpădul acesta: literal: *moartea aceasta*.

18: **Şi dac-a ieşit de la Faraon, Moise I s-a rugat lui Dumnezeu:**

19: **Domnul a stârnit vânt puternic de la apus, iar acesta a dus lăcustele şi le-a aruncat în Marea Roşie; în toată țara Egiptului n-a mai rămas nici o lăcustă.**

20: **Dar Domnul a învârtoşat inima lui Faraon, iar acesta nu i-a lăsat pe fiii lui Israel să plece.**

„Zice Faraon, rugându-se: *Să ia Dumnezeu de la mine moartea aceasta!* Şi a fost ascultat. Asemenea şi dracii, rugând pe Domnul ca să nu fie trimişi în adânc, au primit împlinirea cererii (Luca 8, 31-32). Cu cât mai vârtos nu va fi ascultat creştinul, rugându-se să primească slobozenie de moartea mintală?"[204]. Cea de-a opta plagă a lăsat pustie țara celui ce înrobea. La fel, Hristos va pustii iadul; plăgile Egiptului sunt icoană a cutremurării adâncului înaintea Împăratului Hristos.

21: **Atunci a zis Domnul către Moise: „Întinde-ți mâna spre cer: întuneric se va face-n țara Egiptului, un întuneric să-l pipăi cu mâna".**

22: **Moise şi-a întins mâna spre cer: întuneric beznă s-a făcut în toată țara Egiptului şi negură groasă, timp de trei zile,**

23: **că nu se vedea om cu om; timp de trei zile nimeni nu s-a urnit de unde era; dar la fiii lui Israel era lumină peste tot unde locuiau ei.**

Urgia a noua e şi o prevestire a întunericului ce a cuprins Iudeea, vreme de trei ceasuri, la moartea Domnului pe cruce. Se apropie, de altfel, semnul ce va prefigura Jertfa mântuitoare. „Pentru Origen întunericul, tenebrele sunt rezultatul orbirii duhovniceşti, simbolizând eroarea celor care încearcă să cunoască judecățile Providenței şi a celor care cedează părerilor nestatornice (*Hom. Ex.* 4, 7) ♦ Opțiunea Egipt-pustiu este rezultatul unei alegeri personale între viciu şi virtute, iar durata limitată a întunericului – trei zile – prefigurează, pentru Grigorie al Nyssei, recuperarea Împărăției cerurilor, datorită lui Moise, care întinde mâinile în forma crucii, asemenea lui Hristos (*VM* 2, 82)"[205].

24: **Atunci i-a chemat Faraon pe Moise şi pe Aaron şi le-a zis: „Duceți-vă, slujiți-I Domnului, Dumnezeului vostru; doar turmele şi cirezile voastre să rămână aici; copiii însă pot merge cu voi".**

25: **Dar Moise a zis: „Ba nu, ci tu să ne dai vite pentru jertfele şi arderile-de-tot pe care noi I le vom aduce Domnului, Dumnezeului nostru.**

26: **Vor merge deci cu noi şi vitele noastre, din care nu va rămâne nici măcar o unghie, căci din ele avem noi să-I aducem jertfă Domnului, Dumnezeului nostru; că nici noi nu ştim ce anume jertfe Îi vom aduce Domnului, Dumnezeului nostru, decât după ce vom ajunge acolo".**

27: **Domnul a învârtoşat inima lui Faraon, iar acesta n-a vrut să-i lase să plece.**

28: **A zis Faraon [către Moise]: „Du-te de aici! Şi bagă de seamă: să nu cumva să mai dai vreodată ochii cu mine, căci în ziua-n care vei da ochii cu mine, atunci vei muri".**

29: **Răspuns-a Moise: „Fie-aşa cum ai zis: De-acum n-o să mai dau ochii cu tine pe față!...".**

[204] Ioan Carpatiul, *Capete de mângâiere*, 69

[205] SEP 1, p. 217

Dacă nu părăsim păcatul cu toate ale noastre, acesta ne va trage înapoi în robie. Diavolul (Faraon) nu ne poate împiedica să-I slujim lui Dumnezeu, dar caută mereu să se asigure că mai avem o legătură cu el, prin care să ne întoarcă la lucrarea răului.

CAPITOLUL 11 – *Vestirea plăgii a zecea.*

1: **Şi a zis Domnul către Moise: „Încă o plagă voi mai aduce asupra lui Faraon şi asupra Egiptului, după care vă vor da drumul de aici; iar când vă vor da drumul, o vor face de tot: vă vor alunga.**

Plagă: „cuvântul *plagă* a mai fost folosit în Facerea 12, 17. Aici e singurul loc din Ieşirea unde-l întâlnim. El înseamnă, literal, *lovitură*; prin extindere: *pedeapsă*; dar şi *rană* (provocată de o lovitură)”[206].

2: **Spune-i dar poporului, în taină, la ureche: fiece bărbat să ceară de la vecinul său şi fiece femeie să ceară de la vecina ei lucruri de argint şi de aur şi haine”.**

Vecinii amintiţi aici sunt, evident, egipteni.

3: **Iar Domnul a făcut ca poporul Său să aibă trecere în ochii Egiptenilor: aceştia le-au dat cu-mprumut. Dar şi Moise devenise om de mare vază în ochii Egiptenilor, în ochii lui Faraon şi ai tuturor slujitorilor acestuia.**

„Mai târziu, evreii au ieşit din Egipt şi au plecat ducând cu ei multă pradă de la egipteni; n-au făcut asta pentru că erau iubitori de avuţii, cum hulesc unii – că nici Dumnezeu n-a îngăduit să poftească lucrurile străine – ci, mai întâi, şi-au luat plata ce li se cuvenea pentru lucrările pe care le-au făcut egiptenilor cât au stat sub ei [...]. În afară de asta, se poate spune că lucrul acesta s-a petrecut ca într-un război; pe temeiul legii celor biruitori, evreii, ca unii care au fost mai buni decât învinşii, au avut dreptul să ia cu ei averile duşmanilor – şi fiind în război cu egiptenii, fapta lor era dreaptă; că evreii, din pricina foametei care le bântuia ţara, au venit la egipteni ca nişte oameni care cer ajutor; egiptenii, însă, au înrobit pe aceşti străini, silindu-i să le slujească întocmai ca nişte prinşi în război, fără să le dea vreo plată”[207]. În sens mistic, scoaterea aurului şi argintului din Egipt închipuie eliberarea sufletelor drepţilor din iad. Aurul arată iubirea divină, iar argintul – înţelepciunea. Cei ce s-au făcut vase ale acestora vor îmbrăca din nou haina împărătească a slavei.

Urmează încheierea cuvântului lui Moise către Faraon, în continuarea celor spuse la 10, 29:

4: **Şi a zis Moise: „Aşa grăieşte Domnul: - Pe la miezul nopţii voi trece prin Egipt.**

Aici avem, „în fapt, continuarea lui 10, 29: Moise i se adresează tot lui Faraon (vezi v. 8)”[208].

5: **Şi-n ţara Egiptului va muri tot cel întâi-născut, de la întâi-născutul lui Faraon, cel ce-i urmează la tron, până la întâi-născutul roabei de la râşniţă şi până la tot întâi-născutul dobitoacelor.**

„*Râşniţă*: moară primitivă, alcătuită dintr-o piatră de bază, fixă, şi una deasupra, mobilă, rotită pe un ax. Sclava şedea în genunchi şi învârtea piatra de deasupra, sub care se zdrobeau grăunţele”[209].

6: **Plângere mare va fi în toată ţara Egiptului, cum n-a mai fost şi nu va mai fi.**

Este evident caracterul supranatural al acestei plăgi; nu poate fi vorba despre o epidemie oarecare de vreme ce sunt loviţi, în mod selectiv, doar întâii născuţi, semn că răul trebuie nimicit începând cu primele sale seminţe.

---

[206] BBVA, p. 89
[207] Clement Alexandrinul, *Stromate*, I, 157, 2-4
[208] BBVA, p. 89
[209] BBVA, pp. 89-90

7: **Dar împotriva fiilor lui Israel, a tuturor, nici măcar un câine nu va lătra la ei, nici la om şi nici la dobitoc, ca să cunoaşteţi ce minunată deosebire face Domnul între Egipteni şi Israeliţi.**

„Plecarea Israeliţilor se va face pe tăcute, într-o linişte totală: nici măcar câinii nu vor da, ca de obicei, alarma”[210].

8: **Toţi aceşti slujitori ai tăi vor striga către mine şi mi se vor închina zicând: - Pleacă, tu şi tot poporul tău pe care-l cârmuieşti!... După care voi pleca”. Şi a ieşit Moise de la Faraon, fierbând de mânie.**

E tot o icoană a pustiirii iadului. Câinii nu vor lătra la Israel, după cum diavolii nu pot spune nimic la eliberarea sufletelor drepţilor. Lui Moise, ca tip al lui Hristos, i se închină până şi slujitorii răutăţii. Mânia ce a cuprins pe Moise vesteşte mânia sfântă a Mântuitorului când sunt profanate cele sfinte (cf. Matei 21, 12-13), ca şi mânia Sa de la cea de-a doua Venire (Apocalipsa 6, 16-17).

9: **Apoi a zis Domnul către Moise: „Faraon nu vă va asculta, pentru ca semnele şi minunile Mele să se înmulţească-n ţara Egiptului!”**

10: **Aşadar, Moise şi Aaron au făcut în faţa lui Faraon toate semnele şi minunile acestea, dar Domnul a învârtoşat inima lui Faraon: el n-a vrut să-i lase pe fiii lui Israel să plece din ţara Egiptului.**

„Pentru unii Părinţi, care interpretează plăgile Egiptului ca simboluri ale educaţiei morale şi religioase a sufletului, moartea întâilor-născuţi coincide cu o convertire decisivă, deschizându-ne spre o viaţă nouă o dată cu nimicirea mişcărilor vechi, fireşti, ale cărnii (Origen, *Hom. Ex.* 4, 8 şi Grigorie al Nyssei, *VM* 2, 89-94)”[211].

CAPITOLUL 12 – *Mielul pascal. Sărbătoarea azimelor. Sărbătorirea Paştelui. Moartea întâilor-născuţi ai Egiptenilor. Plecarea Israeliţilor.*

1: **Grăit-a Domnul către Moise şi Aaron în ţara Egiptului şi le-a zis:**

2: **„Luna aceasta să fie pentru voi începutul lunilor, să fie întâia între lunile anului.**

În vechime, anul evreilor începea toamna (septembrie); în vremea lui Moise, începutul anului a fost fixat primăvara, în luna nisan (martie-aprilie), numită la început *aviv* (= spic; luna culesului). Cele două începuturi de an se vor păstra, primul (toamna) pentru anul economic, cel de-al doilea pentru anul religios. Noul început de an s-a rânduit la porunca divină. „Din această pricină, cea dintâi lună pentru toate sufletele iubitoare de Dumnezeu, adică pentru creştinii adevăraţi, este Xanticus, care este aprilie (nisan), prin care se arată puterea învierii. Aceasta va îmbrăca pomii goi cu slava pe care au avut-o întâi ascunsă înăuntrul trupului”[212]. Se hotărăşte deci timpul sfintei slujiri (al ierurgiei), începutul anului, în prima lună. Căci în Hristos este începutul tuturor (Coloseni 1, 18), fiindcă nu e de curând odată ce S-a născut din Dumnezeu Tatăl înainte de veci. El sfinţeşte în tot timpul, de la început până la cele de la sfârşit. Dar sărbătoarea începe în luna celor noi. [...] Şi în Hristos firea omului a înflorit din nou, cum era la început”[213].

3: **Vorbeşte deci la toată obştea fiilor lui Israel şi spune-le: - În ziua a zecea a acestei luni, fiecare cap de familie să ia câte un miel; un miel pentru fiecare casă.**

„Origen descrie ritualul jertfei pascale: mielul se sacrifică între cele două seri după cinci zile de la prinderea şi punerea lui deoparte. Remarcabil este faptul că în timpul junghierii se face o dedicaţie: *Acest miel este jertfit pentru cutare şi cutare* (cel mult cincizeci de nume) (*Peri Pascha* 16, 29-30)”[214].

[210] BBVA, p. 90
[211] SEP 1, p. 219
[212] Sf. Simeon Metafrastul, *Parafrază la Macarie Egipteanul,* 61
[213] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[214] SEP 1, p. 219

Se va lua câte un miel, în luna întâi; numărul Unu este Principiul, Izvorul a toată existența, începutul şi sfârşitul tuturor. Lui îi e alăturat numărul zece (ziua a zecea a lunii), însemnând plinătatea, desăvârşirea, întoarcerea la unitate după desfăşurarea unui ciclu; numărul 10 Îl închipuie pe Iisus, Cel de la Care pleacă toate şi în Care se readună toate (vechii greci notau numărul 10 cu litera *iota*, inițiala numelui Iisus; evreii notau pe 10 cu *yod*, început al numelui Iosua). „Sărbătoarea Paştilor începea în a zecea zi, pentru că însemna depăşirea oricărei patimi şi a oricărui lucru sensibil."[215] Se ia câte un miel de familie: „Chiar şi Paştele Domnului, adică mielul, se porunceşte fiilor lui Israel să se mănânce după numărul sufletelor, să nu se dea unora mai mult şi altora mai puțin, ci să mănânce fiecare tot atâta, să nu ia fie mai mult cei tari, fie mai puțin cei slabi. Egal se împarte tuturora harul, se împarte mântuirea, se împarte darul. Nu se cade să fie mai mulți, ca să nu se întoarcă vreunul văduvit de nădejdea mântuirii. Sunt mai mulți când sunt unii în afara numărului. Iar sfinții sunt toți numărați, chiar şi firele de păr ale capului lor sunt numărate (Matei 10, 30). Căci Domnul îi cunoaşte pe toți cei care sunt ai Lui. Dar nu sunt nici mai puțini, ca să nu fie cineva mai slab la primirea harului"[216].

4: **Iar dacă-ntr-o casă vor fi prea puțini pentru un miel întreg, să-l ia împreună cu vecinul cel mai apropiat ca număr de suflete: fiecare să socotească anume câți sunt de trebuință [ca să mănânce în întregime] un miel.**

„Adică cei ce nu au de la ei puterea de-a înțelege singuri taina deplină a lui Hristos, sau nu-şi vor ajunge spre împărtăşirea de El din pricina slăbiciunii înțelegerii proprii, se vor împărtăşi de El primind ca împreună lucrători şi ajutători pe cei de aceeaşi credință. Căci prin sfătuirea întreolaltă putem urca uneori la vederi mai înalte decât prin noi înşine"[217].

5: **Mielul să vă fie de un an, parte bărbătească şi fără meteahnă; veți lua fie un miel, fie un ied.**

„Pentru israeliți, popor nomad, de păstori, activitate pe care au continuat-o şi după stabilirea lor în Palestina, mielul a fost în toate epocile unul dintre animalele de jertfă preferate (Ieşirea 12, 1-12; Numerii 28-29), înscriindu-se astfel într-o tradiție aproape universală. Grecii şi hitiții jertfeau divinităților solare un miel alb, celor infernale unul negru; în islam, la sfârşitul Ramadanului se jertfeşte un miel în amintirea sacrificiului lui Avraam etc. Jertfele de miei se aduceau primăvara (la indieni, perşi, finlandezi etc.), mielul fiind, ca ipostază a berbecului, un arhaic simbol solar (LThK, Chevalier/Gheerbrant, De Vries, Lurker). În Vechiul Testament devine, ca şi *turma*, un simbol al israelitului (Isaia 40, 10-11), preluat astfel şi în Noul Testament (Luca 10, 3; 15, 3 ş. u.; Ioan 21, 15-17). Dar Vechiul Testament, prin câteva pasaje semnificative (Isaia 52, 1.3 – 53, 12), anunță şi accepția superioară, mesianică, a simbolului mielului pascal"[218]. „Origen distinge între sufletele care au nevoie de Hristos în ipostaza de ied (*țap ispăşitor*) – iedul, capra şi țapul fiind animale oferite ca sacrificiu pentru păcat (Levitic 4, 28) – şi cele desăvârşite, care Îl au pe Hristos ca Miel pascal (*Peri Pascha* 23)"[219].

„Şi să fie, zice, Mielul desăvârşit (deplin). Căci în Hristos sunt toate însuşirile dumnezeieşti. Dar să fie şi parte bărbătească, adaugă legiuitorul. Căci Hristos a fost şi este Cel ce a semănat în noi semințele cunoştinței de Dumnezeu, ca într-un pământ voitor"[220]. Hristos seamănă învățătura Sa în noi, dar aceasta nu rodeşte fără voia noastră (cf. Matei 13, 4-8). „Dar pe lângă acestea porunceşte să fie şi de un an, sau după timp, ca să nu fie nedesăvârşit, neavând un an împlinit, sau pentru că cei ce câştigă bunătățile din patima (lui Hristos) trebuie să săvârşească în fiecare an sărbătoarea atotcuvenită şi plăcută lui Dumnezeu legată de patimă"[221].

---

[215] Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 51, 2
[216] Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, VII, 9
[217] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[218] EX, p. 216
[219] SEP 1, p. 220
[220] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[221] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II

6: **Să-l țineți până în ziua a paisprezecea a acestei luni, şi atunci toată adunarea obştii fiilor lui Israel să-l înjunghie spre seară.**

Ziua a paisprezecea: „când pe cer e luna plină a primăverii"[222]. *Spre seară*: „în Textul Ebraic, literal: *între cele două seri*. Expresie obscură, interpretată în mai multe variante. Septuaginta preferă *spre seară* (înainte de apusul soarelui)"[223]. „Conform tradiției samaritene: între apusul soarelui şi noaptea completă; conform aceleia talmudice şi fariseice: între declinul şi apusul soarelui (BJ)"[224]. „Pentru Pseudo-Hipolit, intervalul scurs de la prinderea mielului şi până la jertfirea lui prefigurează prinderea lui Hristos şi întemnițarea lui de către Marele Preot până la răstignire (*Hom*. 23). Pentru Origen, aşteptarea până la luna plină, când se jertfeşte mielul pascal, indică creşterea necesară sufletului creştin de la catehumenat până la botez şi împărtăşanie, iar cele cinci zile simbolizează cele cinci simțuri curățite de Hristos şi spiritualizate (*Peri Pascha* 17-18)"[225].

„Mielul se junghie în ziua a patrusprezecea a lunii, care are slava deplină a ciclului lunar, răspândind o lumină falsă peste lume. Aceasta, începând să se împuținеze treptat şi restrângând prin aceasta mărimea şi frumusețea pe care le are în ea, îți dă să cunoşti ca dintr-un chip şi umbră că prin ea eşti condus spre o cunoaştere mai adevărată a faptului că stăpânul nopții, adică diavolul, era slăvit de toată lumea, fiind slujit prin lună ca printr-un chip (căci luna s-a pus povățuitoare în noapte) şi ca printr-o lumină falsă şi sădind înțelepciunea lumii în inimile celor rătăciți, pretindea pentru ea slava cea mai deplină. Deci a murit pentru noi Hristos, Mielul cel adevărat, care ridică păcatul lumii (Ioan 1, 22) şi a desființat slava diavolului. Căci ea trebuie să scadă şi să se sfârşească pe încetul, o dată ce mulțimea neamurilor se grăbea să urce spre pacea şi iubirea față de Dumnezeu prin întoarcerea spre ea şi prin credință"[226]. „Mai zice că animalul de jertfă trebuie să se ia din miei şi din iezi. Mielul era socotit ca jertfă curată şi fără prihană, cerută de lege; iar neamul iezilor (țapilor) se aduce neîncetat pe altar pentru păcate. Aceasta o vei afla şi în Hristos. Căci El a fost şi altfel fără prihană, spre miros de bună mireasmă, ce S-a adus pe Sine lui Dumnezeu şi Tatăl (Efeseni 4, 2) şi Ied înjunghiat pentru păcatele noastre"[227]. Hristos a intrat în Ierusalim în 9 nisan, arătând că El e Mielul a Cărui jertfă va birui moartea. Iudeii, care procurau mielul pentru jertfă în 10 nisan, sunt anunțați că Mielul cel adevărat a sosit. Apoi, Hristos a fost junghiat (răstignit) de obştea fiilor lui Israel în 14 nisan, către seara zilei a şaptea. „Seara este un timp intermediar între lumină şi întuneric; sufletul, de asemenea, fiind aproape de izbăvirea sa, este într-o situație intermediară între lumină şi întuneric; totuşi, puterea divină îl asistă şi împiedică întunericul să pătrundă în el şi să-l devoreze"[228].

7: **Să ia din sângele lui şi să ungă amândoi stâlpii uşii şi pragul de sus, în casele unde-l vor mânca.**

„În epoca arhaică, acest ritual era săvârşit de capul familiei, pentru ocrotirea membrilor comunității sale şi a turmelor; acum el devine, ca şi sângele circumciziei, însemn al apartenenței la poporul ales"[229].

„După junghiere, porunceşte să se ungă cu sângele Lui stâlpii locuințelor şi pragul, nevrând ca aceasta să însemne [...] decât că, cu curatul şi prețiosul sânge al lui Hristos asigurăm casa noastră pământească, adică trupul, alungând moartea din neascultare, prin împărtăşirea de viață. Căci împărtăşirea de Hristos e viață şi sfințenie. Şi tulburând pe însuşi nimicitorul, îl alungăm foarte departe prin ungere pe demonul uneltirilor, omorând patimile ce provin din mişcările trupeşti. Iar prin *uşile* a ceea am numit adineauri casa noastră, să înțelegi simțurile din

[222] BBVA, p. 90
[223] BBVA, p. 90
[224] EX, p. 216
[225] SEP 1, p. 220
[226] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[227] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[228] Sf. Macarie Egipteanul, *Omilii duhovniceşti*, XLVII, 9
[229] EX, p. 216

noi, prin care se aduce în inimile tuturor calitatea lucrurilor şi se varsă în ele mulțimea nemăsurată a patimilor”[230].

8: **În chiar noaptea aceea să mănânce carnea, friptă la foc; s-o mănânce cu azimă şi ierburi amare.**

Azime: „redă gr. **αζυμα** , ebr. **massot** – pâine din făină de orz, nedospită; […] *ierburi amare* […] redau gr. **επι πικρίδων**, […] de fapt, un amestec de hrean amar, ridichi şi praz”[231]. „*carnea*: după Origen, [e] simbolul Sfintelor Scripturi, carnea Cuvântului dumnezeiesc (*Peri Pascha* 26). ♦ *Ierburile amare* […] desemnează amărăciunea pocăinței şi încercările prin care trece sufletul în căutarea lui Hristos (Origen, *Co. Io* 10, 14, 102) sau [sunt] un simbol al ascezei (Grigorie al Nyssei, *GNO* IX, p. 296)”[232].

„Deci vor mânca, zice, carnea în veacul acesta. Pentru că până ce suntem în lumea aceasta ne împărtăşim încă de Hristos în mod mai îngroşat prin sfântul Lui trup şi prin prețiosul Lui sânge. Dar ajungând, precum s-a scris, în *ziua puterii Lui* şi urcând în *strălucirea sfinților* (Psalmul 109, 3), ne vom sfinți într-un oarecare alt mod, aşa cum ştie Împărțitorul şi Dătătorul bunurilor viitoare”[233]. Mielul trebuie mâncat *în casă*, adică în Biserică, nu în adunările ereticilor. Îl vom mânca în noaptea de acum, spre a dobândi, prin El, ziua Învierii. Şi-l vom mânca cu azimă şi cu ierburi amare: „Azima e sufletul care nu are ca punct de plecare voia sa. Căci aceasta îl poate umfla şi înălța. Dar azima e pururea smerită. Iar prin ierburi amare să înțelegem când amărăciunea care vine de la poruncă, când strâmtorarea ce se naşte din amărăciunea postului”[234].

9: **Din el să nu mâncați ceva crud sau fiert în apă, ci numai fript la foc, capul cu picioarele şi măruntaiele.**

„După Origen, în grilă paulină, celor trei moduri de consumare a cărnii le corespund trei feluri de lectură a Scripturii: evreii o mâncau *crudă*, luând doar litera; ereticii amestecă învățătura cu apa murdară a altor doctrine; creştinii se hrănesc cu cuvântul *fript* la focul Duhului (*Peri Pascha* 28, 29). ♦ Pentru Pseudo-Hipolit, capul simbolizează divinitatea lui Hristos, picioarele, întruparea, firea omenească. Hristos Se oferă ca hrană potrivită pe măsura fiecăruia (*Hom*. 29)”[235].

„Prin cap înțelegem Dumnezeirea lui Hristos, iar prin picioare, omenitatea Sa”[236]. „Şi le porunceşte să mănânce carnea mielului friptă în foc, pentru că cei ce urcă spre cuprinderea lui Hristos trebuie să fie fierbinți cu duhul”[237]. Carnea nu va fi crudă, ci friptă bine în foc: „Cel ce mănâncă ceva crud nu mănâncă spre digerare; dar o astfel de mâncare este greu de mestecat. Aceasta o fac cei ce nu subțiază cum se cuvine cuvintele despre Hristos prin cercetare, nu le probează în foc”[238]. „Împiedică iarăşi să se mănânce fiert în apă, arătând că cugetarea apoasă şi diluată despre Hristos nu va fi o hrană bună pentru mințile credincioşilor”[239]. „Mai porunceşte să se mănânce capul împreună cu picioarele şi măruntaiele, voind ca credincioşii să-şi însuşească prin cugetarea lor toată cunoştința tainei Lui. Căci trebuie să ştie înainte de toate că a fost (la) început, fiind Dumnezeu Cuvântul în Tatăl şi cu Tatăl, sau Capul, sau începutul a toată taina. În al doilea rând că, fiind şi Dumnezeu, iarăşi va veni, ca Judecător care va da un sfârşit iconomiei cu privire la noi. Aceasta înseamnă picioarele, care sunt sfârşitul întregului trup. Iar prin măruntaie să înțelegi, ca pe un mijloc, rațiunea întrupării”[240].

---

[230] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[231] EX, p. 216
[232] SEP 1, p. 220
[233] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[234] Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXXI, 14, 98
[235] SEP 1, p. 220
[236] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XII, 1
[237] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[238] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[239] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[240] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II

10: **Din el să nu lăsați nimic pe-a doua zi, os din el să nu zdrobiți. Ceea ce va rămâne pe-a doua zi, să ardeți în foc.**

Os din el să nu zdrobiți: „text mesianic, cu rezonanță clară în Ioan 19, 36”[241]. „Rămășițele trebuiau arse, pentru a se evita orice profanare”[242]. „Tradiția creştină a văzut în [prescripție] prefigurarea faptului că, după patimile Sale, oasele lui Hristos nu au fost zdrobite ca ale tâlharilor. Oasele au fost interpretate şi ca o imagine a solidității trupului lui Hristos de constituție divină, vădită în virtuțile sfinților; după Origen, oasele sunt cuvintele Sfintei Scripturi inspirate de Duhul Sfânt (*Peri Pascha* 28, 29). Mai pot fi revelațiile dumnezeieşti, dificil de *mestecat* pentru cei cu dinți de lapte (Grigorie al Nyssei, *Cant.* 6, GNO VI şi Ieronim, *Ex.* CCL 78, p. 539). ♦ După Origen, *noaptea* este un simbol pentru lumea prezentă, iar *dimineața*, un simbol pentru lumea viitoare, transfigurată, atunci urmând să fie arse oasele rămase (= cunoaşterea parțială a lui Dumnezeu) (*Peri Pascha* 28, 29)”[243].

„Să nu se amâne cunoaşterea desăvârşită şi adevărată despre Dumnezeu, nici să nu-şi rezerve unii pentru un timp prea îndelungat bucuria de-a se împărtăşi desăvârşit cu El, după ce s-au împărtăşit odată cu El şi L-au atins. Aceasta o fac cei ce, după ce au gustat prin catehizare dogmele despre Hristos, rezervă luminarea prin Duhul şi harul prin Botez pentru o lungă amânare şi pentru un timp prea îndelungat, adică pentru bătrânețe”[244]. „Iar cele rămase până a doua zi din el, spune că trebuie să fie arse. A doua zi o numeşte luminarea veacului viitor, când vom vedea față către față pe Împăratul şi Dumnezeul nostru, nu ca acum, în ghicitură şi oglindă şi în umbră şi din parte, cum spune Pavel (I Corinteni 13, 12). Precum, deci, la apariția cunoştinței mai strălucitoare de atunci, va dispărea într-un fel oarecare vederea (contemplarea) Lui prin ghicitură, aşa spune că vor trebui arse prin foc, ca printr-un chip, cele rămase din miel până a doua zi”[245]. „Mâncarea pusă nouă înainte, scoasă din foc, e credința fierbinte şi înfocată pe care o primim fără şovăială şi din care mâncând, cât îi este la îndemână celui ce se hrăneşte cu ea, ceea ce se ascunde în înțelesuri mai vârtoase şi mai greu de sfărâmat şi de înfățişat în cuvinte, o lasă nesfărâmată, punând-o pe foc, ca să se lămurească înțelesul chipurilor acestora”[246]. Iar foc e Duhul Sfânt, Care luminează în noi, descoperind mereu alte aspecte ale învățăturii lui Hristos.

11: **Şi iată cum să fiți când îl mâncați: cu coapsele-ncinse, cu sandalele-n picioare şi cu toiagul în mână; şi să-l mâncați în grabă: e Paştile Domnului.**

„Ținuta: gata de drum (pentru plecarea ce se apropie)”[247]. *Paştile*: „Etimologia cuvântului Paşti (în româneşte, de la grecescul **pasha**) e necunoscută. Ebraicul **pesah** e legat de verbul **pasah** (a şchiopăta; a sări; a juca într-un picior; a sări peste; a omite; a cruța). Vulgata îl explică: **id est transitus Domini** (= adică trecerea Domnului), sens referitor la faptul că Dumnezeu, în noaptea aceea, a trecut (a străbătut) Egiptul. Primul sens s-ar referi la faptul că, trecând, Domnul *a sărit peste, a crutat* casele fiilor lui Israel. Fără a nega aceste sensuri, literatura patristică raportează cuvântul şi la *trecerea* lui Israel prin Marea Roşie, adică de la robie la libertate. Evenimentul istoric este, în acelaşi timp, şi o prefigurare: el Îl anticipează pe Iisus Hristos, Cel ce *din moarte la viață şi de pe pământ la cer ne-a trecut pe noi* (din Canonul Învierii)”[248]. „De origine preisraelită, Paştile, sărbătoare de primăvară a păstorilor nomazi, preluat devreme de iehovism, a fost istoricizat, datorită coincidenței între ieşirea din Egipt şi serbarea sa, şi interpretat ca o sărbătoare a aducerii-aminte. […] Această ultimă cină în Egipt are loc într-un moment decisiv al istoriei poporului israelit: trecerea de la robie la libertate. Elementele care compun această ultimă noapte petrecută în Egipt sunt tot atâtea referiri la trecut

---

[241] BBVA, p. 90
[242] EX, p. 216
[243] SEP 1, p. 220
[244] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[245] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[246] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[247] BBVA, p. 90
[248] BBVA, p. 90

şi viitor: pregătirea în grabă a cinei-amintire a vremurilor când nu aveau timp din cauza muncilor grele, dar şi aşteptarea febrilă a orei eliberării, pentru care trebuiau să fie gata de plecare”[249]. „*Cu şalele încinse*: trimite la necesitatea stăpânirii instinctului, a poftei trupeşti; *sandalele* reprezintă stabilitatea definitivă a Noului Testament unde Iisus apare încălţat (Luca 3, 16); Vechiul Testament fiind doar provizoriu, Moise este desculţ (Ieşirea 3, 5). În Pseudo-Hipolit (*Hom.* 29), toiagul este pus în legătură cu tulpina lui Iesei din care va ieşi, ca mlădiţă, Însuşi Hristos”[250].

Înfăţişarea călătorului „ne îndeamnă să ne socotim în viaţa de faţă ca trecători, căci de cum ne naştem suntem împinşi fără voie spre ieşirea din ea, lucru pentru care trebuie să ne pregătim cu mâinile, cu picioarele şi cu toate celelalte, spre a ne face drumul sigur”[251]. Şi îmbrăcămintea are o semnificaţie a sa: „Brâul cel bun al mijlocului, prin care ne putem face sprinteni şi uşori, este înfrânarea, împreună cu smerenia inimii, înţelegând prin înfrânare îndepărtarea de la toate patimile”[252]. Sau, „având mijloacele încinse (arată) curăţia liberă de orice patimă [...]. Iar de încălţăminte vorbeşte înţelegând pregătirea şi fuga de orice înţepare care vatămă conştiinţa şi împiedică mintea să vadă curăţia sa. Iar toiagul este nădejdea bărbăţiei în mersul lipsit de frică pe drum, spre a intra în pământul făgăduinţei”[253]. „Apoi porunceşte iarăşi să se mănânce mielul în grabă, închipuind foarte clar că cel ce s-a făcut părtaş de Hristos nu trebuie să se arate leneş şi moleşit în fapte bune, ci să arate o pornire energică şi fierbinte spre tot ce s-ar părea că-i este spre folos”[254]. „Şi adaugă îndată cauza pentru care trebuie să se arate astfel cel ce trebuie să lucreze aşa: *că e pasca Domnului*, adică trecere. Pentru că trecem de la viaţa în lume la vieţuirea de Dumnezeu iubitoare”[255].

12: **În noaptea aceea voi trece peste ţara Egiptului; voi lovi pe tot întâi-născutul în ţara Egiptului, de la om pân-la dobitoc, şi din toţi dumnezeii Egiptului voi face pedeapsă, Eu, Domnul.**

Voi face pedeapsă: „Sensul exact: îi voi pedepsi după cum merită (ca pe unii ce n-au fost în stare să-i apere pe Egipteni)”[256].

13: **Sângele va fi semn pentru voi, pe casele în care vă veţi afla: Eu voi vedea sângele şi vă voi ocroti şi nu va fi-ntre voi rană nimicitoare când voi lovi ţara Egiptului.**

Vă voi ocroti: „literal: *vă voi acoperi*. În Textul Ebraic: *voi sări peste* (dincolo de) *voi*, vă voi ocoli, viziune care-L implică în act pe Domnul-Însuşi. Septuaginta preferă acordul cu v. 23: Nimicitorul (îngerul Domnului) este cel ce execută pedeapsa, iar Domnul este Cel ce apără (acoperă, protejează, ascunde victima de ochii executorului)”[257].

„Dumnezeu pedepseşte pe nesupus şi neascultător şi nepărtaş la sfinţenia de la Hristos. Şi va cunoaşte şi va învrednici de grija Lui pe cei ce se vor arăta unşi cu sângele Mielului celui adevărat şi nu va îngădui ca cel sfinţit să se piardă împreună cu cei necredincioşi, ci le dăruieşte nemărginita Sa iubire de oameni”[258]. Moise a scos „poporul împilat din Egipt; Hristos (a izbăvit) pe cei chinuiţi în lume de păcat”[259]. „După cum pe cei din Egipt i-a mântuit sângele Paştelui, tot astfel şi pe cei ce au crezut îi va smulge din moarte sângele lui Hristos”[260].

14: **Ziua aceasta să vă fie vouă spre pomenire şi s-o prăznuiţi ca pe o sărbătoare a Domnului, din neam în neam – ca aşezare veşnică -, aşa s-o prăznuiţi.**

---

[249] EX, p. 216
[250] SEP 1, p. 221
[251] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*
[252] Teodor al Edesei, *Una sută capete*, 98
[253] Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXII, 2
[254] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[255] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[256] BBVA, p. 90
[257] BBVA, p. 90
[258] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[259] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza I mistagogică*, 3
[260] Sf. Iustin Martirul, *Dialog cu evreul Trifon*, CXI

15: **Timp de şapte zile să mâncați azime; încă din ziua-ntâia să-ndepărtați din casele voastre dospitura, căci cine va mânca dospit din ziua-ntâia până-n ziua a şaptea, sufletul acela va fi stârpit din Israel.**

Aici, termenul *azime* „denumeşte atât pâinea nedospită, cât şi sărbătoarea care va avea loc între 15-21 Nisan. Originară din Canaan, inițial sărbătoare agrară la care participau toți bărbații, ea dura şapte zile. În prima zi se aducea prinos întâiul spic, **omer**, în celelalte zile se mâncau azime. Ulterior, ea va fi înțeleasă ca o comemorare a ieşirii din Egipt şi contopită cu aceea a Paştelui”[261]. *Dospitura*: „ebr. **s'or**, gr. **ζύμη** , *maia* care, datorită fermentării, a procesului de acrire, devine un simbol al impurității şi corupției”[262].

16: **Ziua întâia se va numi sfântă, iar ziua a şaptea tot sfântă va fi; - în ele să nu faceți nici o muncă slujitoare, în afara celor care-i trebuie fiecăruia spre a se hrăni – numai aceasta puteți face.**

„Munca *interzisă* este aceea făcută pentru altceva decât pentru nevoile strict personale. Pentru Theodoret, munca *înrobitoare* [*slujitoare*] este diferită de munca *spirituală*; sunt autorizate în această perioadă lectura şi ascultarea Scripturilor, cântecele şi serviciile liturgice (*Q Dt.* 1)”[263].

Întâia şi a şaptea zi sunt numite sfinte. „Căci sfânt este timpul de la început al facerii noastre, până ce protopărintele Adam încă n-a ieşit din rai, ci viețuia în el, păzind încă porunca dată lui. Şi e sfânt iarăşi cel din urmă (timp) prin Hristos, care îndreptează în credință pe cei ce se alipesc Lui şi-i readuce iarăşi la starea în care am fost la început”[264].

17: **Păziți Sărbătoarea Azimelor, fiindcă-n ziua aceea am scos Eu armia voastră din țara Egiptului; din neam în neam să păziți ziua aceasta, ca aşezământ veşnic.**

18: **Începând din seara celei de a paisprezecea zi a lunii întâia şi până-n seara zilei a douăzeci şi una a aceleiaşi luni, veți mânca azime.**

19: **Timp de şapte zile să nu se afle dospitură-n casele voastre; tot cel ce va mânca dospit, sufletul acela va fi stârpit din obştea lui Israel, fie el venetic sau moşnean al pământului.**

20: **Tot ce e dospit să nu mâncați; în toate aşezările voastre veți mânca azimă”.**

E instituită, în continuarea Paştelui, Sărbătoarea Azimilor (15-21 nisan). „Tradiția creştină pune în relație Paştele, jertfirea mielului pascal, cu mântuirea săvârşită de Hristos, cf. I Corinteni 5, 7. Pâinile fără drojdie şi Paştele sunt o singură sărbătoare, aceea a eliberării din Egipt, azimele însemnând curățirea săvârşită de Hristos (Galateni 5, 9-12; Matei 12, 6). După Theodoret, graba cu care se mănâncă mielul pascal are o semnificație morală: se referă la lepădarea de orice fel de *viață egipteană*, adică senzitivă, trupească (*QE* 24)”[265].

21: **Apoi i-a chemat Moise pe toți bătrânii fiilor lui Israel şi le-a zis: „Duceți-vă şi luați-vă miei după cum vă sunt familiile şi-njunghiați mielul de Paşti.**

22: **Luați un mănunchi de isop, muiați-l în sângele de lângă uşă, şi ungeți pragul de sus şi amândoi stâlpii uşii cu sângele cel de lângă uşă; iar voi să nu ieşiți nici unul pe uşa casei până dimineața.**

„*Isop*, gr. **υσσώπος**, plantă aromatică, folosită în diferite ritualuri purificatoare”[266]. „Este o plantă aromată, de culoare verde-cenuşiu, care-şi menține culoarea tot timpul anului”[267]. „Pentru unii Părinți, pragul şi cei doi stâlpi ai uşii reprezintă limba şi cele două buze sfințite prin pecetea mirungerii baptismale şi, în cheie platoniciană, partea rațională, pe de o parte,

[261] EX, p. 216
[262] EX, p. 216
[263] SEP 1, p. 221
[264] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[265] SEP 1, p. 219
[266] EX, p. 216
[267] SEP 1, p. 222

partea irascibilă şi cea poftitoare a sufletului, pe de alta (Theodoret, *QE* 24; Maxim Mărturisitorul, *Qu.* 122, 27-35)"[268].

23: **Domnul va trece să-i lovească pe Egipteni şi va vedea sângele de pe pragul de sus şi de pe cei doi stâlpi ai uşii şi va trece Domnul pe lângă uşă şi nu-l va lăsa pe Nimicitor să intre-n casele voastre ca să lovească.**

„*Nimicitor*: executor al pedepselor divine. Menţionat şi la I Corinteni 10, 10"[269]. Mai detaliat, *Nimicitor*, „gr. **ολεθρεύων** – *ucigaş*, *cel ce distruge*. În ritualul preisraelit al Paştilor, un demon ce personifica pericolul care ameninţa turmele şi familia. Pentru îndepărtarea lui, se ungeau intrările corturilor cu sânge (BJ)"[270]. „*Nimicitorul*, [...] în exegeza Părinţilor, este diavolul pe care Hristos îl va birui prin cruce"[271].

„Să nu ieşim din casa sau din comuniunea luminată de lumina ospăţului comun, adică de Hristos, în noaptea de afară, bântuită de tot felul de păreri care întunecă sensul vieţii, ci să rămânem în comuniunea luminată de credinţa în Hristos până ce se face ziuă, prin trecerea fiecăruia din noi cu sufletul la viaţa viitoare, sau până ce se luminează toată creaţia la învierea de obşte"[272]. Precauţiile luate de evrei nu sunt de prisos, căci „mintea celor ce s-au desfăcut curând de păcat se aseamănă cu trupul care a început să se reculeagă dintr-o lungă boală, căruia orice prilej întâmplător i se face pricină de-a recădea în boală, nefiind încă destul de întremat în putere. Căci nervii mintali ai acestora sunt slabi şi tremurători, încât e temere să nu năvălească din nou patima, care de obicei este aţâţată de împrăştierea în tot felul de lucruri"[273]. „Mielul junghiat pe vremea lui Moisi a alungat departe pe nimicitor. Oare Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii, nu va slobozi cu mult mai mult păcatele? Sângele unui miel necuvântător aducea mântuirea. Oare sângele Unului-Născut nu mântuie cu mult mai mult?"[274]. Acel miel „era o imagine a lui Hristos, cu sângele Căruia, după cuvântul credinţei în El, se ung casele lor, adică voi înşivă, care credeţi în El"[275].

24: **Păziţi-le pe acestea ca pe un aşezământ pentru tine şi pentru copiii tăi, din neam în neam.**

„Plural-singular: alternanţă între adresarea către obşte şi cea către fiecare ins în parte; va fi întâlnită frecvent în cărţile Pentateuhului"[276].

25: **Aşadar, după ce veţi intra în ţara pe care Domnul vă va da-o vouă aşa cum a zis, să păziţi rânduiala aceasta.**

Rânduiala: „gr. **λατρεία**. Cuvântul apare de nouă ori în Septuaginta şi denumeşte veneraţia cultică sau respectarea unui ritual religios, aici Paştile"[277].

26: **Şi de va fi să-ntrebe copiii voştri: - Ce-i cu rânduiala aceasta?,**

27: **voi să le spuneţi: - Aceasta este jertfa de Paşti pentru Domnul Cel ce-n Egipt a ocrotit casele fiilor lui Israel, când El a lovit Egiptul iar casele noastre le-a mântuit". Şi s-a plecat poporul şi s-a-nchinat.**

Anual, de Paşti, capul familiei din casele evreilor se găteşte ca de călătorie. Când copiii întreabă ce înseamnă aceasta, le e povestită istoria sfântă a eliberării din robia egipteană.

28: **Şi mergând fiii lui Israel, au făcut aşa cum Domnul le poruncise lui Moise şi Aaron; aşa au făcut.**

[268] SEP 1, p. 222
[269] BBVA, p. 91
[270] EX, p. 216
[271] SEP 1, p. 222
[272] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, XVII
[273] Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, 46
[274] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XIII, 3
[275] Sf. Iustin Martirul, *Dialog cu evreul Trifon*, XL
[276] BBVA, p. 91
[277] EX, p. 216

29: **Şi a fost că la miezul nopţii i-a lovit Domnul pe toţi întâi-născuţii în ţara Egiptului, de la întâi-născutul lui Faraon, care trebuia să stea pe tron, până la întâi-născutul robului din temniţă, şi pe toţi întâi-născuţii dobitoacelor.**

30: **Şi s-a sculat noaptea Faraon, toate slugile lui şi toţi Egiptenii; şi bocet mare s-a făcut în toată ţara Egiptului, că nu era casă-n care să nu fie mort.**

„Zic unii: păcătuieşte egipteanul şi în locul lui este pedepsit pruncul nou-născut al acestuia, care din cauza vârstei lui fragede nu poate să facă nici o deosebire între bine şi rău şi, deci, viaţa lui e în afara oricărei patimi. [...] Învăţătura este aceasta: cel ce luptă prin virtute cu păcatul trebuie să nimicească primele începuturi ale răului”[278]. Tâlcuirea e incompletă, căci întâii-născuţi nu sunt tot una cu cei nou-născuţi. Cum în vechime primul născut era principalul moştenitor, Scriptura arată că lucrătorii răutăţii vor fi lipsiţi de orice moştenire în veacul viitor.

31: **În aceeaşi noapte i-a chemat Faraon pe Moise şi pe Aaron şi le-a zis: „Sculaţi-vă şi ieşiţi din mijlocul poporului meu!; şi voi, şi fiii lui Israel!; şi duceţi-vă de-i faceţi slujbă Domnului, Dumnezeului vostru, precum aţi zis!**

32: **Luaţi-vă şi turmele, şi cirezile, şi duceţi-vă!... Binecuvântaţi-mă şi pe mine!”**

33: **Egiptenii sileau acum poporul să iasă grabnic din ţară, căci ziceau: „O să pierim cu toţii!”**

34: **Poporul şi-a luat frământătura până a nu se dospi, [purtând] pe umeri coveţile învelite-n haine.**

35: **Fii lui Israel au făcut după cuvântul lui Moise: au cerut de la Egipteni lucruri de argint şi lucruri de aur şi haine.**

36: **Domnul i-a dat poporului Său trecere în ochii Egiptenilor, iar aceştia le-au dat tot ce au cerut; şi i-au despuiat pe Egipteni.**

37: **Fiii lui Israel au plecat din Ramses spre Sucot, ca la şase sute de mii de bărbaţi pedeştri, afară de copii.**

Sucot: „localitate încă neidentificată, alta decât cea din Facerea 33, 17”[279]. *Bărbaţi pedeştri*: în stare să poarte arme. *Ramses*: „Philon şi Origen sau ca *etimologie* acestui toponim *viermuială*, *mişcarea viermilor* sau *ruginire*, cu explicaţia că trebuie părăsită de îndată cetatea simţurilor care rod intelectul asemenea viermilor. Ieronim înţelege *tunet de bucurie* (*Ep*. 78, 3). ♦ *Sucot* […] *corturile*: Origen spune că ele sunt semnul disponibilităţii celui care se grăbeşte spre Dumnezeu”[280].

38: **Şi-mpreună cu ei s-a ridicat şi multă adunătură [de oameni], precum şi turme şi cirezi şi vite multe foarte.**

39: **Iar din frământătura pe care-o scoseseră din Egipt au copt în spuză azime, că ea nu se dospise; zoriţi de Egipteni, ei nu putuseră zăbovi nici măcar să-şi facă de mâncare pentru drum.**

40: **Şederea fiilor lui Israel în Egipt şi-n ţara Canaanului a fost de patru sute treizeci de ani.**

„Textul Ebraic (în tradiţia sacerdotală) dă această cifră numai pentru şederea în Egipt. Septuaginta însă precizează: *şi-n ţara Canaanului*, menţiune cu care Sfântul Pavel va fi de acord în Galateni 3, 17. Potrivit aserţiunilor din Facerea 15, 13 şi Faptele Apostolilor 7, 6, şederea Evreilor în Egipt a durat patru sute de ani”[281].

41: **Şi a fost că la capătul celor patru sute treizeci de ani, toată armia Domnului a ieşit din ţara Egiptului.**

[278] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*
[279] BBVA, p. 91
[280] SEP 1, p. 223
[281] BBVA, p. 91

42: **Noapte de priveghere i-a fost aceasta Domnului, ca să-i scoată pe ei din țara Egiptului; această noapte în care Egiptului a stat de veghe, pe ea o vor păzi toți fiii lui Israel, din neam în neam.**

Mâncarea azimilor e explicată aici prin graba cu care evreii au fost siliți să plece. Ei au petrecut în Egipt 430 de ani, dar, cum se arată doar în *Septuaginta*, aici se socotesc şi anii dinainte, petrecuți în Canaan. De fapt, acesta e numărul anilor scurşi de la vestirea făcută către Avraam (Facerea 15, 13-14). Cât priveşte robia propriu-zisă, aceasta a durat circa 70 de ani. Cum se poate deduce din text, numărul evreilor trecea acum peste un milion, mai ales că lor li s-au adăugat toți cei nemulțumiți de traiul lor în Egipt. Mulțimea ieşită din Goşen a pornit către *Sucot* (= colibe; corturi), în sud-est, lângă Marea Roşie. „*Noapte de veghe*, **προφυλακή**, se referă în primul rând la Dumnezeu, care a ocrotit poporul Său, şi la imperativul celebrării liturgice a evenimentului. Dacă a privegheat Domnul, atunci şi poporul, la rândul lui, va priveghea întru pomenirea minunii făcute”[282].

43: **Zis-a Domnul către Moise şi Aaron: „Iată rânduiala Paştelui: Nimeni din cei de alt neam nu va mânca din el;**

„Israelitul era socotit *locuitor al țării*, adevăratul autohton din Canaan (BJ)”[283].

44: **dar din el va mânca tot robul cumpărat cu bani, după ce-l vei tăia-mprejur.**

45: **Străin sau simbriaş nu va mânca din el.**

46: **Să se mănânce în aceeaşi casă; din carnea lui nu vei scoate afară din casă; os dintr-însul să nu zdrobiți.**

47: **Pe asta s-o facă toată obştea fiilor lui Israel.**

48: **Iar dacă vreun străin aşezat între voi va vrea să-I facă Domnului jertfă pascală, îi vei tăia-mprejur pe toți ai lui, de parte bărbătească, şi numai atunci să se apropie ca să facă aceasta, şi el va fi atunci ca şi un moşnean al pământului; dar tot cel netăiat împrejur nu va mânca din el;**

„Străinul aşezat în Israel – **ger** – avea un regim special, ca al metecului la Atena. Patriarhii au fost astfel de străini în Canaan (Facerea 23, 4) şi israeliții în Egipt (Facerea 15, 13; Ieşirea 2, 22). După cucerirea Țării Sfinte, rolurile s-au schimbat: israeliții devin băştinaşi care primesc la ei străini (Deuteronom 10, 19). Aceşti străini cu drept de domiciliu sunt supuşi însă legilor severe ale sabatului (Ieşirea 20, 10; Deuteronom 5, 14). Ei au dreptul să aducă ofrande lui Iahve şi să serbeze Paştile numai dacă s-au circumcis. Se pregăteşte, astfel, statutul de prozelit al epocii greceşti (Isaia 14, 1) (BJ)”[284].

49: **o singură lege va fi şi pentru băştinaş, şi pentru străinul ce se va aşeza la voi!”**

50: **Şi au făcut fiii lui Israel aşa cum Domnul le poruncise lui Moise şi Aaron; aşa au făcut.**

Nu sunt primiți la Sfintele Taine ereticii şi necredincioşii (*cei de alt neam*). Însă cel ce era rob păcatului şi a fost răscumpărat prin Jertfa cea mântuitoare, iar inima lui s-a curățit (circumcis), este primit. Mielul se va mânca doar *în casă*: „Deci calcă porunca lui Dumnezeu ereticii de alt cuget, zidindu-şi lor, în afară de cortul cu adevărat sfânt, alt cort, şi jertfind Mielul afară şi ducându-L departe de casa cea una şi împărțind pe Cel neîmpărțit”[285]. „Carnea sfântă a Domnului Hristos nu poate fi aruncată afară şi, pentru credincioşi, nu este vreo altă casă în afară de una singură, Biserica”[286]. „Trupul (mielului) este mortificarea de bunăvoie prin virtuți; sângele, desăvârşirea prin moartea pentru adevăr la vreme de strâmtorare; iar oasele, rațiunile prime despre Dumnezeu, care nouă ne sunt inaccesibile”[287]. Oasele nu se vor zdrobi, „căci oasele nu se pot mânca de dinții noştri. Căci aşa este minților omeneşti Cuvântul alb, ca să spun aşa, şi ascuns al

[282] SEP 1, p. 224
[283] EX, p. 217
[284] EX, p. 217
[285] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, X
[286] Sf. Ciprian al Cartaginei, *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, VIII
[287] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 35

Dumnezeirii Lui. Cunoaştem şi credem foarte drept că Fiul este (Dumnezeu) după fire şi că S-a născut de la Dumnezeu şi Tatăl, dar nu-L cercetăm, după cuvântul sfântului. Căci cine ştie să spună modul naşterii? [...] Aşadar, prin aceasta arată tăria cea mai presus de minte a dogmelor. Acestea nu ne lasă legiuitorul să le zdrobim. Dar le zdrobesc cu totul în ei ereticii care strică cele drepte”[288].

51: **Şi a fost că atunci, în ziua aceea, i-a scos Domnul pe fiii lui Israel din țara Egiptului, împreună cu armia lor.**

„Israel înseamnă: mintea care vede pe Dumnezeu. Prin venirea lui Hristos, mintea se eliberează din robia întunericului şi a duhurilor egiptene”[289].

CAPITOLUL 13 – *Întâi-născuții şi Azimele. Drum spre Marea Roşie. Stâlpul de nor şi stâlpul de foc.*

1: **Domnul i-a grăit apoi lui Moise şi i-a zis:**

2: **„Sfințeşte-Mi pe tot întâiul-născut, pe cel dintâi la sânul mamei între fiii lui Israel: de la om pân-la dobitoc, el este al Meu!”**

Sfințeşte-Mi: „A sfinți, a consacra, cu ideea de-a pune de-o parte, a păstra în rezervă, a-i hărăzi cuiva un anume scop. Dătător de viață, Dumnezeu revendică pentru Sine pârga vieții, întâiul fruct al pântecelui matern. Prin această sfințire, primul-născut al omului devenea proprietatea lui Dumnezeu; primul-născut al animalului Îi era destinat tot lui Dumnezeu, dar ca animal de jertfă”[290].

3: **Iar Moise a zis către popor: „Să vă aduceți aminte de ziua aceasta-n care voi ați ieşit din țara Egiptului, din casa robiei, căci cu mână tare v-a scos pe voi Domnul de acolo: să nu mâncați dospit.**

4: **Într-adevăr, voi astăzi ieşiți, în luna Spicului.**

„Literal: *în luna celor noi*. În Textul Ebraic: *în luna Abib*, ceea ce se traduce: *în luna spicului*. [...] E prima lună a anului evreiesc, numită mai târziu Nisan”[291].

5: **Şi va fi că după ce Domnul, Dumnezeul tău, te va duce în țara Canaaneenilor, a Heteilor, a Amoreilor, a Heveilor, a Iebuseilor, a Ghergheseilor şi a Ferezeilor, pe care El li S-a jurat părinților tăi să ți-o dea, țara-n care curge lapte şi miere, vei face slujba aceasta în această lună.**

6: **Şapte zile să mănânci azime, iar ziua a şaptea este sărbătoarea Domnului:**

7: **Azime să mâncați în cele şapte zile; dospitură nu se va găsi la tine, nici aluat în toate hotarele tale.**

8: **În ziua aceea să-i povesteşti fiului tău, zicând: - Aceasta-i de dragul a ceea ce a făcut Domnul pentru mine, când am ieşit eu din Egipt.**

9: **Să fie aceasta ca un semn pe mâna ta şi ca o aducere aminte-n fața ochilor tăi, pentru ca legea Domnului să fie-n gura ta; căci cu mână tare te-a scos Domnul Dumnezeu din Egipt.**

Sensul celor de mai sus: „acest ritual să devină permanent şi de neşters, ca un tatuaj şi ca o obsesie”[292]. „Augustin înțelege *pe mâna ta* – literal: *deasupra mâinii tale* – ca argument în favoarea superiorității credinței față de fapte”[293].

10: **Să păziți dar legea aceasta din an în an, la vremea rânduită.**

---

[288] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[289] Sf. Macarie Egipteanul, *Omilii duhovniceşti*, XLVII, 5
[290] BBVA, p. 92
[291] BBVA, p. 92
[292] BBVA, p. 92
[293] SEP 1, p. 225

11: **Şi va fi că după ce Domnul, Dumnezeul tău, te va duce în ţara Canaaneenilor, aşa cum li S-a jurat El părinţilor tăi, şi ţi-o va da ţie,**

12: **atunci să-I osebeşti Domnului pe tot întâi-născutul de parte bărbătească, şi tot ce se naşte-ntâi din turmele sau din cirezile tale: partea bărbătească să I-o închini Domnului.**

„Pe drept cuvânt ne cere Dumnezeul tuturor să-I predăm toate şi afirmă că trebuie să-I închinăm Lui cele bărbăteşti. Căci, odată ce au pierit toţi întâii născuţi ai Egiptenilor şi s-au mântuit în toată casa şi a scăpat de nimicitorul pe Israel cel iubit, fiind una cu sângele mielului, ca chip al lui Hristos Care a murit pentru noi, ca să desfiinţeze moartea, cu dreptate cei mântuiţi nu mai sunt ai lor, ci s-au făcut ai Celui ce S-a primejduit pentru ei. [...] Domnul nostru Iisus Hristos, legând mulţimea demonilor necuraţi şi punându-Şi sângele Său pentru noi şi înlăturând astfel moartea şi desfiinţând stricăciunea (coruperea), ne face ai Săi, încât nu mai trăim viaţa noastră, ci mai degrabă a Lui. Şi dacă nu ar fi primit să fie între cei morţi, nu s-ar fi surpat stăpânirea groaznică a morţii”[294].

13: **Pe tot întâi-născutul de la asină să-l dai în schimbul unui miel; iar de nu-l vei schimba, să-l răscumperi. Pe tot întâi-născutul din om, între fiii tăi, îl vei răscumpăra.**

„Conform celui mai vechi cod al lui Israel, primii născuţi ai omului şi animalelor aparţineau lui Iahve (Ieşirea 13, 2.12.15; 22, 28-29; 34, 19-20). Primii născuţi ai animalelor erau sacrificaţi (Deuteronom 15, 19), grăsimea şi sângele închinate lui Iahve, carnea aparţinea preoţilor (Numerii 18, 15-18). Animalele socotite impure, printre care şi măgarul, erau ucise sau înlocuite cu altele ce puteau fi aduse jertfă (Deuteronom 15, 21-23; Levitic 26, 27). Primii născuţi ai omului pot fi răscumpăraţi cu bani (Ieşirea 13, 13; 34, 20; Numerii 3, 44-47). Consacrarea lor lui Iahve şi răscumpărarea sunt legate, în Ieşirea 13, 14 ş. u.; Numerii 3, 13; 8, 17, de ieşirea din Egipt şi plaga a zecea. Tribul lui Levi este consacrat lui Iahve ca răscumpărare pentru primii născuţi ai neamului lui Israel (Numerii 3, 12.40-51; 8, 16-18) (BJ, LThK)”[295].

„Asinul, animal necurat, nu poate fi adus jertfă; deşi mult mai valoros, el va fi dat în schimbul unui miel ce va fi jertfit în locul lui”[296]. *Să-l răscumperi*: „să dai o sumă de bani cu care poţi cumpăra un animal de jertfă. Textul Ebraic: *dacă nu-l vei răscumpăra, să-i rupi gâtul* (să-l omori fără să curgă sânge, ca nu cumva uciderea lui să fie luată drept jertfă)”[297]. „Philon vede în schimbul măgăruş-oaie un simbol al efortului (ostenelii), pe baza omofoniei **ονος-πόνος** care aduce progres (**πρό-βατον**, *care merge înainte*, este termenul consacrat pentru *oaie*) (*Sacrif.* 112)”[298].

Asinul nu poate fi adus jertfă, fiind animal necurat; el era omorât fără să curgă sânge, spre a se deosebi de animalele jertfite. Dar asinul poate fi răscumpărat prin miel: „Legea ne dă de înţeles prin acestea că şi ceea ce e întinat e sfânt în Hristos şi prin El e primit şi ceea ce e lipsit de sfinţenie şi neprimit. Căci El S-a făcut pentru noi jertfă sfântă şi întru miros de bună mireasmă, fiindcă eram păcătoşi şi necuraţi. A murit pentru păcătoşi, Cel drept pentru cei nedrepţi, Cel curat pentru cei necuraţi, ca şi oaia pentru asină”[299].

14: **Iar dacă fiul tău te va întreba cândva, zicând: - Ce înseamnă aceasta?, tu să-i spui: - Cu mână tare ne-a scos Domnul din ţara Egiptului, din casa robiei.**

15: **Când Faraon se-ncăpăţâna să nu ne lase să plecăm, Domnul i-a ucis pe toţi întâii-născuţi în ţara Egiptului, de la-ntâi-născutul omului până la-ntâi-născutul dobitocului. Iată de ce jertfesc eu Domnului pe tot întâi-născutul de parte bărbătească, şi de ce pe tot întâi-născutul din fiii mei îi răscumpăr.**

---

[294] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[295] EX, p. 217
[296] BBVA, p. 92
[297] BBVA, p. 92
[298] SEP 1, p. 225
[299] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II

16: **Să fie dar aceasta ca un semn pe mâna ta, neclintit în fața ochilor tăi: Cu mână tare ne-a scos pe noi Domnul din Egipt!"**

17: **Iar după ce Faraon a dat drumul poporului, Dumnezeu nu i-a-ndrumat pe calea dinspre țara Filistenilor, cu toate că era mai scurtă, căci a zis Dumnezeu: „Nu cumva poporul, dacă va vedea război, să aibă păreri de rău şi să se-ntoarcă în Egipt".**

Calea dinspre țara Filistenilor: „de-a lungul coastei Mediteranei, patru-cinci zile de mers până-n Canaan"[300]. „Aici începe *Exodul* propriu-zis, drumul poporului ales prin deşert spre Țara Făgăduinței. Determinarea itinerarului şi localizarea exactă a etapelor sunt extrem de dificile"[301].

18: **Ci Dumnezeu a făcut poporul să ocolească pe calea pustiului, spre Marea Roşie. În al cincilea neam au ieşit fiii lui Israel din țara Egiptului.**

Marea Roşie, „gr. **ερυθρα θάλασσα**. Ebraicul este identic cu egipteanul **twf** – *papirus*, deci s-ar traduce *marea păpurişului*. În mai multe locuri (Ieşirea 23, 31; Numerii 14, 25; 21, 4; Deuteronom 1, 40; 2, 1; Judecători 11, 16; III Regi 9, 26), numele se referă la o mare în estul peninsulei Sinai. Alte locuri denumesc astfel marea prin care a trecut poporul israelit la ieşirea din Egipt, care s-ar găsi în vestul peninsulei Sinai. Textele egiptene, pe de altă parte, amintesc un teritoriu mlăştinos în nord-estul Deltei Nilului. Localizarea mării miracolului este dificil de stabilit [...] (BJ, LThK)"[302].

19: **Atunci a luat Moise cu sine osemintele lui Iosif, căci cu jurământ îi legase Iosif pe fiii lui Israel: „Cu adevărat vă va cerceta Domnul; atunci să luați cu voi şi osemintele mele de aici".**

20: **Şi dac-au purces fiii lui Israel din Sucot, şi-au aşezat tabăra la Etam, la capătul pustiului.**

Etam: „fortăreață de graniță a Egiptului, ce ocupa o poziție cheie a drumurilor în interiorul şi sudul peninsulei Sinai"[303].

21: **Iar Domnul îi călăuzea mergându-le-nainte şi arătându-le calea: ziua, în stâlp de nor; noaptea, în stâlp de foc.**

„Călătoria poporului Israel condus de nor este o etapă a înălțării sufletului, închipuit de ascensiunea lui Moise (Grigorie de Nyssa, *Cant.* 5-6, *GNO* VI, p. 355)"[304].

22: **Şi n-a lipsit stâlpul de nor, ziua, nici stâlpul de foc, noaptea, de dinaintea-ntregului popor.**

Moise a luat cu sine osemintele lui Iosif, după dorința patriarhului (cf. Facerea 50, 25). Din Sucot, Israel a pornit către *Etam* (= vizuina fiarelor), către Marea Roşie.

Poporul era călăuzit de Dumnezeu, în chipul unui stâlp de nor ziua, iar noaptea în chip de stâlp de foc. „Pentru Maxim Mărturisitorul, *norul* şi *stâlpul de foc* sunt două simboluri ale acțiunii cuvântului lui Dumnezeu în viața credincioşilor: acesta răcoreşte precum un nor zăduful pustiului, făcând să înceteze aprinderea patimilor pe calea cunoaşterii, şi străluceşte precum focul în noaptea ignoranței, risipind-o (*Q Th* 26, 1-2). Pentru exegeza iudaică, norul este simbolul înțelepciunii, care oferă adăpost poporului în timpul zilei, iar coloana de foc este ghidul infailibil pe timp de noapte, care, după Philon, poate fi un înger nevăzut, un slujitor al Marelui Rege, o călăuză învăluită de nor, ce nu este îngăduit a fi văzută de ochii trupeşti (*Mos.* 1, 166)"[305].

---

[300] BBVA, p. 93
[301] EX, p. 217
[302] EX, p. 217
[303] EX, p. 217
[304] SEP 1, p. 226
[305] SEP 1, p. 226

„Focul acela, care semăna cu un stâlp, şi focul cel din rug sunt simboluri ale Luminii celei sfinte Care a trăit pe pământ şi S-a înălţat iarăşi la cer prin cruce, prin care ne-a dăruit vederea cea spirituală”[306]. Hristos călăuzeşte poporul ce fuge de tirania păcatului, către Împărăţia făgăduită.

CAPITOLUL 14 – *Egiptenii în urmărirea Israeliţilor. Trecerea prin Marea Roşie.*

1: **Domnul a grăit către Moise şi i-a zis:**

2: **„Spune-le fiilor lui Israel să se întoarcă şi să-şi aşeze tabăra în faţa Pi-Hahirotului, între Migdol şi mare, în preajma lui Baal-Ţefon. Acolo, lângă mare, acolo să tăbărâţi.**

Să se întoarcă: „în sensul: să ocolească. Textul e o reluare a istorisirii din 13, 18, cu unele detalii toponimice”[307]. „**Pi-Hahiroth** este o denumire de origine egipteană; sensul poate fi de *locul de vărsare al canalelor* sau *lăcaşul mlaştinilor*. Deja, începând cu Origen, termenul este perceput ca nume propriu: *Epauleum* (în traducerea latină) este interpretat ca *urcare obositoare*, simbol al căii dificile indicată de Dumnezeu celui ce vrea să înainteze. În 384 d. Hr., călăuzele pelerinei Egeria, reconstituind itinerariul evreilor spre Marea Roşie, i-au arătat de departe *Epauleum*. [Migdol] transcrie ebr. **mighdol**, *turn*. Origen îl interpretează fie ca sediu al virtuţilor, greu de atins, fie ca locul cunoaşterii şi propovăduirii lui Dumnezeu. Progresului credinţei i se opun obstacolele ereticilor şi contradicţiile necredincioşilor (*Hom. Ex.* 226)”[308].

3: **Că Faraon îi va spune poporului său: - Fiii aceştia ai lui Israel s-au rătăcit prin ţară; i-a închis pustiul…**

„După Origen, Faraon reprezintă aici gândul celui necredincios, care îşi vădeşte propria rătăcire. Necredinciosul vede numai rătăcire în calea credinţei (*Hom. Ex.* 5, 3)”[309].

4: **Eu însă voi învârtoşa inima lui Faraon, iar el se va pune pe urmele lor. Şi Mă voi preamări Eu în Faraon şi-n toată oastea lui şi vor cunoaşte Egiptenii, toţi vor cunoaşte, că Eu sunt Domnul!” Şi au făcut aşa.**

Mă voi preamări Eu în Faraon: „înfrântul Faraon va fi cel ce instrumentează slava biruitorului Dumnezeu”[310]. *Mă voi preamări* sau *Mă voi proslăvi* „redă gr. **ενδοξάζομαι**, termen consacrat pentru măreţia divină, care se manifestă în evenimente fericite, prin glorificarea Sa înaintea celor ce-L slujesc, dar şi ca forţă punitivă pentru duşmanii Săi (ThWNT)”[311].

5: **I s-a dat de ştire regelui Egiptului că poporul [evreu] a fugit. Atunci inima lui Faraon şi a slujitorilor lui s-a schimbat în privinţa poporului; ei au zis: „Ce-am făcut, că i-am lăsat pe fiii lui Israel să se ducă, şi de-acum nu vor mai munci pentru noi?...”.**

6: **Şi-a înhămat deci Faraon carele de război şi şi-a luat poporul cu sine.**

7: **A luat şase sute de care alese şi toată călărimea Egiptenilor şi căpeteniile lor.**

8: **Iar Domnul a învârtoşat inima lui Faraon, regele Egiptului, şi pe a slujitorilor lui, şi au alergat pe urmele fiilor lui Israel; dar fiii lui Israel ieşiseră cu mână-naltă.**

Israel a ieşit *cu mână înaltă*, „gest de libertate; plecaseră fluturând din mâini, fără să le pese (e altceva decât *braţul înalt* al lui Dumnezeu)”[312].

9: **Şi au alergat după ei Egiptenii cu toţi caii şi carele lui Faraon, cu călăreţii şi cu toată oastea lui, şi i-au ajuns când ei îşi aşternuseră tabăra la mare, lângă Pi-Hahirot, în faţa lui Baal-Ţefon.**

---

306 Clement Alexandrinul, *Stromate*, I, 164, 4
307 BBVA, p. 93
308 SEP 1, p. 226
309 SEP 1, p. 227
310 BBVA, p. 93
311 EX, p. 218
312 BBVA, p. 93

Israel a tăbărât lângă *Pi-Hahirot* (= loc de înnoptare), în preajma lui *Baal-Țefon* (= Domnul vegherii), între *Migdal* (= turn; fortăreață) şi Marea Roşie. În vremea aceasta, Faraon porneşte în urmărirea lor. „Unii Părinți văd în urmărirea lui Israel de către Faraon asaltul patimilor împotriva sufletului virtuos, în timpul încercărilor catehumenatului, care precedă botezul (Grigorie al Nyssei, *VM* 2, 117). ♦ După Origen, caii şi carele sunt patimile trupeşti sau demonii, traseul evreilor prin deşert fiind apoi asimilat călătoriei eshatologice a sufletului şi tainei învierii din morți, iar urmărirea de către egipteni este asaltul duhurilor rele care rătăcesc în văzduh (*Hom. Num.* 27, 4)"[313].

10: **Şi dacă Faraon s-a apropiat, fiii lui Israel şi-au ridicat ochii şi i-au văzut pe Egipteni tăbărâți înapoia lor; şi foarte s-au înspăimântat fiii lui Israel şi au strigat către Domnul.**

11: **Şi i-au zis lui Moise: „Oare nu erau morminte-n țara Egiptului? de ce ne-ai adus să murim aici, în pustie? Ce-ai făcut tu cu noi, că ne-ai scos din Egipt?**

12: **Oare nu asta-ți spuneam noi în Egipt, zicându-ți: - Lasă-ne să robim Egiptenilor?.. Că mai bine era să le fim robi Egiptenilor decât să murim în pustia aceasta!"**

„Protestul unora dintre evrei este cel al firii omeneşti supuse îndoielii, aidoma lui Petru (Matei 14, 31), dar mai bine este a muri în pustiu după ce te-ai lepădat de Satan şi ai făcut măcar câțiva paşi decât să rămâi în slujba lui Faraon de teama strâmtorării drumului ascetic al virtuții"[314].

Păcatul părăsit caută să ne ia iarăşi în stăpânirea sa. El ne ajunge din urmă când privim *înapoi*, iar viața cea nouă ne pare pustie şi aspră. Chiar dacă păcatul e unit cu suferința, datorită puținei plăceri pe care ne-o procură, sufletul preferă adesea tirania sa, tras în jos de către trupul neexersat, şi părăseşte cu greu vechile deprinderi.

13: **Moise însă a zis către popor: „Nu vă temeți! Țineți-vă bine şi veți vedea mântuirea pe care Domnul o va face astăzi asupră-vă: pe Egiptenii pe care-i vedeți astăzi nu-i veți mai vedea în veacul vecilor.**

14: **Domnul se va lupta pentru voi; vouă nu vă rămâne decât să fiți liniştiți".**

„Cei ce încă se tem de războiul cu patimile şi de năvala vrăjmaşilor nevăzuți trebuie să tacă, adică să nu ia asupra lor însărcinarea de-a răspunde pentru virtute, ci să lase lui Dumnezeu, prin rugăciune, grija pentru ei"[315].

15: **Atunci a zis Domnul către Moise: „Ce strigi către Mine? Spune-le fiilor lui Israel să pornească!,**

Dar Scriptura nu l-a înfățişat pe Moise strigând. „Deşi Moise se ruga în tăcere, el totuşi striga, căci avea rugăciunea minții, care suie la Dumnezeu întreaga noastră ființă"[316]. Dumnezeu i-a răspuns pe dată, căci „celui ce doreşte cu putere cunoştința dumnezeiască, din pricina curățeniei, i se potriveşte îndrăzneala cucernică"[317].

16: **iar tu ridică-ți toiagul, întinde-ți mâna asupra mării şi despic-o!: să treacă fiii lui Israel prin mijlocul mării ca pe uscat!**

„Nu se poate determina exact locul şi derularea evenimentului, dar el a însemnat pentru israeliți o manifestare strălucitoare a lui Iahve *războinicul* (Ieşirea 15, 3) şi a devenit unul dintre elementele fundamentale ale credinței iahviste. Acest miracol al mării a fost apropiat de acela al trecerii Iordanului (Iosua 3-4)"[318].

„Când mintea va mântui simțirile sufletului de voile trupului şi stâlpul văzut de ea le va trece şi va despărți sufletul de voile trupului, văzând Dumnezeu neruşinarea patimilor pornindu-

[313] SEP 1, p. 227
[314] SEP 1, p. 227
[315] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre cunoştința de Dumnezeu*, 30
[316] Sf. Grigorie Palama, *Despre rugăciune*, 14
[317] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 30
[318] EX, p. 218

se asupra sufletului, voind să-i țină simțirile în păcat, dar mintea gândind pe ascuns neîncetat la Dumnezeu, El va trimite ajutorul Său şi va pierde deodată pe toți vrăjmaşii Lui"[319]. Să avem încredere că, atunci când trupul e moleșit de slăbiciune, „dacă strigă mintea veghind, fie că şezi, fie că eşti culcat, o aude Cel ce aude cele ascunse ale inimii"[320].

17: **Iată, Eu voi învârtoşa inima lui Faraon şi pe a tuturor Egiptenilor, ca să se ia după ei; şi-ntru el, în Faraon, ca şi-n toată oastea lui şi-n carele lui şi-n călăreții lui va fi ca Eu să Mă preamăresc;**

18: **şi-atunci când Eu Mă voi preamări în Faraon şi-n carele lui şi-n călăreții lui, atunci vor cunoaşte Egiptenii, toți vor cunoaşte, că Eu sunt Domnul!"**

19: **Atunci îngerul lui Dumnezeu, care mergea înaintea taberei fiilor lui Israel, s-a mutat şi mergea în urma lor; şi s-a mutat şi stâlpul norului de dinaintea lor şi le-a stat în urmă,**

S-a mutat: „verbul sugerează: s-a mutat ridicându-se prin văzduh"[321]. „*Îngerul lui Dumnezeu* şi *stâlpul de nor* sunt sinonime şi simbolizează prezența ocrotitoare a Domnului (Iahve) asupra poporului israelit"[322]. „Îngerul călăuzitor din Nor prefigurează pentru creştini harul Duhului Sfânt [Grigorie al Nyssei] (*VM* 2, 119-121)"[323].

20: **intrând astfel şi stând între tabăra Egiptenilor şi tabăra fiilor lui Israel; şi-ntuneric s-a făcut şi negură, şi noaptea s-a scurs fără ca-n timpul nopții să se poată apropia unii de alții.**

„Textul Ebraic, foarte dificil, sugerează şi traducerea: (datorită norului) *noaptea era întuneric într-o parte şi lumină în cealaltă* (Symahus)"[324].

„Pe cei ce se îndeletnicesc bine cu făptuirea, rugăciunea când îi umbreşte ca un nour care-i apără de gândurile arzătoare, când îi răcoreşte ca o rouă de lacrimi, arătându-le vederi duhovniceşti"[325].

21: **Moise şi-a întins mâna asupra mării, iar Domnul a mânat marea toată noaptea cu vânt puternic de la răsărit; şi a făcut din mare uscat, că apele se despicaseră.**

„Imagine grandioasă: vântul e harapnicul cu care Dumnezeu mână telegarii mării, alergându-i"[326].

22: **Iar fiii lui Israel mergeau prin mijlocul mării ca pe uscat: apele le erau perete de-a dreapta şi de-a stânga.**

23: **Dar Egiptenii s-au pus pe urma lor, şi au intrat după ei toți caii lui Faraon, carele şi călăreții lui, în mijlocul mării.**

24: **Dar în straja dimineții a căutat Domnul din stâlpul cel de foc şi nor spre tabăra Egiptenilor şi a umplut tabăra Egiptenilor de spaimă.**

25: **Şi le-a împiedicat roțile carelor, , încât cu anevoie-i mai duceau. Atunci au zis Egiptenii: „Să fugim de la fața lui Israel, că Domnul Se luptă pentru ei cu Egiptenii!"**

26: **Iar Domnul a zis către Moise: „Întinde-ți mâna asupra mării: apele să se-ntoarcă asupra Egiptenilor, asupra carelor şi călăreților lor".**

27: **Şi şi-a întins Moise mâna asupra mării: spre ziuă s-a întors apa la locul ei, iar Egiptenii fugeau pe sub apă; ți i-a înecat Domnul pe Egipteni în mijlocul mării.**

„Dubla mişcare a toiagului lui Moise a devenit în imnografia creştină simbol şi prefigurare a Sfintei Cruci: pe verticală când a despicat apele, pe orizontală când le-a

[319] Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXV, 25
[320] Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovniceşti*, 511
[321] BBVA, p. 93
[322] BBVA, p. 93
[323] SEP 1, p. 228
[324] BBVA, p. 94
[325] Ilie Ecdicul, *Culegere din sentințele înțelepților*, 108
[326] BBVA, p. 94

readunat”[327]. „Tradiția Bisericii recunoaşte în trecerea Mării Roşii o prefigurare a botezului (cf. I Corinteni 10, 1-2). La început se vădesc efectele *negative* ale tainei, adică dezlipirea de robia păcatului şi a demonilor şi nevoințele pustiei, şi abia apoi trecerea Iordanului şi intrarea în Țara Făgăduinței evocă împlinirea, roadele şi darurile Duhului Sfânt, ca urmare a botezului”[328].

28: **Iar apele s-au tras la loc şi au acoperit carele şi călăreții şi-ntreaga oaste a lui Faraon, care intrase după ei în mare, şi n-a rămas nici unul.**

„Înecarea egiptenilor simbolizează şi mânia care-l apucă pe diavol la vederea celor care au scăpat de păcat prin apele înnoitoare ale botezului (cf. Grigorie al Nyssei, *Lum.*, *GNO* IX, p. 233)”[329].

E o prelungire a efectului sângelui mielului jertfit: „acolo, sângele mielului îndepărta pe nimicitor; aici, sângele Mielului Celui nevinovat, al lui Iisus Hristos, pune pe fugă pe demoni”[330]. Dumnezeu lasă apropierea primejdiilor cu scop pedagogic: „Cu osteneli şi cu greutățile drumului, Moisi îi învăța să fie răbdători şi-i instruia ca, făcând experiența acelor aparente necazuri, să socotească folositoare bunătățile țării în care îi ducea, după greutățile acelui drum”[331]. Un alt aspect: „Dubla mişcare a toiagului lui Moise a devenit în imnografia creştină simbol şi prefigurare a Sfintei Cruci: pe verticală când a despicat apele, pe orizontală când le-a readunat”[332]. „Astfel şi stihiile au ştiut să respecte pe slujitorii Stăpânului şi să-şi stăpânească lucrările lor”[333]. Dar marea nu s-a supus decât primind semnul Creatorului său: „Toiagul lui Moise a lovit marea în chipul crucii şi a mântuit pe Israil, iar pe Faraon l-a înecat”[334].

29: **Fiii lui Israel însă au trecut prin mare ca pe uscat, apa fiindu-le perete de-a dreapta şi perete de-a stânga.**

„Orice om este pus în situația de a alege între condiția de fiu al lui Israel şi aceea de egiptean, între răscumpărarea prin Iisus Hristos şi scufundarea în păcate (Origen, *Hom. Ex.* 6, 14)”[335].

30: **Aşa l-a mântuit Domnul în ziua aceea pe Israel din mâinile Egiptenilor; şi i-a văzut Israel pe Egipteni morți pe malurile mării.**

„Pentru Origen, egiptenii morți de pe maluri sunt duhurile rele biruite, gândurile trupeşti nimicite (*Hom. Ex.* 5, 5)”[336].

Aici, marea închipuie apa Botezului, care omoară pe asupritori şi lasă să treacă un om nou, eliberat de muncile satanei. „Toți cei ce trec prin apa tainică a Botezului trebuie să omoare toată tabăra răutății în apă, şi anume: lăcomia, pofta desfrânată, cugetul răpitor, patima înfumurării şi mândriei, pornirea mânioasă, furia, pizma, bârfirea, toate acestea şi cele asemenea”[337].

31: **Văzut-a Israel mâna cea tare pe care Domnul a întins-o-mpotriva Egiptenilor, şi s-a temut poporul de Domnul şi I-a crezut lui Dumnezeu şi lui Moise, servul Său.**

„Origen vede în acest verset legătura dintre *credință şi lege, dintre Evanghelie şi Vechiul Testament* în lumina celor spuse în Romani 1, 17 (*Com. Rom.* 1, 13; 858 C)”[338].

Dacă Moise a izbăvit pe Israel din robia Egiptului, Hristos, „mai mult, a izbăvit întreaga omenire de stricăciunea morții şi de sub robia crudului tiran, a păcatului”[339].

---

[327] BBVA, p. 94
[328] SEP 1, p. 227
[329] SEP 1, p. 229
[330] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza I mistagogică*, 3
[331] Clement Alexandrinul, *Stromate*, I, 161, 3
[332] BBVA, p. 94
[333] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XII, 3
[334] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 11
[335] SEP 1, p. 229
[336] SEP 1, p. 229
[337] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[338] SEP 1, p. 229
[339] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 4

Sfântul Maxim Mărturisitorul rezumă acestea: „Moise, despărțind sau, ca să zic mai bine, înlăturând cu lovitura rațiunii atotputernice, al cărei simbol era poate toiagul, amăgirea celor sensibile, ca pe o mare, a oferit poporului ce se grăbea spre făgăduințele dumnezeiești pământul de dedesubt, întărit şi neclătinat. Prin aceasta a arătat că firea ce cade sub simțuri poate fi bine văzută şi cuprinsă de rațiunea dreaptă, şi uşor de călcat şi de străbătut de viața împodobită cu virtuți, şi nici o primejdie nu se naşte, pentru cei ce o străbat astfel, din pornirea apelor despărțite ce se agită din amândouă părțile şi care mai înainte o acopereau. Căci despărțirea apelor mării, gândită printr-o rațiune mai înaltă, înseamnă desfacerea patimilor din țesătura ce le leagă între ele, desfacere pe care o pricinuieşte rațiunea când le loveşte din inimă şi nu le îngăduie să se unească între ele în cei ce înaintează cu sârguință spre Dumnezeu”[340].

CAPITOLUL 15 – *Cântarea lui Moise. Apa din Mara.*

Urmează, în prima parte a capitolului 15 (vv. 1-20), Cântarea lui Moise (la versetul 21 fiind vorba de un refren), „imn devenit celebru şi intrat foarte de timpuriu în imnografia creştină. Având o triplă dimensiune – poetică, istorică şi profetică -, el cântă nu numai eliberarea Evreilor din robia egipteană şi trecerea lor prin Marea Roşie (vv. 4-12), ci şi drumul lor prin pustie spre Țara Făgăduinței (vv. 13-16) şi chiar regăsirea lor în templul din Ierusalim (vv. 17-18)”[341]:

1: **Atunci Moise şi fiii lui Israel I-au cântat lui Dumnezeu această cântare; au zis:**

„Să-I cântăm Domnului,
căci cu slavă S-a preamărit;
cal şi călăreț în mare i-a aruncat!

„Cântarea proslăveşte victoria lui Dumnezeu şi biciuieşte înfrângerea cohortelor dobitoceşti ale patimilor care *nechează de mândrie* (Philon, *Agr*. 80-82). ♦ *Călăreț*, literal: *omul suit pe cal*. Philon deosebeşte între *călăreț*, **ιππεύς**, cel care îşi stăpâneşte calul (patimii), şi *omul suit pe cal*, **αναβάτης**, care îl desemnează pe călărețul purtat de dobitoc fără să-l poată controla (*Leg*. II, 103). Pentru Origen, calul îl reprezintă pe prigonitorul *călărit* de demon (*Hom. Ex*. 6, 2)”[342].

2: **Ajutor şi ocrotitor mi S-a făcut mie spre mântuire;**
Acesta-i Dumnezeul meu,
pe El Îl voi preamări,
Dumnezeul părintelui meu,
pe El Îl voi înălța.
3: **Domnul Cel ce surpă războaie,**
Domnul este numele Lui.
4: **Carele lui Faraon şi oştirea lui**
le-a aruncat în mare,
pe aleşii călăreți, pe căpitani,
i-a cufundat în Marea Roşie:
5: **cu marea i-a acoperit,**
în adâncuri ca o piatră s-au adâncit.

[340] *Ambigua*, 14
[341] BBVA, pp. 94-95
[342] SEP 1, pp. 229-230

„Să nu crezi cumva că El doboară la pământ numai bătălii văzute”[343]. La fel va întări Dumnezeu pe cei care-I urmează şi în războiul nevăzut, pe care-l aduc diavolii asupra sufletelor noastre. Egiptenii s-au pogorât în fundul mării asemeni pietrelor, căci „păcătoşii sunt grei. E vorba de pietre din acelea din care *pot să ridice pe fiii lui Avraam* (Matei 3, 9); sunt acei care iubesc străfundurile şi preţuiesc elementul lichid, adică aceia pe care îi înlănţuie plăcerile amare”[344].

6: **Dreapta Ta, Doamne,**
s-a preamărit întru tărie,
mâna Ta cea dreaptă, Doamne,
pe vrăjmaşi i-a sfărâmat.
7: **Cu mulţimea slavei Tale**
ai surpat pe cei potrivnici:
mânia Ţi-ai dezlănţuit-o
şi i-a mistuit ca pe nişte paie.
8: **Prin suflarea mâniei Tale**
s-a despicat apa;
închegatu-s-au apele ca un perete,
închegatu-s-au valurile-n inima mării.
9: **Vrăjmaşul zicea:**
- Îi voi alerga şi-i voi prinde,
pradă voi împărţi,
sufletul mi-l voi sătura,
cu sabia voi ucide,
braţul meu îi va stăpâni…
10: **Trimis-ai Tu suflarea Ta:**
marea i-a înghiţit,
afundatu-s-au ca plumbul în apele adâncului.
11: **Doamne, cine-i asemenea Ţie-ntre dumnezei?**
cine-i asemenea Ţie, preamărit întru sfinţi,
minunat întru slavă,
făcător de minuni?

Sfinţi: „gr. **αγίοις**, care traduce ebraicul **qadoş**. Radicalul **qdş** – *a tăia* – înseamnă *a fi izolat de tot ce este lumesc şi impur*. În concepţia Vechiului Testament, numai tainicul Dumnezeu al creaţiei este *sfânt* în sens absolut (LThK, ThWNT, I, p. 88, BHH)”[345].

12: **Întinsu-Ţi-ai dreapta**
şi i-a-nghiţit pământul!

„Şi azi mai înghite pământul pe necredincioşi. Oare nu vi se pare că pământul înghite pe cel ce nu are decât gânduri şi fapte pământeşti, pe cel care vorbeşte despre pământ, apără pământul, râvneşte pământul şi-şi pune în el toată nădejdea sa, cel care nu ridică niciodată privirea sa spre cer, nu gândeşte la viaţa viitoare, nu se teme de judecata lui Dumnezeu şi nici nu râvneşte la făgăduinţa de fericire, ci cugetă tot timpul numai la lucruri prezente şi suspină după lucruri pământeşti?”[346].

13: **Cu dreptatea Ta**
călăuzit-ai acest popor şi l-ai izbăvit,
cu puterea Ta l-ai chemat
spre locaşul Tău cel sfânt.

---

343 Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, VI, 2
344 Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, VI, 4
345 EX, p. 218
346 Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, VI, 5

„Nădejdea bunurilor viitoare dă linişte celor care se pocăiesc, precum nădejdea cununii îndulceşte durerea rănilor celor care luptă”[347].

14: **Auzit-au neamurile**
şi s-au cutremurat;
dureri i-au cuprins
pe cei ce locuiesc în Filisteea.

Dureri: „cu nuanța: dureri ale femeii care naşte (ca în Psalmi 47, 6)”[348].

15: **Atunci capii Edomului au fost cuprinşi de spaimă,**
pe mai-marii Moabului cutremur i-a cuprins,
celor ce locuiesc în Canaan,
tuturor, le-a pierit inima.

După Origen, textul nu se justifică din punct de vedere istoric, popoarele canaanite având primele confruntări cu Israel mult mai târziu (dar ar fi putut afla îndată cele întâmplate egiptenilor!). Astfel, filistenii ar închipui aici pe cei ce se prăbuşesc în patimi, iar edomiții, etimologic, pe cei pământeşti. Aceştia se tulbură căci, împărățiile lor fiind, spiritual, în iad, se tem de Acela ce le va sfărâma porțile şi va elibera sufletele din stăpânirea morții”[349].

16: **Cădea-vor peste ei cutremur şi frică,**
puterea brațului Tău îi va încremeni
pân-ce va trece poporul Tău, Doamne,
pân-ce va trece acest popor
pe care Tu Ți l-ai agonisit.

„Fără îndoială că, după trecerea evreilor, neamurile vor înceta să mai fie *de piatră* şi, în locul inimilor lor aspre, ele vor primi o fire cu adevărat umană şi îndreptată întru Hristos”[350].

17: **Tu-l vei aduce şi Tu-l vei răsădi**
în muntele moştenirii Tale,
în locaşul pe care Tu, Doamne,
Ți l-ai zidit,
pe care Tu, Doamne,
Ți l-ai sfințit,
pe care mâinile Tale l-au gătit.

E anticipat Sinaiul, dar şi Sionul. „Dumnezeu nu vrea să ne sădească nici în Egipt, nici în locuri urâte şi josnice ci, pe cei pe care-i aşează, vrea să-i sădească în muntele moştenirii Sale”[351].

18: **Împărăți-va Domnul în veac**
şi în veacul veacului!

„Deci este ceva mai presus de veacuri: împărăția adevărată a lui Dumnezeu. Căci nu e îngăduit a spune că Împărăția lui Dumnezeu a început, sau că ea cade sub veacuri şi timpuri”[352].

19: **Căci caii lui Faraon,**
cu carele şi călăreții lui,
au intrat în mare,
dar Domnul a-ntors asupră-le apele mării,
în timp ce fiii lui Israel
au trecut prin mare ca pe uscat”.

„Dacă te vei găsi în mijlocul unui neam necredincios şi desfrânat, dar (vei fi) ca lumina soarelui, stârpind cuvântul vieții care îndrumă spre mărire (Filipeni 3, 15-16), se poate întâmpla

[347] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, VI, 6
[348] BBVA, p. 95
[349] Cf. Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, VI, 7
[350] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, VI, 7
[351] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, VI, 9
[352] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete gnostice*, 186

ca tu să treci prin această lume fără ca apele poftelor sau valurile tulburate ale păcatelor să te stropească”[353].

Aici se încheie Cântarea lui Moise. „Cântarea lui Moise ocupă un loc important în liturgica creştină. După Philon, Moise reprezintă intelectul, mintea desăvârşită, iar sora sa, Mariam [vv. 20-21], simțurile curățite. Faraon şi egiptenii reprezintă orgoliul, impietatea, patimile, nesupunerea cărnii. Fiecare verset a fost explicat în tradiția patristică cu referire la harul lui Hristos care, prin botez, dăruieşte mântuirea. Astfel, marea este *roşie* de sângele lui Hristos vărsat pe cruce, iar locul de odihnă este Biserica (Hesychios al Ierusalimului)”[354].

20: **Mariam proorocița, sora lui Aaron, a luat timpanul în mâna sa, şi toate femeile au ieşit după ea cu timpane şi dănțuind.**

Mariam, *sora lui Aaron*, „deci, şi a lui Moise. *Proorociță*: femeie inspirată, căreia Dumnezeu îi transmite mesaje (vezi Numerii 12, 1-2); înzestrată şi cu darul poetic: proorocița Debora, asemenea lui Mariam, va alcătui şi ea un imn (Judecători 5)”[355]. „Mariam este o dovadă că la Dumnezeu desăvârşirea este rezervată deopotrivă femeilor şi bărbaților (Clement, *Stromate* IV, 19, 119). Origen o enumeră printre proorocițele Vechiului Testament, alături de Debora (Judecători 4,4) şi Hulda (IV Regi 22, 14)”[356].

Timpanul: „(de la grecescul **tympanon**): instrument muzical asemenea unei tamburine”[357]. „Timpanul sau tamburina, tradus în edițiile vechi cu *tâmpină* (de aici *a întâmpina*, adică *a primi pe cineva cu surle şi tobe* în semn de cinstire sau semn de război, *s-au tâmpinat oştirile*…), reprezintă pentru Părinți asceza, un simbol al trupului, a cărui curățire de patimi face această haină de piele aptă de a da slavă lui Dumnezeu, după îndemnul sufletului”[358].

„Odinioară Miriam, sora lui Moise, privind căderea duşmanilor, ridicându-şi chimvalul, a condus cântarea de biruință a cântărețelor. Iar acum, cea mai mare dintre virtuți, dragostea, ridicându-se ca să laude sufletul care a biruit patimile, se foloseşte de contemplație ca de o chitară, şi nu încetează să laude pe Dumnezeu, veselindu-se cu cele din jurul ei”[359].

21: **Şi Mariam făcea-nceputul, zicând:**
„Să-I cântăm Domnului,
căci cu slavă S-a preamărit;
cal şi călăreț, în mare i-a aruncat!”

Acesta e, „în fapt, nucleul Cântării lui Moise. E posibil ca aceste două versuri să fi alcătuit un refren prin care femeile celebrau, şi ele, biruința”[360].

Calul „înseamnă patima cea cu multe picioare, cea dobitocească şi furioasă, adică pofta; şi împreună cu ea călărețul încălecat pe cal care, datorită plăcerilor, lasă slobode frâiele; pe aceştia i-a aruncat în mare; i-a aruncat, adică, în învălmăşelile lumeşti”[361].

22: **Moise i-a ridicat apoi pe fiii lui Israel de la Marea Roşie şi i-a dus în pustia Şur. Trei zile-au mers ei prin pustie fără să dea de apă.**

De aici (15, 22) şi până la 18, 27 urmează: „*Drumul prin pustiu*. Primele fapte minunate ale Domnului, care îşi hrăneşte poporul, îi dă apă de băut şi biruință asupra duşmanilor. Experiența madianiților îl ajută pe Moise să-şi organizeze poporul”[362].

---

353 Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, VI, 12
354 SEP 1, p. 229
355 BBVA, p. 95
356 SEP 1, p. 231
357 BBVA, p. 95
358 SEP 1, p. 231
359 Ilie Ecdicul, *Culegere din sentințele înțelepților*, 186
360 BBVA, p. 95
361 Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 52, 5
362 SEP 1, p. 232

23: **Au ajuns apoi la Mara, dar n-au putut să bea apă din Mara, că era amară; iată de ce locul acela a fost numit Mara.**

24: **Iar poporul murmura-mpotriva lui Moise şi zicea: „Ce vom bea?"**

„Drumul prin deşert este marcat de proteste ale lui Israel împotriva setei (aici şi în 17, 3; Numerii 20, 2-3), împotriva foamei (Ieşirea 16, 2; Numerii 11, 4 ş. u.), împotriva pericolelor războiului (Numerii 14, 2 ş. u.) (BJ)"[363].

25a: **Atunci Moise a strigat către Domnul, iar Domnul i-a arătat un lemn; el l-a aruncat în apă iar apa s-a îndulcit.**

Evreii au ajuns la *Mara* (= amărăciune), un izvor din pustia *Şur* (= zid). „După Philon, apele amare şi îndulcirea lor reprezintă darul Legii făcut poporului de către Dumnezeu, iar minunea este menită să convingă că legile nu sunt o invenţie omenească, ci Cuvântul lui Dumnezeu (*Decal.* 15). ♦ Targumul, Midraşul şi Pseudo-Philon pun în legătură, în mod mai complex, apa de la Mara cu Legea şi lemnul care a îndulcit apele cu Pomul Vieţii. Tot după Philon, această încercare a amărăciunii ţine de întoarcerea dinspre Egipt către Canaan, adică de la atracţiile plăcerilor trupeşti, de la iubirea de confort şi ura pentru muncă, reprezentate de egipteni, spre iubirea de Dumnezeu şi de efortul ascetic pe care aceasta îl implică. Lemnul care a îndulcit amărăciunea ascezei este nădejdea nemuririi (*Migr.* 36). Părinţii înţeleg prin lemn şi apele amare crucea şi botezul (Iustin, *Dial.* 86, 1 şi Grigorie al Nyssei, *Bapt.*)"[364]. „Poruncile lui Dumnezeu sunt izvor al vieţii prin crucea lui Hristos, adică apele amare ale Legii, ale poruncilor, sunt îndulcite de lemnul crucii prin care se descoperă şi se înnoieşte sensul lor (Origen, *Hom. Ex.* 7, 2)"[365].

„Scriptura de Dumnezeu insuflată închipuieşte prin apă cuvântul dumnezeiesc. Căci precum apa simţită este de viaţă făcătoare pentru trupuri, aşa şi când vine cuvântul dumnezeiesc în minte, îi foloseşte nu puţin acesteia. [...] Părăsind, deci, de curând Israeliţii idolatria urâtă de Dumnezeu a Egiptenilor, şi-au mutat mintea la împlinirea celor voite de Dumnezeu. Dar încă nu erau introduşi în legile de sus, nu se adăpau încă cu apa spirituală, ci aveau încă în ei mintea uscată şi însetată. Şi aşa ajung cu greu la Mara. Dar n-au putut să bea apă din ea, fiindcă era amară. Apoi Moise aruncând lemnul în ea, apa s-a vindecat de amărăciunea înnăscută. Ce e, deci, Mara? Aş spune că e litera legii. Căci legea e amară , fiindcă ne pedepseşte. [...] Dar şi legea va fi de viaţă făcătoare şi se va elibera de amărăciunea literei, când se va face arătătoare a tainei lui Hristos. [...] Dar şi ceea ce s-a întâmplat la Mara a fost un chip clar (al împlinirii legii în Hristos). Căci lemnul înseamnă crucea lui Hristos, sau taina săvârşită prin ea. Fiindcă dacă ar primi-o cei din lege, ar afla că şi amarul ei este dulce. Căci, celor ce cred în Hristos, legea nu le mai este acuzatoare şi pedepsitoare, ci de viaţă făcătoare, şi ceea ce s-a întâmplat în istorie prilejuieşte o înţelegere duhovnicească şi conduce spre Hristos Care este viaţă şi de viaţă făcător. Şi prin aceasta legea îşi arată îndreptăţirile şi judecăţile. Căci ne duce îndată spre ceea ce place lui Dumnezeu şi ne arată cărarea spre tot ce e mai bun şi ne pregăteşte să ajungem în afara fricii şi a aşteptării pedepselor"[366]. Cel decis să-I urmeze Domnului, „după ce şi-a curăţit cugetul trecând prin apă, omorând şi alungând de la sine tot ce este de alt neam, va gusta apa amară a Marei, adică din viaţa lipsită de plăceri, ce pare la început amară şi neplăcută celor ce o gustă, dar se face dulce celor ce primesc lemnul (Crucii) în simţurile lor"[367].

25b: **Acolo i-a pus [Domnul] rânduieli şi porunci [poporului Său] şi acolo l-a pus la-ncercare şi i-a zis:**

L-a pus la-ncercare: „gr. **πειράζειν** – *a încerca*. Ideea alianţei şi a legăturii personale cu Iahve impune în Biblie afirmarea omului ca partener al lui Dumnezeu, de aceea un rol important îl primeşte *proba* sau *încercarea*. Termenul **πειράζειν** poate, în funcţie de context, să aibă

---

[363] EX, pp. 218-219
[364] SEP 1, p. 232
[365] SEP 1, p. 232
[366] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[367] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*

înțelesuri diferite. Un sens important este acela al încercării conştiente de către Dumnezeu a credinței poporului Său”[368].

26: **„Dacă-ntr-adevăr vei asculta de glasul Domnului, Dumnezeului tău, şi vei face numai ceea ce e drept în ochii Lui, dacă-ți vei pleca auzul la poruncile Lui şi vei păzi rânduielile Lui, atunci nu voi aduce asupra ta nici una din bolile pe care le-am adus asupra Egiptenilor, că Eu sunt Domnul care te vindecă”.**

Bolile amintite aici „reprezintă, în înțeles alegoric, înrobirea față de lume şi de plăceri”[369].

27: **Apoi au venit în Elim. Şi erau acolo douăsprezece izvoare de apă şi şaptezeci de palmieri. Şi au tăbărât acolo, lângă apă.**

De la Mara, poporul a ajuns la oaza *Elim* (= palmieri). „La Philon, cele douăsprezece izvoare corespund celor douăsprezece triburi, iar cei şaptezeci de palmieri, numărului de căpetenii (*Mos*. I, 188-190). În tradiția patristică se face asocierea cu cei doisprezece apostoli (Irineu, *Dem.* 46) şi cu cei şaptezeci de ucenici (Origen, *Hom. Ex.* 7, 3; Grigorie al Nyssei, *VM* 2, 133-134; Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşirea* II)”[370].

„Taina lemnului, prin care apa virtuții se face bună de băut celor însetați, ne duce la cele douăsprezece izvoare şi la cei şaptezeci de finici, adică la învățătura Evangheliei, în care cele douăsprezece izvoare sunt cei doisprezece Apostoli pe care Domnul i-a ales potrivit cu trebuința, făcând să izvorască prin ei cuvântul. [...] Iar cei şaptezeci de finici sunt apostolii hirotoniți, trimişi în toată lumea, în afară de cei doisprezece ucenici, fiind la număr câți spune istoria că erau finicii”[371]. Cei 70 sunt amintiți la Luca 10, 1.

Evreii nu ar fi putut face acest drum fără Moise, căci prin el a lucrat Dumnezeu. Vedem de aici câtă trebuință avem de mijlocirea Sfinților. „Toți cei ce voim să ieşim din Egipt şi să fugim de faraon avem negreşit şi noi nevoie de un Moise oarecare, ca mijlocitor către Dumnezeu şi după Dumnezeu, care, stând pentru noi la mijloc cu făptuirea şi cu vederea, să întindă mâinile spre Dumnezeu, ca să trecem, povățuiți de el, marea păcatelor şi să punem pe fugă [...] căpetenia patimilor. S-au înşelat, deci, cei ce s-au încrezut în ei înşişi şi au socotit că n-au nevoie de nici un povățuitor”[372].

Asemeni lui Israel, după ce am părăsit păcatul, ne aflăm ca într-o pustie; de îndată trebuie sădite virtuțile în sufletul curățit, spre a nu rămâne goi şi pentru ca amintirea păcatului să nu ne atragă iarăşi în robie. Pustia, în plus, e şi o invitație la descoperirea Realității.

CAPITOLUL 16 – *Prepelițe şi mană.*

1: **Şi dac-au plecat din Elim, toată obştea fiilor lui Israel a ajuns în pustia Sin, care este între Elim şi Sinai, în ziua a cincisprezecea a celei de a doua luni după ieşirea lor din țara Egiptului.**

Sinai: „munte sau masiv muntos, în deşert, în sudul Palestinei; locul unde Iahve a dat israeliților prin Moise legea şi a încheiat cu ei o nouă alianță. Actualul munte Sinai îşi datorează numele şi renumele identificării, greu de susținut, cu cel biblic”[373].

2: **Aici toată obştea fiilor lui Israel a cârtit împotriva lui Moise şi Aaron.**

[368] EX, p. 219
[369] SEP 1, p. 232
[370] SEP 1, pp. 232-233
[371] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[372] Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, I, 13
[373] EX, p. 219

A cârtit: „gr. **διαγόγυζειν** – *a bombăni, a murmura*, cf. 15, 24. Termenul, foarte frecvent în capitolele 15-17, subliniază pretenția israeliților de a fi ocrotiți în toate privințele de Dumnezeul lor şi de a-şi atinge repede şi fără efort țelul, Pământul Făgăduinței"[374].

3: **Au zis către ei fiii lui Israel: „Mai bine-am fi murit bătuți de Domnul în țara Egiptului, când şedeam împrejurul căldărilor cu carne şi mâncam pâine pe săturate, decât să ne fi adus voi în acest pustiu pentru ca toată obştea aceasta să moară de foame…".**

„Cu adevărat lângă căldările de carne şed cei ce-şi aprind dorințele cu o căldură mustoasă şi necontenită. Iar maica iubirii de plăceri este lăcomia pântecelui, căci aceasta naşte iubirea de plăceri, dar şi multe din celelalte patimi. Pentru că din aceasta, ca dintr-o rădăcină, puiesc celelalte patimi care, înălțându-se pe încetul, ca nişte arbori, peste aceea care le-a născut, îşi împing răutățile până la cer"[375].

4: **Domnul însă a zis către Moise: „Iată, Eu voi face să plouă pentru voi pâine din cer. Aşadar, va ieşi poporul şi va aduna în fiecare zi atât cât trebuie pentru o zi, ca să-i pun la-ncercare; vor umbla ei după legea Mea, sau nu?**

„Hrana, necesară sufletului în fiecare zi, este dată de cuvintele lui Dumnezeu. Se poate citi în legătură cu rugăciunea domnească: *Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi*. Origen (*Hom. Ex.* 7, 8): pâinile sunt cărțile Legii şi Profeții cu care Domnul, în dimineața de după Înviere, ne-a săturat. Tradiția patristică interpretează acest verset în relație cu Psalmii 77, 25; 104, 40; Judecători 16, 20 şi, mai ales, cu Ioan 6, 32-33.35.48-51.58 (Iustin, *Dial.* 131, 3; Theodoret, *QE* 29)"[376].

5: **Dar va fi că-n ziua a şasea, când ei vor pregăti ceea ce au strâns, [vor vedea că] e de două ori mai mult decât adunau într-o altă zi pentru o zi".**

„Cantitate dublă, în vederea Sabatului de a doua zi (vezi v. 26)"[377].

6: **Atunci au zis Moise şi Aaron către toată adunarea fiilor lui Israel: „Diseară veți cunoaşte că Domnul este Cel ce v-a scos pe voi din țara Egiptului,**

7: **iar mâine dimineață veți vedea slava Domnului; că El a auzit cârtirea voastră-mpotriva lui Dumnezeu; fiindcă noi, ce suntem noi ca să cârtiți împotriva noastră?"**

8: **Şi a mai zis Moise: „Când Domnul vă va da seara carne să mâncați şi dimineața pâine să vă săturați, aceasta va fi pentru că Domnul v-a auzit cârtirea-mpotriva noastră; fiindcă noi, ce suntem noi?: nu-mpotriva noastră vă este cârtirea, ci-mpotriva lui Dumnezeu".**

9: **Moise i-a zis apoi lui Aaron: „Spune la toată adunarea fiilor lui Israel: - Apropiați-vă-naintea lui Dumnezeu, fiindcă El v-a auzit cârtirea".**

10: **Şi-n timp ce Aaron vorbea către toată adunarea fiilor lui Israel, ei au căutat spre pustie: şi iată, slava Domnului s-a arătat în nor.**

11: **Şi a grăit Domnul către Moise şi a zis:**

12: **„Am auzit cârtirea fiilor lui Israel. Spune-le dar: - Seara carne veți mânca, iar dimineața vă veți sătura de pâine, şi veți cunoaşte că Eu sunt Domnul, Dumnezeul vostru".**

„După Origen, o explicație literală nu poate răspunde la întrebarea: *De ce, pe de o parte, carnea fără pâine şi, pe de alta, pâinea fără carne*? Doar întruparea lui Hristos luminează enigma. Carnea sau trupul sunt întruparea Cuvântului în seara lumii, spre apus (Ioan 14; Galateni 4, 4; I Petru 1, 20). Se mănâncă trupul Său seara, căci El a îndurat patimile seara, dar lumina Sa, care înnoieşte lumea, a venit dimineața, cu Învierea (*Hom. Gen.* 10, 3)"[378].

13a: **Iar dacă s-a făcut seară, s-au ridicat prepelițe şi au acoperit tabăra;**

---

[374] EX, p. 219
[375] Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, 55
[376] SEP 1, p. 233
[377] BBVA, p. 96
[378] SEP 1, p. 234

„Că viața Iudeilor nu era liberă de pofte trupeşti, o poate vedea cineva uşor şi o poate dovedi limpede din faptul că cereau mâncărurile de carne din Egipt, ceea ce arată că aveau mintea biruită şi tiranizată de pornirile spre ele. [...] E slabă, deci, mintea Iudeilor şi mult luptată de atacul patimilor. De aceea ea este încă la cele trupeşti şi e răpusă de cele pământeşti. Iar aceasta ni se dă de înțeles [...] prin prepeliță. Căci Dumnezeu o oferă celor ce o poftesc, neatrăgându-i, însă, la pofte, dar nedându-le încă nici puterea să biruiască patimile. Pentru că celor din lege nu li se dă încă înălțimea vieții şi sfințenia în toate, ci aceasta s-a păstrat mai degrabă pentru cei în Duh. [...] Dar priveşte cum prepelițele zboară către adunarea Iudeilor seara. [...] Lucrul acesta ne arată indirect că iubitorul celor pământeşti nu se află în lumina înțelegătoare, ci ca într-o noapte şi într-un întuneric. Şi aceasta înseamnă, fără îndoială, că mintea Iudeilor nu s-a eliberat de neştiință şi împietrire, sau de ceața spirituală”[379].

13b: **iar dimineața, după ce s-a luat roua dimprejurul taberei,**

14: **iată că pe fața pustiei se afla ceva mărunt ca nişte grăunțe, ceva albicios ca grindina pe pământ.**

15: **Şi văzând-o fiii lui Israel, au zis unul către altul: „Ce e asta?” Că nu ştiau ce e. Iar Moise le-a zis: „Aceasta e pâinea pe care v-a dat-o Dumnezeu ca hrană.**

Uimiți la vederea grăunțelor, evreii se întrebau: **man hu**? (= ce e asta?), întrebare de la care (conform unei etimologii populare) provine numele de *mană*. În Orient, sunt cunoscute câteva tipuri de mană; e vorba fie de substanțe secretate de unele plante, fie de excrețiile unor insecte; acestea, în contact cu aerul, formează granule comestibile, căutate de beduini. Aici, însă, nu poate fi vorba de un produs natural. Acesta n-ar fi fost suficient pentru a sătura un întreg popor, vreme de 40 de ani; în plus, mana descrisă de Biblie se comportă diferit față de orice alt aliment.

„Mana este umbră şi chip (tip) al învățăturilor şi darurilor venite prin Hristos, care sunt de sus şi din cer şi nu au ceva pământesc în ele; sunt străine de murdăria trupească şi cu adevărat nu sunt numai hrană a oamenilor, ci şi a îngerilor. Căci Fiul ne-a arătat nouă în Sine pe Tatăl şi prin El ni s-a încredințat cuvântul despre Sfânta şi cea de o ființă Treime şi am fost călăuziți pe cărarea adevărată a virtuții. Hrana duhurilor este cunoştința dreaptă şi nepătată; iar dăruirea învățăturilor prin Hristos ne vine ca o lumină a zilei. De aceea mana s-a coborât celor vechi când se lumina de ziuă, se răspândea lumină.”[380] „Nici Sfinții părinți nu ştiau ce este mana şi au aflat, se spune, că mana este însuşi graiul şi cuvântul lui Dumnezeu, din care curg şi se răspândesc, ca dintr-un izvor veşnic, toate învățăturile. Aceasta este hrana cea cerească [...], Cuvântul lui Dumnezeu, pe care l-a aşezat şi l-a dat Dumnezeu, cu care se hrăneşte şi se desfată mintea celor înțelepți”[381]. „Aşadar, această rânduială a lui Dumnezeu, această hrană întăreşte sufletul înțeleptului, îl luminează şi-l îndulceşte, împodobindu-l cu strălucirea adevărului şi îmbiindu-l, ca şi cu un fagure de miere, cu gustul plăcut al feluritelor virtuți şi cu cuvântul înțelepciunii”[382]. „Pâinea ce s-a coborât din cer nu este ceva fără trup. Căci cum s-ar face hrană trupului ceva netrupesc? Deci Cel Netrupesc Se face trup, iar trupul acestei pâini nu a avut nevoie nici de sămânță, nici de stropire, ci pământul, rămânând cum era, s-a umplut de această hrană dumnezeiască, de care se împărtăşesc cei ce flămânzesc. Prin această minune e vestită de mai înainte taina săvârşită prin Fecioara”[383].

16: **Iată cuvântul pe care vi l-a poruncit Domnul: Strângeți dintr-însa fiecare cât îi trebuie să mănânce – un omer de fiecare om – după numărul sufletelor voastre; fiecare să adune pentru cei pe care-i are în cortul său!”**

Un *omer* reprezenta ceva mai mult de doi litri.

---

379 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
380 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
381 Sf. Ambrozie, *Scrisori*, VIII, 6
382 Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LXIV, 2
383 Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*

„Hristos, împărțindu-ne în măsură egală celor mici şi celor mari harul Său şi hrănindu-ne la fel pe toți spre viață, voieşte ca cei mai tari să adune împreună cu alții şi să asude pentru frați şi să le dăruiască ostenelile lor şi să-i facă copărtaşi de darurile de sus”[384]. „Iar dacă s-ar putea înțelege şi altfel cuvântul: *Fiecare să adunați împreună cu cei cu care locuiți în acelaşi cort*, aceasta s-o înțelegeți: să nu culeagă toți fără rânduială, amestecat, ci într-o unitate de neam. Adică să ne însuşim împreună cu cei de aceeaşi credință cuvintele dumnezeieşti şi să căutăm mana spirituală (înțelegătoare), nu cu cei ce cugetă altfel şi să mergem în chip neînțelept cu cei de alte neamuri spirituale. Iar aceasta o face scoțând din biserici pe cei de alte credințe şi gânduri şi contrari şi îmbogățindu-se cu hrana din cer împreună cu cei uniți cu noi în credință”[385].

17: **Fiii lui Israel au făcut aşa: unii au adunat mai mult, alții mai puțin;**

18: **dar măsurând cu omerul, celui ce avea mai mult nu i-a prisosit, iar celui ce avea mai puțin nu i-a lipsit; fiecare adunase atâta cât li se cuvenea celor ce erau cu el.**

E o pildă şi pentru creştini: „De se vor purta cu o astfel de simplitate şi dragoste întreolaltă, prisosul celor ce stăruie în rugăciune va împlini lipsa celor ce slujesc; şi prisosul celor din urmă va împlini lipsa celor dintâi”[386].

19: **Zis-a Moise către ei: „Nimeni să nu lase din ea până dimineață”.**

„Prin aceasta legea dă de înțeles iarăşi că folosirea de chipuri, după trecerea vremii în care au fost folositoare şi necesare, e supusă cu totul osândei şi pedepsei”[387].

20: **Ei însă n-au ascultat de Moise, ci unii au lăsat din ea până-n dimineața următoare; dar a făcut viermi şi s-a stricat. Iar Moise s-a mâniat pe ei.**

„Origen întreabă: *Dacă mana este cuvântul lui Dumnezeu, cum poate face viermi*? Răspunde comentând versetul din Ioan 15, 22: *dacă cineva păcătuieşte după ce a primit cuvântul lui Dumnezeu, acest păcat este un vierme care îi roade măruntaiele* (*Hom. Ex.* 7, 6)”[388].

„E clar că aceasta arată coruperea şi pedeapsa. Căci cei ce păstrează umbra după venirea adevărului vor fi supuşi stricăciunii (coruperii) şi pedepsei”[389]. „Tot ce e adunat în afară de trebuință, din pricina lăcomiei, se preface în ziua următoare, adică în viața viitoare, celui ce a adunat, în vierme. Prin viermele acesta, cel ce aude înțelege, fără îndoială, viermele neadormit, care prinde viață din lăcomie”[390].

21: **Aşadar, fiecare aduna dis-de-dimineață după cât îi trebuia; că dacă-ncepea soarele să dogorească, [mana neculeasă] se topea.**

22: **Şi a fost că-n ziua a şasea au adunat de două ori mai multă hrană: câte două omere de fiecare. Iar capii adunării au venit toți să-l înştiințeze pe Moise.**

23: **Moise le-a zis: Iată ce-a zis Domnul: „Mâine e Sâmbătă, zi de sfântă odihnă închinată Domnului; ce aveți de copt, coaceți; ce aveți de fiert, fierbeți; iar ceea ce prisoseşte puneți deoparte şi păstrați totul pe a doua zi”.**

Sâmbăta: „în ebraică: **Sabbath** = *odihnă*. La origine, ziua cu care se încheia săptămâna de şapte zile. Verbul derivat însemna la început *a încheia*, *a termina*, *a isprăvi*, *a înceta de a mai…*, *a pune capăt*; mai apoi: *a fi inactiv*, a *nu lucra*, *a se odihni*. La Evrei, zi riguroasă de odihnă (reținere absolută de la activitățile fizice), rigurozitate împinsă uneori până la formalism, ceea ce-L va face pe Domnul Iisus s-o desființeze (vezi Matei 12, 8; Marcu 2, 27; Luca 6, 5; 13, 15-16). Sfântul Apostol Pavel, de asemenea, va nega obligativitatea Sabatului (Coloseni 2, 16-23; Evrei 4, 4-11). Creştinii îl vor înlocui cu ziua de Duminică (**Domini Dies** = Ziua

---

[384] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[385] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[386] Sfântul Simeon Metafrastul, *Parafrază la Macarie Egipteanul,* 26
[387] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[388] SEP 1, p. 234
[389] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II
[390] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*

Domnului), *ziua cea dintâi a săptămânii*. În această primă zi a arătat Dumnezeu lumina (Facerea 1, 3-5) şi tot în ea a înviat Domnul Iisus, *Lumina lumii* (Ioan 9, 5). Încă din epoca apostolică, Duminica era ziua în care creştinii săvârşeau Euharistia, *frângerea pâinii*, cuminecarea (vezi Faptele Apostolilor 20, 7)"[391]. „Sărbătoare specifică religiei israelite a cărei caracteristică esenţială este încetarea oricărei munci, atât a omului, cât şi a animalelor. Instaurarea acestei sărbători are o dublă semnificaţie: una social-umanitară, respectarea nevoii de odihnă a familiei, slujitorilor şi vitelor sale şi, totodată, păstrarea vie a amintirii odihnei atât de dorite până la ieşirea din Egipt. Mult mai important este motivul religios. Sabatul este reproducerea celei de a şaptea zi a creaţiei (Facerea 2, 3-4) şi aparţine esenţei ordinei divine a mântuirii, este semnul alianţei veşnice cu Dumnezeu. Încetarea oricărei activităţi fizice presupune concentrarea asupra celei spirituale, alungarea oricăror temeri şi constrângeri interioare, este deci o odihnă ce descătuşează sufletul (Chevalier, Gheerbrant)"[392].

24: **Şi dac-au lăsat ei din acestea până dimineaţa, aşa cum le poruncise Moise, nici că s-au stricat, nici c-au făcut viermi.**

Mana se topea când se înfierbânta soarele, semn că, venind Soarele Hristos, umbra legii a încetat. „Cuvântul că ceea ce se pune deoparte pentru sâmbătă nu suferă nici o stricare cuprinde acest înţeles: trebuie să ne folosim de voinţa lacomă numai când ceea ce adunăm nu e supus stricăciunii. Aceasta ni se face de folos când, după ce vom trece de viaţa aceasta de pregătire, vom intra în nelucrarea de dincolo de moarte. Pentru că ziua dinaintea sâmbetei este şi se numeşte ziua de pregătire (gr. **paraskevi**)"[393]. O anume lăcomie e sădită în chip firesc în noi, de vreme ce omul doreşte infinitul. Dar această lăcomie nu trebuie pervertită prin îndreptarea către cele perisabile, care nu o pot sătura. „Ajunşi prin credinţă la odihna (sabatismul) înţeleasă în Hristos, adică la nelucrarea şi la încetarea păcatelor, nu respingem ca nefolositoare pedagogia legii ajunsă la capăt şi oarecum întipărită mai înainte în noi, care ne-a condus la Hristos. […] Ci păstrând-o mai degrabă pe ea împreună cu învăţăturile evanghelice, nu vom fi lipsiţi de laudă şi Dumnezeu nu se supără pe cei ce fac aceasta"[394].

25: **Apoi a zis Moise: „Mâncaţi-o astăzi, căci astăzi este odihna închinată Domnului; astăzi n-o veţi afla pe câmp.**

26: **Şase zile veţi aduna, dar ziua a şaptea e zi de odihnă: n-o veţi afla".**

27: **Şi a fost că-n ziua a şaptea au ieşit unii din popor să adune, şi n-au găsit.**

28: **Atunci Domnul a zis către Moise: „Până când vă veţi încăpăţâna voi să nu ascultaţi de poruncile Mele şi de legea Mea?**

29: **Vedeţi: fiindcă Domnul v-a dat vouă această zi spre odihnă, de aceea vă dă El în ziua a şasea pâine pentru două zile; rămâneţi fiecare în casele voastre: în ziua a şaptea să nu iasă nimeni din locu-n care se află".**

30: **Şi s-a odihnit poporul în ziua a şaptea.**

„E o faptă supusă osândei şi judecăţii a aduna Sâmbăta; mai mult, Dumnezeu nu trimite în acea zi mana. Căci odihnindu-ne spiritual (sabatizând) în Hristos, nu mai adunăm cele în chipuri. Pentru că nu mai suportăm tăierea împrejur, nici nu mai jertfim viţei şi miei, ci respingem mai degrabă grosimea chipurilor, o dată ce avem adevărul, adică pe Hristos"[395].

31: **Fiii lui Israel au numit-o mană; aceasta era ca sământa de coriandru; era albă, iar gustul îi era ca al unei turte cu miere.**

„Coriandru: plantă umbeliferă (**coriandrum sativum**) al cărei fruct, aromat asemenea chimenului [chimionului], are un diametru de 5 mm. Comparaţia de aici se referă nu la culoarea, ci la mărimea grăuntelui de mană"[396].

---

[391] BBVA, p. 96

[392] EX, p. 219

[393] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*

[394] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II

[395] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, II

[396] BBVA, p. 97

32: **Şi Moise a zis: „Iată ce a poruncit Domnul: Umpleţi cu mană un omer, spre păstrare-n viitor urmaşilor voştri, ca să vadă pâinea pe care aţi mâncat-o în pustie când Domnul v-a scos pe voi din ţara Egiptului".**

33: **Iar către Aaron a zis Moise: „Ia un vas de aur şi toarnă-n el un omer plin cu mană şi pune-l înaintea lui Dumnezeu, ca să se păstreze-n viitor pentru urmaşii voştri!"**

34: **Şi l-a pus Aaron înaintea Mărturiei, ca să fie păstrat, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

Înaintea Mărturiei: „adică, de fapt, în Chivotul Mărturiei (sau al Legământului). În acesta erau păstrate Tablele Legii, toiagul lui Aaron şi urna cu mană, tradiţie ce va fi consemnată de Apostolul Pavel în Evrei 9, 4"[397].

35: **Iar fiii lui Israel au mâncat mană timp de patruzeci de ani, până ce-au ajuns în ţară locuită; mană au mâncat până ce-au ajuns în hotarele ţării Canaanului.**

36: **Omerul era a zecea parte din trei vedre.**

„O vadră: ceva peste zece 10 litri. În Textul Ebraic: *a zecea parte dintr-o efă*"[398].

Sunt anticipate aici evenimente mai târzii; e greu de crezut că acest pasaj i-ar aparţine lui Moise, ci e mai probabil ca el să provină dintr-o redactare ulterioară, probabil în vremea lui Iosua. *Efa* era o măsură de capacitate de circa 40 de litri, iar *omerul*, de circa 4 litri (Anania dă alte valori), valorile având fluctuaţii de la o epocă la alta. Dar poate că nu întâmplător vorbeşte Scriptura despre măsuri: „Aceste cuvinte arată că în noi sunt trei măsuri, trei criterii: simţirea, pentru cele ce cad sub simţuri; cuvântul, pentru cele grăite, pentru nume şi cuvinte; şi mintea, pentru cele spirituale"[399].

CAPITOLUL 17 – *Apă din piatră. Biruinţa asupra Amaleciţilor.*

1: **Obştea fiilor lui Israel, toată, şi-a ridicat tabăra din pustia Sin, după porunca Domnului; au tăbărât apoi la Rafidim, dar poporul nu avea apă de băut.**

2: **Şi poporul îi căta pricină lui Moise; îi zicea: „Dă-ne apă să bem!" Iar Moise le-a zis: „De ce-mi cătaţi voi mie pricină? de ce-L ispitiţi voi pe Domnul?"**

„A-L ispiti pe Dumnezeu: a te îndoi de puterea sau de bunătatea Lui şi a-I cere să Şi le dovedească printr-o minune; a-L pune la încercare"[400].

3: **Iar poporul, însetat acolo de apă, murmura-mpotriva lui Moise, zicându-i: „Ce-i asta?: ne-ai scos din Egipt ca să ne omori cu setea, pe noi, pe copiii noştri şi turmele noastre?...".**

„N-a ştiut Israel să se poarte cu bărbăţie, nici să se împotrivească cu vigoare momelilor patimilor. Pentru că nici nu li se făcea aceasta cu putinţă celor de sub lege, ci li s-a pregătit de mai înainte celor în Hristos"[401].

4: **Iar Moise a strigat către Domnul şi a zis: „Ce să mă fac eu cu poporul acesta? Încă puţin şi mă vor ucide cu pietre".**

„Origen ilustrează cuvintele lui Iisus din Matei 13, 57: *Nu este proroc dispreţuit decât în patria lui şi în casa lui*, prin exemplul profeţilor persecutaţi şi, mai ales, prin reproşurile aduse aici lui Moise (*Com. Mt.* 10, 18)"[402].

5: **Zis-a Domnul către Moise: „Treci în fruntea poporului acestuia, ia cu tine pe câţiva dintre bătrânii poporului, dar ia în mână şi toiagul cu care ai lovit Nilul, şi mergi!**

---

397 BBVA, p. 97

398 BBVA, p. 97

399 Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 50, 1

400 BBVA, p. 97

401 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III

402 SEP 1, p. 235

6: **Iată, Eu îți voi aține calea acolo, pe stâncă, la Horeb; tu vei lovi stânca, iar din ea va curge apă şi va bea poporul Meu". Şi-ntocmai aşa a făcut Moise sub ochii fiilor lui Israel.**

SEP 1 are: *Eu voi sta înaintea ta*: „expresia **προ του σε**, *înaintea ta*, implică şi o relație de anterioritate temporală pe lângă relația spațială din Textul Masoretic. Astfel, Philon poate afirma simultan că Dumnezeu este anterior întregii creații şi că este atotprezent (*Leg.* III, 4). Pentru a respinge o interpretare ariană, Ambrozie aplică versetul la Dumnezeu-Cuvântul, afirmându-I ubicuitatea şi echivalând cele spuse aici despre Dumnezeu cu cele spuse despre Cuvântul în Ioan 1, 48; 14, 23 (*Post.* I, 8, 32)"[403].

„E ca şi când ar zice: Toiagul care a prefăcut râul cel mare în sânge prin puterea negrăită a lui Dumnezeu, Care poate săvârşi asemenea minuni, va scoate foarte uşor şi apă din piatră. Apoi întăreşte aceasta şi în alt mod, zicând: *Iată Eu am stat acolo*. Deci nu vei fi singur, zice, şi nu vei fi tu nici acolo săvârşitorul minunii; ci Eu voi face piatra maică a multor unde, şi voi pregăti mai înainte minunea; dar voi aştepta slujirea ta. Vorbeşte pietrei şi Eu voi fi tăria cuvintelor tale"[404]. Prin stâncă înțelegem pe Hristos, Piatra de temelie a Bisericii (I Corinteni 3, 10-11), Care revarsă râuri de apă vie (Ioan 4, 14). Apa ieşită din stâncă poate închipui şi coasta Mântuitorului străpunsă de lance (aici, toiag), din care a curs sânge şi apă (Ioan 19, 34).

7: **Locul acela a fost numit Masa-şi-Meriba, din pricina cârtelii fiilor lui Israel şi pentru că acolo-L ispitiseră ei pe Domnul, zicând: „Oare este Domnul în mijlocul nostru sau nu?"**

Minunea s-a petrecut lângă *Rafidim* (= lărgime), locul numindu-se de atunci *Masa* (= ispită; încercare) sau *Meriba* (= hulă; ocară). Anania propune, pentru *Masa-şi-Meriba*, *Cârteală-şi-Ispitire*.

8: **Apoi a venit Amalec şi se bătea cu Israel la Rafidim.**

Amalec: „nume generic pentru Amaleciți, popor descendent din Edom (vezi Facerea 36, 1.12). Aşezați la nord de Cadeş, ei îşi revendicau, probabil, oaza de la Rafidim"[405].

9: **Iar Moise a zis către Iosua: „Alege-ți bărbați voinici şi du-te mâine de te luptă cu Amalec! Cât despre mine, eu voi sta în vârful muntelui, cu toiagul lui Dumnezeu în mâna mea".**

„Prima mențiune a lui Iosua (Navi), tânărul războinic care-i va succeda lui Moise şi va cuceri Canaanul"[406].

Amaleciții erau o populație nomadă din deşertul Sinai; ei s-au aflat în permanentă duşmănie cu evreii. *Amalec* (= războinic; lenevie) războieşte pe *Israel* (= mintea care vede pe Dumnezeu) căutând să-l abată, prin lenevie, de la cugetarea celor înalte. Pentru prima dată este numit *Iosua* (=Iahve este mântuirea), cel ce va conduce poporul după moartea lui Moise. Moise i-a încredințat lui Iosua alegerea luptătorilor pentru că „Legea nu putea alege *bărbați voinici*; aceasta o va face Iisus (Iosua), prin Legea nouă"[407].

10: **A făcut deci Iosua după cum îi spusese Moise şi a ieşit să se bată cu Amalec, în timp ce Moise, Aaron şi Or s-au suit în vârful muntelui.**

11: **Şi a fost că atunci când Moise îşi ridica mâinile, biruia Israel; iar când îşi lăsa mâinile, biruia Amalec.**

„Philon propune ca etimologie pentru Amalec *poporul care linge* sau *înhață* (*Leg.* III, 186), simbolizând patimile care *devorează sufletul şi-l mistuie în întregime*"[408].

„Poporul, când vede mâinile legiuitorului ridicate, se face mai tare în luptă decât vrăjmaşul, iar dacă le vede coborâte, este biruit. Ridicarea mâinilor lui Moise spre înălțime

[403] SEP 1, p. 236
[404] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
[405] BBVA, p. 97
[406] BBVA, p. 97
[407] Origen, *Omilii la Cartea Iosua*, I, 1
[408] SEP 1, p. 236

închipuieşte vederea înţelesurilor mai înalte ale legii, iar aplecarea lor către pământ înseamnă tâlcuirea mai umilă şi mai coborâtă a legii, după literă"[409]. Apare aici *Or* (= răsărit), numit astfel doar în *Septuaginta*; textul ebraic şi cel latin îl numesc Hur. Nu ştim alte date despre el, chiar dacă o tradiţie târzie îl socoteşte a fi fost soţul Mariamei, sora lui Moise.

12: **Cum însă mâinile lui Moise se îngreuiau, ei au luat o piatră şi au pus-o sub el; el s-a aşezat pe ea, iar Aaron şi Or îi sprijineau mâinile, unul de-o parte şi altul de alta; şi au stat mâinile lui rezemate până-n asfinţitul soarelui.**

„Philon acordă diverse valori simbolice susţinerii braţelor lui Moise: de pildă, Aaron (cuvântul) şi Or (lumina) reprezintă sprijinul oferot de cele două puteri indispensabile înţeleptului (*Leg.* III, 45). După Origen (*Hom. I Reg.* 1, 9) şi *Epistola lui Barnaba*, acest verset prefigurează întinderea braţelor lui Iisus pe cruce, între cei doi tâlhari"[410].

„Mintea trebuie să fie susţinută în aţintirea ei spre Dumnezeu de făptuirea înţelegătoare şi de contemplarea cuvenită, ca odinioară mâinile lui Moise de Aaron şi Or"[411]. Sunt aici multe prefigurări: *piatra*, care este Hristos, văzut şi ca temelie a Legii vechi; *crucea*, arătată prin mâinile lui Moise; *preoţia*, închipuită de Aaron; *privegherea*, arătată prin Or; *timpul plinirii Legii în Hristos*, văzut în continuarea luptei până la asfinţit. Cu toate acestea trebuie să ne înarmăm spre a-l birui pe Amalec cel nevăzut.

13: **Şi a zdrobit Iosua pe Amalec şi tot poporul său, trecându-i prin ascuţişul săbiei.**

„Această bătălie împotriva unui popor al deşertului ilustrează, în tradiţia iudaică, puterea rugăciunii; în tradiţia creştină se adaugă puterea crucii"[412]. „Pentru Origen, biruinţa asupra amaleciţilor constituie o nouă etapă în ascensiunea sufletului călăuzit de Fiul şi de Sfântul Duh (*Hom. Num.* 27, 5)"[413].

„Poporul nu devenea mai tare pentru că Moise se ruga astfel, ci pentru că numele lui Iisus era în fruntea luptei, iar (Moise) făcea numai semnul crucii"[414]. Iar Iosua închipuie pe „Iisus, nu fiu al omului, ci Fiu al lui Dumnezeu, arătat în preînchipuire în trupul lui Iisus al lui Navi"[415].

14: **Atunci a zis Domnul către Moise: „Scrie aceasta-ntr-o carte, spre aducere aminte, şi spune-i lui Iosua că pomenirea lui Amalec o voi şterge din cele ce sunt sub cer.**

„E pentru întâia oară când Moise e menţionat ca autor al cărţilor lui; chiar dacă nu putem şti de care anume carte e vorba aici, faptul rămâne semnificativ"[416]. Profeţia despre Amaleciţi se va împlini mai târziu, ei fiind exterminaţi în mare parte de către regii Saul şi David. „Pentru Iustin, porunca de a scrie cele întâmplate se referă la vestirea biruinţei lui Hristos cel răstignit asupra demonilor (*Dial.* 131, 4-5)"[417], demonii fiind închipuiţi de Amaleciţi, Hristos de Iisus Navi iar răstignirea de braţele lui Moise.

15: **Moise I-a ridicat atunci Domnului un jertfelnic şi l-a numit Iahve-Nissi,**

„**Iahve-Nissi** = *Domnul este steagul meu*"[418]

16: **căci „cu mână tainică îl va bate Domnul pe Amalec din neam în neam".**

„Origen, după o cercetare amănunţită asupra temei poporului lui Amalec, îl asimilează pe acesta puterilor întunericului conduse de diavol (*Hom. Num.* 19). Iustin referă *mâna ascunsă* [*mână tainică*, la Anania] la Fiul lui Dumnezeu sau la Duhul lui Hristos (*Dial.* 49, 7-8). Irineu

---

[409] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*
[410] SEP 1, p. 236
[411] Calist Catafygiotul, *Despre viaţa contemplativă*, 58
[412] SEP 1, p. 236
[413] SEP 1, p. 237
[414] Sf. Iustin Martirul, *Dialog cu evreul Trifon*, XC
[415] Barnaba, *Epistola*, XII, 2-3
[416] BBVA, p. 97
[417] SEP 1, p. 237
[418] BBVA, p. 97

aplică această sintagmă pruncului Iisus, recunoscut de către magi ca fiind Hristosul deja biruitor (*Adv. haer*. III, 16, 4)"[419].

„Moise sta pe vârful muntelui, cu mâinile sprijinite de Aaron şi Or, ca să nu-şi coboare mâinile din semnul crucii, până s-a întors Iisus cu bucurie, după ce a nimicit pe Amalic. Numele lui Amalic înseamnă *lenevie*. Căci de începe omul să fugă de voile lui şi aleargă la Dumnezeu, lenevia este cea dintâi care îl războieşte, voind să-l întoarcă iarăşi la păcatele lui"[420].

CAPITOLUL 18 – *Ietro la Moise.*

1: **Dar Ietro, preotul din Madian, socrul lui Moise, a auzit de toate câte le făcuse Domnul pentru poporul Său, că anume Domnul îl scosese pe Israel din Egipt.**

2: **Atunci Ietro, socrul lui Moise, a luat-o pe Sefora, femeia lui Moise, pe care acesta i-o lăsase-n seamă,**

3: **ca şi pe cei doi fii ai ei – dintre care unul se chema Gherşom, după spusa: „străin sunt eu în ţară străină",**

4: **iar pe altul îl chema Eliezer, după spusa: „Dumnezeul părintelui meu mi-a fost într-ajutor şi m-a scăpat din mâna lui Faraon".**

5: **Aşadar Ietro, socrul lui Moise, împreună cu fiii şi cu femeia acestuia, a venit la Moise în pustie, acolo unde-şi aşezase el tabăra, la muntele lui Dumnezeu.**

6: **Şi i s-a dat de veste lui Moise prin cuvintele: „Iată că vine la tine Ietro, socrul tău, avându-i cu el pe femeia ta şi pe cei doi feciori ai tăi".**

7: **Deci a ieşit Moise în întâmpinarea socrului său, s-a plecat înaintea lui şi l-a îmbrăţişat şi s-au sărutat unii pe alţii; apoi l-a poftit în cort.**

Sefora şi fiii săi au fost amintiţi anterior la 7, 20-26, când ei petreceau pe Moise către Egipt. Aici se arată că au fost trimişi înapoi, fapt care, de altfel, se putea deduce, ei nemaifiind amintiţi până acum. Dacă Moise şi Ietro se binecuvântează reciproc, înseamnă că de acum, Moise, deşi ginere, e socotit egal cu preotul Ietro, ca unul ce se bucură de darurile dumnezeieşti.

8: **Şi i-a povestit Moise socrului său tot ceea ce Domnul le făcuse lui Faraon şi Egiptenilor de dragul lui Israel, toate necazurile ce se abătuseră asupra lor pe drum şi cum i-a scăpat Domnul din mâna lui Faraon şi din mâna Egiptenilor.**

9: **Şi s-a minunat Ietro de tot binele pe care li-l făcuse Domnul, anume că-i scăpase din mâna Egiptenilor şi din mâna lui Faraon.**

10: **Şi a zis Ietro: „Binecuvântat fie Domnul, că El v-a scăpat din mâna Egiptenilor şi din mâna lui Faraon!**

11: **Acum ştiu şi eu că mare este Domnul peste toţi dumnezeii, pentru că i-a smerit".**

„Ietro are o interpretare defavorabilă la Philon: *orgoliu*; *exces* (*Ebr*. 36; *Mutat*, 103). Doar cu numele de Raguel: *păstorirea lui Dumnezeu* el devine membru al turmei dumnezeieşti (*Mut*. 105). Chiril al Alexandriei vede în el prefigurarea convertirii neamurilor la credinţa adevărată, tot datorită celui de-al doilea nume, prin care se arată autoritatea Păstorului prin excelenţă, Hristos (*Glafire la Ieşire* I)"[421].

12: **Apoi Ietro, socrul lui Moise, I-a adus lui Dumnezeu ardere-de-tot şi jertfe. Şi au venit Aaron şi toţi bătrânii lui Israel pentru ca-n faţa lui Dumnezeu să stea la masă cu socrul lui Moise.**

„Oare nu vei recunoaşte că Madianitul era de neam străin şi din neamuri? Căci nu odrăslise din rădăcina lui Avraam. Dar era de altfel şi el preot şi închinător al religiei naturale

[419] SEP 1, p. 237
[420] Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, IV, 11
[421] SEP 1, p. 238

răspândite în acel timp pe pământ. Se închinau şi ei […], căci credeau şi ei în felul lor unui Dumnezeu preaînalt, ca şi Melchisedec. Dar primeau şi alţi zei. […] Deci şi Ietro era unul care avea, după cât se pare, o astfel de religie. De aceea, când află cele făcute de Dumnezeu spre mântuirea lui Israil, cucerit de mărturisirile mărețe şi minunate, vine cu toată casa şi cu tot neamul la sfântul Moise. Iar acesta când l-a văzut, l-a primit şi l-a dus cu bucurie în cort, şi i-a povestit mai amănunțit faptele mărețe ale puterii dumnezeieşti şi minunile mai presus de orice cuvânt. Căci mulțimea celor ce rătăcesc, adică neamurile, sunt chemate la pocăință, întâi prin cele despre Dumnezeu, apoi aleargă de la sine spre legea dumnezeiască, adică spre învățătura prin legea scrisă. Astfel aleargă la primul cort. Căci legea introduce numai. Apoi, înduplecate de vechile istorisiri, se mişcă şi la hotărârea de-a cugeta că Dumnezeu este unul şi singur, pe urmă şi la datoria de a-I aduce Lui roduri. Căci auzind Madianitul istorisirea lui Moise, zice: *Acum am cunoscut că mare este Domnul peste toți dumnezeii, pentru că i-a smerit pe ei. Şi a adus Ietro, socrul lui Moise, arderi de tot şi jertfe lui Dumnezeu*(Biblia 1914). Aşadar, şi catehizarea introducându-ne prin Vechiul Testament în învățătura elementară, ne duce la primele începuturi ale cunoştinței de Dumnezeu. […] Iar pe cei catehizați prin Lege îi desăvârşeşte Hristos. Iar când zic lege, înțelege iarăşi Vechiul Legământ. Astfel, față de Ietro, Moise s-a folosit numai de istorisirile despre Dumnezeu. Prin aceasta l-a adus la hotărârea de-a mărturisi fățiş că nu e alt Dumnezeu, decât numai Cel Unul, Cel prin fire şi cu adevărat. Iar aceasta e prima credință a catehumenilor, adică aceea prin care se despart de părerile politeiste şi primesc pe Dumnezeu Cel cu adevărat Unul şi prin fire. Iar Aaron l-a învrednicit pe Ietro şi de o masă şi l-a chemat la mâncare de pâine. […] Căci Hristos, Aaron cel mai adevărat, ne desăvârşeşte pe noi cu pâinea cea vie. Dar îi desăvârşeşte nu numai pe cei din neamuri, ci împreună cu ei şi pe cei aleşi din Israil, al căror chip (tip) sunt bătrânii. Iar trebuința de-a mânca pâinea în fața Domnului Dumnezeu are şi ea nu o mică însemnătate pentru sfințenie. Căci ce stă aşa de mult sub privirea lui Dumnezeu, ca masa tainică (mistică) şi jertfa şi cei ce se împărtăşesc de ea?”[422].

13: **Şi a fost că a doua zi a şezut Moise să judece poporul; şi a stat poporul înaintea lui Moise de dimineață până seara.**

14: **Şi dacă Ietro, socrul lui Moise, a văzut tot ceea ce făcea el pentru popor, i-a zis: „Ce faci tu cu poporul? De ce şezi tu singur, pe de-o parte, şi, pe de alta, tot poporul stă înaintea ta de dimineața până seara?”**

15: **Iar Moise a zis către socrul său: „Poporul vine la mine să ceară judecata lui Dumnezeu.**

16: **Când se ivesc între ei neînțelegeri, vin la mine; eu cercetez pe fiecare şi-i învăț poruncile lui Dumnezeu şi legile Lui”.**

„Fondul acestor legi este inspirat de Dumnezeu, iar forma lor aparține lui Moise. Dacă poporul cerea lui Moise mereu *judecata lui Dumnezeu*, nu înseamnă că de fiecare dată era consultată vocea divină, ca să i se dea noi prescripții potrivite cazurilor respective, lipsite de importanță şi care nu priveau interesul obştii. În această situație, se poate spune că Legea mozaică cuprinde detalii pentru orice caz particular şi amănuntele din ea ce revin pe seama lui Moise, care le-a formulat în numele lui Dumnezeu, Care i-a dat doar unele precepte generale şi fundamentale. Dumnezeu a lăsat pe seama lui Moise, călăuzit de asistența şi aprobarea divină, precum şi de înțelepciunea şi experiența sa personală, dreptul de a redacta şi a face unele precizări detaliate. Legislația mozaică are astfel garanția autorității divine şi ea nu reprezintă numai produsul revelației de pe Muntele Sinai, ci şi al geniului lui Moise, de aceea e greu de stabilit care parte din ea revine divinului şi care din ea reprezintă umanul. Cu alte cuvinte, legislația mozaică în esența ei aparține divinului, iar în forma sau redactarea ei revine umanului”[423].

17: **Iar socrul lui Moise a zis către el: „Ce faci tu, nu faci bine,**

[422] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, III
[423] Dumitru Abrudan, Emilian Cornițescu, *Arheologie biblică*, (în continuare, abreviat: AB), pp. 145-146

18: **că şi tu te vei slei, şi poporul acesta care-i cu tine; grea e pentru tine treaba aceasta, şi nu vei putea s-o faci singur.**

19: **Acum dar ascultă-mă pe mine!, am să-ți dau un sfat; apoi, Dumnezeu cu tine! Tu să-i fii poporului ceea ce trebuie să-i fii față de Dumnezeu: să-I înfățişezi lui Dumnezeu, tu, trebuințele lor;**

20: **iar lor să le arăți poruncile şi legile Lui, să le descoperi căile pe care să umble şi faptele pe care să le facă.**

21: **Acum: din întregul popor alege-ți oameni destoinici şi temători de Dumnezeu, oameni drepți, care urăsc trufia, şi pune-i căpetenii peste mii, căpetenii peste sute, căpetenii peste cincizeci, căpetenii peste zeci.**

22: **Aceştia, ei să judece poporul în toată vremea: pricinile grele să le aducă la tine, iar pe cele mici să le judece ei. Ei te vor ajuta astfel, uşurându-ți povara.**

23: **De vei face lucrul acesta, Dumnezeu te va întări, tu vei putea să faci față, iar poporul acesta-ntreg va ajunge cu pace la locul său".**

24: **Şi a ascultat Moise de cuvântul socrului său şi a făcut tot ceea ce i-a spus.**

„Lumina poate veni şi de la cei netăiați împrejur (cf. Origen, *Hom. Ex.* 11, 6). Augustin semnalează că Moise poate recunoaşte originea divină a unui gând bun, inspirat, şi vede în Ietro tipul legii naturale (*Quaest. in Hept.* II, 67)"[424].

25: **Aşadar, din întreg Israelul a ales Moise oameni destoinici şi i-a pus căpetenii peste mii, căpetenii peste sute, căpetenii peste cincizeci şi căpetenii peste zeci.**

26: **Aceştia, ei judecau poporul în toată vremea; toate pricinile grele le aduceau la Moise, iar pe cele uşoare, pe toate, le judecau ei.**

27: **Moise l-a lăsat apoi pe socrul său să plece, iar acesta s-a dus în țara lui.**

Prin sfatul său, primit de Moise, Ietro înlesneşte cele ce vor urma. Totodată, se arată că până şi cei ce s-au învrednicit de primirea tainelor dumnezeieşti, asemeni lui Moise, au nevoie de lumina ce vine de la semeni.

CAPITOLUL 19 – *Sosirea în pustia Sinai. Pregătiri pentru primirea Legii.*

1: **Iar în cea de a treia lună de la ieşirea fiilor lui Israel din țara Egiptului, în chiar ziua aceea au ajuns ei în pustia Sinai.**

În chiar ziua aceea: „dată imprecisă; se crede că cea exactă a dispărut din vechile manuscrise ebraice"[425].

2: **Au plecat deci de la Rafidim, au ajuns în pustia Sinai, şi acolo a tăbărât Israel, în fața muntelui.**

„Adică în fața (sau în imediata vecinătate) a *muntelui lui Dumnezeu*, Sinai [sau Horeb, după altă tradiție]. Localizat în sudul peninsulei cu acelaşi nume. Munte devenit celebru prin aceea că în el i S-a descoperit Dumnezeu lui Moise şi li s-a dat Israeliților Legea. Pentru Sfântul Apostol Pavel, Sinaiul va fi simbolul Legii care a fost desființată prin [sau, mai degrabă, *plinită în* – n. n.] Iisus Hristos (vezi Galateni 4, 24-31)"[426].

3: **Şi s-a suit Moise în muntele lui Dumnezeu; iar Domnul l-a strigat din munte şi i-a zis: „Iată ce vei grăi tu către casa lui Iacob şi ce le vei da de veste fiilor lui Israel:**

4: **- Voi cu ochii voştri ați văzut ce le-am făcut Eu Egiptenilor, cum v-am purtat Eu pe aripi de vultur şi v-am adus la Mine.**

La Mine, „adică la *muntele lui Dumnezeu*, Sinai"[427].

[424] SEP 1, p. 238
[425] BBVA, p. 98
[426] BBVA, p. 99
[427] BBVA, p. 99

5: **Acum: dacă veți asculta de glasul Meu şi veți păzi legământul Meu, voi Îmi veți fi Mie popor ales dintre toate neamurile, că al Meu este tot pământul;**

Legământul (**διαθήκη**): „Pactul cu Moise pecetluieşte elecțiunea lui Israel şi făgăduințele făcute lui, după cum alianța cu Avraam confirmase primele făgăduințe făcute israeliților (Facerea 17). Dar pactul cu Avraam se referea la o singură persoană, chiar dacă el se răsfrângea şi asupra descendenților patriarhului, şi comporta o unică prescripție, circumcizia. Alianța de pe muntele Sinai cuprinde întreaga comunitate (*Eu sunt Dumnezeul vostru şi voi sunteți poporul Meu*), căreia i se instituie o lege (Decalogul şi Codul Alianței). Această Lege, dezvoltată ulterior, devine carta iudaismului. Pactul mozaic, datorită extremei sale importanțe şi a dispozițiilor stricte de respectare a Legii, devine alianța adevărată cu Iahve (BJ, LThK)"[428].

6: **Îmi veți fi preoție împărătească şi neam sfânt!... Acestea sunt cuvintele pe care le vei spune fiilor lui Israel".**

Israel e numit *împărăție preoțească* – Biblia 1982 - (ebr. **mamleket kohanim**; gr. **vasílion hierátevma**; lat. **regnum sacerdotale**). „În faptul că Israel întreg este numit împărăție preoțească şi neam sfânt, avem o dovadă în plus că înainte de Moise nu exista o clasă de preoți, distinctă de restul poporului"[429]. Mai reiese cu claritate că *ales* e cineva *dacă* şi *atâta vreme cât* urmează voii Domnului. Anania, după Septuaginta, traduce *preoție împărătească*, traducere care pune accentul pe *preoție*, nu pe *împărăție*, preoția conferită de Împăratul-Dumnezeu, prin lucrarea căreia poporul ales devine *neam sfânt*. „În context, cele trei trepte: *popor ales* în vederea unei misiuni speciale, selecționat de Cel ce, ca Împărat suprem, stăpâneşte *tot pământul*; pentru îndeplinirea misiunii, poporul ales e înzestrat cu o *preoție împărătească*, preoție conferită de Împăratul-Dumnezeu (în fapt, întregul text e o pregătire pentru instituirea templului şi a preoției levitice); prin prezența şi lucrarea acestei preoții, poporul ales devine el însuşi *neam sfânt*. Textul Ebraic permite traduceri cu accentul nu pe preoție, ci pe împărăție: *împărăție preoțească*, sau *împărăție de preoți* […], de unde interpretarea de sorginte apuseană că ar fi vorba de instituirea unei *preoții universale*, în virtutea căreia orice membru al comunității este preot. În fața acestei interpretări, romano-catolicii glosează în sensul că o *împărăție de preoți* nu înseamnă că e *alcătuită din preoți*, ci *condusă de preoți* (de aici, deschiderea spre teocrație). Expresia din Septuaginta e citată aidoma în I Petru 2, 9, în acord cu sintagma *preoție sfântă* din I Petru 2, 5, în sensul că vechea preoție, cea din umbra Legii, devine cu adevărat *împărătească* şi *sfântă* prin Cel ce o conferă, Iisus Hristos, Împărat şi Arhiereu. În acelaşi sens o foloseşte şi Sfântul Vasile cel Mare în una din rugăciunile sale liturgice (anamneza din Liturghia ce-i poartă numele)"[430].

7: **Şi venind Moise, i-a chemat pe bătrânii poporului şi le-a spus toate cuvintele acestea pe care le poruncise Domnul.**

8: **Atunci tot poporul, răspunzând într-un glas, a zis: „Toate câte a zis Dumnezeu vom face şi vom fi ascultători!" Iar cuvintele poporului le-a dus Moise la Dumnezeu.**

Într-un glas sau *într-un cuget* (SEP 1), **ομοθυμαδόν**: „descrie starea de pregătire a comunității, necesară în vederea primirii Legii. Ea implică teamă reverențială, curățire, asceză"[431].

9: **Domnul a zis către Moise: „Iată, Eu voi veni la tine într-un stâlp de nor, pentru ca poporul să Mă audă vorbind cu tine, şi astfel şi pe tine să te creadă pururea". Iar Moise I-a spus Domnului cuvintele poporului.**

Dumnezeu Se pogoară la slăbiciunea oamenilor şi li Se arată adeseori în chip sensibil.

10: **Şi a zis Domnul către Moise: „Coboară-te! Atrage-i poporului luarea-aminte; supune-i curățirii astăzi şi mâine; să-şi spele hainele,**

[428] EX, p. 220
[429] AB, p. 227
[430] BBVA, p. 99
[431] SEP 1, p. 240

Supune-i curățirii: „literal: *curățește-i* (oficiază, prin poruncă, actul purificărilor rituale)”[432]. „Hainele curate reprezintă pregătirea pentru întâlnirea cu Dumnezeu. După Origen, aici e vorba de sfințirea trupului și a duhului (I Corinteni 7, 34), pregătire necesară ascultării Cuvântului lui Dumnezeu sau participării la nunta Mirelui, adică la euharistie (*Hom. Ex.* 11, 7)”[433].

11: **și să fie gata pentru cea de a treia zi, căci în ziua a treia Se va pogorî Domnul pe muntele Sinai, în fața-ntregului popor.**

„Cele trei zile sunt necesare curățirii celor trei puteri ale sufletului, după Maxim Mărturisitorul (*Qu.* 73), inspirat de Grigorie al Nyssei (*VM* 2,154-164)”[434].

12: **Vei pune poporul dincolo printr-un hotar de jur-împrejur și-i vei spune: - Păziți-vă: nu vă suiți în munte și nu vă atingeți de hotarul lui; că tot cel ce se va atinge de munte, cu moarte va muri:**

„*Să pui hotar poporului*: Clement asociază această interdicție formulelor platoniciene din *Timaios* 28c și *Scrisoarea a VII-a*, 341c, subliniind identitatea învățăturii despre limitele cunoașterii lui Dumnezeu (*Stromate* V, 12, 78, 2)”[435].

13: **pe acela nu mână-l va atinge, ci cu pietre va fi ucis sau cu săgeată va fi săgetat; om sau dobitoc, nu va rămâne-n viață. Dar când tunetele și trâmbițele și norul se vor îndepărta de pe munte, ei se vor sui în munte”.**

„Oprirea oricărui animal de a se arăta pe munte înseamnă […] ridicarea peste cunoștința ce ne vine din simțuri, la contemplarea celor cunoscute cu mintea”[436]. În plus, se arată distanța dintre sacru și profan.

14: **Și dacă s-a coborât Moise din munte la popor, el a sfințit poporul, iar ei și-au spălat hainele.**

15: **Apoi el i-a zis poporului: „În trei zile să fiți gata, de femei să nu vă apropiați!”**

„Pregătirea pentru primirea Legii este înțeleasă de unii Părinți ca un îndemn și ca o justificare a ascezei. ♦ Maxim Mărturisitorul consideră femeia o alegorie pentru partea irațională a omului, de care trebuie să se păzească atunci când se apropie de muntele gnozei (*Qu.* 73)”[437].

„Moisi, pe bună dreptate, pentru a-i deprinde pe iudei încetul cu încetul cu înfrânarea, a poruncit să se abțină de la plăcerile trupești trei zile la rând, pentru a asculta cuvintele dumnezeiești”[438]. „Prin spusa că nu trebuie să se împreuneze cu femeile, ci să se abțină de la împreunarea cu acelea, le poruncește mortificarea plăcerilor trupului. Iar prin trebuința de a-și spăla și hainele, ne poruncește curățirea prin apă, dar e vădit că și prin Duhul care ne spală de întinăciune”[439].

16: **Și a fost că-n ziua a treia, încă de dimineață, tunete s-au făcut pe muntele Sinai, și fulgere și nor înnegurat și sunet puternic de trâmbiță; și tot poporul din tabără a fost cuprins de spaimă.**

„Aceasta înseamnă […] că Unul Născut a venit și a coborât din cer nu în primul timp, nici la începuturile veacului acesta; nici în timpul al doilea și din mijloc, ci în al treilea și cel din urmă, și ca dimineața și ca în începutul zilei, adică după ce a fost alungată ceața spirituală, aflată în noi, și noaptea a trecut și întunericul a dispărut”[440]. Primul timp este cel al protopărinților, iar al doilea al Legii vechi, în sens larg. Altă dată s-a zis că Mântuitorul vine în timpul al cincilea, spre

[432] BBVA, p. 99
[433] SEP 1, p. 240
[434] SEP 1, p. 240
[435] SEP 1, p. 240
[436] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[437] SEP 1, p. 240
[438] Clement Alexandrinul, *Stromate*, III, 73, 1
[439] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieșire*, III
[440] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieșire*, III

seară; sunt subliniate astfel diferitele aspecte ale lucrării mântuitoare. „Iar pe Muntele Sinai erau fulgere şi un nor întunecat. Fulgerul era chipul luminii dumnezeieşti şi al lucirii spirituale, adică în Duh, care luminează toate prin Hristos şi se răspândeşte peste cele de sub cer. […] Iar negura dă de înțeles că taina lui Hristos e cu adevărat greu de privit. […] Dar şi trâmbița a strigat, arătându-ne marele răsunet al învățăturilor evanghelice”[441].

17: **Iar Moise a scos poporul să-L întâmpine pe Dumnezeu în afara taberei; şi s-au oprit la poala muntelui.**

„Observă pedagogia lui Moise: îl aduce la Dumnezeu. Căci îl călăuzeşte spre Hristos şi aşează sub munte pe cei călăuziți de el; nu-i urcă în munte. Iar în acestea să înțelegi prin munte cunoştința mai presus de fire şi mai presus de toate a tainei lui Hristos. Căci e foarte înaltă şi de neapropiat celor din lege, ci cuvenită nouă, celor sfințiți în Duhul”[442].

18: **Iar muntele Sinai fumega tot, că pe el Se pogorâse Dumnezeu în foc; şi fum se înălța ca fumul de cuptor; şi tot poporul era prins de cutremur.**

„Aşadar, Dumnezeu S-a arătat celor vechi din iconomie în chipul focului. Dar nu fără fum. Şi vom înțelege din aceasta iarăşi că cei ce cad în nepăsare şi au ales dispreţuirea slavei Lui dumnezeieşti trebuie să plângă şi să jelească. Căci trebuie să lăcrimeze în fum”[443].

19: **Sunetul trâmbiței se făcea din ce în ce mai tare; Moise grăia, iar Dumnezeu îi răspundea cu glas.**

Cu glas „redă gr. **φωναη**, vocea inteligibilă a lui Dumnezeu, care îi *răspunde* lui Moise (BJ)”[444].

„A mai adăugat că sunetele trâmbiței se făceau tot mai puternice. De aceea la început abia le auzeau puțini, pe urmă mulți, mai bine zis, adunarea. Căci propovăduirea evanghelică e […] o trâmbiță cu mare răsunet. Dar la început s-a auzit numai în Iudeea. Dar, cu înaintarea timpului, dumnezeieştii ucenici au străbătut tot pământul de sub cer, propovăduind tuturor, pretutindeni”[445]. „Coborârea lui Dumnezeu în munte e semnul limpede că El nu vine la mințile ce se târăsc pe jos şi nu voieşte să Se sălăşluiască în cei ce au cugetul pământesc şi josnic, ci în cel a cărui minte urcă în sus şi, ajungând pe vârful cel mai de sus, dispreţuieşte cele pământeşti şi priveşte numai la cele de la Dumnezeu”[446]. Dar asupra celor cufundați în materialitate stăpâneşte confuzia: „Cei ce aveau idei coborâte despre Dumnezeu şi măsurau cerul cu palma, închizând slava lui Dumnezeu numai în cele ce se arătau, socoteau în ei şi că văd însăşi firea lui Dumnezeu ca nefiind nimic altceva decât foc şi glas primit în urechea lor ca într-un mod trupesc”[447].

20: **Pogorâtu-S-a deci Domnul pe muntele Sinai, pe vârful muntelui. Şi Domnul l-a chemat pe Moise în vârful muntelui, iar Moise s-a suit.**

Suntem în plin apofatism: „Părăsind, deci, tot ce se vede, nu numai câte le cuprinde cu simțurile, ci şi pe cele câte socoteşte mintea că le vede, înaintează mereu spre cele dinăuntru până ce, străbătând prin multa străduință de a înțelege, la ceea ce este de nevăzut şi de neînțeles, acolo vede pe Dumnezeu. Căci în aceasta constă adevărata cunoaştere a Celui căutat: că a-L cunoaşte stă chiar în faptul de a nu-L cunoaşte”[448]. „Cu adevărat munte înălțat pieptiş şi greu de urcat este cunoaşterea lui Dumnezeu (teologia). Şi mulțimea poporului de-abia ajunge la poalele ei. V Iar trâmbița care loveşte auzul este predica despre firea dumnezeiască şi ea e puternică încă de la prima auzire, dar se întăreşte şi mai mult şi loveşte şi mai tare auzul celor ce au înaintat până la capăt”[449].

---

[441] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
[442] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
[443] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
[444] EX, p. 221
[445] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
[446] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, VII
[447] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, VII
[448] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[449] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*

21: **Grăit-a Domnul către Moise: „Coboară-te! Atrage-i poporului luarea-aminte să nu dea buzna spre Domnul ca să vadă: mulți dintre ei vor cădea.**

Ca să vadă: „sensul exact al verbului **katanoeo**: *a vedea* (*a contempla*) *spre a înțelege*; *a privi spre a-ți câştiga pricepere*; *a înțelege.* Folosit în Facerea 3, 6 în legătură cu pomul cunoştinței binelui şi răului. În textul de față: nu numai că ochii omului nu pot suporta slava lui Dumnezeu, dar nici vederea lui lăuntrică, de creatură, nu poate accede la ființa intimă a lui Dumnezeu, la esența Lui"[450].

22: **Chiar şi preoții, care se apropie de Domnul Dumnezeu, să se sfințească, pentru ca nu cumva Domnul să Se-ndepărteze de la ei".**

„Le-a poruncit şi preoților să se sfințească, (arătând) că preoția după lege nu era cu desăvârşire sfântă, odată ce are nevoie încă de sfințire. Altfel nu s-ar fi poruncit să se sfințească. Dar Hristos ne este nouă Arhiereu nepătat şi Sfântul Sfinților [...]. De aceea a şi încetat întâiul legământ. Şi s-a făcut şi schimbarea preoției lui, pentru că nu era fără pată şi sfințenia supremă. Şi nu a desăvârşit pe nimeni în conştiință, ci a adus mai mult învățături despre spălări şi despre stropiri spre curățirea trupului. De-abia ajungea până aici puterea preoției legii. Deci a poruncit să se sfințească, fiindcă nu avea sfințenia desăvârşită, ci se va sfinți la vremea sa în Hristos, când chipurile se vor preschimba în adevăr. Iar adăugând: *Ca nu cumva să Se întoarcă de către ei Domnul* (Biblia 1914), a lăsat să se înțeleagă aşa, că moartea e osânda celor ce, odată arătată în lume preoția prin Hristos, mai cinstesc preoția legii. Căci prin El se sfințesc şi popoarele, dar se sfințeşte şi neamul odinioară venerat şi sfințit, dar care se face întinat şi necurat dacă nu se sfințeşte prin El"[451].

23: **A zis Moise către Dumnezeu: „Nu va putea poporul să se suie în muntele Sinai, pentru că Tu ne-ai atras luarea-aminte, zicând: - Hotărniceşte muntele şi sfințeşte-l!"**

24: **Iar Domnul i-a răspuns: „Du-te, coboară-te, apoi te vei sui, tu şi Aaron împreună cu tine. Dar preoții şi poporul să nu se repeadă a se sui la Domnul, ca nu cumva Domnul să-i părăsească".**

25: **Şi s-a coborât Moise la popor şi le-a spus...**

Verset „în concordanță cu Textul Ebraic: frază întreruptă, rămasă neisprăvită; autorul s-a grăbit să introducă marele şi importantul capitol al Decalogului. În fapt, primul verset al capitolului următor e continuarea versetului 19 al capitolului de față"[452].

Dumnezeu „le spune că muntele le este de neapropiat. Şi amenință cu moartea, dacă cineva ar hotărî să disprețuiască porunca. Nu vrea să se cugete prin aceasta că e crud, sau nemilos, sau de neapropiat, căci ar fi un lucru cu totul prostesc acesta, ci să ştie şi să înțeleagă că e propriu celor foarte aleşi să fie aproape de cinstea şi slava lui Dumnezeu, Care Se află în depăşirile cele mai înalte"[453]. Doar cei sfințiți se pot apropia de locul în care e Dumnezeu. „Acest lucru în multe biserici nu mai este acum păzit. Fiindcă mulți care mai au nevoie de curățirea de cele făcute în viața lor trecută, unii din cei nespălați şi cu veşmântul vieții pătat, împinşi de simțirea necuvântătoare, îndrăznesc să se apropie de urcuşul dumnezeiesc, din care pricină sunt îngropați în propriile lor cugetări. Căci părerile lor eretice sunt ca nişte pietre necioplite care doboară şi îngroapă pe propriul născocitor al relelor învățături"[454]. Dar cel curățit e chemat să se suie către Dumnezeu. Inițiativa o are Dumnezeu, dar aşteaptă şi un efort din partea omului: „Se coboară pe munte Dumnezeu Cel mai presus de toate; apoi, chemat, urcă Moise. Căci nu se întâmplă să se poată ridica cineva la înălțimile adevăratei vederi a lui Dumnezeu, dacă nu S-a coborât mai întâi Dumnezeu Însuşi şi nu S-a făcut în aşa fel ca să fie accesibil minților noastre"[455].

---

[450] BBVA, p. 99
[451] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
[452] BBVA, p. 100
[453] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
[454] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[455] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, VII

CAPITOLUL 20 – *Cele zece porunci.*

1: **Grăit-a Domnul toate cuvintele acestea, zicând:**

Urmează cele *zece cuvinte*, sau Decalogul. „Decalogul se deosebeşte de restul codurilor de legi vechi orientale în primul rând prin stil, care este apodictic şi nu cazuistic. Legiuitorul este nu un rege oarecare, ci divinitatea, iar pedeapsa oricărei încălcări a celor prescrise este moartea. Datorită accentului pus pe conduita morală şi buna funcţionare a raporturilor interumane, Decalogul a putut deveni codul moral al umanităţii în genere (LThK)"[456].

2: **„Eu sunt Domnul, Dumnezeul tău, Cel ce te-a scos din ţara Egiptului, din casa robiei.**

3: **Să nu ai alţi dumnezei în afară de Mine.**

Dumnezeu pretinde un cult exclusiv, ca să nu slujim celor ce nu sunt. El e Cel ce ne-a eliberat, ca dintr-un Egipt, de robia păcatului şi a morţii. De aceea se cuvine să-I slujim doar Lui, şi nu falşilor dumnezei, cum făceau cei mai mulţi dintre cei vechi. „Origen îl îndeamnă pe oricine ascultă acest cuvânt să părăsească *Egiptul* (lucrurile acestui veac), să treacă din robia lumii căzute în păcat, pentru a veni în casa libertăţii, la o viaţă conformă cu poruncile lui Dumnezeu (*Hom. Ex.* 8, 1)"[457].

„Nu-i împiedica pe ei să-i aibă pe aceia ca alţi dumnezei pentru că ar exista alţi dumnezei, ci pentru ca nu cumva, întorcându-se de la Dumnezeul cel adevărat, să înceapă să-şi facă zei din cele ce nu sunt"[458]. *Au alţi dumnezei* cei ce se alipesc de cele materiale, precum şi ereticii care falsifică sfintele învăţături ale Bisericii.

4: **Să nu-ţi faci chip cioplit, şi nici vreo asemănare cu ceva din câte sunt în cer, acolo sus, ori din câte sunt pe pământ, aicea jos, ori din câte sunt în apele de sub pământ.**

Chip cioplit: „textual: *idol* (**idolon**); prin definiţie, statuie sau statuetă sculptată, ca reprezentare a unei zeităţi"[459]. „Această interdicţie făcea din Israel un unicat în întregul său context uman. De reţinut însă că textul se completează prin prima frază a versetului următor; porunca nu interzice opera de artă, ci transformarea acesteia în idol"[460]. „Pentru Philon, aici se condamnă deopotrivă şi sculptura şi pictura (*Decal.* 66;156; *Ebr.* 109; *Gig.* 59); la fel pentru Iosif Flaviu. Origen deosebeşte **ειδωλον**, *idol*, de **ομοίωμα**, *înfăţişare*, ficţiuni ale unor lucruri pe de o parte (cf. I Corinteni 8, 4), efigie a fiinţelor adevărate, pe de alta (*Hom. Ex.* 8, 3)"[461].

5: **Să nu te închini lor, şi nici să le slujeşti; că Eu, Domnul, Dumnezeul tău, Eu sunt un Dumnezeu gelos, Cel ce vina părinţilor o dă pe seama copiilor pân-la al treilea şi-al patrulea neam pentru cei ce Mă urăsc,**

Dumnezeu se numeşte aici **Theos zilotis** (cf. Septuaginta); **zilotis** traduce ebraicul **qana**, de la **qano** (= gelos). „Grecescul **zilos** înseamnă *zel*, *ardoare*, *râvnă*, dar şi *gelozie*, *emulaţie*, *rivalitate*; sensul e dictat de context. În cazul de faţă, Dumnezeu Îşi revendică în exclusivitate fidelitatea şi iubirea celor cu care a încheiat legământul; în caz de trădare cu alţi *dumnezei*, El Îşi atribuie chiar pornirile temperamentale ale unui acces de gelozie"[462]. „*Dumnezeu gelos*, **ζηλωτής**, este un sens nou al termenului care în greaca clasică însemna *adept plin de râvnă*; se aplică aici lui Dumnezeu ca Unuia care nu admite rival, şi în acest sens corespunde bine ebraicului **qanna**. Are şi sensul de *zelos*, *fanatic*. Pornind de aici, Marcion distingea între

456 EX, p. 221

457 SEP 1, p. 241

458 Sf. Atanasie cel Mare, *Cuvânt împotriva elinilor*, XLV

459 BBVA, p. 100

460 BBVA, p. 100

461 SEP 1, p. 241

462 BBVA, p. 100

Dumnezeul *gelos*, *fanatic*, *ranchiunos* al Vechiului Testament şi Dumnezeul *bun*, *iubitor*, *iertător* din Noul Testament, revelat de Iisus Hristos (cf. Tertulian, *Adv. Marc.*)"[463].

6: **dar Mă milostivesc pân-la al miilea neam spre cei ce Mă iubesc şi-Mi păzesc poruncile.**

Nu e îngăduit să reprezentăm pe Dumnezeu în chipul creaturilor, pentru a nu confunda Creatorul cu creaţia. Cum vom vedea, interdicţia nu a fost totală, dar, în general, s-a evitat de a da un chip văzut celor nevăzute, existând şi pericolul căderii în idolatrie. Însă în nici un caz nu poate fi atacat, pornind de la această poruncă, cultul sfintelor icoane. Odată cu întruparea Fiului, Dumnezeu a luat un chip văzut, ce poate fi reprezentat. La rândul său, Sfânta Scriptură este icoană. Dar ea poate deveni şi chip cioplit, sau idol fără viaţă, când e scoasă din Biserică şi tâlcuită de către eretici.

Poate surprinde pedepsirea copiilor, *până la al treilea şi al patrulea neam*, pentru păcatele părinţilor. „Dumnezeu nu vrea să spună aici că au să fie pedepsiţi alţii pentru păcatele altora, ci că vor suferi pe bună dreptate aceeaşi pedeapsă ca şi înaintaşii lor, pentru că nu s-au făcut mai buni, deşi au avut înaintea lor pilde de păcătoşi pedepsiţi."[464] Dar e şi un alt înţeles, de vreme ce primul şi al doilea neam nu se spune c-ar fi pedepsite: „Primul neam socotesc că este sămânţa răului, adică atacul (sau momeala). Al doilea e pofta. Al treilea, deprinderea (habitudinea) răului, adică consimţirea. Al patrulea, lucrarea, adică fapta. Deci se pedepseşte până la al treilea şi al patrulea neam. Căci atacul şi pofta sunt nevinovate, întrucât răul n-a răzbit până la capăt."[465] Iar milostivirea până la al miilea neam arată mulţimea bunătăţilor cu care va dărui Dumnezeu sufletul ce-I urmează Lui.

7: **Să nu iei numele Domnului, Dumnezeului tău, în deşert, că nu va lăsa Domnul nepedepsit pe cel ce ia în deşert numele Lui.**

E oprit sperjurul, ca şi orice folosire necuviincioasă sau inutilă a numelui divin (BJ crede că aici s-ar putea include şi folosirea magică a numelui divin). La fel şi pomenirea lui Dumnezeu de către eretici, fiind o hulă să-L pomenească pe Dumnezeu cei ce au părăsit Biserica Sa. „Interdicţia se referă la a atribui idolilor numele lui Dumnezeu, unic şi irepetabil (Clement, *Stromate* VI, 16, 137, 3); de asemenea, la falsul jurământ şi, în general, la a numi divinitatea în contexte superficiale (Philon, *Decal.*). ♦ Pentru Clement din Alexandria (*ibid.*), porunca se referă la Dumnezeu-Tatăl Creator şi la Înţelepciunea care-i naşte pe cei drepţi. *A nu curăţi* [*nu va lăsa nepedepsit* – la Anania] înseamnă *a nu declara curat, nevinovat* până la *a nu lăsa nepedepsit* cu sensul de a îndrepta prin împăcare"[466].

8: **Adu-ţi aminte de ziua odihnei, ca s-o sfinţeşti.**

9: **Şase zile să lucrezi; în ele fă-ţi toate treburile,**

10: **dar ziua a şaptea este odihna Domnului, Dumnezeului tău; în ea să nu faci nici o muncă, nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici sluga ta, nici slujnica ta, nici boul tău, nici asinul tău, nici orice dobitoc al tău, nici străinul ce poposeşte la tine,**

11: **fiindcă-n şase zile a făcut Domnul cerul şi pământul, marea şi toate cele ce sunt într-însele, iar în ziua a şaptea S-a odihnit. De aceea a binecuvântat Dumnezeu ziua a şaptea şi a sfinţit-o.**

Este aici, desigur, un înţeles mai înalt decât simpla reţinere de la lucrări într-o anumită zi. „Mulţi au trecut de la treapta lucrătoare la vedere şi s-au odihnit de la toate, aflându-se într-o sâmbătă a legii duhovniceşti"[467]. După ce am ostenit să ne însuşim virtuţile, vom odihni în Dumnezeu prin fixarea în contemplaţie. „Sâmbăta, fiind ultima zi din săptămână, înseamnă timpul venirii Mântuitorului nostru, Care S-a arătat la sfârşitul şi la apusul veacului prezent şi ni S-a

[463] SEP 1, p. 241

[464] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, LXXIV, 2

[465] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Întrebări, nedumeriri şi răspunsuri*, 31

[466] SEP 1, p. 242

[467] Sf. Grigorie Sinaitul, *Despre felul cum trebuie să şadă la rugăciune cel ce se linişteşte*, 5

făcut nouă început şi uşă şi cale spre spălarea păcatelor, spre libertate şi iertare, spre nestricăciune şi viață şi spre nădejdea viitoare”[468]. Dar cei ce urmează Domnului depăşesc sâmbăta, intrând într-o nouă zi: „A şaptea zi este arătată, deci, ca zi de odihnă; ziua aceasta, prin îndepărtarea de fapte rele, pregăteşte ziua cea dintâi, care este cu adevărat ziua odihnei noastre”[469]. Sabatul avea un rol pregătitor: „Odinioară, în vremea sabatului celui prefigurativ, deşi (oamenii) se odihneau cu trupul, sufletele lor erau încătuşate în răutăți şi păcate. Or acesta este sabatul adevărat, odihna cea adevărată, când sufletul este curat şi nu împlineşte cugetele lui Satan, când se odihneşte în liniştea şi bucuria cea veşnică a Domnului”[470]. Creştinii vor înlocui sabatul cu Duminica, ziua Învierii Domnului şi a Pogorârii Duhului Sfânt.

12: **Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ți fie ție bine şi să trăieşti ani mulți pe pământul pe care Domnul Dumnezeu ți-l va da.**

Suntem datori să aducem cinstire părinților noştri trupeşti şi sufleteşti. Încalcă porunca mai ales cei ce se împotrivesc învățătorilor rânduiți de Hristos în Biserica Sa. E cuprins aici şi un alt avertisment: „Nu te lăsa condus de porniri lipsite de judecată şi nici nu te lua după deprinderile cele din lume”[471].

13: **Să nu ucizi.**

Dumnezeu este Cel ce dă viața şi Singurul în drept să o ia. E oprită astfel luarea cu voie a vieții aproapelui, precum şi a propriei vieți. Dar cea mai gravă e uciderea sufletească (Matei 10, 28). „Cel ce vrea să nimicească învățătura cea adevărată despre Dumnezeu şi despre veşnicia Lui, ca să pună în locul ei minciuna, spunând fie că universul este fără pronie, fie că lumea este necreată, fie că sunt minciuni temeiurile adevăratei învățături, acela este cel mai mare criminal”[472]. Astfel, ucigaşi sunt ereticii care caută să-i despartă pe credincioşi de Biserică, după cum sunt şi sinucigaşi, ca unii ce şi-au ales osânda veşnică.

14: **Să nu te desfrânezi.**

Relațiile trupeşti sunt îngăduite doar între cei uniți prin Taina Nunții. Dar e şi un înțeles mai adânc: „Desfrânare este atunci când cineva părăseşte gnoza cea bisericească şi adevărată şi înțelegerea despre Dumnezeu şi se îndreaptă spre o învățătură falsă, care nu se cuvine, adică îndumnezeieşte creaturile sau personifică ceva din cele ce nu există”[473]. Pe scurt, orice erezie este desfrânare. „Condamnarea adulterului are şi un înțeles alegoric, spiritual, adulterul reprezentând, pentru evrei, înşelarea lui YHWH cu alți zei, pentru creştini, amestecarea credinței creştine cu păgânismul sau cu ereziile”[474].

15: **Să nu furi.**

E oprită însuşirea oricărui bun străin. Tot fur este şi cel ce vrea să răpească din Biserică sufletele credincioşilor, ademenindu-le la erezii. „Această poruncă poate fi înțeleasă şi ca referindu-se la intenția de a distruge dreapta credință, adevărata învățătură despre Dumnezeu (*Clement, Stromate* VI, 16, 147, 2)”[475] Mântuitorul ne-a avertizat că: *Furul nu vine decât ca să fure şi să junghie şi să piardă* (Ioan 10, 10), de aceea: *De omul eretic, după întâia şi a doua mustrare, depărtează-te, ştiind că unul ca acesta s-a abătut şi a căzut în păcat, fiind singur de sine osândit* (Tit 3, 10-11).

16: **Să nu mărturiseşti strâmb împotriva aproapelui tău.**

„Philon insistă asupra păcatului falsei mărturii care îi afectează chiar pe judecătorii legați prin jurăminte teribile, care încalcă legea fără să ştie. De asemenea, orice formă de divinație, de ghicire a viitorului este un caz particular de călcare a acestei porunci. ♦ Clement

[468] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, VII
[469] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 138, 1
[470] Sf. Macarie Egipteanul, *Omilii duhovniceşti*, XXXV, 1
[471] Clement Alexandrinul, *Stromate*, III, 97, 3
[472] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 147, 2
[473] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 146, 3
[474] SEP 1, p. 242
[475] SEP 1, p. 242

din Alexandria trece de la interdicția de a fura la *al zecelea cuvânt, care se referă la diversele dorințe*, mai mult sau mai puțin licite (*Stromate* VI, 16, 148, 4)"[476].

Porunca e limpede, dar mai ascunde şi alte înțelesuri: „Să nu fii cu două gânduri, nici cu două feluri de vorbă, pentru că două feluri de vorbă înseamnă cursa morții"[477]. Pentru a tăia rădăcina păcatului, „să nu vorbeşti de rău, să nu ții minte răul"[478]. Mărturisire strâmbă e şi defăimarea dreptcredincioşilor de către eretici.

17: **Să nu râvneşti la casa aproapelui tău; să nu râvneşti la femeia aproapelui tău, nici la ogorul lui, nici la sluga lui, nici la slujnica lui, nici la boul său, nici la asinul său şi la nici unul din dobitoacele lui şi la nimic dincâte sunt ale aproapelui tău".**

Legea pune stavilă chiar şi gândurilor păcătoase, ştiind că de la acestea se ajunge lesne la păcatul cu fapta. „Pofta (lăcomia) este păcatul în sensul cel mai larg (Romani 7, 7). Pentru unii monahi, lăcomia, numită şi *gastrimargie*, este rădăcina tuturor relelor (Evagrie, *Pract*. 6-7). Poftirea lucrurilor deşarte, chiar dacă sunt mici, are ca efect limitarea activității Providenței (*Stromate* VI, 16, 148, 4-6)"[479].

Mai mult, „porunca îți spune să nu fii rob duhului trupesc, ci să-l stăpâneşti"[480]. „Dacă trebuie să ne înfrânăm pântecele şi cele de sub pântece, atunci este lămurit că am primit dintru început de la Domnul prin lege porunca de a ne tăia poftele"[481]. Nu e oprită doar poftirea celor materiale: „După cum este pedepsit cel care pofteşte cele ce nu i se cuvin, tot aşa nu-i este îngăduit să poftească lucruri false"[482], adică să răstălmăcească sfintele învățături după urechile sale eretice.

Aici se încheie poruncile Decalogului.

18: **Şi tot poporul vedea fulgerele şi tunetele şi sunetul de trâmbiță şi muntele fumegând: cuprins fiind de spaimă, poporul întreg se ținea departe.**

19: **Şi au zis către Moise: „Vorbeşte-ne tu, dar Dumnezeu să nu vorbească spre noi, ca nu cumva să murim".**

„Iustin (*Dial*. 67, 9-10) urmat de alți Părinți, consideră că Vechiul Legământ stă sub semnul fricii, până într-atât încât poporul nu putea să sufere auzirea cuvântului lui Dumnezeu. Acestuia i se opune promisiunea unui alt Legământ (cf. Ieremia 38, 31-32 şi Isaia 54, 10; 55, 3). Pentru monahi, frica de Dumnezeu este *începutul credinței* (Evagrie, *Pract*., *passim*; *Patericul*, *passim*)"[483].

„Iată-i deci cerându-i clar să le fie mijlocitor, ca unii ce nu se puteau apropia de slava nereținută a lui Dumnezeu. [...] Arătându-ne şi prin aceasta în multe chipuri adevărul, a făgăduit mijlocirea prin Hristos"[484].

20: **Iar Moise le-a zis: „Îndrăzniți, că iată de ce-a venit Dumnezeu la voi: ca să vă pună la-ncercare, ca să fie frica Lui între voi pentru ca voi să nu păcătuiți".**

„Spaima în fața manifestărilor sensibile ale forței divine, mai cu seamă în fața fenomenelor care însoțesc teofania, se deosebeşte de aceea a supunerii fără rezervă în fața voinței divine (BJ)"[485]. Moise cere s-o biruim pe prima (*îndrăzniți*) ca s-o dobândim pe cea de-a doua (*ca să fie frica Lui între voi*).

21: **Şi a stat poporul departe, iar Moise a intrat în întunericul unde era Dumnezeu.**

---

[476] SEP 1, p. 242
[477] *Didahia celor 12 Apostoli*, II, 3
[478] *Didahia celor 12 Apostoli*, II, 3
[479] SEP 1, p. 242
[480] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 136, 2
[481] Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 106, 2
[482] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 148, 4
[483] SEP 1, p. 243
[484] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre Sfânta Treime*, I
[485] EX, p. 221

„*Negura*, *întunericul* (**γνόφος**): Moise a intrat în întuneric – aici se află izvorul teologiei apofatice, care se constituie începând cu Platon şi, mai târziu, cu Philon şi se consolidează la Sfinţii Părinţi, culminând cu Dionisie Areopagitul şi Ioan al Crucii. *Negura* simbolizează natura fără formă, nevăzută, netrupească a dumnezeirii, astfel că sufletul care voieşte să cunoască Fiinţa în esenţa ei trebuie să ştie că Dumnezeu este în Sinea Sa de neînţeles. Această învăţătură a incognoscibilităţii lui Dumnezeu este reluată de Clement (*Stromate* II, 2, 6, 1), de Origen, de Grigorie al Nyssei şi de Ioan Gură de Aur, care-i consacră un întreg tratat"[486].

„Cuvintele acestea arată, celor ce pot să înţeleagă, că Dumnezeu este nevăzut şi negrăit; iar negura, care este într-adevăr necredinţa şi neştiinţa mulţimii, stă ca o perdea în faţa strălucirii adevărului."[487] Dar negura are un dublu aspect: Moise „s-a silit să intre în negură, unde era glasul lui Dumnezeu, adică în gândurile cele nepătrunse şi insesizabile ale existenţei lui Dumnezeu; că Dumnezeu nu este în negură sau într-un loc, ci mai presus şi de spaţiu şi de timp şi de toate însuşirile celor create. De aceea nici nu Se găseşte în vreo parte, nici nu conţine, nici nu este conţinut, ca să fie limitat sau tăiat"[488].

Urmează alte rânduieli, cunoscute sub numele de *Cartea legământului*. „Prima consemnare în scris a dreptului mozaic o constituie aşa-zisa *Carte a legământului* (**sefer habberith** – Ieşirea 20, 22 – 23, 33), în care sunt expuse norme legale referitoare la viaţa particulară şi publică (**mişpatim** – judecăţi) şi la cea religios-morală (**debarim** – cuvinte, lucruri)"[489]. „Prescripţiile acestui Cod al alianţei pot fi grupate în trei secţiuni: 1. drept civil şi penal (21, 1 – 22, 20); 2. reguli rituale (20, 22-26; 22, 28-31; 23, 10-19); 3. reguli etico-sociale (22, 21-27; 23, 1-9). Stilistic, se pot distinge o categorie cazuistică sau condiţională, în genul codurilor mesopotamice, şi o alta apodictică sau imperativă, în stilul Decalogului sau al textelor înţelepciunii egiptene (BJ)"[490].

22: **Şi a zis Domnul către Moise: „Iată ce să-i vorbeşti casei lui Iacob şi iată ce să le vesteşti fiilor lui Israel: - Voi înşivă aţi văzut că din cer am grăit cu voi.**

23: **Să nu vă faceţi dumnezei de argint, şi nici dumnezei de aur să nu vă faceţi.**

E oprită confecţionarea de idoli, adică de statuete reprezentând diferite zeităţi; dar textul vizează şi arghirofilia, alipirea de cele materiale.

24: **Mie să-Mi faceţi jertfelnic de pământ; pe el să vă puneţi arderile-de-tot, jertfele pentru mântuire, oile şi viţeii, în tot locul unde Eu voi face să fie numit numele Meu: acolo voi veni la tine şi te voi binecuvânta.**

„Ca şi la 12, 24, alternanţă plural-singular: poruncă pentru întreaga comunitate şi pentru fiecare ins în parte"[491]. „Precizarea *în orice loc* [*în tot locul* – la Anania] se opune menţiunii din Deuteronom 12, 5, sugerând posibilitatea practicării cultului în orice loc în care Dumnezeu Îşi revelează prezenţa"[492].

25: **Iar de-Mi vei face jertfelnic de piatră, să nu-l zideşti din pietre cioplite, fiindcă ţi-ai pus tu dalta pe ele şi ele s-au pângărit.**

26: **Iar la jertfelnicul Meu să nu te urci pe trepte, ca nu cumva acolo, pe ele, să ţi se descopere goliciunea".**

„La început, preotul israelit care aducea jertfa avea pe el doar o bucată de pânză împrejurul coapselor, după modelul egiptean. Mai târziu, când altarele erau înalte şi cu trepte de acces, preoţii erau obligaţi să poarte pe dedesubt pantaloni (vezi 28, 38)"[493].

486 SEP 1, p. 243
487 Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 78, 3
488 Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 6, 1
489 AB, p. 146
490 EX, p. 221
491 BBVA, p. 101
492 SEP 1, p. 243
493 BBVA, p. 101

CAPITOLUL 21 – *Rânduieli pentru casnici şi ucideri; dreptul de azil.*

1: **„Iată acum rânduielile pe care tu le vei pune-n faţa lor:**

Rânduielile: SEP 1 are *îndreptările*: „Încep *îndreptările*, **δικαιώματα**, norme de drept, pe care Sfinţii Părinţi le asociază cu viaţa activă, cu faptele virtuţii şi sunt de nedespărţit de efortul de cunoaştere a lui Dumnezeu"[494].

2: **De vei cumpăra rob evreu, el să-ţi lucreze şase ani, iar în anul al şaptelea îl vei lăsa liber fără să-i ceri plată.**

3: **Dac-a intrat singur, singur va ieşi; dac-a venit cu femeie, odată cu el va pleca şi femeia sa.**

4: **Dacă însă femeia i-a fost dată de către stăpân şi ea va fi născut fii sau fiice, atunci femeia şi copiii vor fi ai stăpânului său; el va pleca singur.**

Oamenii vor fi eliberaţi din robie în vremea venirii Domnului. Dar ei nu vor putea revendica drept ale lor cele ce sunt ale Stăpânului, adică darurile dumnezeieşti. E răsplătit efortul personal, însă nu putem avea laudă pentru cele ce nu ne aparţin.

5: **Dar dacă robul se va-mpotrivi, zicând: - Îmi iubesc stăpânul, femeia şi copiii; nu vreau să plec în libertate…**

6: **atunci stăpânul său îl va aduce la judecata lui Dumnezeu; îl va aduce la uşă, pe prag, îi va găuri urechea cu o undrea, iar el îi va sluji pe veci.**

„Cel ce s-a supus acestei lumi nu se vinde numai stăpânului, ci chiar slăbiciunii sale. […] Nu se vinde numai soţiei, ci devine rob al propriei sale alegeri cel ce-şi ia asupră-şi grija casei şi nu pe cea veşnică. Acestuia, aşadar, stăpânul său îi găureşte urechea în pragul uşii, ca să-i amintească de cuvântul său, prin care a ales robia"[495]. Am mai putea înţelege prin acesta pe cel ce împlineşte poruncile din frică. El rămâne în casa Stăpânului, însă nu fără oarecare pedeapsă, arătată prin străpungerea urechii.

7: **Dacă cineva îşi va vinde fata ca fată-n casă, ea nu va ieşi cum pleacă robii.**

Fată-n casă: „în sensul: servitoare-ibovnică"[496]. „Termenul folosit aici pentru femeia neliberă are un sens aparte: **οικέτις** *casnică/de-a casei* şi nu **δούλη** – *sclavă* sau **παιδίσκη** – *slujnică*, ceea ce vrea să însemne că statutul slujitoarei israelite era deosebit de al celei de alt neam, fapt care o apropie de condiţia unei soţii de rang inferior. În limba greacă **οικέτις** este ambiguu. La Theocrit înseamnă *stăpâna casei* şi nu o sclavă. Termenul mai apare în Levitic 19, 20, unde elementul comun este existenţa relaţiilor sexuale dintre un bărbat şi o femeie neliberă"[497].

8: **Dacă stăpânului nu-i va plăcea aceea pe care el de bunăvoie şi-a ales-o, o poate elibera pe bani; dar la neam străin nu are voie s-o vândă, de vreme ce el s-a purtat cu ea necinstit.**

9: **Dacă i-a rânduit-o fiului său, se va purta cu ea după rânduiala fiicelor.**

„După legea fiicelor casei (BJ)"[498].

10: **Dar dacă el îşi mai ia o alta, pe ea să n-o lipsească de hrană, de îmbrăcăminte şi de traiul ei cu bărbatul.**

11: **Iar dacă el nu va face pentru ea aceste trei lucruri, ea poate pleca de la el fără să plătească nimic, fără să-i dea bani.**

Sunt limitate abuzurile asupra fiicelor vândute de taţi ca roabe, în sens de servitoare-ibovnice; sunt prevederi adaptate nivelului moral scăzut al celor din vechime.

12: **De va lovi cineva pe altul şi acela va muri, să fie dat morţii.**

---

[494] SEP 1, p. 243
[495] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, VII, 14
[496] BBVA, p. 101
[497] SEP 1, p. 244
[498] EX, p. 221

„Cu acest verset se instituie *legea talionului*, mai pregnantă în vv. 23-25”[499].

13: **Iar de nu va fi fost cu voia lui, ci Dumnezeu i l-a adus în mână, îți voi da Eu un loc unde să fugă ucigașul.**

E vorba despre „crima fără premeditare; în acest caz, impactul dintre ucigaş şi victimă e pus pe seama lui Dumnezeu”[500]. „I se atribuiau lui Dumnezeu întâlnirile întâmplătoare (BJ). Într-o societate în care legalitatea statală nu înlocuise încă răzbunarea individuală, ucigaşul involuntar trebuia ocrotit împotriva rudelor şi prietenilor victimei. Ca şi la alte popoare antice, locul azilului era un sanctuar (BJ)”[501]. „După Philon, uciderea involuntară este asimilată judecății lui Dumnezeu, care îl pedepseşte pe cel ce a scăpat de justiția omenească, ucigaşul fiind într-un anume fel *slujitor* al lui Dumnezeu şi i se dau cetățile de scăpare (Deuteronom 19, 1.13)”[502].

14: **Dacă însă cineva va merge până acolo încât să-l omoare pe aproapele său cu vicleşug şi va fugi la altar, chiar şi de la altarul Meu să-l iei şi să-l omori.**

„Într-o societate în care legalitatea statală nu înlocuise încă răzbunarea individuală, ucigaşul involuntar trebuia ocrotit împotriva rudelor şi prietenilor victimei. Ca şi la alte popoare antice, locul azilului era un sanctuar”[503].

15: **Cel ce va lovi pe tatăl său ori pe mama sa să fie dat morții.**

16: **Cel ce va blestema pe tatăl său ori pe mama sa să fie omorât.**

17: **Cel ce va răpi pe cineva dintre fiii lui Israel – fie că-l va vinde ca rob, fie că acela va fi găsit în mâinile lui – să fie omorât.**

18: **Dacă doi oameni se vor certa şi dacă unul din ei îl va lovi pe celălalt cu o piatră sau cu pumnul şi acela nu va muri, ci va cădea la pat,**

19: **dacă omul se va scula şi va umbla pe-afară cu ajutorul toiagului, atunci nevinovat va fi cel ce l-a lovit; îi va plăti doar timpul cât n-a fost în stare să muncească şi costul îngrijirii.**

20: **Dacă cineva va lovi cu bâta pe robul său sau pe slujnica sa şi va muri sub mâna lui, prin judecată va fi pedepsit;**

21: **dar dacă [cel lovit] va mai trăi o zi sau două, el nu va fi pedepsit, fiindcă aici sunt banii lui.**

Pedeapsa veşnică aşteaptă pe cei ce nu aduc cinstire părinților (slujitorilor sfințiți), sau din vina cărora vreun suflet e îndepărtat de Biserică. Iar de vom vătăma pe cineva, prin îndemn la rău sau opinii eretice, va trebui să plătim, până la vindecarea aceluia.

22: **Dacă doi oameni, luându-se la bătaie, vor lovi o femeie însărcinată şi aceasta va lepăda pruncul ne-mplinit, [vinovatul] va fi pus să plătească despăgubirea pe care o va cere bărbatul femeii; va plăti atât cât se cuvine;**

Pruncul ne-mplinit: „sensul exact: fără să aibă înfățişare de om; în stare încă embrionară, când copilul – după concepția vremii – încă nu devenise persoană (Textul Ebraic însă vizează cu precădere vătămarea mamei)”[504].

Dacă prin sfada noastră provocăm avortarea cuiva, adică se va sminti înainte de a ajunge la cunoaşterea dreptei credințe, vom plăti prețul hotărât de Tatăl său. Iar judecători sunt Sfinții, care vor judeca lumea (Matei 19, 28; Luca 22, 30; I Corinteni 6, 2). Prin femeie putem înțelege Biserica; atunci, bărbatul ei este Mirele Hristos. „Pentru Origen, femeia însărcinată este sufletul, care este gata să nască Cuvântul lui Dumnezeu, dar el poate fi vătămat de cel care caută certuri pe cuvinte (I Timotei 6, 2; II Timotei 2, 14) şi atunci sufletul nu mai poate naşte cu

---

[499] BBVA, p. 101
[500] BBVA, p. 101
[501] EX, p. 222
[502] SEP 1, p. 244
[503] EX, p. 222
[504] BBVA, p. 101

adevărat, ci avortează Cuvântul şi îl pierde încă neformat. Dacă sufletul a primit botezul, uciderea este o crimă. Soțul sufletului este Hristos (*Hom. Ex.* 10, 3-4)"[505].

23: **dar dacă [pruncul] va fi împlinit, atunci se va da suflet pentru suflet,**

24: **ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior,**

25: **arsură pentru arsură, rană pentru rană, vânătaie pentru vânătaie.**

Este aşa-numita *lege a talionului*. „Legea talionului (**jus talionis**) se regăseşte şi în Codul lui Hamurabi şi în legile asiriene. Ea are mai mult un caracter social decât individual; impunându-se o pedeapsă similară pagubei provocate, se urmăreşte limitarea exceselor vendetei. De fapt aplicarea acestei legi pare să-şi fi pierdut foarte devreme brutalitatea primitivă, în interiorul poporului israelit fiind recomandată iertarea, accentuată mai târziu de Hristos (BJ)"[506]. Origen afirmă chiar că asemenea locuri nu sunt numite *Lege*, ci decizii sau legiuiri, căci *Legea Domnului este fără prihană* (Psalmul 18, 8)[507]. Credem, însă, că alta e opinia potrivită: „o astfel de poruncă este cea mai mare dovadă a iubirii de oameni a lui Dumnezeu. Dumnezeu n-a pus această lege ca să ne scoatem ochii unii altora, ci ca să ne ferim de a face aşa ceva altora, de frică să nu păţim şi noi la fel"[508].

26: **Dacă va lovi cineva ochiul robului său sau ochiul slujnicei sale şi aceia vor orbi, liberi să-i lase pentru ochiul lor.**

27: **Iar dacă va rupe dintele robului său sau al roabei sale, pentru dintele lor să-i lase liberi.**

28: **Dacă un taur va împunge un bărbat sau o femeie şi le va pricinui moartea, taurul va fi ucis cu pietre, carnea lui nu va fi mâncată, iar stăpânul taurului va fi nevinovat.**

29: **Dacă însă taurul obişnuia de mai-nainte să împungă, dar stăpânul său, deşi înştiinţat, nu l-a ţinut închis, dacă taurul va omorî bărbat sau femeie, atunci va fi ucis cu pietre, iar stăpânul său va fi şi el dat morţii;**

„Verbul gr. **αφανίζω** poate fi tradus şi cu *a distruge*, *a desfiinţa*, dar şi *a supraveghea*, *a pune deoparte* (*de ochii mulţimii*), adică nu sugerează neapărat nimicirea, distrugerea, ci mai degrabă ascunderea"[509].

30: **dar dacă i se va pune preţ de răscumpărare, atunci pentru răscumpărarea sufletului său va da cât i se va cere.**

31: **După această rânduială se va face şi când taurul împunge băiat sau fată.**

32: **Iar dacă taurul va împunge rob sau roabă, stăpânului lor i se vor plăti treizeci de sicli de argint, iar taurul va fi ucis cu pietre.**

„Pentru că legea e umbră, închipuieşte prin fiu şi fiică neamul liber al sfinţilor, iar prin rob şi roabă, pe cel încă rob şi supus păcatului. Şi nu este acelaşi lucru a săvârşi un rău împotriva sfinţilor sau a păcătoşilor. De aceea nu se pedepsesc amândouă acestea la fel"[510]. Faptul că se permitea celui vinovat să plătească preţ de răscumpărare vesteşte Taina Spovedaniei şi curăţirea prin îndeplinirea canonului.

33: **De va destupa cineva o fântână sau dacă va săpa fântână şi nu o va acoperi şi va cădea în ea un viţel sau un asin,**

34: **stăpânul fântânii îi va plăti; stăpânului lor îi va da bani, iar stârvul va fi al lui.**

După Clement Alexandrinul, vom răspunde înaintea Stăpânului pentru cel ce s-ar pierde în *groapa* deschisă de noi; putem săpa gropi fie prin false învăţături, fie dezvăluind lucruri tainice celor ce încă sunt la măsura dobitocească[511]. Aceia rămân în grija noastră până la sfârşit.

---

[505] SEP 1, p. 245
[506] EX, p. 222
[507] Cf. *Omilii la Cartea Ieşirii*, X, 4
[508] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei,* XVI, 6
[509] SEP 1, p. 245
[510] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, VIII
[511] Cf. *Stromate*, V, 54, 4

35: **Dacă taurul cuiva va împunge taurul vecinului şi-l va face să moară, ei vor vinde taurul cel viu şi vor împărţi banii între ei; tot între ei vor împărţi şi taurul mort.**

36: **Dar dacă se va fi ştiut că taurul obişnuia de mai-nainte să împungă, dar stăpânul său, deşi înştiinţat, nu l-a ţinut închis, atunci acesta va plăti taur pentru taur, iar stârvul va fi al lui.**

Chiar şi faţă de cei aflaţi în starea dobitocească avem o răspundere. Însă „cum este cu putinţă ca un taur care împunge să fie pedepsit? Iustin asociază Ieşirea 21, 29 cu Psalmii 21, 11 *sq*. şi vede aici prefigurarea violenţei împotriva lui Iisus pe Muntele Măslinilor din partea trimişilor învăţaţilor evrei (*Dial*. 103, 1). Pentru Origen, taurul este o putere întunecată (*Com. Gen*. 9, 2). De asemenea, el contrazice ideea că aici ar fi vorba de metempsihoză, conform căreia în animale s-ar fi coborât sufletele omeneşti (*De princ*. I, 8, 4). Maxim Mărturisitorul vede în taur chipul patimii, râvna şi zelul iraţional care se crede inspirat de Dumnezeu (*Qu*. 24)”[512].

CAPITOLUL 22 – ***Pedeapsa pentru furt şi alte păcate.***

„În Textul Ebraic, versetul 1 al acestui capitol este versetul 37 al capitolului precedent; de asemenea, în ediţia Rahlfs a Septuagintei. Pentru concordanţa cu ediţiile clasice româneşti, am păstrat structura acestora”[513].

1: **De va fura cineva un viţel sau o oaie şi le va înjunghia sau le va vinde, cinci viţei va plăti pentru un viţel şi patru oi pentru o oaie.**

2: **Dacă cineva va prinde hoţul asupra faptei şi-l va lovi de moarte, nu i se va socoti omor.**

3: **Dar dacă a ucis după ce a răsărit soarele, vinovat este: pentru moarte cu moarte va muri. Dar dacă nu va avea cu ce să plătească furtul, să fie vândut.**

„Se subînţelege *noaptea*. Tâlharii spărgeau noaptea; prinşi de îndată, puteau fi ucişi pe loc, întrucât cel care lovea nu putea şti pe cine loveşte. Interpretarea alegorică a Părinţilor: casa este sufletul; locuitorul, conştiinţa; hoţul, diavolul sau gândul rău; v. 2 se referă la cel ce învinge răul în el însuşi, înainte de a-l săvârşi, pe când v. 3 se referă la cel ce pretinde a nimici răul atunci când deja l-a făcut. Luminat de către *simţul divin*, el ia cunoştinţă de moartea (păcatului) din el (Origen, *In Mt. ser*. 59, GCS, 38, pp. 134, 27-135, 16)”[514].

4: **Iar dacă hoţul va fi prins, şi cele furate vor fi găsite la el vii – de la asin pân-la oaie -, să plătească îndoit.**

„Prin transcrieri neglijente ale vechilor manuscrise, versetele 3b şi 4 au fost deplasate de la locul lor firesc, adică imediat după versetul 1.Cititorul e rugat să le trateze ca atare”[515].

5: **Dacă cineva păgubeşte ţarină sau vie lăsând vitele să pască ţarina altuia, va plăti din ţarina sa după cât a stricat; iar dacă a păscut toată ţarina, va plăti cu ce are mai bun în ţarina sa şi cu ce are mai bun în via sa.**

6: **Dacă izbucneşte un foc şi, întâlnind mărăcini, se întinde şi arde clăi sau snopi sau holdă, va plăti cel ce a aprins focul.**

„Focul care a izbucnit şi a cărui propagare este descrisă de către Philon (*Spec*. IV, 26.29) reprezintă, alegoric, impulsurile inconştiente, iraţionale, care consumă, o dată cu patimile (spinii), virtutea (grâul), progresul moral (spicele) şi bunele dispoziţii (câmpul) (*Leg*. III, 248-

[512] SEP 1, p. 245
[513] BBVA, p. 102
[514] SEP 1, p. 246 – apariţia *păcatului* în paranteză nu e neapărat necesară. E fie o căutare a *îndulcirii* textului lui Origen, fie vom înţelege *moartea introdusă de păcat*. Nu păcatul e cel ce moare aici, ci *locuitorul* casei.
[515] BBVA, p. 102

249; cf. *Her.* 296). Origen adaptează această alegorie lucrării Cuvântului care mistuie păcatele fără să ardă holda (*Com. Io.* 6, 297-8)”[516].

7: **Dacă-i dă cineva vecinului său bani sau lucruri să le păstreze şi ele sunt furate din casa acestui om, atunci hoţul, de va fi găsit, îndoit să le plătească;**

8: **iar dacă hoţul nu va fi găsit, atunci stăpânul casei va veni în faţa lui Dumnezeu şi va jura-ntru adevăr că n-a ascuns nimic din lucrurile aproapelui său.**

9: **Oricare-ar fi lucrul împricinării – un viţel, un asin, o oaie sau o haină sau un oarecare lucru pierdut despre care cineva spune că-i al lui – pricina amândurora va fi adusă în faţa lui Dumnezeu; cel ce prin Dumnezeu e dovedit, acela îndoit îi va plăti aproapelui său.**

10: **Dacă cineva îi dă aproapelui său un asin sau un bou sau o oaie sau o altă vită să i-o păzească şi dacă aceea suferă o vătămare sau moare sau e furată şi nu există martori,**

11: **între cei doi să se facă jurământ în faţa lui Dumnezeu cum că el [paznicul] nu şi-a făcut parte din vita aproapelui său; pe aceasta o va lua stăpânul său de bună, iar el nu va plăti nimic.**

12: **Dacă [vita] i se fură, îi va plăti despăgubire stăpânului său;**

13: **iar dac-a fost sfâşiată de fiare, să-i aducă dovadă şi nu va plăti.**

14: **Dacă cineva o cere cu-mprumut [vita] de la vecinul său şi ea suferă vătămare sau moare sau e furată şi stăpânul ei n-a fost de faţă, el o va plăti;**

15: **dar dacă stăpânul ei a fost de faţă, nu o va plăti; dacă e simbriaş, ea va intra în socoteala simbriei.**

Sunt stabilite pedepsele pentru furt şi despăgubirile pentru diferitele pagube pricinuite aproapelui.

16: **Dacă cineva înşală o fecioară nelogodită şi se culcă cu ea, o va înzestra înzestrându-şi-o ca soţie;**

O va înzestra, adică îi va asigura o *zestre* „ebr. **mohar** – suma dată de logodnic familiei viitoarei soţii (BJ)”[517].

17: **dar dacă tatăl ei nicicum nu se va învoi să i-o dea de soţie, atunci el îi va plăti tatălui atâţia bani câţi se cer pentru zestrea fecioarelor.**

Legea îngrijeşte şi de fete, care, în lumea veche, nu aveau prea multe drepturi.

18: **Pe vrăjitori să nu-i lăsaţi să trăiască.**

19: **Tot cel ce se împreună cu dobitoc să fie omorât.**

20: **Cel ce jertfeşte dumnezeilor, şi nu numai singurului Domn, cu moarte să piară.**

„În Textul Ebraic: *să fie lovit de anatemă*, adică: să I se ceară lui Dumnezeu, prin blestem, ca el să piară”[518]

Moartea e hărăzită pentru vrăjitorie, bestialitate şi idolatrie.

21: **Pe străin să nu-l prigoneşti, nici să-l apeşi, căci şi voi aţi fost străini în ţara Egiptului.**

22: **Cu nici o văduvă şi cu nici un sărac să nu vă purtaţi rău;**

23: **că, dacă voi le veţi face rău şi ei vor striga către Mine, Eu le voi auzi glasul**

24: **şi-Mi voi aprinde mânia şi vă voi ucide cu sabia şi vor fi femeile voastre văduve şi copiii voştri săraci de părinţi.**

La fel ca uciderea şi sodomia, asuprirea celor lipsiţi de apărare este păcat strigător la cer.

25: **Dacă-l împrumuţi cu bani pe fratele sărac de lângă tine, nu-l zori şi nu-i pune camătă.**

[516] SEP 1, pp. 246-247
[517] EX, p. 222
[518] BBVA, p. 103

Nu-l zori: „în tot Vechiul Testament, verbul **katepigo** e folosit numai aici şi înseamnă *a presa pe cineva să facă ceva*. În Textul Ebraic: *nu te purta cu el ca un creditor*”[519].

26: **Dacă aproapelui tău îi vei lua ca zălog haina, să i-o dai înainte de asfinţitul soarelui,**

27: **căci ea e învelitoarea lui, e singurul veşmânt cu care să-şi acopere goliciunea: în ce va dormi el? Aşadar, dacă el va striga către Mine, Eu îl voi auzi, că milostiv sunt Eu.**

Goliciunea: „dublu sens: goliciunea trupului neocrotit de haină; goliciunea care-l face pe om indecent”[520]. Prin *haină*, se înţelege aici „veşmântul de deasupra (**simla**, **salma**, **beghed**, **kesut**), care consta dintr-o bucată pătrată de stofă de lână sau păr de cămilă. Acest veşmânt era folosit drept învelitoare de noapte, de aceea nu se lua ca amanet după apusul soarelui”[521].

28: **Pe dregători să nu-i defaimi, pe mai-marii poporului tău să nu-i vorbeşti de rău.**

Într-o orânduire teocratică, hula împotriva autorităţilor ofensează pe Dumnezeu, Cel ce dă dregătoriile.

29: **Nu întârzia în a-Mi aduce pârga ariei tale şi a teascului tău; pe cei întâi-născuţi dintre fiii tăi să Mi-i dai Mie.**

30: **Tot aşa vei face cu viţelul tău, cu oaia ta, cu animalul tău de povară: şapte zile va fi cu maică-sa, iar în ziua a opta Mi-l vei da Mie.**

„Nu ne aducem îndată ce suntem chemaţi şi ajunşi la începuturile credinţei şi încă neiniţiaţi în jertfa dumnezeiască şi fără de sânge; ci mai întâi suntem catehizaţi şi alergăm sub mama, adică sub Biserică, şi ne întărim cu cuvântul plăcut ca şi cu laptele potrivit pruncului. […] Deci ajunşi la bărbăţie şi bine hrăniţi cu cuvintele catehizării, îi aducem în ziua a opta, adică după ce a trecut timpul în care se aflau în pruncie şi a venit după aceea altul în care se poate împărtăşi în mod potrivit taina lui Hristos. Căci ziua a opta înseamnă timpul învierii”[522].

31: **Oameni sfinţi Îmi veţi fi: să nu mâncaţi carnea dobitocului sfâşiat de fiară; aruncaţi-o la câini!**

„E vorba de sfinţenia rituală. Carnea animalelor sfâşiate de fiare era presupusă ca încă având în ea sânge; consumarea sângelui era drastic interzisă de Lege (vezi Levitic 7, 26-27)”[523]. „Omul nu trebuie să ajungă *comesean* cu fiarele sălbatice (Philon, *Spec*. IV, 119-120)”[524].

Sfâşiat de fiară în câmp (Biblia 1982) e sufletul ajuns la cea mai joasă stare; cu acesta să nu avem comuniune, ci să-l lăsăm *câinilor*, adică duhurilor necurate.

CAPITOLUL 23 – *Cum se face dreptatea. Despre sărbători. Rânduieli şi porunci pentru intrarea în Canaan.*

1: **Să nu-ţi pleci urechea la zvon deşert; să nu iei partea celui vinovat făcându-te martor mincinos.**

Zvon deşert sau *cuvânt deşert* (SEP 1): „**μάταιος**, este interpretat de Philon ca *mincinos* (*QE* II, 9). Încă de la Herodot, ca adjectiv, înseamnă *fără temei* şi califică vorbele transmise *după ureche* (**ακοή**: *zvon*). Philon consideră că legislatorii greci au copiat pasajele din *preasfintele table ale lui Moise* pentru a interzice, pe bună dreptate, mărturiile bazate pe zvonuri (*Spec*. IV, 61; *QE* II, 9). Pentru Origen, deşarte sunt discursurile eretice despre (sau împotriva

---

519 BBVA, p. 103
520 BBVA, p. 103
521 AB, p. 119
522 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
523 BBVA, p. 103
524 SEP 1, p. 248

lui) Dumnezeu Creatorul; se pot asculta, dar trebuie respinse (*Hom. Ex.* 3, 2; cf. şi Grigorie al Nyssei, *Cant.* 6, *GNO* VI, p. 196)"[525].

2: **Să nu te iei după cei mai mulţi în a face rău; când eşti martor, să nu te abaţi în partea celor mulţi ca să abaţi judecata;**

3: **nici chiar săracului să nu-i fii părtinitor la judecată.**

Pe lângă legiuiri mai grosiere, iată aici şi sfaturi de mare fineţe.

4: **De vei întâlni boul duşmanului tău – sau asinul său – rătăcit, să-l întorci şi să i-l duci.**

5: **De vei vedea asinul vrăjmaşului tău căzut sub povară, să nu te faci că nu-l vezi, ci ridică-l împreună cu el.**

„Iudeilor legea le poruncea să nu treacă nici pe lângă vita unui duşman căzută jos, iar tu vezi adeseori pe fratele tău rănit de diavol şi căzut jos, nu la pământ, ci în prăpastia păcatului, şi nu cauţi să-l scoţi cu sfatul, nici nu-l îndemni şi nici nu te străduieşti să mai iei şi pe alţii în ajutor, dacă e cu putinţă, ca să poţi slobozi mădularul tău din gâtlejul fiarei"[526]. „Dacă trebuie să ridici vita de povară a duşmanilor tăi, apoi cu atât mai mult trebuie să ridici sufletele prietenilor tăi, mai ales când căderea lor este mai grozavă. Că ei, neputând purta povara mâniei, ni cad într-o groapă, ci în focul gheenei. Tu, însă, vezi pe fratele tău căzut jos, strivit de povară, iar pe diavol, alături de el, aţâţând focul, şi treci mai departe fără inimă, fără milă! E primejdios lucru să faci asta şi cu un animal!"[527]. „Domnul ne-a învăţat, demult de tot, să nu ne bucurăm de nenorocirile duşmanilor noştri pentru ca, deprinşi cu aceste fapte, să ne înveţe să ne rugăm pentru duşmani (Luca 6, 28)"[528].

6: **Să nu strâmbi judecata săracului când se judecă.**

7: **Fereşte-te de fapta nedreaptă; pe cel nevinovat şi pe cel drept să nu-l ucizi; celui nedrept să nu-i dai dreptate de dragul unor daruri.**

8: **Daruri să nu primeşti, căci darurile orbesc ochii celor ce văd şi strâmbă pricinile cele drepte.**

9: **Pe străin să nu-l apăsaţi, căci voi ştiţi cum e sufletul pribeagului, că şi voi aţi fost pribegi în ţara Egiptului.**

Pasajul se adresează în special judecătorilor. *Sufletul pribeagului* sau al *înstrăinatului* (SEP 1), „literal: *străinului*, (devenit *prozelit* la Philon) se caracterizează prin lepădarea de politeism şi întoarcerea spre Dumnezeul unic. Prozelitul nu este cel tăiat împrejur trupeşte, ci spiritual, adică cel ce s-a desprins de patimi. Philon interpretează acest verset din perspectiva Levitic 19, 34: *Trebuie să-l iubeşti pe străin ca pe tine însuţi, deopotrivă trup şi suflet* (*Virt.* 103; cf. şi Clement, *Stromate* II, 18, 88, 1)"[529].

10: **Şase ani să-ţi semeni ţarina şi să-i aduni roadele,**

11: **iar în al şaptelea îi vei da odihnă, lăsând-o nelucrată; din ceea ce a rămas se vor hrăni săracii neamului tău şi vor mânca fiarele câmpului. Tot aşa vei face cu via ta şi cu măslinii tăi.**

E menţionat anul sabatic, descris pe larg în Levitic.

12: **Treburile tale să ţi le faci în şase zile, iar în ziua a şaptea te vei odihni, ca să se odihnească şi boul tău şi asinul tău, şi să răsufle fiul roabei tale şi străinul care-i cu tine.**

„Legea a rânduit Sâmbăta ca să se odihnească boul tău de jug şi sluga ta. Amândoi aceştia arată prin ghicituri trupul. Căci trupul este vita de jug a minţii lucrătoare, fiind nevoit să poarte de silă povara virtuţilor prin fapte. Tot el este şi sluga minţii contemplative, întrucât slujeşte în chip raţional poruncilor minţii care a ajuns la cunoştinţă, ca unul ce s-a pătruns şi el de

[525] SEP 1, p. 249
[526] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLIII, 4
[527] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, XV, 10
[528] Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 90, 1
[529] SEP 1, p. 250

rațiune prin contemplațiile minții. Sâmbăta este sfârşitul amândurora, hărăzind fiecăruia odihna cuvenită de bunurile cărora le slujesc prin făptuire şi contemplație"[530].

13: **Pe toate câte vi le-am spus păziți-le. Numele altor dumnezei să nu le pomeniți, nici să se audă ele din gura voastră.**

„Origen insistă asupra calității dispoziției interioare, indispensabilă mântuirii. El crede în eficacitatea incantațiilor care păstrează sonoritatea proprie numelor divine din ebraică: **Αδωναι** sau **Σαβαωθ**. De asemenea, este interzisă rostirea *numelor altor zei* (*C. Cels*. 5, 46). ♦ Acest canon era riguros respectat de către creştini, care suportau persecuții, mai degrabă decât să pronunțe *Zeus*. Totuşi era îngăduit a folosi numele comun **θεός**, *zeu* în limba maternă (greacă) (*C. Cels*. 5, 46)"[531].

14: **De trei ori în an să-Mi serbați:**

15: **Să păziți sărbătoarea Azimelor: şapte zile veți mânca azime după cum ți-am poruncit, la vremea rânduită din luna lui Abib, căci în acea lună ai ieşit din Egipt. Înaintea Mea să nu te înfățişezi cu mâna goală.**

„Legătura stabilită între sărbătoarea azimelor şi ieşirea din Egipt primăvara a facilitat conexiunea dintre această sărbătoare şi Paşti (cf. 12, 15)"[532].

16: **Vei păzi sărbătoarea Secerişului, a celor dintâi roade din cele ce vei semăna în țarina ta; apoi sărbătoarea Culesului, toamna, când îți aduni munca de pe câmp.**

Toamna: „textual: *la ieşirea anului*. Anul evreiesc era perioada dintre două toamne"[533]. *Sărbătoarea secerişului*: „sărbătoarea numită în Ieşirea 34 *sărbătoarea săptămânilor*, celebrată la şapte săptămâni (Deuteronom 16, 9) sau cincizeci de zile (Levitic 23, 16) după Paşti, deci ar corespunde Rusaliilor din calendarul creştin"[534]. *Sărbătoarea culesului* era „celebrată toamna, la sfârşitul anului, între 15-21 ale lunii Tişri, la recoltarea strugurilor şi măslinelor. În Deuteronom 16, 13; Levitic 23, 24, este numită şi *sărbătoarea corturilor*, căci se ridicau colibe de frunze, asemenea celor folosite de viticultori în timpul recoltării strugurilor. Ele evocau apoi popasul israeliților în deşert. Pare a fi cea mai populară dintre sărbători, căci în III Regi 8, 2 şi 65; Iezechiel 45, 25 este numită numai *sărbătoare*"[535].

17: **De trei ori pe an, toți cei de parte bărbătească se vor înfățişa înaintea Domnului, Dumnezeului tău.**

Sunt fixate sărbătorile anuale, prezentate pe larg în *Levitic*. În perioada mozaică, acestea erau: *Paştile* unit cu *sărbătoarea azimilor* (15-21 Nisan sau Aviv); *Cincizecimea* sau *sărbătoarea secerişului* (6 Sivan) şi *Corturile* sau *sărbătoarea culesului* (15-22 Tişri).

18: **fiindcă atunci când pe păgâni îi voi alunga de la fața ta şi-ți voi lărgi hotarele, nimeni nu-ți va râvni pământul; sânge din jertfa Mea să nu jertfeşti pe ceva dospit, şi nici grăsimea sărbătorii Mele să nu rămână până dimineața.**

19: **Pârga celor dintâi roade ale țarinii tale s-o aduci în casa Domnului, Dumnezeului tău. Miel să nu fierbi în laptele mamei lui!**

„Philon încearcă să explice prin începutul acestui verset Facerea 4, 7: Cain ar fi călcat această regulă, nepunând deoparte pârga roadelor sale, adică ceea ce era mai bun, mai de preț, ca să le ofere lui Dumnezeu (*Sacrif*. 72). Hipolit ne dă mărturie despre vechiul obicei creştin de a duce la biserică pârga roadelor, primele recolte, consemnând textul rugăciunii rostite de episcop cu acest prilej (*Trad*. 31)"[536].

Despre jertfe se vorbeşte amănunțit în Levitic. E interesantă, însă, ultima prevedere de aici (după BJ, aceasta ar fi reprezentat un obicei canaanean, semnalat în Ugarit): „Legea vrea

[530] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capetele gnostice*, 164
[531] SEP 1, p. 250
[532] EX, p. 222
[533] BBVA, p. 104
[534] EX, p. 222
[535] EX, p. 223
[536] SEP 1, pp. 250-251

să-l învețe pe om bunătatea începând de jos, de la animalele necuvântătoare"[537]. Prevederea urmărea să pună stavilă cruzimii, „cu alte cuvinte, să nu ajungă hrana unui animal viu condimentul unui animal ucis şi nici cauza vieții să ajungă ajutor pentru consumarea cărnii"[538]. Ulterior, rabinii au extins prevederea, oprind orice alăturare de carne cu produse lactate.

20: **Iată, Eu îl trimit pe îngerul Meu înaintea feței tale, ca să te păzească pe cale, să te ducă-n țara pe care ți-am gătit-o.**

Acest fragment (v. 20) „constituie concluzia Codului alianței, […] lege promulgată pe muntele Sinai ca pregătire pentru aşezarea în Canaan. *Îngerul* pare distinct de Dumnezeu, deşi Cel care acționează este Iahve. Este un înger păzitor (cf. Numerii 20, 16), care îl anunță pe acela din Cartea lui Tobit 5, 4 (BJ)"[539].

21: **Ia aminte asupră-ți şi ascultă de el şi nu-i fii necredincios; că nu te va cruța, fiindcă numele Meu este deasupră-i.**

„*Numele Meu este asupra lui*: Iustin pune această expresie printre cele care îl asociază pe Iosua/Iisus, cel care a condus poporul în pământul făgăduinței (cf. v. 20) cu Iisus [Hristos]. *Iisus* (Dumnezeu Cuvântul) este Cel care a zis: *Numele Meu este asupra lui* (*Dial*. 75, 1-2)"[540].

22: **Dacă-ntr-adevăr Îmi vei asculta glasul şi vei face toate câte vă voi porunci şi vei păzi legământul Meu, Îmi veți fi popor ales dintre toate neamurile, că al Meu este-ntreg pământul; iar voi Îmi veți fi preoție împărătească şi neam sfânt. Iată cuvintele pe care le vei spune fiilor lui Israel: Dacă-ntr-adevăr Îmi veți asculta glasul şi veți face tot ceea ce-ți voi spune, voi fi duşmanul duşmanilor tăi şi potrivnicul potrivnicilor tăi.**

„În text şi context: de remarcat alternanțele între singular şi plural"[541]. „*Dacă veți asculta glasul Meu*: această reluare intensivă este comentată de Philon prin *dacă veți asculta **cu adevărat*** (cf. 15, 26), însemnând împlinirea cuvintelor ascultate (*QE* II, 17)"[542].

23: **Căci îngerul Meu, povățuitorul tău, va merge cu tine şi te va duce la Amorei şi la Hetei şi la Ferezei şi la Canaaneeni şi la Gherghesei şi la Hevei şi la Iebusei şi Eu îi voi stârpi.**

24: **Nu te vei închina dumnezeilor lor şi nici nu le vei sluji, nici vei face după faptele lor, ci-ntru totul le vei dărâma capiştile şi-ntru totul le vei zdrobii stâlpii.**

„*Stâlpii*: pietre-n forme alungite, înfipte-n pământ, reprezentând anumite zeități"[543]. „*Stâlpi* (*de piatră*), *stele*, **στύλοι**, simbolizează pentru Philon falsele credințe şi falsele doctrine (*QE* II, 17)"[544].

25: **Să slujeşti Domnului Dumnezeului tău, şi Eu îți voi binecuvânta pâinea şi vinul şi apa şi voi îndepărta slăbiciunea din mijlocul vostru.**

Verset care poate căpăta conotații vizând Euharistia.

26: **Nimic neroditor sau sterp nu va fi pe pământul tău; numărul zilelor tale Eu îl voi plini.**

27: **Frica o voi trimite să meargă-nainte-ți, groază voi pune-n toate neamurile asupra cărora vei merge, pe toți potrivnicii tăi îi voi pune pe fugă.**

„*Teama* sau *frica* de Dumnezeu va conduce poporul lui Israel, adică îl va menține în ascultare față de El şi de profetul Său. Teama precede iubirea de Dumnezeu în calea spre desăvârşire şi spre dreapta cinstire a dumnezeirii (Philon, *QE* II, 21 şi literatura monastică creştină, în special). Dacă *teama de Dumnezeu* va conduce poporul lui Israel, toți cei care i se împotrivesc lui Israel I se împotrivesc lui Dumnezeu. Prin Legea dumnezeiască, Israel îi va

[537] Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 92, 1
[538] Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 94, 2
[539] EX, p. 223
[540] SEP 1, p. 251
[541] BBVA, p. 104
[542] SEP 1, p. 251
[543] BBVA, p. 104
[544] SEP 1, p. 251

converti chiar şi pe duşmanii săi. Când teama domneşte în suflet, ea risipeşte purtările idolatre, artificiale (Philon, *QE* II, 22)”[545].

28: **Viespi voi trimite să meargă-nainte-ţi, groază voi pune-n toate neamurile asupra cărora vei merge, pe toţi potrivnicii tăi îi voi pune pe fugă.**

„Philon vorbeşte de *viespi*, **σφηκες** (*QE* II, 24), şi de *roiuri de viespi*, **σμήνη σφηκων** (*Praem.* 96), însemnând că loviturile Lui sunt imparabile şi că nimic nu este mai presus de legământul Său (*QE* II, 24). Theodoret compară invazia viespilor de aici cu invazia broaştelor, ţânţarilor şi muştelor câineşti trimise asupra Egiptului (*Q Id.* 8)”[546].

29: **Dar nu-i voi alunga într-un singur an, ca nu cumva pământul să devină pustiu şi fiarele pământului să se înmulţească asupră-ţi;**

30: **ci-i voi alunga de la tine pe-ncetul cu-ncetul, până ce tu te vei înmulţi şi vei lua-n moştenire pământul.**

„Încetineala cuceririi este explicată aici caşi în Deuteronom 7, 22 (BJ)”[547].

31: **Întinde-voi hotarele tale de la Marea Roşie până la Marea Filistenilor şi de la pustie până la Râul cel Mare al Eufratului şi da-voi în mâinile voastre pe cei ce locuiesc în ţară şi-i voi alunga de la tine.**

„Sunt hotarele ideale ale imperiului lui David şi Solomon. Pentru o altă descriere a Pământului Făgăduinţei, cf. Numerii 34”[548].

32: **Să nu faci legământ cu ei, nici cu dumnezeii lor.**

33: **Să nu locuiască ei în ţara ta, ca să nu te facă să păcătuieşti împotrivă-Mi; că de vei sluji dumnezeilor lor, aceştia îţi vor fi ţie capcană”.**

De vei sluji dumnezeilor lor: „verbul ebraic, tradus prin **λατρεύω** (*a sluji*) când se referă la Dumnezeul evreilor, este redat prin **δουλεύω**, *a fi rob*, când se referă la zeii străini”[549].

Dumnezeu făgăduieşte israeliţilor să le dea biruinţă în faţa popoarelor canaanite, dar îi avertizează să se ferească de religiile acelora. Un înger va călăuzi pe Israel; dar, la capitolul 33, acesta va primi o altă conotaţie...

CAPITOLUL 24 – *Moise se suie a oua oară în muntele Sinai.*

1: **Iar lui Moise i-a zis: „Suie-te la Domnul, tu şi Aaron, Nadab, Abiud, precum şi şaptezeci dintre bătrânii lui Israel: ei de departe I se vor închina Domnului.**

„După Philon, cei care îl însoţesc pe Moise în urcarea sa sunt figuri simbolice: suind spre vederea Fiinţei, sufletul (Moise) este străjuit de Cuvânt (Aaron), de hotărârea liberă (Nadab) şi de iubire (Abiud) (*Migr.* 169-170). Pentru Maxim Mărturisitorul, Aaron, Logosul, nu este cuvântul rostit, ci mintea cugetătoare. Cei doi fii sunt înflăcărarea şi dorinţa, puse în slujba cunoaşterii lui Dumnezeu, iar cei şaptezeci de bătrâni reprezintă contemplaţia naturală şi timpul. Moise trebuie să lase în urma lui, pe rând, toate acestea pentru a ajunge prin întunericul necunoştinţei la unirea cu Cel-ce-nu-poate-fi-cunoscut (*Qu.* 73)”[550].

2: **Numai Moise singur se va apropia de Dumnezeu, dar ei nu se vor apropia, iar poporul nu se va sui împreună cu ei”.**

3: **A venit Moise şi a adus la cunoştinţa poporului toate cuvintele lui Dumnezeu şi toate rânduielile. Iar poporul întreg a răspuns într-un glas: „Toate cuvintele pe care le-a grăit Domnul le vom face şi le vom asculta!”**

---

[545] SEP 1, p. 251
[546] SEP 1, p. 252
[547] EX, p. 223
[548] EX, p. 223
[549] SEP 1, p. 252
[550] SEP 1, p. 252

4: **Iar Moise a scris toate cuvintele Domnului. Şi sculându-se Moise dis-de-dimineaţă, a zidit jertfelnic sub munte, cu doisprezece stâlpi pentru cele douăsprezece seminţii ale lui Israel.**

Avem aici „a doua menţiune despre activitatea literară a lui Moise (prima a fost la 17, 14)”[551]. „Pentru Augustin, acest pasaj se înţelege în relaţie cu II Corinteni 6, 16: acest popor este altar şi templu al lui Dumnezeu (*QE* 97)”[552].

E greu de spus câte au fost urcările lui Moise în munte, evenimentele nefiind redate cronologic. Se pare că, după o primă suire, Moise a coborât cu Decalogul, urmând o a doua ascensiune, spre a primi îndrumări cultice. Acum suie şi Iosua, dar e amintit doar la 24, 13. Aici sunt numiţi Aaron şi fiii săi, Nadab şi Abiud. „Fiii născuţi din Aaron ne arată neamul cel sfinţit. Iar bătrânii, pe cei aleşi ca buni. Aaron iarăşi e chipul lui Hristos, Arhiereul sfânt şi fără de păcat, prin Care am primit naşterea prin Duh şi apă”[553].

5: **Şi i-a trimis pe tinerii fiilor lui Israel să aducă arderi-de-tot şi să-I jertfească Domnului Dumnezeu viţei ca jertfă de mântuire.**

„Jertfelnicul (altarul) este chipul lămurit al Bisericii lui Hristos, care e aşezată ca pe un munte. […] Iar altarul ne închipuieşte Biserica în jurul căreia a aşezat Moise cele douăsprezece pietre pentru cele douăsprezece seminţii ale lui Israel. Prin aceasta i-a asigurat de mai înainte pe cei din sângele lui Israel că locul cel mai cuvenit lor este Biserica lui Hristos. […] Însă după ce au alunecat cu privire la El în păreri nebuneşti, Hristos S-a mutat în chip necesar la neamuri. […] Iar că la vremea sa urmau să slujească jertfa de taină a lui Hristos cei admiraţi pentru bărbăţie, se înţelege pentru cea duhovnicească şi după Dumnezeu, cei ce vor avea mintea fermă şi întărită, o poate afla cineva din faptul că au fost trimişi tinerii să aducă arderi de tot. Aşa îi aflăm lucrând pe Sfinţii Apostoli, care au înconjurat tot pământul, slujindu-I Lui şi aducându-I arderi de tot, adică pe cei ce s-au făcut cunoscuţi prin credinţă neprihănită şi şi-au întărit viaţa de străduinţele pentru virtute. […] Aceasta e propriu tânărului şi celor foarte viguroşi: e propriu lui să aducă lui Dumnezeu arderi de tot şi jertfe duhovniceşti şi să se înalţe la slujirea spirituală şi să săvârşească jertfa mântuirii. Aceasta s-a preînchipuit şi prin viţeii care au fost aduşi. Hristos e asemănat cu viţelul crescut pentru vigoarea lui şi pentru că e cel mai înalt dintre animale pentru reîntinerirea lui. Alteori Îl vedem asemănat cu un viţel mic, pentru că Unul-Născut S-a făcut om şi a primit jugul robiei, dacă e adevărat că S-a arătat în chipul robiei. Dar deşi s-a putut spune, avându-se în vedere taina întrupării, că S-a făcut ca noi sub jugul robiei, totuşi El n-a experiat robia, pentru că era de firea cea de sus şi liberă. Deci e asemănat cu un viţel şi pentru că a fost sub jug, şi pentru că a fost în afară de jug. Căci viţelul e lipsit de experienţa jugului, dar e de un neam destinat prin fire jugului. În al doilea sens, deşi S-a aşezat sub jug, ca sub lege, dar era liber; căci era mai presus de lege, ca Cel ce este Dătătorul legii şi Dumnezeu. În al treilea sens, purta şi firea trupului din pământ, cea bolnavă în ea însăşi prin legea păcatului […]. Cât ţine de firea trupului, pare a se afla şi sub jugul păcatului, dar nu avea experienţa lui”[554].

6: **Şi luând Moise jumătate din sânge, l-a turnat într-un vas, iar cealaltă jumătate de sânge a vărsat-o peste jertfelnic.**

„Pe cât se pare, o parte arată învăţătura morală a înţelepciunii, iar o parte pe cea mistică. Partea turnată în vas este morală, iar cea vărsată pe altar este mistică, prin aceea că este vărsată în minţile omeneşti prin oarecare insuflare şi prin dar dumnezeiesc, pentru ca ele să simtă cele de cuviinţă şi să se umple de credinţă în Dumnezeu”[555].

7: **Apoi a luat cartea Legământului şi a citit-o în auzul poporului; iar ei au zis: „Toate câte a grăit Domnul le vom face şi le vom asculta!”**

551 BBVA, p. 105
552 SEP 1, p. 252
553 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
554 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
555 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III

8: **Şi luând Moise sângele, a stropit poporul, zicând: „Acesta este sângele legământului pe care Domnul l-a încheiat cu voi, potrivit tuturor acestor cuvinte”.**

„Moise, intermediar între Iahve şi popor, îi uneşte simbolic, stropind sângele aceleiaşi jertfe peste altar, care Îl reprezintă pe Dumnezeu, apoi peste popor. Pactul este astfel pecetluit prin sânge”[556].

„Iar că e necesar să se sfinţească prin sânge cei ce tind la (măsura sfinţeniei) şi doresc să se apropie de Dumnezeu, a arătat-o Moise stropind cu sânge tot poporul şi însuşi pământul. Dar vom afla şi prin aceasta că omul nu se poate sfinţi singur. […] Căci nu spală legea păcatele, ci o face aceasta harul Tainelor prin Hristos”[557].

9: **Şi s-au suit Moise şi Aaron, Nadab, Abiud şi şaptezeci dintre bătrânii lui Israel**

10: **şi au văzut locul unde stătea Dumnezeul lui Israel: sub picioarele Lui era ca un aşternut din lespezi de safir, tot atât de curat precum adâncul cerului.**

„În Versiunea Ebraică: *L-au văzut pe Dumnezeul lui Israel*; expresie cu totul singulară şi uimitoare, întrucât *nu va putea omul să-Mi vadă faţa* (să Mă vadă) *şi să trăiască* (33, 20). Textul Septuagintei precizează că oamenii au văzut numai *locul unde stătea Dumnezeu*, anume doar ceea ce părea a fi aşternutul tronului Său”[558]. „Traducerea grecească atenuează textul, din scrupul teologic. Din acelaşi motiv, Targum-urile explică: ceea ce se vede este strălucirea slavei divine şi nu Dumnezeu Însuşi. ♦ Pentru Evagrie Ponticul, *locul lui Dumnezeu* este ceea ce percepe intelectul uman care s-a îmbrăcat cu harul, adică se află în starea de rugăciune, semănând cu safirul de culoarea cerului (*De malignis cogitationibus*, 18; cf. *Pract.* 45). Pentru Didim, *locul* este *virtutea*, *înţelepciunea practică* sau contemplarea celor inteligibile (PG 39, 1113C)”[559].

„Auzi cum au văzut locul numit al lui Dumnezeu, ca în chipul tăriei cerului. Căci cerul e strălucitor şi culoarea cea mai înaltă şi eterică e asemenea safirului. Căci cerul e locul cel mai cuvenit, în care locuieşte Dumnezeu, odihnindu-Se în îngeri. Căci Sfântul locuieşte întru sfinţi şi Se apleacă în cei ce vieţuiesc în cetatea de sus, pentru nobleţea şi pentru înălţarea lor la o viaţă tare în curăţie”[560]. *Loc* al lui Dumnezeu, în care-L putem vedea, e inima curăţită de patimi (Matei 5, 8): „Când mintea s-a dezbrăcat de omul cel vechi şi s-a îmbrăcat în omul harului, vede şi starea sa în vremea rugăciunii, semănând cu safirul sau cu azurul cerului, stare pe care Scriptura o numeşte şi *loc al lui Dumnezeu*, văzut de bătrâni pe Muntele Sinai”[561].

11: **Iar dintre aleşii lui Israel nu a pierit nici unul; au fost văzuţi la locul lui Dumnezeu şi au mâncat şi au băut.**

„*Au mâncat şi au băut*: semn că erau vii, dar poate fi vorba şi de un prânz ritual, cu care se încheie de obicei un legământ, o alianţă, un contract, un armistiţiu (vezi alianţa dintre Israel şi Abimelec – Facerea 26, 26-31 şi pe aceea dintre Iacob şi Laban – Facerea 31, 54)”[562]. Aaron, Nadab, Abiud şi cei şaptezeci au urcat numai până aici. „După Augustin, *aleşii* sunt cei numiţi la v. 9 şi reprezintă aleşii poporului lui Dumnezeu (în lumina Epistolelor lui Pavel: II Timotei 3, 2; Romani 8, 29-30; II Timotei 2, 19-20). Numărul şaptezeci trimite la Sfântul Duh, iar cei patru (Moise, Aaron, Nadab şi Abiud) la cele patru Evanghelii şi la făgăduinţa făcută lumii întregi, reprezentată de cele patru puncte cardinale. Ospăţul care are loc în munte prefigurează fericirea celor ce ajung în Împărăţie, fericire rezervată *aleşilor* (*QE* 102)”[563].

12: **Şi a zis Domnul către Moise: „Suie-te la Mine în munte şi stai acolo, că am să-ţi dau tablele de piatră:**

---

556 EX, p. 223

557 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III

558 BBVA, p. 105

559 SEP 1, p. 253

560 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III

561 Evagrie Ponticul, *Capete despre deosebirea patimilor*, 18

562 BBVA, p. 105

563 SEP 1, p. 253

13: **Şi sculându-se Moise împreună cu Iosua, apropiatul său, s-au suit în muntele lui Dumnezeu,**

„Philon face următoarea observaţie: De ce urcă Iisus împreună cu Moise? Fiindcă Iisus este una cu Moise, aşa cum ne arată numele său, *mântuire*, calificativ propriu sufletului inspirat; fiind chemat să devină succesorul lui Moise după ce s-a ridicat deasupra celorlalţi (*QE* II, 43). Pentru unii Părinţi, Iosua/Iisus are un alt rol: el îl *asistă* pe Moise, spune Origen, nu ca un slujitor de rang inferior, ci ca protector, fiindcă Îl simbolizează pe Iisus Hristos (*Hom. Ies.* 1, 2). Iosua/Iisus ascunde taina venirii lui Iisus Hristos şi pentru Augustin, care constată că, în Ieşirea, Iisus apare, apoi dispare şi din nou reapare: aceasta înseamnă că Noul Legământ este ascuns în Lege şi, uneori, se arată celor cu mintea trează (*QE* 103)”[564].

14: **iar bătrânilor le-a zis: „Aşteptaţi aici în linişte până ne vom întoarce la voi. Iată, Aaron şi Or sunt cu voi; dacă are cineva ceva de judecat, să vină la ei”.**

Iosua e pomenit aici ca însoţitor al lui Moise, dar el nu a fost amintit între cei chemaţi să urce în munte. „Observă că a fost chemat Moise, care a primit legea cea încă în umbre şi litere, dar se suie împreună cu el şi Iosua cel împreună chemat, ca chip al lui Hristos, Care nu e chemat de Tatăl în mod egal cu ceilalţi. Căci e pururea cu El. Dar face celor chemaţi calea cu putinţă de folosit, mijlocind şi mergând împreună. Pentru că este cu neputinţă, precum am zis, de-a ajunge înlăuntrul lui Dumnezeu şi Tatăl în alt mod decât prin mijlocirea Lui”[565]. Nu e clar ce au făcut ceilalţi, însă capitolele următoare dau de înţeles că ei s-au întors la popor.

15: **S-au suit deci Moise şi Iosua în munte; şi norul a acoperit muntele.**

16: **Şi slava lui Dumnezeu s-a pogorât pe muntele Sinai, pe care norul l-a acoperit timp de şase zile. Iar în cea de a şaptea zi l-a chemat Domnul pe Moise, din mijlocul norului.**

Slava: „gr. **δόξα**, care traduce ebr. **kabhodh**, ce provine dintr-un radical cu sensul *greu, important*. Termenul desemnează manifestarea exterioară a măreţiei divine extraordinare, care se înfăţişează poporului ales ca un foc mistuitor pe muntele Sinai. Măreţia lui Iahve reapare mereu înaintea lui Israel şi se dovedeşte puternică în pedeapsă şi miraculoasă în ocrotire (Levitic 9, 6.23 ş. u.; Numerii 14, 10; 16, 19), ea umple templul lui Solomon (III Regi 8, 10 ş. u.; II Paralipomena 7, 1 ş. u.), iar Iezechiel o vede părăsind Ierusalimul în ajunul distrugerii sale (Iezechiel 1, 27 ş. u.). Se întâlnesc de asemenea pasaje în care măreţia lui Iahve cuprinde întreaga creaţie, ca în Psalmi sau în Isaia 6, 3 (LThK)”[566]. „Pentru Philon, începutul versetului dovedeşte că Dumnezeu – Fiinţa Însăşi – nu se deplasează, ci *Slava lui Dumnezeu* este cea care *coboară*. Această slavă se poate înţelege în două feluri: ea descoperă prezenţa puterii lui Dumnezeu şi are drept scop întărirea credinţei celor care urmează să fie instruiţi în cunoaşterea Legii; înseamnă şi că *locul dumnezeiesc* este cu totul inaccesibil minţii omeneşti celei mai curate (*QE* II, 45). ♦ După Grigorie al Nyysei, Moise, în timpul convorbirii cu Dumnezeu, a depăşit condiţia pământeană pentru a deveni părtaş la cea veşnică (*VM* 1, 58)”[567].

17: **Dar chipul slavei Domnului era în ochii fiilor lui Israel ca un foc arzând pe vârful muntelui.**

18: **Şi a intrat Moise în mijlocul norului şi s-a suit în munte; şi a stat acolo, în munte, patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi.**

„Ştim că Moisi prin post s-a urcat în munte. Că n-ar fi îndrăznit să se apropie de vârful muntelui care fumega, nici n-ar fi cutezat să intre în nor, dacă n-ar fi fost înarmat cu postul”[568]. Totuşi, un post atât de îndelungat surprinde. „Cum a putut natura trupului să se cheltuiască atâta vreme, fără să se întregească ceea ce se împrăştia din puterea lui în fiecare zi? Această nedu-

[564] SEP 1, p. 253
[565] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
[566] EX, p. 223
[567] SEP 1, p. 254
[568] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, I, 5

merire o dezleagă cuvântul lui Dumnezeu, care zice: *Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu* (Deuteronom 8, 3; Matei 4, 4)”[569].

CAPITOLUL 25 – *Rânduieli pentru cortul adunării: chivotul mărturiei, masa pâinilor, sfeşnicul cu şapte braţe.*

Capitolele 25-31: „Dumnezeu îi dă lui Moise prescripţii cu privire la construirea sanctuarului, la instituirea slujitorilor acestuia şi la desfăşurarea cultului”[570].

1: **Şi a grăit Dumnezeu către Moise, zicând:**

2: **„Spune-le fiilor lui Israel: Să-Mi aduceţi prinoase; de la tot omul pe care-l lasă inima să dea, să-Mi strângeţi prinoasele.**

SEP 1 traduce aici: *Luaţi pârga ce Mi se cuvine…* „Pentru Origen, pârga oferită lui Dumnezeu este rodul minţii şi al tuturor facultăţilor superioare; înţelegerea tuturor lucrurilor este subordonată cunoaşterii lui Dumnezeu (*Hom. Ex.* 13, 3 şi *Com. Io.* I)”[571].

3: **Iată prinoasele pe care le vei strânge de la ei: aur, argint şi aramă;**

4: **mătase viorie, vişinie şi stacojie, pânză de in topit şi păr de capră;**

„Cele patru culori ale pânzei sunt asociate celor patru elemente de către Philon: *inul subţire* provine din pământ; purpura din apă; vioriul întunecat ţine de aer (care este luminat de lumină străin), iar stacojiul este asemănător focului. Un templu construit de mâna omului, consacrat Părintelui Universului, trebuie să fie făcut din substanţele din care a fost făcut Întregul (*Mos.* II, 88). Acest simbolism a fost preluat de tradiţia creştină (Clement, *Stromate* V, 6, 32, 3 şi Cosmas, *Topographia* 5, 35). ♦ *Părul de capră*: acest material de rând este înţeles de Chiril al Alexandriei în legătură cu aprecierea Domnului despre darul văduvei sărace (Luca 21, 2-3)”[572].

5: **piei de berbec vopsite-n roşu, piei de culoarea iachintului şi lemn de salcâm;**

„*Iachint*: un fel de safir sau ametist, albastru-violet. În Textul Ebraic: *piei de delfin*”[573]. *Lemn de salcâm*: „textual: *lemn care nu putrezeşte*; identificat cu salcâmul, cunoscut prin durabilitatea lui”[574].

Înţelesul mistic al *părului de capră*: „Părul e ceva mort, fără sânge şi fără suflet. Acela care îl aduce dovedeşte că gustul păcatului este deja mort în el, că niciodată păcatul nu va mai vieţui şi nu va mai stăpâni în mădularele sale”[575]. E vestită patima „mântuitoare, închipuită prin fiecare din cele spuse: prin pielea roşie, sângele, iar prin păr, moartea. Fiindcă părul în trupul omului este fără simţire; de aceea e chipul morţii”[576]. Cât priveşte metalele preţioase, ele pot închipui strălucirea virtuţilor, sau atributele divine.

[6: untdelemn pentru candele, miresme pentru mir şi pentru tămâia cea binemirositoare;]

„Acest verset lipseşte din textul grecesc; ediţiile româneşti l-au preluat din versiunile ebraice”[577].

7: **pietre de sardiu şi pietre scumpe ferecate de pus la efodul şi pieptarul preotului.**

[569] Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, 14
[570] SEP 1, p. 254
[571] SEP 1, p. 255
[572] SEP 1, p. 255
[573] BBVA, p. 105
[574] BBVA, p. 105
[575] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, XIII, 5
[576] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*
[577] BBVA, p. 105

„*Efod*: parte din veşmântul preoțesc; făcut din mătase scumpă, încrustată cu pietre prețioase, era purtat pe umăr. *Pieptar* (hoşen): altă parte de veşmânt preoțesc, ataşată de efod prin inele de aur”[578].

8: **Îmi vei face Mie locaş sfânt şi Eu Mă voi arăta întru voi.**

„Philon preferă pentru cort **αγίασμα**, *sanctuar*, termen curent în greacă pentru a desemna templul. Părinții folosesc de obicei **σκηνή**, *cort*, lat. *tabernaculum*. Pentru Origen, **αγίασμα** desemnează atât trupul cât şi sufletul fiecărui om, templu al Duhului Sfânt, dacă este curat şi consacrat lui Dumnezeu, cât şi Biserica, împodobită cu virtuțile care îi sunt proprii”[579].

9: **Chipul cortului şi chipul tuturor obiectelor lui le vei face potrivit izvoadelor pe care Eu ți le voi arăta în munte: aşa să le faci!**

„25, 1-9: *Ofrandele pentru construirea cortului*. Revelația referitoare la sanctuar scoate întâi în relief ofrandele pe care trebuie să le aducă poporul privind materialele necesare şi fixează atenția asupra modelului pe care îl va alcătui discursul divin. Această exemplaritate superioară a orientat lecturile exegeților de limbă greacă în trei direcții: o interpretare cosmologică, asociind Bibliei platonismul; aplicarea pentru creştini la tainele lui Hristos; şi perspectiva ecleziologică. Pentru Părinți, acest pasaj se înțelege şi în relație cu textele din Noul Testament (Ioan 2, 19-21; II Corinteni 5, 1; Evrei 9, 24; 10, 20)”[580]. „Sfinții Părinți au înțeles simbolismul cortului sub influența Epistolei către Evrei (8, 5, unde este citată Ieşirea 25, 9), şi mai ales a formulei din Evrei 9, 24, completată de II Corinteni 5, 1. Astfel, ei opun simpla copie, care era templul vechiului Israel, *cortului nefăcut de mână omenească* (**αχειροποίητος**), deopotrivă Templu ceresc unde credincioşii trebuie să intre urmând lui Hristos, şi Biserica de pe pământ, după asemănarea Ierusalimului ceresc (Chiril, *Ador.* 5, 9, 6 BC). Pentru Grigorie al Nyssei, cortul nefăcut de mână omenească este Hristos. El este Puterea şi Înțelepciunea lui Dumnezeu, fără de început, necreat; El şi-a aşezat cortul în mijlocul omenirii (cf. Ioan 1, 14), întrupându-Se. Expresia cuprinde o aluzie la cele două naturi ale lui Hristos. Grigorie extinde la întregul *cort* ceea ce se spune în Evrei 10, 20 despre perdeaua Templului: *trupul* lui Hristos (*VM* 2, 170, 179)”[581].

Lui Moise i s-a înfățişat, în chip tainic, un cort imaterial, pe care Israel avea să-l reproducă în chip văzut, din materiile indicate. „Cortul acesta este Hristos, puterea şi înțelepciunea lui Dumnezeu, Care, nefiind făcut de mână după firea Lui, primeşte să Se plăsmuiască atunci când e de trebuință să fixeze acest cort între noi. Astfel, în oarecare fel, acelaşi cort este şi nefăcut şi făcut, în prima calitate existând de mai înainte ca necreat, iar în a doua primind această alcătuire văzută, făcându-se creat”[582].

10: **Chivotul mărturiei îl vei face din lemn de salcâm: lung de doi coți şi jumătate, larg de un cot şi jumătate şi înalt de un cot şi jumătate.**

„*Chivot* (**kivotos**) traduce un cuvânt ebraic care înseamnă *ladă cu capac*, *cufăr*, *sicriu*. Folosit mai întâi pentru a desemna corabia lui Noe (Facerea 6, 14). Vulgata îl traduce prin **arca** = *arcă* (cu acelaşi înțeles). În cultul creştin ortodox, chivotul este macheta miniaturală a unei biserici, aşezată în altar pe sfânta masă, în care se păstrează Împărtăşania pentru bolnavi. *Chivotul mărturiei*: semnul (mărturia) prezenței lui Dumnezeu”[583]. „Pentru Philon, arca lui Noe este un simbol al trupului, ce poartă în el mintea care îl salvează în timpul potopului, iar chivotul Legământului simbolizează lumea inteligibilă (*Plant.* 43). Tradiția creştină continuă acest simbolism: fiecare suflet trebuie să devină o *arcă* a lui Noe, un *chivot* al Legii, o *bibliotecă* a Cărților Sfinte (Origen, *Hom. Gen.* 2, 6 şi 9, 4). Pentru Părinți, chivotul este o icoană a umanității lui Hristos, întrupat din Fecioară (Hipolit, citat de Theodoret şi Origen,

---

[578] BBVA, p. 105
[579] SEP 1, p. 255
[580] SEP 1, p. 254
[581] SEP 1, p. 256
[582] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[583] BBVA, p. 105

Com. Rom. 3, 8, PG 14, 9, 4, 9 D). Din sec. V, se dezvoltă tema identificării chivotului cu Sfânta Fecioară, mai ales în cântările lui Roman Melodul şi la Ioan Damaschinul (*Sermo* 3, 2-4), şi este moştenită până azi şi de tradiţia răsăriteană şi de cea apuseană. Părinţii din Occident, începând cu Isidor de Sevilla, au dezvoltat interpretarea conform căreia arca lui Noe simbolizează Biserica"[584].

11: **Îl vei sufla cu aur curat; pe dinăuntru şi pe dinafară îl vei sufla. Şi-i vei face-mprejur cingătoare de aur, din zimţi împletiţi.**

Zimţi împletiţi: „Aceste ondulaţii reprezintă schimbările substanţei corporale, în sens spiritual (Philon, *QE*, II, 70)"[585].

„Chivotul de aur unde sunt tablele legământului […] nu este altceva decât înţelegerea noastră, unde noi trebuie să înscriem legea lui Dumnezeu"[586]. Sau lemnul de salcâm, fiind neputrezitor, închipuie trupul nestricăcios al Domnului, aurul arătând dumnezeirea Sa. Cununa de aur vesteşte demnităţile Sale, împărătească şi arhierească. Acest Chivot ne descoperă Legea dumnezeiască.

12: **Şi-i vei face patru inele de aur şi i le vei prinde în cele patru colţuri de jos: două inele pe o latură şi două inele pe cealaltă latură.**

13: **Vei face pârghii din lemn de salcâm şi le vei sufla cu aur.**

„Drugii auriţi, precum şi inelele […], strălucesc de lumina dumnezeiască a Cuvântului, comunicată ucenicilor (Chiril al Alexandriei, *Ador*. 9, 600A)"[587].

14: **Pârghiile ai să le vâri prin inelele din colţurile de jos ale chivotului, ca să poată fi chivotul ridicat pe ele.**

15: **Pârghiile vor fi mereu în inelele chivotului.**

„După Grigorie al Nyssei, inelele, drugii, pârghiile mesei, ca şi stâlpii cortului şi heruvimii reprezintă puterile angelice, care susţin lumea cerească, reprezentată de cort (*VM* 2, 179). De asemenea, *drugii* ar reprezenta puterile binefăcătoare care îi ridică pe cei care trebuie mântuiţi spre înălţimile virtuţii (*VM* 180)"[588].

16: **Înlăuntrul chivotului vei pune mărturiile pe care ţi le voi da.**

Mărturiile: „redau gr. **τα μαρτύρια**, traducere a ebr. **edut**, care desemnează, conform paralelelor cu alte limbi orientale, clauzele unui tratat impus de suzeran vasalului său. *Mărturia* este aici Decalogul înscris pe tăbliţe de piatră"[589].

17: **Îi vei face un acoperământ al ispăşirii, din aur curat, lung de doi coţi şi jumătate, şi lat de un cot şi jumătate.**

Acoperământ al ispăşirii: „Mai târziu, **ilasterion** va deveni o masă pe care marele preot aduce jertfa de ispăşire (*acoperirea* păcatelor), prin stropire cu sânge. Folosit şi de Sfântul Pavel în Romani 3, 25)"[590]. „*Acoperământ* (*capac*) *al împăcării* este Cel care S-a făcut om (Romani 3, 25; I Ioan 2, 1), mijlocitor între Tatăl şi noi (Chiril al Alexandriei, *Ador*. 600D). Cel Unul-Născut a rămas Dumnezeu Cuvântul (întrupându-Se), precum o dovedeşte atitudinea heruvimilor, care ne arată starea de contemplaţie continuă a puterilor cereşti, îndreptate spre Dumnezeu (*ibid*. 9, 601A)"[591].

18: **Vei face doi heruvimi din aur curat, lucrat cu ciocanul şi-i vei pune pe acoperământul ispăşirii, la amândouă capetele;**

[584] SEP 1, p. 256
[585] SEP 1, p. 256
[586] Origen, *Omilii la Cartea Numerii*, X, 3
[587] SEP 1, p. 257
[588] SEP 1, p. 257
[589] EX, p. 224
[590] BBVA, p. 106
[591] SEP 1, p. 257

Heruvimii sunt un „simbol al prezenței lui Dumnezeu, *Cel ce șade pe heruvimi* (I Regi 4, 4; II Regi 6, 2; IV Regi 19, 15)”[592]. „*Heruvim* înseamnă *mare cunoștință*, *știință înaltă* după Philon (*Cher.*) și mai apoi după Părinți (Clement, *Stromate* V, 6, 35, 6)”[593].

19: **un heruvim va fi la un capăt și un heruvim la celălalt capăt al acoperământului.**

E o dovadă că sunt îngăduite reprezentările plastice, atunci când ele urmează unor viziuni dumnezeiești și nu sunt rodul închipuirii. Lucrurile sfinte sunt, de altfel, lucrate sub asistența Duhului Sfânt.

20: **Heruvimii vor fi deasupra, cu aripile întinse, cu aripile umbrind acoperământul, cu fețele una spre cealaltă; fețele heruvimilor vor fi-ndreptate spre acoperământ.**

„Stâlpii înalți, strălucitori de poleiala argintie și aurie, și verigile și heruvimii care acopereau cu aripile lor chivotul și toate celelalte câte le înfățișează descrierea alcătuirii cortului sunt, pentru cel ce privește spre cele de sus, Puterile mai presus de lume, contemplate în cort, care, din voia dumnezeiască, susțin toate. Ele sunt adevăratele noastre susținătoare, trimise să slujească celor ce vor primi mântuirea”[594]. Sfântul Ioan Damaschin pornește de la acest loc scripturistic pentru a polemiza cu iconoclaștii: „Heruvimii care umbreau ilastiriul nu erau lucrul mâinilor omenești? Dumnezeiasca Scriptură, însă, acuză pe cei ce se închină celor cioplite, dar și pe cei care jertfesc demonilor. Astfel, idolii păgânilor sunt de disprețuit și opriți, căci erau închipuirile demonilor”[595].

21: **Acoperământul să-l pui pe chivot, deasupra; iar în chivot vei pune mărturiile pe care ți le voi da.**

22: **De acolo Mă voi face ție cunoscut și de acolo, de deasupra acoperământului, dintre cei doi heruvimi ce vor fi pe chivotul mărturiei, de acolo îți voi vorbi Eu ție despre toate câte-ți voi porunci pentru fiii lui Israel.**

23: **Vei face o masă din lemn de salcâm: lungă de doi coți, lată de un cot, înaltă de un cot și jumătate.**

24: **O vei sufla cu aur curat și-i vei face-mprejur cingătoare de aur din zimți împletiți.**

25: **Un brâu de-o palmă să-i faci împrejur, iar peste brâu, de jur-împrejur, vei face o-mpletitură de zimți.**

Un brâu: „după unii: bordură pentru protejarea obiectelor de pe masă; după alții: stinghie de unire a picioarelor mesei, care să-i asigure stabilitatea. Optăm pentru sensul prim”[596]. La fel am înțeles și noi textul biblic, chiar dacă, firesc, nu putem cunoaște cu exactitate cum arătau obiectele cortului ori, mai târziu, cele prezente în Templu.

26: **Vei face patru inele de aur și vei prinde inelele de cele patru colțuri unde-i sunt picioarele,**

27: **în josul brâului, iar inelele vor fi toarte pentru pârghiile cu care va fi purtată masa.**

28: **Pârghiile să le faci din lemn de salcâm și le vei polei cu aur curat; cu ele va fi purtată masa.**

29: **Și numai pentru ea vei face blidele, cățuile, ibricele și cănile din care se toarnă; din aur curat le vei face.**

Deși aurul reprezintă adesea o ispită, prezența sa abundă în sanctuar. După Evagrie Ponticul, sunt de două feluri gândurile ce ne încearcă: drăcești și nepătimașe: „gândul drăcesc îndeamnă la câștigarea aurului fără rușine și zugrăvește desfătarea și slava ce vin de pe urma

[592] BBVA, p. 106
[593] SEP 1, p. 257
[594] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[595] *Dogmatica*, IV, 16
[596] BBVA, p. 106

lui; în schimb, gândul nepătimaş aduce în minte doar forma simplă a aurului, despărțită de patimă şi lăcomie"[597].

30: **Pe masă vei pune pâinile punerii-înainte, de-a pururi înaintea Mea.**

Sunt: „pâinile-ofrandă; pâinile-proaducere. În echivalentul liturgic ortodox: prescurile (aduse ca prinoase la altar)"[598]. „*Pâinile* sunt umbra Pâinii venite din cer, aceea care se va oferi pe altarele sfintelor biserici (Chiril al Alexandriei, *Ador*. 9, 604C)"[599]. „Pentru Origen, acest ritual asigură coeziunea celor douăsprezece triburi ale lui Israel şi prefigurează predica apostolilor trimişi de Mântuitorul la acestea (fragm. la I Regi 21, 4-5, în GCS 6, p. 298, 5-14)"[600].

E o preînchipuire a Euharistiei: „Pâinile punerii înainte închipuiau această pâine. Aceasta e jertfa cea curată, adică nesângeroasă, care a spus Domnul, prin profet, să I se aducă de la răsăritul soarelui până la apus (Maleahi 1, 11)"[601].

31: **Vei face sfeşnic din aur curat. Sfeşnicul să-l faci bătut din ciocan: fusul, brațele, cupele, nodurile şi florile lui vor fi cu el un singur trup.**

32: **Din laturile lui vor ieşi şase brațe: trei brațe ale sfeşnicului, dintr-o latură, şi trei brațe ale sfeşnicului, din cealaltă latură.**

33: **Pe un braț, trei cupe-n chip de migdală, fiecare cu nodul şi cu floarea ei; la fel pe fiecare braț care iese din sfeşnic.**

34: **Sfeşnicul va avea patru cupe-n chip de migdală, fiecare cu nodul şi floarea ei,**

35: **nodul de sub cele două brațe, nodul de sub cele patru brațe, deci la cele şase brațe care ies din sfeşnic.**

36: **Nodurile şi ramurile care ies dintr-însul vor fi toate dintr-un singur metal bătut cu ciocanul: aur curat.**

37: **Îi vei face şapte candele şi-i vei pune luminile şi ele vor lumina latura din fața lui.**

„Cele şapte candele simbolizează, în Apocalipsa lui Ioan, plinătatea Duhului, iar după Chiril al Alexandriei, darurile Duhului Sfânt, prin care Hristos îi luminează pe oameni (*Ador*. 9, 608A-B)"[602].

38: **Mucările şi tăvițele i le vei face din aur curat.**

Mucările „fiind probabil un fel de vase cu gâtul alungit pentru a alimenta candelele cu ulei (Maxim Mărturisitorul, *Q Th*. 63). ♦ *Tăvițe* […]: desemnează recipiente plasate sub candele pentru depozitarea cenuşii meşelor care au ars"[603]

39: **Dintr-un talant de aur curat se va face totul.**

Un *talant* avea, aproximativ, 35 kilograme. „Sfeşnicul avea şase brațe laterale şi unul central, în vârful cărora ardeau şapte lumini de seara până dimineața (Iosif Flaviu, *Antichități iudaice*, III, 8, 3): ziua ardeau trei, noaptea şapte lumini. Caracterul simbolic al sfeşnicului este subliniat de numărul brațelor, 7, [număr al] perfecțiunii, şi de lumină, unul din semnele teofaniei lui Iahve (LThK)"[604]. „Sfeşnicul era o stilizare a migdalului, închipuind Arborele vieții şi lumina lui Dumnezeu Însuşi. A fost interpretat mai târziu ca semn al prezenței divine în mijlocul poporului şi asociat cu Mesia, asupra căruia odihneşte Duhul lui Dumnezeu, plin de daruri (Isaia 11, 1 şi Zaharia 4, 2). Părinții creştini îl asociază pe Hristos sfeşnicului (**menorah**), pornind de la identificarea sfeşnicului cu Mesia, în tradiția iudaică. Pentru Origen, simbolizează Legea şi, pentru Irineu, pe Duhul Sfânt cu cele şapte daruri (*Dem*. 9); pentru Clement, crucea lui

---

[597] Cf. *Capete despre deosebirea patimilor*, 7
[598] BBVA, p. 106
[599] SEP 1, p. 258
[600] SEP 1, p. 258
[601] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 13
[602] SEP 1, p. 259
[603] SEP 1, p. 259
[604] EX, p. 224

Hristos care luminează lumea (*Stromate* V, 6, 35, 1). Imaginea Bisericii ca sfeşnic pentru lume apare şi la Irineu (*Adv. haer.* V, 20, 1). În Răsărit, tradiția ortodoxă vede în sfeşnic chipul Sfintei Fecioare, purtătoare a lui Hristos, lumina lumii (Proclus de Constantinopol, PG 66, 700)"[605].

40: **Ia seama să faci totul după izvodul ce ți-a fost arătat în munte.**

„Sfeşnicul arată că cel ce vrea să lumineze pe alții trebuie să fie solid din toate părțile şi să nu aibă nimic uşor sau gol; şi să fie ciocănite afară toate cele de prisos, care nu pot folosi ca pildă a unei vieți fără prihană, celor ce ar privi"[606]. Sau, „auzind despre brațele sfeşnicului ce se înalță ca nişte ramuri dintr-o singură tulpină, pentru ca lumina să se reverse îmbelşugat şi darnic din toate părțile, nu vei greşi de te vei gândi la razele de multe feluri ale Duhului"[607]. „Sfeşnicul de aur e chipul lui Hristos. Căci Fiul e prin fire şi cu adevărat Dumnezeu. Iar strălucirea şi înălțimea dumnezeiască trebuie asemănată cu aurul […]. Faptul că sfeşnicul s-a turnat arată chipul ales, adică măreția dumnezeiască a lui Emanuil. Iar nişte ramuri la dreapta şi la stânga răsar ca dintr-un trunchi de arbore şi se înalță împreună cu fusul din mijloc şi se ridică până la aceeaşi înălțime. Căci, unul fiind după ființă, e socotit a fi multiplu prin feluritele lucrări, dar nimic nu e străin şi adaus din afară la El, cu toate că datorită atributelor dumnezeieşti nu e cugetat a fi simplu"[608].

CAPITOLUL 26 – *Cortul adunării şi cele ale lui.*

1: **Cortul să-l faci din zece scoarțe de in topit, țesut în violet, în purpuriu şi-n stacojiu; ; cu heruvimi le vei face, lucrați cu iscusință.**

In topit: „textual: *vison*, pânză de in din India, țesătură foarte fină şi scumpă, cu firul răsucit după fierbere (topire)"[609]. *Lucrați cu iscusință*: „în Textul Ebraic: *operă de artist*, ceea ce înseamnă lucrare de țesător iscusit; aşadar, chipurile heruvimilor erau parte din țesătura însăşi"[610]. „Izvoare antice şi islamice relatează despre existența unor corturi-sanctuare la toate populațiile semitice. Descrierea [cortului alianței], dificil de înțeles în detaliile sale, este aceea a unui sanctuar demontabil, adaptat vieții nomade"[611].

„A oferi in tors înseamnă a mistui trupul prin abstinență, prin veghile şi oboselile rugăciunilor"[612].

2: **Lungimea unei scoarțe va fi de douăzeci şi opt de coți, iar lățimea unei scoarțe va fi de patru coți: scoarțele vor avea toate aceeaşi măsură.**

3: **Cinci scoarțe vor fi îngemănate la un loc, celelalte scoarțe vor fi şi ele-ngemănate la un loc.**

4: **Cheotori de mătase violetă vei face pe marginea de-ngemănare a fiecărei scoarțe, şi tot aşa pe cealaltă margine de-ngemănare a scoarței următoare.**

5: **Cincizeci de cheotori vei face la o scoarță şi cincizeci de cheotori vei face pe marginea scoarței de-ngemănare, aşa ca ea să se lege de cealaltă scoarță prin cheotorile ce stau față-n față.**

6: **Vei face cincizeci de copci de aur; cu copcile vei lega o scoarță de cealaltă, aşa căntregul cort va fi un singur tot.**

„Pentru Grigorie al Nyssei, scoarțele care acoperă cortul simbolizează unirea duhovnicească a credincioşilor în dragoste şi pace (*VM* , 2, 183)"[613].

---

605 SEP 1, pp. 258-259
606 Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, 28
607 Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
608 Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, IX
609 BBVA, p. 106
610 BBVA, p. 106
611 EX, p. 224
612 Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, XIII, 5
613 SEP 1, p. 260

7: **Peste cort vei face un înveliş de păr de capră; unsprezece învelişuri vei face.**

„Pentru Augustin, 11 este numărul încălcării Legii (10+1)[614], fiind pus în legătură cu 77, simbolul iertării tuturor păcatelor (7x11), cf. Matei 18, 22 (*QE* 108)"[615].

8: **Lungimea unui înveliş va fi de treizeci de coţi, iar lăţimea unui înveliş va fi de patru coţi; cele unsprezece învelişuri vor avea toate aceeaşi măsură.**

9: **Cinci învelişuri le vei uni la un loc şi tot la un loc pe celelalte şase învelişuri. Pe cel de al şaselea înveliş îl vei îndoi în partea din faţă a cortului.**

10: **Vei face cincizeci de cheotori la un înveliş, pe marginea îngemănării, şi tot cincizeci de cheotori vei face pe marginea celuilalt înveliş, ca să se poată îngemăna cu primul.**

11: **Şi vei face cincizeci de copci de aramă; copcile le vei vârî în cheotori, aşa încât învelişurile se vor îngemăna şi vor alcătui un singur tot.**

12: **Cât despre ceea ce prisoseşte din învelitorile cortului, jumătatea de înveliş care prisoseşte va atârna pe partea de dinapoi a cortului.**

13: **De-a lungul acoperişului, de-o parte şi de alta, ceea ce prisoseşte din învelitori va atârna pe pereţii cortului, un cot într-o latură şi un cot în cealaltă, ca să-l acopere.**

14: **Cortului îi vei face apoi un acoperiş din piei de berbec vopsite-n roşu; iar pe deasupra, peste el, un acoperământ din piei de culoarea iachintului.**

„Vorbind despre cortul *cel nefăcut de mână omenească*, Grigorie al Nyssei vede în *pieile vopsite în roşu* şi în păturile de păr simboluri ale morţii preînchipuind patimile lui Hristos (*VM* 2, 183). În *Cortul* cel nou al Bisericii, pieile capătă strălucirea vieţii, precum sufletele, moarte pentru păcat, fac să înflorească harul Duhului; păturile de păr reprezintă austeritatea spinoasă a ascezei şi pocăinţei (Origen, *Hom. Ex.* 13, 15), trimiţând la veşmintele purtate de monahi (*VM* 2, 187; cf. şi Evagrie Ponticul, *Pract.*, prolog)"[616]. „Augustin, ca şi Părinţii greci, vede în roşul pieilor de berbec sângele patimilor lui Hristos. Aceeaşi culoare îi evocă pe martiri şi rugăciunile lor de mijlocire. ♦ *Vineţiul* (*hiacintul* - *iachintul*) simbolizează vigoarea vieţii veşnice (*QE* 108)"[617].

15: **Îi vei face cortului pilaştri din lemn de salcâm.**

16: **Fiecare pilastru va fi lung de zece coţi; lat de un cot şi jumătate va fi fiecare pilastru.**

„Chiril aplică versetul la Hristos, temelia Bisericii şi stâlpul adevărului (cf. I Timotei 3, 15). Cei 10 coţi lungime ar simboliza perfecţiunea naturii Sale divine, iar lăţimea de un cot şi jumătate ar arăta pogorârea sa de la dumnezeire la umanitate (*Ador.* 9, 636C-637A)"[618].

17: **Fiecare pilastru va avea două cepuri, unul în dreptul altuia; aşa vei face la toţi pilaştri cortului.**

18: **Cortului îi vei face douăzeci de pilaştri pentru latura dinspre miazăzi.**

19: **Sub cei douăzeci de pilaştri vei face patruzeci de tălpice de argint: câte două tălpice sub un pilastru, pentru cele două cepuri ale lui, şi două tălpice sub un alt pilastru, pentru cele două cepuri ale lui.**

20: **Iar pentru cealaltă latură, cea de miazănoapte, vei face douăzeci de pilaştri.**

21: **Vei face şi pentru ei patruzeci de tălpice de argint, câte două tălpice sub un pilastru şi două tălpice pentru alt pilastru.**

22: **Iar pentru partea dindărăt a cortului, care vine spre asfinţit, vei face şase pilaştri.**

23: **Doi pilaştri vei face pentru unghiurile cortului, în spate;**

---

614 Adică *se adaugă* ceva Decalogului.

615 SEP 1, p. 260

616 SEP 1, p. 260

617 SEP 1, p. 261

618 SEP 1, p. 261

24: **ei vor fi deopotrivă-n partea de jos şi deopotrivă se vor îngemăna cu capetele de sus. Aşa vor fi: amândoi la fel şi amândoi întocmai pentru amândouă unghiurile.**

25: **Aşa că vor fi opt pilaştri cu şaisprezece tălpice de argint, două tălpice sub un pilastru şi două tălpice sub alt pilastru, în cele două laturi.**

„Stâlpii cortului sunt interpretaţi de unii Părinţi, în lumina Galateni 2, 9, ca fiind învăţătorii şi slujitorii Bisericii (Origen, *Hom. Ex*. 9, 3; Grigorie al Nyssei, *VM* 2, 184). Interpretarea hristologică este, de asemenea, răspândită”[619].

26: **Şi vei face bârne din lemn de salcâm: cinci bârne pentru pilaştrii dintr-o parte a cortului,**

27: **cinci bârne pentru pilaştrii din cealaltă parte a cortului şi cinci bârne pentru pilaştrii din partea dindărăt a cortului, cea dinspre asfinţit.**

28: **Bârna de la mijloc va trece prin mijlocul pilaştrilor de la un capăt pân-la celălalt [al peretelui].**

29: **Pilaştrii îi vei îmbrăca în aur; inelele lor, prin care se vâră bârnele, le vei face din aur; tot în aur vei îmbrăca şi bârnele.**

„Pentru Philon, bârna din mijloc simbolizează Logosul necesităţii care susţine lucrurile cereşti şi pe cele pământeşti printr-o legătură indisolubilă (*QE* II, 89, 90). Origen vede în bârnele stâlpilor mâinile drepte ale Învăţătorilor unite în Biserică în semn de comuniune apostolică (*Hom. Ex*. 9, 3)”[620].

30: **Cortul aşa-l vei ridica, după izvodul ce ţi s-a arătat în munte.**

E descrisă alcătuirea cortului; în capitolele finale se va reveni asupra acestora. Cortul avea patru acoperăminte: de in şi mătase; din păr de capră; din piei de berbec vopsite în roşu; din piei de viţel de mare, de culoare albastră. Pentru ultimul acoperământ, Septuaginta are **epikalimmata dermata iakinthina** (v. 14). „Acestea arătau pe Hristos, Acoperământul Bisericii. Şi anume albastru, ca pe Cel ce e din cer şi de sus; şi de culoare roşie, ca pe Cel ce a venit în trup”[621].

31: **Vei face o perdea ţesută-n violet, purpuriu şi stacojiu, în in topit; cu doi heruvimi o vei face, lucraţi cu iscusinţă.**

Perdea: „în greceşte: **katapétasma** (= perdea; draperie). Echivalentul ei liturgic din cultul ortodox e impropriu numit uneori *catapeteasmă* (perdea); mult mai potrivit e *iconostas* sau *tâmplă* (aceasta, de la **templum**)”[622].

32: **O vei atârna de patru stâlpi de salcâm îmbrăcaţi în aur, cu vârfuri de aur şi cu tălpicele, patru, de argint.**

Cei patru stâlpi închipuie „cele patru testamente vechi”[623], adică legământul încheiat de Dumnezeu cu Adam, cu Noe, cu Avraam şi cu Moise. Ne putem gândi şi la numărul Sfinţilor Evanghelişti, care binevestesc în toată lumea (în cele patru puncte cardinale), aşa cum a tâlcuit Sfântul Chiril al Alexandriei[624].

33: **Vei pune aşadar perdeaua pe stâlpi. Iar în spatele perdelei vei pune înlăuntru chivotul mărturiei. Perdeaua va fi astfel pentru voi despărţitură între sfânta şi sfânta-sfintelor.**

„Corespunzând în arhitectura liturgică ortodoxă: *sfânta* = naosul; *sfânta-sfintelor* = altarul”[625].

34: **Cu perdeaua vei ascunde astfel privirilor chivotul mărturiei din sfânta-sfintelor.**

---

[619] SEP 1, p. 261
[620] SEP 1, pp. 261-262
[621] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, X
[622] BBVA, p. 107
[623] Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 34, 4
[624] Cf. *Despre închinarea şi slujirea în Duh şi Adevăr*, X
[625] BBVA, p. 107

35: **Masa o vei aşeza dincoace, în fața perdelei, iar sfeşnicul îl vei pune în fața mesei, dar într-o latură a cortului, cea dinspre miazăzi, în timp ce masa o vei aşeza în partea cortului cea dinspre miazănoapte.**

„În partea de miazănoapte a altarului tămâierii îşi avea loc masa, pe care se puneau pâinile, pentru că, dintre toate vânturile, vânturile de la miazănoapte sunt cele mai favorabile creşterii roadelor. Pâinile ar putea fi locaşurile Bisericilor, care sunt unite într-un singur trup şi într-o singură adunare”[626].

36: **În uşa cortului vei face un văl țesut în violet, purpuriu şi stacojiu, în in topit cu alesături de fir în țesătură.**

37: **Vălului îi vei face cinci stâlpi de salcâm, pe care-i vei îmbrăca în aur; capetele le vor fi de aur, iar pentru ei vei turna cinci tălpice de aramă.**

„Philon dezvoltă, referitor la acestea, un simbolism cosmologic: perdeaua separă lumea inteligibilă/cerească de cea sensibilă/pământească, supusă schimbării (*QE* II, 91); tot el distinge între perdeaua de la uşa cortului şi cealaltă perdea (*catapeteasma*), al cărei nume îl raportează la **καταπεταννύναι**, *a întinde aripile*, evocând zborul către lumea nevăzută şi către Dumnezeu. Interpretarea cosmologică se combină, la unii comentatori creştini, cu cea hristologică, prin tradiția despre ruperea perdelei (*catapetesmei*) Templului, cf. Matei 25, 21. Aceasta semnifică revelarea tainelor ascunse în Lege şi lasă să se întrevadă un alt văl ce trebuie înlăturat pentru a ajunge la vederea față către față (Origen, *Com. Mt*., GCS 11, pp. 285-286). Chiril al Alexandriei, referindu-se la Evrei 10, 20, vede în perdea taina Întrupării: Cuvântul născut din Dumnezeu se ascunde după vălul de carne luat din trupul Născătoarei de Dumnezeu (*Ador*. 10, 661A-D)”[627]. „Philon introduce termenul de **κάλυμμα**, *ascunzătoare*, pentru perdeaua de la intrarea templului, ca să o deosebească de cealaltă; cea dintâi împiedică pe cei necurați să vadă, fie şi de departe. *Sfânta* (*Mos*. 87, 101). Clement face un joc de cuvinte între **κάλυμμα** şi **κώλυμα**, *obstacol* (în calea *necredinței întinate*) (*Stromate* V, 6, 33, 3)”[628].

Perdeaua era „o piedică pentru necredința profană şi oprea intrarea celor ce se aflau înăuntrul zidului înconjurător. În legătură cu aceşti cinci stâlpi, într-un chip cu totul mistic, sunt frânte de Mântuitorul cele cinci pâini şi este săturată cu ele mulțimea care-L ascultase (Ioan 6, 9)”[629].

CAPITOLUL 27 – *Altarul jertfelor şi împrejmuirea cortului.*

1: **Vei face un jertfelnic din lemn de salcâm, lung de cinci coți şi lat de cinci coți – jertfelnicul va fi pătrat -, şi de trei coți înălțimea.**

Jertfelnic: „altarul pe care erau arse jertfele animale şi care reprezenta pentru israeliți altarul prin excelență”[630].

2: **Coarnele i le vei face în cele patru unghiuri: coarnele vor fi dintr-un trup cu el. Îl vei îmbrăca în aramă.**

„*Coarne*, gr. **τα κέρατα**, protuberanțe în cele patru colțuri ale altarului, pe care se turna sângele jertfelor şi mirodeniile (cf. 12; 30, 10). Un răufăcător se putea prinde de ele pentru a scăpa de pedeapsă (BJ)”[631].

3: **Jertfelnicului îi vei face un brâu; iar învelitoarea lui, şi cupele lui şi furculițele lui şi vătraiul lui, toate uneltele acestea le vei face din aramă.**

---

[626] Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 35, 3-4
[627] SEP 1, p. 262
[628] SEP 1, p. 263
[629] Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 33, 3-4
[630] EX, p. 225
[631] EX, p. 225 – Nu-i vorba de *răufăcători*, ci de aceia ce doreau să-şi vădească nevinovăția.

4: **Să-i faci o împletitură ca o plasă de aramă, iar împletiturii îi vei face patru inele de aramă la cele patru colțuri,**

Cele patru coarne ce răsar din jertfelnic închipuiesc Crucea pe care s-a adus Jertfa cea adevărată. Plasa de sârmă, care proteja jertfelnicul, ar putea fi apropiată, după scop, de actuala ripidă, un fel de evantai lucrat din metal, cu care se protejează Cinstitele Daruri, spre a nu cădea ceva necurat în ele. Ripida simbolizează heruvimii ce stau în jurul tronului slavei dumnezeiești. Protejarea jertfei atenționează pe „cei ce vor să-şi păzească cugetarea lor curată ca pe un templu (că) trebuie să-şi îngrădească înaintea simțurilor piedici, din gândurile care se înfricoşează de judecata viitoare, precum s-au întocmit acolo îngrădituri […], ca să nu pătrundă nimic din cele necurate”[632]. Un alt aspect: „Ia seama deci că jertfelnicul slujirii cerute de lege e cu totul aurit. În aceasta, Dumnezeu ne-a înfățişat clar ghicitura că legea nu procură pe Duhul Sfânt şi puterea slujirii în chipuri nu a fost cinstită cu un astfel de har. Căci era un duh de robie peste Israil. Şi harul ni s-a dat nouă prin Hristos, după învierea din morți”[633].

5: **pe care le vei pune sub încheietura jertfelnicului: plasa va acoperi astfel doar jumătate din jertfelnic.**

6: **Jertfelnicului îi vei face pârghii din lemn de salcâm, pe care le vei fereca în aramă.**

7: **Pârghiile le vei trece prin inele, de o parte şi de alta a jertfelnicului, ca să poată fi purtat.**

8: **Să-l faci ca un buduroi îmbrăcat în scânduri. După cum ți s-a arătat în munte, aşa-l vei face.**

Jertfelnicul e gol înăuntru: „Ideea este aceea de scobitură în lemn sau de trunchi găunos. În locurile de popas, golul era, probabil, umplut cu pietre sau nisip”[634]. „Philon remarcă amplasarea distinctă a altarului *de jertfă* [*jertfelnicului*] şi a altarului tămâierii; primul în afara sanctuarului, în curte (Ieşirea 29, 11.42; 40, 6), celălalt în interior (Ieşirea 40, 6), corelându-le cu cele două tipuri de virtuți (*Ebr*. 85)”[635].

9: **Cortului îi vei face o curte. Pe partea dinspre miazăzi, curtea va fi alcătuită din pânze de in topit, lungi de o sută de coți pentru o singură latură.**

Curte „redă gr. **αυλή** – *curte*, spațiu consacrat din jurul sanctuarului, delimitat printr-o îngrăditură de lemn şi stofă”[636].

10: **Acestora le vei face douăzeci de stâlpi cu douăzeci de tălpice de aramă, ale căror belciuge şi verigi vor fi de argint.**

Stâlpii Bisericii sunt „slujitorii tainelor dumnezeieşti. Căci aşa îi numeşte Scriptura pe apostoli, pe învățători şi pe prooroci”[637].

11: **Tot aşa şi pe latura dinspre miazănoapte: pânzele vor avea o sută de coți în lungime, iar la ele douăzeci de stâlpi cu douăzeci de tălpice de aramă, ale căror belciuge şi verigi vor fi de argint.**

12: **În latul curții, pe partea dinspre asfințit, ea va avea pânze pe cincizeci de coți, cu zece stâlpi şi zece tălpice.**

13: **Tot de cincizeci de coți vor fi pânzele în lățimea dinspre răsărit a curții, şi tot cu zece stâlpi şi zece tălpice;**

14: **cincisprezece coți de pânze vor fi într-o latură, cu cei trei stâlpi şi cu cele trei tălpice ale lor,**

15: **iar în cealaltă latură vor fi pânze tot de cincisprezece coți, cu cei trei stâlpi şi cu cele trei tălpice ale lor;**

---

632 Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, 50
633 Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, IX
634 BBVA, p. 108
635 SEP 1, p. 263
636 EX, p. 225
637 Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*

16: **cât despre poarta curții, ea va avea o pânză de douăzeci de coți, măiestru lucrată-n mătase violetă, purpurie şi stacojie, bătută-n urzeală de in topit; ea va avea patru stâlpi cu patru tălpice.**

Măiestru lucrată: SEP 1 are *brodată*, „literal: *făcută cu meşteşugul celui ce brodează* [...]. **Ραφιδευτής** îl desemnează pe *cel ce lucrează cu acul*, meşteşug care, după Origen (*Ep. Greg.*, 2, reprezintă *înțelepciunea lui Dumnezeu*, întocmai cum la vechii greci broderia şi țesutul constituiau apanajul zeiței Atena, zeița înțelepciunii"[638].

17: **Toți stâlpii curții, de jur-împrejur, vor fi ferecați cu argint; vârfurile le vor fi de argint; tălpicele, de aramă.**

„Pentru Chiril al Alexandriei, stâlpii acoperiți cu argint îi reprezintă pe Apostoli şi pe Evanghelişti; temeliile argintate semnifică faptul că ei se sprijină pe Cuvântul lui Hristos, dătătorul de lumină; iar bronzul simbolizează răsunetul acestui cuvânt (*Ador.* 9, 640D-641B)"[639].

18: **Aşadar, împrejmuirea curții va fi, în amândouă laturile, de o sută de coți; lățimea, în amândouă capetele, de cincizeci de coți; iar înălțimea, de cinci coți... de in topit, cu tălpicele lor de aramă.**

19: **Toate lucrurile, toate uneltele şi toți țăruşii curții vor fi de aramă.**

„Philon, descriind amplasarea curții, simplifică prevederile biblice cu privire la poziția cortului. El asimilează curtea **τέμενος**-ului grec, spațiu delimitat pentru a fi consacrat (*Mos.* II, 89-93). Chiril observă lărgirea măsurilor curții în raport cu cele ale cortului, ceea ce ar prevesti extinderea Bisericii lui Hristos înspre cele patru zări (*Ador.* 9, 640B-D)"[640].

20: **Tu porunceşte-le fiilor lui Israel să-ți aducă untdelemn curat pentru candelă, stors din măsline, aşa încât lumina să ardă-n toată vremea:**

21: **în cortul mărturiei, în afara perdelei ce se află-n fața Legământului, acolo o vor întreține Aaron şi fiii săi, de seara până dimineața, înaintea Domnului; lege veşnică pentru cei de după voi, de la fiii lui Israel, din neam în neam.**

„Candelele le aprinde Aaron (arhiereul) şi ceilalți preoți ce urmează după el. Căci lumina lui Hristos se păstrează nestinsă în Biserici, prin destoiniciile celor ce au moştenit preoția, care fac luminoasă mintea celor credincioşi, prin învățături drepte. Aceasta socotesc că înseamnă a aprinde candelele de seară până dimineață. Căci rătăcirea diavolească socotesc că e un întuneric şi poveştile cețoase şi întunecate ale ereticilor lipsiți de evlavie cred că sunt ca o noapte spirituală căzută peste mintea oamenilor"[641]. Acestea sunt *lege veşnică pentru fiii lui Israel.* Dar Israel cel adevărat e mulțimea celor dreptcredincioşi, care-I urmează lui Hristos. Astfel că lăcaşul de închinare şi obiectele de cult rămân şi în Biserică, chiar dacă într-un alt chip şi cu un nou înțeles, mai profund. Trecerea de la literă la Duh nu înseamnă cădere din sacru în profan, cum se întâmplă în Protestantism. Legea e plinită în Biserică, nu abrogată (cf. Matei 5, 17). Vechile chipuri sunt plinite prin raportarea lor la Hristos, dar nu sunt desființate.

CAPITOLUL 28 – *Veşmintele lui Aaron şi ale preoților.*

1: **Adu-i la tine pe Aaron, fratele tău, şi pe fiii săi din mijlocul fiilor lui Israel, ca să-Mi fie preoți: Aaron, precum şi Nadab, Abiud, Eleazar şi Itamar, fiii lui Aaron.**

2: **Îi vei face lui Aaron, fratele tău, veşminte sfințite, spre cinste şi mărire.**

Dumnezeu cere ca preoții să se distingă, începând cu veşmintele lor, de restul poporului.

---

[638] SEP 1, p. 264

[639] SEP 1, p. 264

[640] SEP 1, p. 263

[641] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, IX

3: **Tu vei vorbi către toți cei înțelepți în cuget, pe care Eu i-am umplut de duhul înțelepciunii și al priceperii, iar ei îi vor face lui Aaron veşmânt de sfințenie-ntru sfințire, cu care să-Mi slujească.**

„Desigur, meşteri iscusiți (de care va fi vorba şi la 31, 1-6), dar considerați ca nişte harismatici; cel ce produce opere menite sfințeniei e mai mult decât un simplu meşteşugar"[642].

Ei au fost umpluți de duhul înțelepciunii şi al priceperii. „Acesta nu-i altceva decât priceperea, puterea aceea sufletească de a contempla existențele, puterea de a fi consecvent, puterea de a deosebi ceea ce este asemenea, puterea de a compara, de a porunci, de a interzice şi de a conjectura cele viitoare"[643]. Nu se încredințează oricui lucrarea celor sfințite: „Cei *înțelepți cu mintea* au o însuşire firească proprie; aceştia primesc de la cea mai înaltă Înțelepciune *duh de înțelegere* sub o formă dublă, făcându-se pe ei înşişi vrednici de primire"[644].

4: **Iată dar veşmintele pe care le vor face: pieptar, efod, mantă, tunică brodată, tiară şi brâu. Veşminte sfinte îi vor face lui Aaron, fratele tău, precum şi fiilor săi, ca să-Mi slujească ei ca preoți.**

Sunt enumerate veşmintele arhiereşti. Vom arăta, aici şi la capitolul 39, câte ceva despre ele, dar le vom lua după Biblia 1982 [*hoşen, efod, meil, hiton, chidar şi cingătoare* - între paranteze pătrate vom înfățișa, mai jos, echivalentul din versiunea Anania]:

a) *Hoşenul* [pieptarul] era o podoabă pectorală; corespondentul său în Biserică este engolpionul, o icoană-medalion purtată doar de arhiereu.

b) *Efodul*, sau umerarul, e *omoforul* (= purtat pe umăr) arhieresc de azi; el închipuie, în Biserică, umanitatea căzută, pe care o ridică Hristos (închipuit prin arhiereu), restaurând-o.

c) *Hitonul* [tunică brodată] era un veşmânt lung, devenit în Biserică aşa-numitul stihar, veşmânt comun celor trei trepte ierarhice, închipuind fie curăția îngerească, fie strălucirea divină.

d) *Chidarul* [tiara], turban purtat de arhiereii legii vechi, a devenit mitra episcopală de azi; ea simbolizează cununa de spini a Mântuitorului, dar şi demnitatea Sa împărătească.

e) *Meilul* [mantă] era, de asemenea, un veşmânt lung, împodobit cu ciucuri şi clopoței, fără corespondent în Biserică.

f) *Cingătoarea*, sau brâul, este purtată până astăzi de episcopi şi preoți (la romano-catolici şi de către diaconi) şi simbolizează măreția cu care S-a încins Hristos, ori ştergarul cu care S-a încins Mântuitorul în seara Cinei celei de Taină.

5: **Pentru aceasta vor face rost de fir de aur, de mătase violetă, purpurie şi stacojie, precum şi de in topit.**

6: **Efodul îl vor face de in topit şi răsucit, lucrare de mare iscusință.**

„Felul lucrăturii veşmântului, care cade până la călcâie, prin feluritele sale simboluri materiale, arată acoperit legătura care se întinde de la cer până la pământ. Culoarea purpurie se scoate din apă, inul din pământ, culoarea vânătă, care este întunecată, se aseamănă cu cerul, după cum culoarea stacojie se aseamănă cu focul"[645]. Toată creația e chemată să liturghisească. Hainele preoțeşti vestesc frumusețea lui Hristos, „căci prin aur se înțelege ca Dumnezeu, prin porfiră ca Cel ce are demnitatea împărătească, prin mătasea fină, Cuvântul subțire şi netrupesc, prin hiacintul cu înfățişarea cerului [...] ca Cel ce e de sus şi din cer. Căci oare nu e deodată Dumnezeu şi Împărat Cuvântul lui Dumnezeu Tatăl?"[646].

7: **Acesta va fi din două bucăți: una pe piept şi alta pe spate, unite-ntre ele la umeri;**

---

642 BBVA, p. 108
643 Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 154, 4
644 Clement Alexandrinul, *Stromate*, I, 26, 2
645 Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 32, 3
646 Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, XI

Pieptul e sediul vieții afective. De aceea, „Moise pune pe pieptul preotului (efodul şi) hoşenul judecății, ca semn al rațiunii, arătând prin simboale că preotul trebuie să-şi înfrâneze, prin judecata rațiunii, pornirile patimilor mâniei”[647].

8: **galonul efodului, care vine peste el ca şi cum ar veni din el, va fi lucrat din fir de aur curat, din mătase violetă, purpurie şi stacojie şi din in topit.**

9: **Vei lua două pietre, pietre de smarald, şi vei săpa în ele numele fiilor lui Israel:**

10: **şase nume pe o piatră şi alte şase nume pe cealaltă piatră, înşirați după cum s-au născut ei.**

11: **Precum fac săpătorii în piatră, care sapă peceți, aşa vei săpa cele două pietre cu numele fiilor lui Israel.**

„Textul Ebraic adaugă: *şi le vei aşeza în cuibuşoare de aur curat*, adaos pe care Septuaginta îl consideră drept o anticipare a versetelor 13-14’[648].

12: **Cele două pietre le vei pune pe umerii efodului: pietre de pomenire fiilor lui Israel: Aaron deci va purta pe amândoi umerii săi numele fiilor lui Israel înaintea Domnului, spre pomenirea lor.**

13: **Vei face paftale de aur curat**

Paftale: „literal: *paveze*; agrafe în formă de scut. Textul Ebraic indică locaşurile (*cuibuşoarele*) în care sunt montate pietrele prețioase”[649]. „Par a fi discuri de aur, care împodobeau porțile, comparabile blazoanelor de mai târziu. Pentru Părinți, ele sunt asociate armelor descrise de Apostolul Pavel în Efeseni 6, 11, reprezentând credința şi viața conformă conştiinței (Grigorie al Nyssei, *VM*, 2, 198-199)”[650].

14: **şi două lănțişoare vei face, tot de aur curat, răsucite ca sfoara şi-nflorate ca floarea; lănțişoarele cele răsucite le vei prinde de paftalele de pe umeri, în partea din față.**

E arătată lucrătura încheietorilor efodului. „*Scapularul* sau *efodul* este, pentru Philon, simbolul cerului. Cele două smaralde figurează cele două emisfere de deasupra şi dedesubtul pământului, care au, fiecare, câte şase semne ale zodiacului (*Mos.* II, 122-123). **Επωμίς** semnifică, pentru Philon, efortul care constă în a lua pe umeri **(επ’ωμοις)** o sarcină (*QE* II, 108 şi Clement, *Stromate* V, 6, 37, 2), sarcina însemnând ostenelile virtuților (cf. şi Origen, *Hom. Ex.* 9, 4, 1)”[651].

15: **Vei face un pieptar al judecăților, lucrat cu iscusință, la fel cu efodul: din fir de aur, din mătase violetă, purpurie şi stacojie şi din in topit.**

Pieptar: „veşmânt desemnat în Septuaginta prin termenul **loghion** (derivat din **logos**), care înseamnă *avanscenă* (locul de unde vorbeau actorii teatrului antic), dar şi *tribunal*. Sumara descriere de mai jos conturează o bucată de stofă îndoită, purtată pe piept; în îndoitura ei, ca într-un fel de buzunar, erau adăpostite oracolele Urim şi Tumim, prin mijlocirea cărora marele preot putea să cunoască *judecățile* (hotărârile) lui Dumnezeu”[652].

16: **Acesta va fi îndoit în patru colțuri, lung de o palmă şi lat de o palmă.**

17: **Pe el să aşezi o înfloritură de pietre scumpe, rânduite-n patru rânduri. Un rând de pietre va fi: un sardiu, un topaz şi un smarald; acesta-i rândul întâi.**

18: **în rândul al doilea: un rubin, un safir şi un diamant;**

19: **în rândul al treilea: un opal, o agat şi un ametist;**

20: **şi în rândul al patrulea: un hrisolit, un onix şi un iaspis; toate, după rânduiala lor, ferecate în aur şi-n cuibuşoare de aur.**

---

647 Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, 56
648 BBVA, p. 109
649 BBVA, p. 109
650 SEP 1, p. 266
651 SEP 1, p. 265
652 BBVA, p. 109

21: **Pietrele vor fi douăsprezece, potrivit cu numele celor doisprezece fii ai lui Israel săpate-n cele două pietre de pe umeri după numele lor şi după rânduiala-n care-au născut. Pe fiecare vei săpa, ca-ntr-o pecete, câte un nume din cele douăsprezece seminţii.**

„cele patru rânduri de pietre sunt asociate de Clement (*Stromate* V, 5, 38, 4) celor doisprezece apostoli. Tertulian le asociază celor douăsprezece izvoare ale Elimului (*Adv. Marc.* 4, 13, 4). Pentru Chiril al Alexandriei, numărul 3 de pe fiecare rând este o aluzie la credinţa în Sfânta Treime (*Ador.* 11, 7, 4, 1A). Epifanie a scris un tratat, *De XII gemmis*, al cărui text integral a fost păstrat în georgiană. Există, de asemenea, rezumate ale acestui tratat în greacă (PG 43, 293-311) şi în latină (PL 44, 321-366). Găsim aici indicaţii despre nume, culori, origine geografică, particularităţi, virtuţi terapeutice şi apotropaice ale acestor pietre"[653].

22: **Pentru pieptar vei face lănţişoare de aur curat, răsucite ca sfoara.**

„Textul Ebraic prezintă în continuare, de-a lungul a şase versete, o descriere de amănunt: **23** *Pentru pieptar vei face două inele de aur; cele două inele de aur le vei prinde de cele două colţuri de sus ale pieptarului.* **24** *Cele două lănţişoare împletite din aur le vei trece prin cele două inele de la colţurile de sus ale pieptarului.* **25** *Cele două capete ale lănţişoarelor le vei prinde de cele două cuibuşoare de pe umerii efodului, în partea din faţă.* **26** *Vei face două inele de aur şi le vei pune la colţurile de jos ale pieptarului, pe marginea dinlăuntru, întoarsă spre efod.* **27** *Vei face două inele de aur şi le vei pune pe cei doi umeri ai efodului, dedesubt şi-n faţă, la încheieturi, peste cingătoarea efodului.* **28** *Inelele pieptarului se vor lega de inelele efodului printr-un şnur de mătase violetă, aşa încât să stea peste cingătoarea efodului: în acest fel, pieptarul nu se va mişca de pe efod.* Din această inserţie rezultă un decalaj în numerotarea versetelor. Ediţia Rahlfs a Septuagintei notează decalajul, dar menţine numerotarea, sărind de la v. 22 la v. 29, însă adăugându-i acestuia un 29a: Textul Masoretic rezumat aici în versetele 24 şi 25"[654].

23: **Astfel Aaron, când va intra în sfânta, va purta numele fiilor lui Israel pe pieptarul judecăţii, spre pomenire înaintea Domnului.**

„Părinţii văd în *numele fiilor lui Israel* […] numele sfinţilor vrednici de pomenire, scrise în inima lui Hristos (Chiril al Alexandriei, *Ador.* 11, 740B)"[655].

24: **Pe pieptarul judecăţii vei pune lănţişoarele răsucite; pe amândouă marginile pieptarului le vei pune.**

„După Philon, legătura dintre *efod* şi *pieptarul judecăţii* este aceea dintre cuvânt (Logos) şi faptă, simbolizată de umeri [v. 25] (*Mos.* II, 130). După unii Părinţi, trebuie întâi îmbrăcat efodul şi apoi ataşat scapularul, *pieptarul judecăţii*, căci acţiunea dreaptă este temeiul contemplării celor inteligibile (Theodoret, *QE* 60); cele de jos sunt legate de cele de sus prin mijlocirea lui Hristos (Chiril, *Ador.* 11, 740 D-741 A)"[656].

25: **Iar cele două paftale le vei aşeza pe amândoi umerii efodului, în partea din faţă.**

Se arată lucrătura hoşenului, împodobit cu 12 pietre preţioase, şi legăturile acestuia, prin care e fixat pe efod. „Lănţişoarele prin care aceste podoabe se prind de braţe mi se pare că ne învaţă că viaţa înaltă se împleteşte, prin îmbinarea înţelepciunii făptuitoare cu contemplaţia lucrătoare, dat fiind că inima închipuieşte contemplaţia, iar braţele, faptele"[657].

26: **În pieptarul judecăţii vei pune Urim şi Tumin; când Aaron va intra în sfânta înfăţişându-se înaintea Domnului, ele vor fi pe inima lui; astfel va purta Aaron pururea la inima sa judecăţile fiilor lui Israel înaintea Domnului.**

„**Urim şi Tumim**: două cuvinte ebraice cu etimologii incerte, care s-ar putea traduce prin *Lumini şi Desăvârşiri*. *Septuaginta* le traduce prin *Arătarea şi Adevărul*. Nu ştim dacă ele erau obiecte (geme sau zaruri) ori numai cuvinte scrise înlăuntrul pieptarului. Oricum, aveau o

---

[653] SEP 1, pp. 266-267
[654] BBVA, p. 109
[655] SEP 1, p. 267
[656] SEP 1, p. 267
[657] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*

funcție oraculară: prin mijlocirea lor obținea marele preot răspunsuri dumnezeiești, prin *da* sau *nu*, în împrejurări excepționale'[658]. „Ebr. **urim** și **tummim** sunt interpretate ca *dezvăluire* (**δήλωσις**) și *adevăr* (**αλήθεια**). La alți traducători sunt *iluminări și desăvârșiri*, derivând **tummim** de la rădăcina ebraică pentru *plenitudine* (cf. Ezdra 2, 63). **Αλήθεια** (*adevăr*), corespunde cuvântului ebr. pentru *perfecțiune* în Proverbe 28, 6. Semnificația reală pentru **urim** și **tummim** a fost uitată încă din vremea redactării textului ebraic al Ieșirii. Pentru Chiril al Alexandriei, *manifestarea și adevărul.* Dumnezeu dă cele două nume lui Hristos, care-L face cunoscut pe Tatăl după propria Sa voie și care este *adevăr* ca Fiu de o ființă cu El (*Ador.* 11, 741 B-D)"'[659]

27: **Vei face și o mantă, tot de mătase vișinie.**

Versetul în SEP 1: *Și să faci pe dedesubt o cămașă* [*până la călcâie*] *cu totul din mătase viorie.* „Pentru Clement [Alexandrinul] *cămașa* [*până la călcâie*] înseamnă Întruparea Cuvântului care Se face arătat până la pământ (*Stromate* V, 6, 39, 2)[660].

28: **Gura ei va fi la mijloc, sus, tăiată dintr-însa, și va avea-mprejur un guler lucrat cu măiestrie și făcând un singur corp cu manta, ca să nu se deșire.**

29: **Iar pe la poale îi vei face de jur-împrejur un fel de rodii mărunte, rodii-nflorate-n mătase violetă, stacojie, vișinie și-n in topit; asta, pe poalele mantei;**

30: **iar printre rodii vei pune-n același chip clopoței de aur, de jur-împrejur: o rodie de aur și-un clopoțel de aur, ca o floare rotită pe poalele mantei.**

31: **Ea va fi pe Aaron când acesta va face slujbă, și auzit le va fi clinchetul când el va intra în sfânta, înaintea Domnului, și când va ieși, așa ca el să nu moară.**

Între veșmintele arhiereilor creștini se numără și sacosul, fără corespondent în Legea veche, la care sunt atașați nasturi de aur în formă de clopoței, ca și cei prinși la poalele meilului. Clopoțeii simbolizează cuvântul lui Dumnezeu; ei sunt în număr de doisprezece, amintind de Sfinții Apostoli, prin care s-a făcut propovăduirea Evangheliei. Mantia arhierească, de asemenea, e împodobită cu clopoței și cu rodii, lucrate din aur. „Clopoțeii de aur, urmați fiecare de câte o rodie de-jur-împrejurul hainei, închipuiesc strălucirea faptelor bune. Căci două sunt faptele prin care sporește virtutea: credința în Dumnezeu și o conștiință în purtarea vieții. […] Credința să răsune puternic în predica despre Sfânta Treime, iar viața să fie asemenea fructului numit rodie. Căci învelișul rodiei nu se poate mânca, fiind tare și aspru, dar ceea ce se ascunde înăuntru este plăcut la vedere prin chipul frumos și felurit al fructului, însă și mai plăcut la gust și dulce la mâncare. Tot așa, viețuirea înțeleaptă și aspră este mai greu de primit și neplăcută simțurilor, dar e plină de bune mângâieri și dulce în rodul ei"[661].

32: **Vei face o tăbliță de aur curat și vei săpa în ea, ca-ntr-o pecete: *Sfințenia Domnului,***

Tăbliță de aur curat: „cuvântul original[662] indică o placă alungită, în formă de potcoavă (așa cum îl traduce Biblia din 1688); în fapt, o diademă, menită să-i ateste marelui preot un rol nu numai sacerdotal, ci și princiar"[663]. „În *Protoevanghelia lui Iacob* (5, 1), **πέταλον** descoperă slava Dumnezeului celui preasfânt și nu este vizibilă decât celor care au păcatele iertate. Credinciosul care se supune Cuvântului, (cel botezat), poate deveni el însuși această *tăbliță* gravată cu numele lui Dumnezeu (AS II, 388, 12); când se săvârșește taina botezului se adaugă și taina mirungerii, prin care se însemnează cel botezat cu o pecete de neșters; astfel, cel botezat este consacrat, *pus deoparte pentru Domnul* (Chiril al Ierusalimului, *Cat. Myst.* 4, 7)"[664].

---

658 BBVA, p. 109
659 SEP 1, p. 267 – **dilosis** și **alithia**. Facem această transliterare pentru că știm că, mai ales cel de-al doilea termen, e citit în multe cercuri într-un mod supărător auzului.
660 SEP 1, p. 267
661 Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
662 **πέταλον**
663 BBVA, p. 110
664 SEP 1, p. 268

33: **şi s-o prinzi de tiară cu un şnur de mătase violetă, în partea din faţă a tiarei.**

„Tiară; coroana sacerdotală a marelui preot. Între ebraicul **kidar**, grecescul **mitra** şi echivalentul occidental **turban**, versiunea de faţă preferă, ca mai potrivit, termenul lui Ieronim, **tiara** (Vulgata)"[665].

34: **Ea va fi pe fruntea lui Aaron, şi Aaron va purta păcatele celor ce au adus jertfe – prinoasele afierosite de fiii lui Israel şi toate darurile din jertfele lor; ea le va fi pe fruntea lui Aaron ca o jertfă de-a pururi bineprimită înaintea Domnului.**

Va purta păcatele celor ce au adus jertfe: „Marele preot, fiind consacrat lui Iahve, remedia, prin prezenţa sa, erorile rituale involuntare (BJ)"[666]. „*Foiţa* plasată pe fruntea lui Aaron are rol apotropaic. Ea permite marelui preot *să poarte* fără primejdie lipsurile privitoare la sacrificiile şi la ofrandele aduse pentru a obţine iertarea"[667].

„Capul împodobit cu diademă înseamnă cununa celor ce au bineviețuit, întrucât aceasta este împodobită cu o tăbliţă de aur pe care sunt săpate semne tainice"[668]. Sau „tiara de aur, cea înaltă, arată puterea împărătească a Domnului, pentru că Mântuitorul este Capul Bisericii (Efeseni 5, 23)"[669].

35: **Tunica cu ciucuri o vei face din in topit, şi tot din in topit vei face tiara; şi brâu vei face, totul lucrat cu măiestrie.**

Îmbinarea feluritelor culori şi fire în veşmintele sacerdotale poate arăta îmbinarea virtuţilor, ca în cazul hainei pestriţe a lui Iosif (Facerea 37, 3). „*Ciucuri*, **κόσυμβοι**, pentru Grigorie al Nyssei, sunt un fel de pandantive de formă sferică asemănătoare unor ghinde şi desemnează frumuseţea pe care virtutea o adaugă împlinirii poruncilor (*VM* 2, 194)"[670].

36: **Şi fiilor lui Aaron le vei face tunici şi brâie; şi tiare le vei face, spre cinste şi mărire.**

37: **Cu acestea îl vei îmbrăca pe Aaron, fratele tău, precum şi pe fiii lui; îi vei unge, le vei umple mâinile şi-i vei sfinţi ca să-Mi fie preoţi.**

Le vei umple mâinile: „ritualul prin care, pentru prima oară, în mâinile preotului erau puse bucăţile de carne ce trebuiau aduse ca jertfă"[671].

38: **Le vei face pantaloni de in, de la brâu până sub genunchi, ca să-şi acopere goliciunea trupului;**

„Porunca presupune un altar cu trepte, aşa cum va fi mai târziu în templul din Ierusalim"[672]. *Pantalonii* sunt „semn al ascezei şi al castităţii (Origen, *Hom. Lev.* 4, 6). Lipsa lor este o concesie necesară pentru înmulţirea neamului, dar în cazul preoţilor Bisericii se reţine doar posibilitatea procreaţiei spirituale (*Hom. Lev.* 6, 6)"[673].

39: **Aaron şi fiii săi îi vor purta ori de câte ori vor intra în cortul mărturiei sau când vor merge să slujească la jertfelnicul din sfânta, ca să nu-şi atragă asupră-le păcat şi să moară. Lege veşnică va fi aceasta pentru el şi pentru urmaşii săi de după el.**

Veşmintele preoţilor erau mult mai simple decât cele ale arhiereului. Preoţii purtau doar hiton, cingătoare şi turban. În plus, toţi sacerdoţii purtau pantaloni de in. „Inul peste părţile trupului din preajma coapselor înseamnă răcirea atotcuvenită a plăcerilor trupului. Căci inul e rece. Iar fierbinţeala dorinţelor urâte e străină de orice sfânt"[674].

---

[665] BBVA, p. 110
[666] EX, p. 226
[667] SEP 1, p. 269
[668] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*
[669] Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 37, 5
[670] SEP 1, p. 269
[671] BBVA, p. 110
[672] BBVA, p. 110
[673] SEP 1, p. 269
[674] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, XI

Acestea erau veşmintele sacerdotale; detalii în plus se găsesc şi la finalul Ieşirii, şi în Levitic.

CAPITOLUL 29 – *Sfinţirea lui Aaron şi a fiilor săi: pregătirea; spălarea, îmbrăcarea şi ungerea; jertfele; transmiterea veşmintelor. Sfinţirea altarului şi jertfele necontenite.*

1: **Iată ce vei face asupră-le spre a-i sfinţi ca să-Mi fie Mie preoţi: Vei lua un viţel din cireadă, doi berbeci fără meteahnă,**

2: **pâini-azime frământate în untdelemn şi turte-azime unse cu untdelemn; le vei face din făinuţă de grâu.**

3: **Le vei pune într-un paner, şi-n paner le vei aduce odată cu viţelul şi cu cei doi berbeci.**

4: **Îi vei aduce pe Aaron şi pe fiii săi la intrarea cortului mărturiei şi-i vei spăla cu apă.**

5: **Vei lua sfintele veşminte şi-l vei îmbrăca pe Aaron, fratele tău, cu tunica şi cu manta, cu efodul şi cu pieptarul, încingându-i pieptarul peste efod;**

6: **pe cap îi vei pune tiara, iar pe tiară vei prinde tăbliţa Sfinţeniei.**

7: **Vei lua apoi untdelemnul de ungere, i-l vei turna pe cap şi-l vei unge.**

Săvârşitorul cultului nu mai aparţine profanului. Aaron „s-a uns cu untdelemn sfinţit şi a fost pus căpetenie şi conducător al preoţilor şi al poporului, ba a primit şi o tăbliţă de aur pe vârful frunţii lui, având scris pe ea numele Domnului. Iar aceasta era în chip lămurit simbolul Mântuitorului nostru Împărat şi ca o diademă strălucitoare şi slăvită"[675].

8: **Vei aduce şi pe fiii săi şi-i vei îmbrăca cu tunicile,**

9: **îi vei încinge cu brâiele şi le vei pune tiarele şi-Mi vor fi Mie preoţi în veac. Şi vei umple mâinile lui Aaron şi mâinile fiilor săi.**

10: **Vei aduce apoi viţelul în faţa cortului mărturiei. Acolo, la uşa cortului mărturiei, în faţa Domnului, Aaron şi fiii săi îşi vor pune mâinile pe capul viţelului**

11: **şi acolo, în faţa Domnului, la uşa cortului mărturiei, acolo vei înjunghia viţelul.**

12: **Vei lua din sângele viţelului şi-l vei pune tu, cu degetul tău, pe coarnele jertfelnicului; iar sângele rămas îl vei turna pe tot la poala jertfelnicului.**

„*Tot sângele rămas*: acest ritual sugerează, pentru Maxim Mărturisitorul, că omul nu trebuie să pună toată vigoarea şi puterea sa, reprezentată de sânge, în slujba propriilor sale interese şi dorinţe, ci s-o ofere lui Dumnezeu (*Qu*. 23)"[676].

13: **Vei lua toată grăsimea ce acoperă măruntaiele, vei lua prapurul ficatului şi amândoi rărunchii cu grăsimea de pe ei şi le vei arde pe jertfelnic.**

14: **Iar carnea viţelului, pielea şi necurăţeniile lui le vei arde cu foc în afara taberei, jertfă pentru păcat.**

„Sângele jertfelor care se făceau pentru iertarea păcatelor era adus pe altar, iar carnea se ardea în afara taberei. Căci nimeni fiind înăuntrul viciilor acestei lumi nu scapă de păcat şi sângele jertfei nu este bine primit lui Dumnezeu dacă nu iese din tina trupului său"[677]. Despre investirea preoţilor se va vorbi pe larg în Levitic.

15: **Vei lua apoi întâiul berbec, iar Aaron şi fiii săi îşi vor pune mâinile pe capul berbecului.**

16: **Tu vei înjunghia berbecul, îi vei lua sângele şi-l vei turna de jur-împrejurul jertfelnicului.**

---

675 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, II
676 SEP 1, p. 270
677 Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LXIII, 104

17: **Berbecul îl vei despica în două bucăți; măruntaiele şi picioarele i le vei spăla cu apă şi le vei pune deasupra celor două bucăți, împreună cu capul.**

„Să băgăm de seamă că pieptul se scoate întreg [v. 27], iar pântecele nu se scoate, ci se spală. Căci înțeleptul poate să-şi lepede şi să-şi taie toată mânia, dar pântecele nu-l poate înlătura. Firea sileşte şi pe cel mai înfrânat să se folosească de hrana trebuitoare”[678].

18: **Apoi vei arde berbecul, tot, pe jertfelnic, aducându-I Domnului ardere-de-tot întru miros de bună mireasmă; jertfă Îi este Domnului.**

Primul berbec se aducea ca ardere de tot. *Bună mireasmă*: „acest antropomorfism exprimă mulțumirea cu care Iahve primeşte ofranda, cf. Facerea 8, 21; Levitic 1, 9; Numerii 28, 2”[679].

19: **Vei lua apoi cel de al doilea berbec; Aaron şi fiii săi îşi vor pune mâinile pe capul berbecului.**

20: **Tu îl vei înjunghia, apoi vei lua din sângele lui şi-l vei pune pe pulpa urechii drepte a lui Aaron, pe degetul mare al mâinii lui celei drepte, pe degetul mare al piciorului său celui drept, precum şi pe pulpele urechilor drepte ale fiilor săi şi pe degetele mari de la mâinile lor drepte şi pe degetele mari de la picioarele lor drepte.**

„*Ungerea cu sânge* a celor trei părți ale corpului reprezintă, după Philon, purificarea omului virtuos în cuvânt (urechea), în faptă (mâna) şi în calea vieții (picioarele); pe lângă acestea, sporul în orice activitate cere pricepere şi tinde spre culmea desăvârşirii (*Mos*. II, 150-151)”[680].

21: **Vei lua din sângele de pe jertfelnic şi din untdelemnul de ungere şi vei stropi asupra lui Aaron şi asupra veşmintelor lui şi, odată cu el, asupra fiilor săi şi asupra veşmintelor fiilor săi; şi se va sfinți, el şi veşmintele lui, precum şi fiii săi şi veşmintele fiilor săi împreună cu el. Iar sângele rămas al berbecului îl vei turna de jur-împrejurul jertfelnicului.**

22: **Din berbec vei lua grăsimea, seul de pe măruntaie, prapurul ficatului, amândoi rărunchii cu grăsimea de pe ei, precum şi şoldul drept – căci aceasta-i împlinirea -;**

Textul ebraic are în final: *căci acesta-i berbec al sfințirii* (preotului). Cu sângele celui de al doilea berbec şi cu untdelemnul pentru ungere se sfințeau preoții şi veşmintele preoțeşti. Acestea sunt descrise pe larg în Cartea Levitic.

23: **iar din panerul cu pâine nedospită ce este pus înaintea Domnului [vei lua] o pâine din cele cu untdelemn şi o turtă**

24: **şi pe toate le vei pune în mâinile lui Aaron şi în mâinile fiilor săi, ca să le afierosească Domnului.**

„A afierosi: de la **aforizo** = *a separa*, *a despărți*, *a osebi*, *a pune ceva de-o parte*; de unde: a dedica, a consacra ceva (sau pe cineva) cuiva; a oferi prinos. În ebraică: *ca să le aducă, legănându-le…* Gest ritual prin care ofranda Îi era întinsă lui Dumnezeu şi primită înapoi, ca de la El”[681].

25: **Le vei lua apoi din mâinile lor şi le vei arde pe jertfelnic, ardere-de-tot întru miros de bună mireasmă înaintea Domnului; jertfă Îi este Domnului.**

„Ce este ars în acest sacrificiu este considerat ca revenind cu totul în posesia lui Dumnezeu ca un rod de care El se bucură în mod exclusiv”[682].

26: **Din berbecul împlinirii – care este al lui Aaron – vei lua pieptul şi-l vei afierosi Domnului; aceasta va fi partea ta.**

27: **Şi vei sfinți pieptul cel afierosit şi şoldul afierosirii, care au fost afierosite şi luate din berbecul împlinirii, adică din ceea ce este pentru Aaron şi pentru fiii săi,**

---

678 Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, 57
679 EX, p. 226
680 SEP 1, p. 271
681 BBVA, p. 111
682 SEP 1, p. 271

„Pentru Origen, *şoldul drept* [v. 22] reprezintă fapta bună, iar *pieptul* inima curată şi duhul închinat lui Dumnezeu (*Hom. Ex*. 9, 4)”[683].

28: **şi-i va fi lui Aaron şi fiilor săi îndatorire veşnică din partea fiilor lui Israel; aceasta-i afierosire şi ea însăşi osebire din jertfele de mântuire ale fiilor lui Israel; afierosire Domnului.**

Abia aici se face menţiune despre scoaterea pieptului, amintită într-un comentariu anterior. Toate acestea vor fi prezentate într-un comentariu la Levitic.

29: **Veşmintele sfântului – adică ale lui Aaron – vor fi după el ale fiilor săi, în ele să fie unşi şi sfinţiţi.**

30: **Timp de şapte zile le va purta preotul care-i va urma dintre fiii săi şi care va intra în cortul mărturiei să slujească-ntru cele sfinte.**

Arhieria, ca şi veşmintele arhiereşti, vor fi moştenite ereditar, de cei din familia lui Aaron. Ritualul de investire dura şapte zile. Sfinţirea prin sângele animalelor junghiate vesteşte taina mântuirii: „Cele săvârşite sunt chipuri şi [...] erau preînchipuiri ale sfinţirii în Hristos. [...] Dacă n-ar fi aşa, ceea ce e mai înalt se binecuvântează de către ceea ce este mai mic, dacă firea lui e mai înaltă decât firea viţelului sau a berbecului”[684].

31: **Vei lua deci berbecul împlinirii şi-i vei fierbe carnea într-un loc sfânt,**

32: **iar Aaron şi fiii săi să mănânce carnea berbecului şi pâinile cele din paner, acolo, lângă uşile cortului mărturiei;**

33: **pe acestea să le mănânce, prin care li s-a făcut sfinţirea şi au dobândit preoţia; şi nimeni altcineva să nu mănânce, fiindcă sunt sfinte.**

„Căci numai sufletelor sfinţite li se cuvine să se împărtăşească de hrana sfântă, adică de trupul lui Hristos; cei de alt neam nu se pot apropia de binecuvântare. Prin cel de alt neam se înţelege neamul necredincios încă şi nebotezat şi, pe lângă acesta, cel căzut într-o cugetare străină şi contrară opiniilor sfinţilor şi dezbinat în dogme perverse”[685].

34: **Iar dacă din carnea de jertfă a împlinirii sau din pâine va rămâne ceva până dimineaţa, cu foc le vei arde şi nu vor fi mâncate, fiindcă sunt sfinţite.**

35: **Prin urmare, aşa vei face cu Aaron şi cu fiii săi, aşa cum ţi-am poruncit: şapte zile să ţină sfinţirea lor.**

36: **În ziua curăţirii vei aduce un viţel ca jertfă pentru păcat şi vei curăţi jertfelnicul când tu însuţi te vei sfinţi pe el şi-l vei unge pentru a lui sfinţire.**

37: **Timp de şapte zile vei curăţi jertfelnicul şi-l vei sfinţi, şi va fi jertfelnicul o sfântă-a-sfintelor; tot cel ce se va atinge de jertfelnic se va sfinţi.**

38: **Iată ce vei aduce tu pe jertfelnic: doi miei de câte un an, fără meteahnă; în fiecare zi îi vei aduce, necurmat, jertfă necontenită;**

39: **un miel îl vei aduce dimineaţa, iar pe cel de al doilea miel îl vei aduce-n amurg,**

40: **împreună cu o zecime dintr-o efă de făinuţă de grâu, frământată cu a patra parte dintr-un hin de untdelemn curat; iar pentru turnare, a patra parte dintr-un hin de vin la un miel.**

Efa e echivalentă cu 36,4 litri, un *hin* cu 6,06 litri; prin *turnare* se înţelege libaţia rituală.

41: **Pe cel de al doilea miel îl vei aduce-n amurg, ca şi pe cel jertfit de dimineaţă, şi cu aceeaşi turnare de vin; întru miros de bună mireasmă îl vei aduce jertfă Domnului,**

42: **jertfă necontenită din neam în neamurile voastre, lângă uşile cortului mărturiei de dinaintea Domnului, acolo unde Mă voi arăta Eu ţie ca să-ţi grăiesc.**

„Clement Romanul şi Iosif Flaviu vorbesc la prezent despre jertfele oferite la Ierusalim, ceea ce face posibil să credem că exista un cult continuu între 70-135 d. Hr., în templul devastat

[683] SEP 1, p. 271
[684] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, XI
[685] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, XI

de romani (*I Clement* 41, 2). Mai târziu, Origen vede în faptul că jertfa evreilor a încetat *dovada* că litera Legii este moartă (*Com. Rom.* 6, 7, PG 14, 1073B)”[686].

43: **Acolo le voi da Eu întâlnire fiilor lui Israel şi va fi [locul] sfinţit prin slava Mea.**

44: **Voi sfinţi cortul mărturiei şi jertfelnicul; şi pe Aaron şi pe fiii săi îi voi sfinţi, ca să-Mi slujească Mie ca preoţi.**

45: **Şi pe nume Mă voi numi întru fiii lui Israel şi le voi fi lor Dumnezeu;**

Mă voi numi: „în Textul Ebraic: *voi locui* (în mijlocul lor(. Septuaginta corelează verbul cu numele propriu *Domnul* (**Iahve**) din versetul următor: Dumnezeu este Cel ce Se identifică în propriul Său nume, un nume care, în acelaşi timp, înseamnă şi prezenţa Sa reală în mijlocul celor ce-i cunosc identitatea”[687].

46: **şi vor cunoaşte că Eu, Domnul, Eu sunt Dumnezeul lor, Cel ce i-am scos din ţara Egiptului, pentru ca pe nume să Mă numesc întru ei şi să le fiu Dumnezeu.**

Se afirmă clar nevoia de sfinţire a persoanelor, a obiectelor şi a naturii. Acestea se vor împlini în Hristos, dar nu fără mijlocirea preoţilor, fiindcă altfel sfinţirea s-ar face de la sine, chiar şi împotriva voinţei omului. Totodată, vedem că Dumnezeu e prezent într-un chip special în spaţiul liturgic, căci acolo e invocat în rugăciunea noastră comună şi tot acolo se aduce Jertfa sfinţitoare.

Mielul din care se împărtăşesc preoţii poate fi apropiat de mielul pascal, în vreme ce cortul prefigurează pământul făgăduit. Pornind de aici, Sfântul Maxim Mărturisitorul arată că sunt trei Paşti:

I. Paştele sărbătorit în Egipt (cap. 12);

II. Paştele prăznuit în pustie;

III. Paştele viitor, din pământul făgăduinţei (anticipat aici).

Celor trei sărbătoriri le corespund trei trepte ale vieţii spirituale:

I. Curăţirea de păcat;

II. Cunoaşterea mai clară a raţiunii lucrurilor, în chip mintal şi netrupesc (pustia = părăsirea formelor);

III. Serbarea în veacul viitor, mâncând în mod nemijlocit Raţiunea culminantă a Înţelepciunii[688].

CAPITOLUL 30 – *Altarul tămâierii.*

1: **„Vei face un altar al tămâierii; din lemn de salcâm îl vei face.**

„Asemenea altare erau foarte frecvente în Orientul antic, descrierea acelui mozaic din versetele 1-5 corespunde acelora similare din templul lui Solomon (III Regi 6, 20 ş. u.) şi din templu din Ierusalim[ul postexilic] (I Macabei 4, 49)”[689].

2: **Un cot îi va fi lungimea, un cot lăţimea – va fi pătrat – şi doi coţi înălţimea; coarnele vor fi un singur trup cu el.**

3: **Îl vei îmbrăca în aur curat: grătarul de deasupra, pereţii de jur-împrejur şi coarnele; şi-i vei face-mprejur o cunună de aur împletită.**

Pornind de la buna mireasmă a tămâii, Clement Alexandrinul vede în altarul tămâierii un „simbol al pământului, din care ies miresmele, care se află aşezat în mijlocul acestei lumi”[690]. Altarul tămâierii închipuie pe Hristos: „Deci a fost făcut din lemne ce nu putrezesc. Dar a fost

[686] SEP 1, pp. 272-273
[687] BBVA, p. 111
[688] Cf. *Ambigua*, 127
[689] EX, p. 226
[690] *Stromate*, V, 33, 1

poleit întreg cu aur. Fiindcă trupul lui Hristos este nestricăcios şi are în sine firea dumnezeiască”[691].

4: **Sub cununa lui împletită să-i faci două inele de aur curat pe cele două laturi; de-o parte şi de alta le vei face, iar prin ele vor fi trecute pârghiile cu care va fi purtat.**

5: **Pârghiile să le faci din lemn de salcâm şi să le îmbraci cu aur.**

6: **Şi-l vei aşeza în faţa perdelei de dinaintea chivotului mărturiilor, acolo unde Mă voi arăta Eu ţie.**

Altarul tămâierii era aşezat înaintea catapetesmei, în dreptul chivotului, ocupând o poziţie centrală. „Despre locul cel din mijloc se spune că este la mijloc între cer şi pământ; alţii spun că este simbol al lumii spirituale şi al lumii materiale”[692].

7: **Aaron va arde pe el tămâie măruntă, cu mireasmă plăcută; dis-de-dimineaţă va tămâia, când pregăteşte candelele.**

În Biblia 1914: *Şi va tămâia peste dânsul Aaron tămâie tocmită măruntă* – de unde aproximarea, într-un comentariu, *tămâie compusă, subţire*. SEP 1 are: *tămâie în amestec fin*. „Tămâia e compusă pentru că, Dumnezeu fiind Cuvântul, S-a făcut trup şi S-a compus Emanuil cu noi, firea dumnezeiască şi omenitatea adunându-se, în chip negrăit, într-o unitate mai presus de minte. Şi e subţire, pentru că nu are grosimea slujirii celei după lege”[693]. „Dacă Domnul, Marele Arhiereu, înalţă lui Dumnezeu tămâie cu bun miros, nu trebuie să înţelegem prin aceasta jertfa şi bunul miros al tămâiei, ci că Domnul înalţă jertfa primită a dragostei, bunul miros cel duhovnicesc, care este adus pe altar”[694].

8: **Iar seara, când Aaron va aprinde candelele, iarăşi va arde pe el miresme: tămâiere de-a pururi ne-ntreruptă înaintea Domnului, din neam în neamurile lor.**

9: **Pe el să nu aduceţi nici un alt fel de tămâiere sau de prinoase, şi nici turnare nu veţi turna peste el.**

Nu era îngăduită aducerea altor jertfe pe altarul tămâierii, nici libaţiile, şi nici arderea de tămâie străină, fără scopuri rituale.

10: **Pe coarnele lui va aduce Aaron jertfa de ispăşire o dată pe an; o dată pe an, în ziua ispăşirii, cu sângele din jertfa de curăţire a păcatelor va face el curăţirea, din neam în neamurile voastre; sfântă-a-sfintelor Îi este Domnului”.**

„Altarul de jertfă situat la exterior simbolizează, pentru Philon, viaţa publică dominată de interes pentru lucrurile trupeşti, opusă altarului tămâierii din interior, simbol al vieţii duhovniceşti, a cărei bună mireasmă umple sufletul (*Ebr*. 87). Proeminenţa altarului *lăuntric* descoperă faptul, important, că Dumnezeu pune mult mai mare preţ pe cel mai mic bob de tămâie oferit de către un om evlavios, decât pe mii de animale sacrificate de cel netrebnic (*Spec*. I, 274.275). Superioritatea jertfei de tămâie este atestată de o lege transmisă oral, atestată de *Mişna*: nu este îngăduit să aduci ardere de tot înainte de a aduce în interior arderea tămâiei (*Spec*. I, 276). Pentru Părinţi, arderea tămâiei are un înţeles simbolic: este buna mireasmă duhovnicească a darului iubirii, oferit de către Domnul ca Mare Preot (Clement, *Pedagogul*, II, 67, 1). Altarul tămâierii este cel al rugăciunii inimii (Origen, *Hom. Num*. 5, 1.3). Altarul de aur reprezintă pe cei ce trăiesc în feciorie, cu desăvârşire curaţi, *auriţi* cu înţelepciunea şi cu neprihănirea (Metodiu, *Symp*. 5, 8, 130-131)”[695].

„Coarnele altarului, ca nişte mâini întinse, preînchipuiesc forma cinstitei cruci”[696]. Raritatea ritualului se motivează prin aceea că „Moise, în înţelepciunea sa, ştia bine că uşor dis-

[691] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, IX
[692] Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 33, 2
[693] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, IX
[694] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, II, 67, 1
[695] SEP 1, p. 273
[696] Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, IX

prețuieşte cineva ceea ce este obişnuit şi accesibil, pe când ceea ce este îndepărtat şi o raritate e considerat în mod natural foarte însemnat”[697].

11: **Şi a grăit Domnul către Moise, zicând:**

12: **„Dacă vei face numărătoarea fiilor lui Israel, la socotirea lor să-I dea fiecare Domnului o răscumpărare pentru viața lui, pentru ca să nu cadă asupră-le vreo nenorocire în timpul număratului.**

E vorba despre recensământ. „Recensământul întregii populații este amintit în Vechiul Testament de trei ori; în Numerii, cap. 1 şi 26, Moise face, în al doilea an după ieşirea din Egipt şi spre sfârşitul drumului în deşert recensământul pe familie al bărbaților capabili de luptă şi al leviților”[698].

13: **Şi iată ce va da cel ce va fi supus numărătorii: o jumătate de siclu – socotit siclul sfânt, de douăzeci de ghere un siclu; darea către Domnul va fi astfel o jumătate de siclu.**

„În sec. al V-lea î. Hr., un papirus găsit la Elephantina precizează că doi sicli valorează un stater, adică patru drahme. După distrugerea Templului, taxele dedicate acestuia au fost confiscate de Vespasian în favoarea Capitoliului roman (cf. Suetonius, *Domitian* 12, *fiscus iudaicus*; Dion Cassius 66, 7, 2)”[699].

Siclul sfânt: Ieronim „îl traduce pe ebraicul **şeqel**; în Septuaginta: **didrahma**. *Siclul sfânt*: moneda cu care se plătea darea către templu, de douăzeci de ghere, spre deosebire de siclul mesopotamian, de douăzeci şi patru de ghere”[700].

14: **Tot cel ce intră la numărătoare, de la douăzeci de ani în sus, Îi va da Domnului această dare.**

15: **Bogatul nu va da mai mult, nici săracul mai puțin de jumătate de siclu ca dare către Domnul pentru răscumpărarea sufletului.**

„Se considera că recensământul e o necesitate social-economică, dar şi un păcat împotriva lui Dumnezeu, singurul îndreptățit să cunoască numărul real al supuşilor Săi”[701]. În plus, de observat că „în fața lui Dumnezeu, bogatul şi săracul sunt egali (BJ)”[702].

16: **Argintul dat de fiii lui Israel spre răscumpărare îl vei da pentru trebuințele cortului mărturiei: fiilor lui Israel le va fi pomenire înaintea Domnului pentru ispăşirea sufletelor voastre”.**

În cazul unui recensământ, tot evreul adult recenzat trebuia să plătească o răscumpărare, de o jumătate de siclu de argint. „Se considera că recensământul e o necesitate social-economică, dar şi un păcat împotriva lui Dumnezeu, singurul îndreptățit să cunoască numărul real al supuşilor Săi”[703]. „Sfinții Părinți au substituit această dare cu contribuția datorată Bisericii şi cu *darurile pentru săraci*, gestionate de către preoți sub controlul exclusiv al lui Dumnezeu (*CA* 2, 35). ♦ Chiril al Alexandriei aplică acest text lui Hristos ca *răscumpărare*: Hristos S-a oferit pe Sine Însuşi ca răscumpărare pentru toți, în chipul drahmei care, fiind jumătate de didrahmă, ne este separată de cealaltă jumătate: Fiul şi Tatăl neputând fi despărțiți în unitatea naturii Lor (*In Io*. 3, 5, 307A)”[704].

„Trebuie să băgăm de seamă că acest (siclu) n-are înțeles material, ci duhovnicesc, care se socoteşte că trebuie dat de către toți la fel”[705].

17: **Şi a grăit Domnul cu Moise zicând:**

---

[697] Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, XXVII
[698] EX, p. 227
[699] SEP 1, p. 274
[700] BBVA, p. 112
[701] BBVA, p. 112
[702] EX, p. 227
[703] BBVA, p. 112
[704] SEP 1, p. 274
[705] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, VII, 4

18: **„Vei alcătui o baie de aramă, cu tălpica tot de aramă, să fie pentru spălat; o vei pune între cortul mărturiei şi jertfelnic. Vei turna într-însa apă**

19: **şi dintr-însa îşi vor spăla Aaron şi fiii săi mâinile şi picioarele cu apă.**

20: **Când vor intra în cortul mărturiei se vor spăla cu apă, şi astfel nu vor muri; sau când se vor apropia de jertfelnic ca să slujească şi să-I aducă Domnului ardere-de-tot,**

21: **să-şi spele cu apă mâinile şi picioarele; când vor intra deci în cortul mărturiei să se spele cu apă, ca să nu moară. Şi va fi aceasta lege veşnică pentru el şi pentru urmaşii săi de după el".**

Baia de aramă folosea la spălările rituale, adică la „baia rituală prin care se ajungea la starea de purificare necesară contactului cu divinitatea"[706]. Înainte de a sluji, preoţii îşi spălau mâinile, închipuind curăţia faptelor, şi picioarele, care arată umbletele în afară ale sufletului nostru ce, astfel, se întinează adeseori, trebuind să fie curăţit. „*Băiţa de aramă*, *ligheanul de aramă*, este asociată cu botezul (Chiril al Ierusalimului, *Cat.* 3, 5, PG 33, 433B). Chiril al Alexandriei scoate de aici un argument în favoarea botezului şi în defavoarea sfinţirii după Lege, care nu este suficientă pentru a ajunge la deplinătatea sfinţeniei înaintea lui Dumnezeu. Curăţirea obţinută prin botezul în numele lui Hristos, prefigurată de acest text, este necesară (*Ador.* 9, 628 B-D). ♦ *Mâinile* şi *picioarele* sunt spălate; trebuie să fie curate atât faptele, cât şi *calea* de a împlini orice faptă. Numai aşa poate fi oferită lui Dumnezeu buna mireasmă a unei purtări conforme cu Evanghelia (*ibid.*)"[707].

22: **Şi a grăit Domnul către Moise, zicând:**

23: **„Vei lua mirodenii: cinci sute de sicli de smirnă aleasă; pe jumătate, adică două sute cincizeci de sicli, scorţişoară binemirositoare; două sute cincizeci de sicli, trestie binemirositoare;**

24: **casie, cinci sute de sicli – socotiţi după siclul sfânt – precum şi un hin de untdelemn de măsline.**

„*Casie*: specie de arbore oriental, folosit şi în medicină (**Cassia fistula**)"[708]. În altă opinie, *casia* era un „nume generic pentru anumite plante aromatice, din care face parte şi scorţişoara, altfel greu de identificat"[709]. Un *hin* era echivalentul a circa 6 litri.

25: **Din ele vei face untdelemn pentru ungere sfântă, mir înmiresmat după meşteşugul făcătorilor de aromate; acesta va fi untdelemn pentru ungere sfântă.**

La evrei, erau unşi cu mir: arhiereul (29, 29), preoţii (Levitic 8, 30), iar mai târziu regii (I Regi 10, 1) şi, uneori, profeţii (III Regi 19, 16). Mirul era alcătuit prin amestecul untdelemnului de măsline cu smirnă, scorţişoară, trestie mirositoare şi casie. *Smirna* e răşina secretată de la sine de un pom plin de spini; e mai valoroasă decât alte răşini aromate. *Casia* e o răşină aromată sau coaja zdrobită a unui arbust oriental în formă de tufă. *Scorţişoara* e un lemn parfumat sau o esenţă uleioasă obţinută din scoarţa unui arbore oriental. *Trestia mirositoare* provenea, cel mai probabil, din Arabia. În Biserică, Sfântul Mir se pregăteşte, de asemenea, dintr-un amestec de untdelemn de măsline cu felurite aromate, el primind, prin sfinţire, energiile Sfântului Duh, pe care le transmite celor mirunşi, fiind astfel superior mirului celor de sub Lege.

„Dacă untdelemnul acela amestecat avea atâta putere, că cei unşi cu el dobândeau slava împărătească, cu cât mai vârtos cei a căror minte şi om dinăuntru au primit ungerea untdelemnului sfinţitor al veseliei şi au luat arvuna Duhului cel bun, nu se vor ridica la măsura desăvârşirii, adică a lui Hristos, făcându-se părtaşi de împărăţia, înfierea şi cunoaşterea tainelor Lui şi având dreptul să intre la Tatăl şi să iasă după plăcerea lor?"[710].

26: **Cu el vei unge cortul mărturiei şi chivotul mărturiei**

27: **şi sfeşnicul cu toate ale lui şi altarul tămâierii**

---

[706] EX, p. 227
[707] SEP 1, p. 275
[708] BBVA, p. 112
[709] EX, p. 227
[710] Sf. Simeon Metafrastul, *Parafrază la Macarie Egipteanul*, 74

28: **şi jertfelnicul arderii-de-tot cu toate ale lui şi masa cu toate ale ei şi baia cu tălpica ei**

29: **şi le vei sfinţi şi vor fi ele sfinte-ale-sfintelor: tot cel ce se va atinge de ele se va sfinţi.**

„Clement Alexandrinul asociază uleiul ungerii cu Hristos, *Unsul* prin excelenţă. Mireasma (**μύρον**) sfântă este Duhul Sfânt; Însuşi Hristos a fost uns (Psalmi 44, 8). El pregăteşte pentru ucenicii Lui un ulei cu bună mireasmă, pe care îl alcătuieşte din *aromate cereşti* (*Pedagogul* II, 8, 65, 2-3). Hipolit îi consideră pe *preoţii* şi pe *regii* care, prin ungere poartă numele Domnului, imagini ale Regelui şi Preotului desăvârşit, coborât din cer, vestit în I Regi 2, 35 (*Com. Dan.* 4, 30, 8-9)”[711].

30: **Cu el îi vei unge pe Aaron şi pe fiii săi, şi-i vei sfinţi, ca să-Mi slujească Mie ca preoţi.**

31: **Iar fiilor lui Israel le vei spune: - Untdelemn de uns cu ungere sfântă fi-va acesta, din neam în neamurile voastre.**

32: **Trup omenesc nu va fi uns cu el, şi nici nu vă veţi face ceva asemănător felului în care a fost el alcătuit: acesta-i lucru sfânt, şi sfânt e şi pentru voi.**

Trup omenesc: în sensul: trupul unui om oarecare, al unui profan”[712].

33: **Acela care-şi va face ceva asemănător, sau acela care va da din el cui nu trebuie să-i dea, stârpit va fi din neamul său.**

Cu mirul se sfinţeau cortul şi obiectele cortului (până azi, lăcaşul bisericii şi obiectele liturgice sunt sfinţite), arhiereii şi preoţii, poporul nefiind, însă, uns. În Biserică, Taina Mirungerii se administrează tuturor celor botezaţi, aceştia fiind curaţi de orice păcat; în Legea veche, încă stăpânea păcatul.

34: **Şi a zis Domnul către Moise: „Fă-ţi rost de mirodenii: răşină, oniha, galban mirositor şi tămâie curată (din fiecare aceeaşi măsură)**

35: **şi din ele vei face tămâie binemirositoare, facere a făcătorilor de mir, lucru curat şi sfânt.**

36: **O vei tăia-n bucăţele mărunte şi o vei pune-n faţa mărturiilor, în cortul mărturiei, acolo unde Eu Mă voi arăta ţie. Lucru preasfânt va fi acesta pentru voi.**

„După Philon, cele patru aromate care compun mireasma sfântă destinată altarului tămâierii simbolizează cele patru elemente: apa, pământul, aerul şi focul. Primele două elemente sunt grele, celelalte două uşoare. Amestecul armonios înseamnă lucrarea sfântă (v. 35), lumea care se sfinţeşte ca ardere de tot dimineaţa şi seara (Ieşirea 30, 7-8), printr-o triplă liturghie a cosmosului, a templului şi a sufletului. *Tămâia* reprezintă în sistemul gnostic **πνευμα**. Pentru Clement este simbolul rugăciunii (*Stromate* VII, 6, 34, 2). Pentru Origen, compoziţia tămâiei înseamnă cele patru Evanghelii, iar învăţătura ucenicilor lui Hristos este meşteşugul Făcătorului de miruri (Origen, PG 17, 276B)”[713].

37: **Pentru voi nu o veţi face după această-ntocmire, căci pentru voi ea e sfinţenie afierosită Domnului.**

38: **Oricine-şi va face ceva asemănător spre-nmiresmarea lui, acela va fi stârpit din neamul său”.**

Tămâia specială era alcătuită din părţi egale de stacte, oniha, halvan şi tămâie. Acestea sunt răşini puternic mirositoare. E oprită folosirea ei profană.

CAPITOLUL 31 – *Meşterii cortului. Serbarea zilei de odihnă. Tablele legii.*

[711] SEP 1, p. 275
[712] BBVA, p. 112
[713] SEP 1, p. 276

1: **Şi a grăit Domnul către Moise, zicând:**
2: **„Iată, Eu l-am chemat anume pe Beţaleel, fiul lui Uri, fiul lui Or, din seminţia lui Iuda,**
3: **şi l-am umplut de duhul cel dumnezeiesc al înţelepciunii, al priceperii şi al ştiinţei întru tot meşteşugul,**
4: **ca să fie el mai mare peste meşteri şi să lucreze aurul şi argintul şi arama şi inul topit,**
5: **să şlefuiască pietre scumpe, şi să sape-n lemn şi să lucreze-n felurite chipuri.**
6: **Şi-mpreună cu el i-am rânduit pe Oholiab, fiul lui Ahisamac, din seminţia lui Dan; şi tuturor celor înţelepţi cu inima le-am dat înţelepciune, şi ei vor face toate câte ţi-am poruncit Eu ţie:**
7: **cortul mărturiei, chivotul legământului şi acoperământul de deasupra lui, precum şi-ntocmirea cortului,**
8: **altarul tămâierii, masa şi toate vasele ei, sfeşnicul cel de aur curat cu toate obiectele lui,**
9: **baia împreună cu tălpica ei,**
10: **veşmintele cele pentru slujbă ale lui Aaron şi veşmintele fiilor săi rânduiţi să-Mi slujească Mie,**
11: **mirul pentru ungere, tămâia cea binemirositoare pentru locul cel sfânt; pe toate le vor face ei aşa cum ţi-am poruncit Eu ţie".**

Dumnezeu numeşte pe meşterii cei plini de har, aleşi pentru a lucra obiectele sfinte: *Beţaleel* (= sub paza Domnului), fiul lui *Uri* (= iluminat), fiul lui *Or* (= Răsărit), din seminţia lui Iuda; şi *Oholiab* (= cortul tatălui), fiul lui *Ahisamac* (= fratele puterii), din seminţia lui Dan. „După Philon, Moise, *păzitorul tainelor lui Dumnezeu*, vede arhetipurile, iar Beţaleel, călăuzit de Moise, le imită; *creează umbre*, precum o arată şi numele său, *în umbra lui Dumnezeu* (*Somn.* I, 206). ♦ Clement din Alexandria (*Stromate* I, 4, 25, 5-26) înţelege prin aceasta că şi ştiinţa, şi tehnica sunt de origine dumnezeiască şi că amândouă sunt bune pentru oameni, cu condiţia de a le primi şi folosi întru slava lui Dumnezeu (cf. şi Origen, *Hom. Num.* 18, 3"[714].

12: **Şi a grăit Domnul cu Moise, zicând:**
13: **„Porunceşte-le tu fiilor lui Israel: - Băgaţi de seamă şi păziţi zilele Mele de odihnă, căci ele sunt semn între Mine şi voi din neam în neam, pentru ca voi să ştiţi că Eu, Domnul, Eu sunt Cel ce vă sfinţeşte.**

„Legea odihnei sabatice, fără legătură cu episodul precedent, a fost probabil inserată aici pentru a i se accentua semnificaţia cultică (BJ)"[715].

14: **Păziţi aşadar ziua de odihnă, căci sfântă Îi este ea Domnului şi vouă; cel ce o va întina, acela cu moarte va fi omorât, şi tot cel ce va face într-însa vreo lucrare, sufletul acela va fi stârpit din neamul său.**
15: **Lucrul să ţi-l faci în şase zile; a şaptea zi, cea de odihnă, odihnă sfântă va fi ea pentru Domnul; tot cel ce va lucra în ziua odihnei, cu moarte va fi omorât.**
16: **Vor păzi aşadar fiii lui Israel zilele odihnei, şi vor face aceasta din neam în neam: legământ veşnic,**
17: **veşnic semn între Mine şi fiii lui Israel, pentru că-n şase zile a făcut Domnul cerul şi pământul, iar în ziua a şaptea a încetat şi S-a odihnit".**

„Li s-a poruncit să ţină o zi pe săptămână sărbătoarea sabatului ca să nu îndeplinească nici o sarcină cei ce ar fi fost bine să rămână liberaţi de lucrările lumeşti, fiindcă n-ar duce cu sine în acea sâmbătă a veacurilor viitoare nici o povară a grelelor fărădelegi. Dar fiindcă Dumnezeu ştia că poporul este nestatornic, a prescris pentru cei slabi o parte prin păzirea unei singure zi, iar celor tari le-a rezervat plinătatea: sinagoga păzeşte o zi, Biserica păzeşte nemurirea. Aşadar, în lege este

[714] SEP 1, p. 277
[715] EX, p. 227

o parte, în Evanghelie, desăvârşirea”[716]. „Domnul nostru Iisus S-a odihnit El Însuşi în Sâmbăta adevărată şi a învăţat pe ai Săi cum trebuie să se odihnească, după ce S-a urcat Vinerea pe cruce”[717]. Odihneşte cu adevărat doar cel ce urmează lui Hristos.

18: **Şi de-ndată ce a contenit să-i grăiască lui Moise-n muntele Sinai, i-a dat cele două table ale Legii, table de piatră, scrise cu degetul lui Dumnezeu.**

Despre aceste table se afirmă că au fost scrise chiar de către Dumnezeu. „Tablele conţineau Decalogul, clauzele alianţei între Iahve şi poporul ales. În general, tratatele orientale erau înscrise pe tăbliţe sau stele de piatră şi păstrate într-un sanctuar (BJ)”[718]. „Părinţii au văzut în *degetul lui Dumnezeu* un simbol al Duhului Sfânt (Irineu, *Dem.* 26) care vesteşte întruparea Logosului (Hipolit, *Com. Dan.* 3, 14, 7) şi desemnează puterea creatoare (Clement, *Stromate*, VI, 16, 133, 1). ♦ Pentru unii Părinţi, *tablele* simbolizează cerul şi pământul, sau reprezintă sufletul omenesc (senzitiv şi intelectiv, cf. Clement, *Stromate* VI, 16, 136, 4), în care este înscrisă Legea naturală de către Dumnezeu. *Tablele de piatră* sunt în opoziţie cu Noul Testament al lui Iisus Hristos, care e pecetluit în inimi de carne (Origen, *Com. Rom.* 2, 14, 917 A)”[719].

CAPITOLUL 32 – *Viţelul de aur.*

1: **Văzând însă poporul că Moise întârzie să se coboare din munte, s-a adunat la Aaron şi i-a zis: „Scoală-te, tu, şi fă-ne nouă dumnezei care să meargă-naintea noastră, căci cu Moise, cu omul acela care ne-a scos din ţara Egiptului, nu ştim ce s-a întâmplat”.**

Şederea îndelungată a lui Moise şi aspectul înfricoşător al muntelui au făcut ca evreii să-şi creadă conducătorul mort. Ei părăsesc îndată pe Dumnezeu, Cel propovăduit de Moise, Căruia nu-I mai atribuie nici măcar scoaterea lor minunată din Egipt. Ei cer lui Aaron să le facă o reprezentare a unor divinităţi, pentru a nu rămâne lipsiţi de protecţie.

2: **Iar Aaron le-a zis: „Scoateţi cerceii de aur din urechile femeilor şi fetelor voastre şi aduceţi-i la mine”.**

„Absenţa autorităţii duce la păcat: poporul lipsit de minte şi slab se abandonează impietăţii, imitând cultul egiptean (Philon, *Mos.* II, 161-162)”[720].

„Moise împodobeşte auzul israeliţilor cu podoaba cercelului, adică cu legea, iar fratele cu nume mincinos scoate, prin neascultare, podoaba pusă în auz şi face din ea idol. De fapt, la prima intrare a păcatului în lume, sfatul dat oamenilor de a nu asculta porunca a pricinuit un fel de îndepărtare a cercelului din ureche. Iar şarpele a fost socotit de primii oameni prieten şi apropiat”[721]. Chiar dacă textul de aici nu o arată, e de presupus că Aaron s-a opus, după puteri, cererii israeliţilor.

3: **Atunci întregul popor a scos cerceii cei de aur din urechile femeilor şi i-a adus la Aaron.**

Din Biblia 1982 (ca şi din SEP 1) se înţelege că şi bărbaţii şi-au adus cerceii, sens pentru care pledăm şi noi; Biblia 1688 şi Biblia 1914 vorbesc, ca şi la Anania, despre cerceii femeilor doar. Probabil acele traduceri au influenţat şi versiunea de faţă. Aici, textul ebraic şi Vulgata vorbesc despre *fiii* şi *fiicele* israeliţilor, existând şi versiuni greceşti asemănătoare.

4: **Şi el i-a luat din mâinile lor, i-a topit în tipar şi a făcut din ei un viţel turnat şi le-a zis: „Iată-i pe dumnezeii tăi, Israele, cei ce te-au scos din ţara Egiptului!”**

---

716 Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LXXIV, 5
717 Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XXII, 3
718 EX, p. 227
719 SEP 1, p. 278
720 SEP 1, p. 278
721 Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*

„În versiunea ebraică, aceste cuvinte sunt rostite de popor şi se referă la un singur *dumnezeu*. În Septuaginta (**i theí** = dumnezeii), rostit de Aaron, textul capătă o notă de ironie amară, ca-n deznădejdea unei înfrângeri: deşi idolul este unul, Aaron foloseşte pluralul limbajului politeist”[722]. „Viţelul de aur, denumire depreciativă a uneia dintre imaginile taurului, ipostază a divinităţii htoniene în mitologia orientală. Cultul unei astfel de divinităţi a fertilităţii s-a răspândit apoi şi în întreg spaţiul mediteranean. Gândit de Aaron ca postament al nevăzutului Iahve, reprezintă încercarea de instaurare a unui nou cult dedicat Acestuia, în care nucleul îl constituie rituri specifice divinităţilor htoniene. Viţelul de aur devine simbolul tentaţiei mereu renăscute de a adora bunurile materiale, fie ele bogăţie, plăcere sexuală sau putere. Viţelul de aur este simbolul încercării de substituire a Dumnezeului spiritual prin una dintre imaginile lui Baal, împotriva căruia se vor revolta profeţii pe tot parcursul istoriei lui Israel (BJ, LThK)”[723]. Cel mai probabil este ca modelul viţelului turnat să-l fi constituit boul sacru Apis, al cărui cult evreii îl cunoşteau din timpul şederii lor în Egipt.

Viţelul de aur va deveni un simbol al adorării bunurilor materiale şi al plăcerilor. „Viţelul de aur este amestecarea şi confuzia puterilor naturale întreolaltă sau, mai bine zis, împreunarea lor pătimaşă şi nesocotită, care dă naştere lucrării nesocotite a patimilor contrare firii. Iar viţelul este unul, pentru că una este deprinderea răutăţii cea împrăştiată în multe chipuri ale păcatului. Şi este *viţel* pentru robusteţea şi rezistenţa la lucru, pentru caracterul grosolan şi pentru uşurinţa de a digera şi născoci, întrucât îşi rumegă afecţiunea păcătoasă faţă de patimi. Iar *turnat* este deoarece deprinderea patimilor şi făptuirea lor se modelează după chipul nălucirii păcătoase, rămase de mai înainte în cugetare. Pluralul *aceştia sunt dumnezeii tăi* e folosit din pricină că păcatul este prin fire împrăştiat şi nestatornic, atotfelurit şi împărţit”[724].

După înţelesul acestora, avem următoarea schemă:

- *cerceii* : raţiunile cu privire la Dumnezeu;
- *salbele* : opiniile cuvenite despre lume, născute din contemplaţia naturală;
- *brăţările* : lucrarea virtuţilor;
- *cuptorul* : fierberea aprinsă a mâniei şi a dispoziţiei pătimaşe a poftei; acest cuptor topeşte toate cele pozitive;
- *viţelul* : forma păcatului rămasă în cugetare[725].

5: **Văzând aceasta, Aaron a zidit în faţa lui un jertfelnic; şi a strigat Aaron şi a zis: „Mâine este sărbătoarea Domnului!”**

Jertfelnic (SEP 1: *altar zidit*): „Se alege **θυσιαστήριον**, cuvânt rezervat în Septuaginta altarului consacrat cultului lui YHWH la poporul evreu, şi nu **βωμός**, care desemnează altarul păgân. Astfel, Septuaginta, ca şi Targumurile, încearcă să atenueze greşeala lui Aaron (a făcut un altar pentru Dumnezeu, iar viţelul era doar o încercare de a-L reprezenta)”[726].

6: **A doua zi s-au sculat ei de dimineaţă şi au adus arderi-de-tot şi jertfe de mântuire; apoi a şezut poporul de a mâncat şi a băut şi pe urmă s-a sculat să joace.**

„Şade poporul iudeu să mănânce şi să bea şi cere să i se dea zei. De aici Domnul ne învaţă că acela care şi-a dat sufletul său acestor feluri de nelegiuiri se dezbracă nu numai de hainele de lână, ci rămâne gol, adică fără virtute, care nu este îmbrăcăminte vremelnică, ci veşnică”[727]. Unele variante au *s-a săturat* în loc de *a mâncat*. „Scriptura numeşte *săturare*, nu *mâncare*, umplerea nesocotită a stomacului cu mâncare”[728].

7: **Atunci a grăit Domnul către Moise: „Grăbeşte de te pogoară de aici, căci poporul tău, pe care l-ai scos din ţara Egiptului, s-a ticăloşit.**

---

[722] BBVA, p. 113
[723] EX, p. 227
[724] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie,* 16
[725] Cf. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie,* 16
[726] SEP 1, p. 278
[727] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LVII, 16
[728] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, 96, 3

„Auzi cum pe Israil, fiind uşuratic şi repede schimbător şi foarte aplecat spre apostazie, Dumnezeu nici nu-l mai învredniceşte să-l mai numească *poporul Său*”[729].

8: **Curând s-au abătut de la calea pe care le-ai poruncit-o, şi-au făcut un viţel turnat şi i s-au închinat şi i-au adus jertfe, zicând: - Iată-i pe dumnezeii tăi, Israele, care te-au scos din ţara Egiptului!”.**

„În ochii lui Dumnezeu, Aaron s-a făcut solidar cu păcatele poporului”[730].

[9: **Şi i-a zis Domnul lui Moise: „L-am văzut pe poporul acesta şi, iată: e un popor tare de cerbice.]**

Acest verset lipseşte în Septuaginta.

10: **Şi acum, lasă-Mă!: aprindă-se mânia Mea asupră-le şi-i voi da pierzării, iar din tine voi face un mare popor!”**

„Anumiţi Părinţi interpretează ordinul dat lui Moise ca un îndemn de a mijloci, *căci mult poate rugăciunea dreptului*. Theodoret merge până acolo încât spune că *lasă-Mă* (**εασόν με**) este echivalentul lui *împiedică-Mă*, *opreşte-Mă* (**κώλυσόν με**). Dumnezeu este Cel ce i-a dezvăluit lui Moise călcarea legii de către popor cu scopul de a-l face să se roage (*QE* 67). În logica exegezei sale anterioare, Theodoret aplică această promisiune poporului evreu, dar ea nu se împlineşte decât pentru creştini, după venirea Mântuitorului. Moise, Legiuitorul, nu a fost în stare, în ciuda ordinului ceresc, să facă să înceteze mânia lui Dumnezeu: el a invocat, de fapt, vechile înţelegeri încheiate cu Avraam, Isaac şi Iacob (cf. Ieşirea 32, 13)”[731].

11: **Moise însă s-a rugat în faţa Domnului Dumnezeu şi I-a zis: „Pentru ce, Doamne, să se-aprindă mânia Ta asupra poporului Tău pe care Tu l-ai scos din ţara Egiptului cu putere mare şi cu braţul Tău cel înalt?**

12: **de ce să spună Egiptenii: - Cu vicleşug i-a scos, ca să-i ucidă în munţi şi să-i şteargă de pe faţa pământului?... Aşadar, potoleşte-Ţi aprinderea mâniei şi fii blând cu răutatea poporului Tău.**

13: **Adu-Ţi aminte de Avraam şi de Isaac şi de Iacob, robii Tăi, cărora Te-ai jurat Tu pe Tine Însuţi şi le-ai zis: - Înmulţi-voi seminţia voastră multă ca stelele cerului!... Şi tot pământul acesta, pe care tot Tu ai spus că-l vei da urmaşilor lor, fie ca ei să-l stăpânească în veci!”**

14: **Atunci Domnul Şi-a îmblânzit urgia pe care spusese c-o va abate asupra poporului Său.**

„S-a rugat Moise şi a cerut lui Dumnezeu să oprească mânia împotriva tuturor. Căci trebuia ca mijlocitorul să imite pe Hristos, Care a înlăturat mânia ce se afla de la început asupra noastră pentru multele păcate, ca Fiul Care a dăruit celor ce au păcătuit dreptatea întru credinţă. Deci şi prin aceasta Moise este iar chip al mijlocirii lui Hristos”[732].

15: **Şi întorcându-se Moise, s-a coborât din munte, având în mâinile sale cele două table ale Legii: table de piatră, scrise pe amândouă părţile – pe o parte şi pe alta era scrise.**

16: **Tablele acestea erau lucrul lui Dumnezeu şi scrisul era scrisul lui Dumnezeu, săpat pe table.**

17: **Atunci, auzind Iosua zarva poporului răsunând, a zis către Moise: „În tabără e strigăt de război…”.**

18: **Iar Moise a zis: „Acesta nu-i strigăt de biruitori, nici strigăt de biruiţi puşi pe fugă; eu aud strigăte de oameni beţi”.**

---

729 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III

730 BBVA, p. 114

731 SEP 1, p. 279

732 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III

„După Philon, cele trei feluri de strigăte sunt o alegorie a luptei spirituale împotriva patimilor: cântecele biruitoare, strigătele celor învinşi şi vrednici de plâns şi strigătele sclavilor de bunăvoie, pe care delirul bahic îi duce la incultură şi nebunie (*Ebr*. 105; 121-125)”[733].

19: **Şi dacă s-a apropiat de tabără, a văzut viţelul şi jocurile; şi aprinzându-se Moise de mânie, a aruncat din mâinile sale cele două table şi le-a sfărâmat la poala muntelui.**

Un rol tainic are Iosua; el însoţeşte discret pe Moise, fiind pomenit sporadic. Evreii sunt numiţi *nici biruitori, nici biruiţi*, ca unii ce nici măcar nu au încercat să lupte împotriva păcatului, ci s-au lăsat cuprinşi de el ca de o beţie. „O singură îmbătare cu vin a zădărnicit cele patruzeci de zile de post şi de rugăciune ale lui Moisi […], că profetul n-a socotit cu cale ca un popor beat să primească legile lui Dumnezeu”[734].

E aici şi o vestire că vechiul Legământ va înceta, pentru a veni Legământul cel nou. Dar sfărâmarea tablelor are şi un sens antropologic: „La început, firea omenească era nesfărâmată şi nemuritoare, fiind făcută cu mâinile dumnezeieşti şi împodobită cu semnele nescrise ale legii; şi deci era sădită în chip firesc în noi voinţa conformă legii, de a respinge păcatul şi de a cinsti pe Dumnezeu. Dar după ce a răsunat în auz sunetul păcatului, pe care Scriptura îl numeşte la început glasul şarpelui, iar istoria privitoare la table, glasul celor ce cântau îmbătaţi de vin, căzând la pământ, tablele acestea s-au sfărâmat”[735].

20: **Apoi a luat viţelul pe care-l făcuseră ei, l-a ars în foc şi l-a pisat mărunt şi l-a presărat în apă şi le-a dat-o fiilor lui Israel s-o bea.**

„Apa devine astfel anticipare a pedepsei, însemn al blestemului, cf. Numerii 5, 17-28”[736].

„A adăpat cu el pe fiii lui Israil, arătând prin aceasta că şi în ficat şi în măruntaie s-a întins necredinţa. Ba socotesc că prin aceasta le vesteşte că până şi inima o au plină de spurcata şi scârboasa slujire la idoli”[737].

21: **Şi a zis Moise către Aaron: „Ce ţi-a făcut ţie poporul acesta, de-ai abătut asupră-i un păcat atât de mare?”**

22: **Iar Aaron i-a răspuns lui Moise: „Nu te scârbi, doamne, că ştii tu cum e poporul acesta când se porneşte.**

23: **Căci ei mi-au zis: - Fă-ne nouă dumnezei care să meargă-naintea noastră, căci cu Moise, cu omul acela care ne-a scos din ţara Egiptului, nu ştim ce s-a întâmplat.**

24: **Atunci eu le-am zis: - De la cine are aur, adunaţi-l! Şi ei l-au adunat şi mi l-au dat mie şi eu l-am aruncat în foc şi a ieşit viţelul acesta…”.**

Deşi nu reiese foarte clar, deducem, din faptul că Aaron nu a fost sancţionat ulterior, că vina principală fusese a poporului răsculat.

25: **Şi văzând Moise că poporul scăpase din frâu, căci Aaron îi slăbise frâul spre bucuria duşmanilor lor,**

26: **a stat în poarta taberei şi a zis: „Cine este pentru Domnul, să vină la mine!” Şi s-au adunat la el toţi fiii lui Levi.**

27: **Şi le-a zis: „Aşa zice Domnul, Dumnezeul lui Israel: - Puneţi-vă fiecare sabia la şold şi străbateţi tabăra de la o poartă la cealaltă şi ucideţi: fiecare pe fratele său, fiecare pe fârtatele său, fiecare pe aproapele său!”**

Atitudinea promptă a leviţilor dă de înţeles că ei s-au opus şi la turnarea idolului, dar n-au putut opri poporul în absenţa lui Moise. Cât despre uciderile poruncite, astăzi ele capătă un alt sens: „Tot cel ce caută pe Dumnezeu şi la legea Lui se curăţeşte prin ucidere de păcatele ce şi le-a însuşit. Că nu tot fratele, sau prietenul, sau aproapele e văzut de Scriptură în înţelesul

[733] SEP 1, p. 279
[734] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, I, 5
[735] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*
[736] EX, p. 228
[737] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III

bun, ci câteodată cineva e şi frate şi străin, şi prieten şi duşman, şi apropiat şi dimpotrivă. Prin acestea înţelegem gândurile crescute în noi, a căror viaţă ne este moarte, sau a căror moarte pricinuieşte viaţa noastră”[738].

28: **Şi au făcut fiii lui Levi aşa cum le poruncise Moise. În ziua aceea au căzut din popor ca la trei mii de oameni.**

„Dacă tot poporul fusese vinovat, de ce n-a fost trimisă tuturor condamnarea? Fiindcă milostivul Dumnezeu de bună seamă că a pedepsit cu sabia judecăţii Sale o parte pentru ca să se corecteze cealaltă parte prin exemplu şi să dovedească tuturor, prin pedeapsă, judecata, iar prin îngăduinţă, mila Sa”[739].

29: **Şi Moise le-a spus: „Domnului I-aţi închinat voi astăzi mâinile, fiecare cu preţul fiului său ori cu a fratelui său, pentru ca El să vă dea binecuvântare!”**

I-aţi închinat mâinile: „literal: *v-aţi umplut mâinile*, în sensul: aţi fost consacraţi Domnului. Ca răsplată pentru ce-au făcut, leviţii primesc investitura preoţească”[740].

30: **Iar a doua zi a zis Moise către popor: „Mare păcat aţi făcut! Mă voi sui eu acum la Dumnezeu, ca să mă rog pentru păcatul vostru”.**

31: **Şi s-a întors Moise** la **Domnul şi a zis: „O, Doamne, poporul acesta a săvârşit păcat mare, făcându-şi dumnezei de aur.**

32: **Şi acum, dacă vrei să le ierţi păcatul, iartă-l; iar de nu, şterge-mă pe mine din cartea Ta, pe care Tu ai scris-o!”**

„Expresia nu este: ş*terge-mă şi pe mine* (ideea de solidaritate) ca în unele traduceri, ci: *şterge-mă pe mine* (în locul celor ce au greşit = ideea de jertfă). O declaraţie atât de emoţionantă nu va mai fi întâlnită decât la Apostolul Pavel (Romani 9, 3)” [741].

„Ce dragoste mare! Ce desăvârşire neîntrecută! Slujitorul vorbeşte cu îndrăznire către Domnul său, cere pentru mulţime iertare sau cere să piară şi el împreună cu ei [în locul lor – n. n.]”[742]. Astfel sunt cei ajunşi la desăvârşire: „de vor fi predaţi de zece ori pe zi arderii pentru dragostea oamenilor, nu se vor sătura de ei”[743].

33: **Zis-a Domnul către Moise: „Pe cei ce au păcătuit în faţa Meu, pe aceia îi voi şterge din cartea Mea.**

34: **Tu însă du-te acum şi du poporul acesta la locul pe care ţi l-am spus. Iată, îngerul Meu va merge înaintea feţei tale. Cât despre păcatul lor, îl voi pedepsi în ziua pe care Eu o voi socoti”.**

35: **Domnul a lovit poporul din pricina viţelului pe care şi-l făcuse – pe care-l făcuse Aaron.**

„Până ce aceia cârteau pentru lipsa de pâine şi de apă? Dumnezeu i-a răbdat pe ei, cum rabdă o mamă care alăptează copilul ei. Dar când au înnebunit mai mult şi […] au îndrăznit cele de neiertat, au fost bătuţi, cum zice Scriptura, pentru făurirea viţelului pe care-l făcuse Aaron”[744].

CAPITOLUL 33 – *Poruncă pentru plecare. Cortul adunării. Rugăciunea lui Moise în dorinţa de a vedea slava Domnului.*

[738] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viaţa lui Moise*

[739] Salvianus, *Despre guvernarea lui Dumnezeu,* I, 11

[740] BBVA, p. 114

[741] BBVA, p. 114

[742] Sf. Clement Romanul, *Epistola către Corinteni,* LIII, 5

[743] Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoinţă*, 81

[744] Sf. Atanasie cel Mare, *Despre Sfântul Duh, către Serapion*, II, 16

1: **Şi a zis Domnul către Moise: „Du-te de aici, tu şi poporul tău pe care l-ai scos din ţara Egiptului şi suiţi-vă în ţara pentru care Eu M-am jurat lui Avraam, lui Isaac şi lui Iacob, zicând: - Urmaşilor voştri le-o voi da!**

2: **Eu îl voi trimite pe îngerul Meu înaintea feţei tale şi-i voi izgoni pe Canaaneeni, pe Amorei, pe Hetei, pe Ferezei, pe Gherghesei, pe Hevei şi pe Iebusei,**

Îngerul Meu: Theodoret crede că este vorba de arhanghelul Mihail, la fel ca în Iosua 5, 14 (*Q Ios*. 5)”[745].

3: **şi te voi duce în ţara unde curge lapte şi miere. Dar Eu nu mă voi sui împreună cu tine, fiindcă tu eşti popor îndărătnic şi s-ar putea să te nimicesc pe drum!”**

Domnul vorbeşte întâi lui Moise, iar mai apoi Se adresează poporului. Dumnezeu vestise mai demult că va trimite înaintea lui Israel un înger, dar aici faptul capătă o altă conotaţie, poporul fiind încredinţat unei creaturi, ca unul ce s-a închinat celor create, părăsind pe Dumnezeu.

4: **Auzind poporul acest cuvânt grozav, a plâns cu lacrimi, şi nimeni nu şi-a mai pus podoabele.**

5: **Şi a zis Domnul către Moise: „Spune-le fiilor lui Israel: - Voi, popor îndărătnic, vedeţi să nu aduc Eu peste voi o altă bătaie şi să vă dau pierzării! Scoateţi acum de pe voi hainele voastre cele de slavă şi podoabele voastre, şi vă voi arăta ce-am să fac Eu cu voi”.**

6: **Şi fiii lui Israel şi-au scos podoabele şi şi-au dezbrăcat hainele cele slăvite acolo, la muntele Horeb.**

„Horeb, un alt nume pentru Sinai”[746].

S-a lipsit de podoabe cel robit păcatului, dar e şi un semn de căinţă aici.

7: **Iar Moise, luându-şi cortul, l-a întins afară din tabără, departe de ea, şi l-a numit cortul mărturiei; şi a fost că tot cel care-L căuta pe Domnul, venea la cort, în afara taberei.**

Cortul mărturiei: „în Textul Ebraic: *cortul întâlnirii* (dintre Dumnezeu şi Moise)”[747]. „Până aici nu fusese vorba decât despre cortul ce adăpostea chivotul. Versetele 7-11 constituie sub formă narativă textul de instituire a cortului *mărturiei*, strâns legat aici de persoana lui Moise. Philon se bazează pe particularităţile textului grec când afirmă că, spre deosebire de cortul lui Dumnezeu, care este înţelepciunea (cf. *Leg*. III, 46), cortul lui Moise merită doar să se numească astfel, şi nu să fie, pentru că este copia virtuţii divine (*Deter*. 160). Textul ne spune că l-a numit *cortul mărturiei* pentru ca *sufletul să fie îndemnat a cerceta cine dă mărturie pentru gândurile de virtute*. Sufletul prieten al lui Dumnezeu, după ce s-a îndepărtat de trup, primeşte statornicia […] (*Leg*, II, 54-55). ♦ În ceea ce priveşte *ieşirea în afara taberei*, ea semnifică, pentru Origen, întoarcerea la cunoaşterea Celui care este Unul, adică ieşirea din confuzia luptelor şi a morţii spre o viaţă liniştită. A ieşi în afara taberei, urmând lui Moise, înseamnă a urma Legea lui Dumnezeu (*Hom. Lev*. 14, 3)”[748].

Îl căuta: „**zeteo** = a căuta pe cineva cu scopul de a-l întâlni, de a-l întreba, de a-l cerceta, de a afla ceva de la el. Sens oracular”[749]. Sensul e acela de „a întreba un oracol prin intermediul lui Moise, care se întreţinea singur cu Iahve. Acest rol al lui Moise este amintit şi în 18, 15. Ulterior, divinitatea era consultată fie prin profeţi, fie prin intermediul sorţilor sfinţi (BJ)”[750].

„Iar că şi Hristos Însuşi S-a despărţit de ei, a dat de înţeles Moise, mutându-şi cortul său departe de tabără. El a arătat prin aceasta cum Hristos a părăsit mulţimile sau taberele lor, plecând într-un oarecare fel departe de la ele, aşezându-şi cortul neclintit, sau Biserica, între

[745] SEP 1, p. 281
[746] BBVA, p. 115
[747] BBVA, p. 115
[748] SEP 1, p. 281
[749] BBVA, p. 115
[750] EX, p. 228

neamuri”[751]. Totuşi, unii israeliți veneau la cort, părăsind tabăra, semn că şi o parte din evrei va intra în Biserică. Cortul aşezat în afara taberei e şi un avertisment: „Nu este lucru cuminte să ne apropiem de contemplarea lui Dumnezeu, înainte de a ieşi din cele multe. O arată aceasta Moise, care înfige întâi cortul cugetării în afară de tabără şi abia după aceea intră în convorbire cu Dumnezeu. Căci este primejdios a încerca să exprimi pe Cel negrăit prin cuvântul rostit. Pentru că orice cuvânt rostit este o dualitate sau şi mai mult. Iar a contempla pe Cel ce este, fără grai, numai cu sufletul, e tot ce e mai bun. Căci Acela e o unitate neîmpărțită şi nu e o multiplicitate”[752].

8: **Şi când Moise mergea spre cortul cel din afara taberei, tot poporul se ridica-n picioare şi fiecare privea din uşa cortului său şi-l urmărea cu ochii pe Moise până ce el intra în cort.**

9: **Iar după ce intra Moise în cort, stâlpul cel de nor se pogora şi stătea la intrarea cortului şi-i vorbea lui Moise.**

10: **Şi-ntregul popor vedea stâlpul cel de nor stând la intrarea cortului, şi-ntregul popor se ridica-n picioare şi fiecare se-nchina din uşa cortului său.**

11: **Domnul grăia cu Moise față către față, aşa cum ar grăi cineva cu prietenul său. Apoi [Moise] se întorcea în tabără, dar tânărul său slujitor Iosua, fiul lui Navi, nu părăsea cortul.**

Moise e numit, indirect, *prieten al lui Dumnezeu*, ca şi Avraam. Dumnezeu îi grăia *față către față*: „Expresia nu trebuie înțeleasă literal, de vreme ce Dumnezeu îi vorbea lui Moise din mijlocul norului. *Față către față* înseamnă că-i vorbea direct, fără intermediari, într-un limbaj accesibil”[753]. „Dumnezeu vorbea cu Moise ca un prieten cu prietenul său. Origen precizează că şi prietenul lui Dumnezeu are nevoie de puterea lui Hristos pentru a-i înfrunta pe vrăjmaşii nevăzuți (*De princ.* III, 2, 5)[754]. Irineu spune că Logosul vorbea aici cu Moise față către față (*Adv. haer.* IV, 20, 9). Grigorie al Nyssei face din această relație de prietenie principiul unei dorințe fără saț de unire tot mai intimă cu Dumnezeu (*Cant.* 1, *GNO* 6, pp. 31, 8-32, 8)”[755].

Dacă Moise revenea uneori în tabără, tânărul Iosua nu se îndepărta de cort, dându-ne pildă să nu ieşim la cele din afară până ce nu ne-am întărit în învățătura Bisericii.

12: **Şi a zis Moise către Domnul: „Iată, Tu îmi spui: - Du-l pe poporul acesta!, dar nu mi-ai arătat pe cine ai să trimiți împreună cu mine, ci mi-ai spus: - Pe tine te ştiu mai mult decât pe toți, şi har ai aflat tu la Mine.**

13: **Aşadar, dac-am aflat eu har în ochii Tăi, arată-mi-Te mie pe Tine Însuți, să Te văd eu lămurit, ca să aflu eu har în ochii Tăi şi să cunosc că acest neam e poporul Tău”.**

Lămurit: „adverbul implică ideea de a cunoaşte ceva sau pe cineva în mod limpede, direct şi distinct, fără putință de îndoială”[756].

„Deoarece primise odinioară arătarea dumnezeiască şi slava frumuseții, dar nu în ipostas, cere şi aceasta, ca unul ce s-a făcut mai desăvârşit. Dar Dumnezeu nu a consimțit, deoarece aceasta nu e cu putință nici unui suflet înțelegător şi nici unei vederi, nici chiar celei îngereşti, ca una ce întrece hotarele a toată cunoştința”[757].

14: **Şi i-a zis [Domnul]: „Voi merge înaintea ta şi te voi odihni!”**

15: **Zis-a Moise către Domnul: „Dacă nu vei merge Tu Însuți cu noi, atunci pe mine să nu mă scoți de aici;**

[751] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
[752] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capetele gnostice*, 83
[753] BBVA, p. 115
[754] Aluzia e la Iosua/Iisus, care rămâne fix în timpul preumblărilor lui Moise.
[755] SEP 1, p. 282
[756] BBVA, p. 115
[757] Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, 52

16: **căci prin ce se va cunoaşte cu adevărat că eu şi poporul Tău am aflat har în ochii Tăi, dacă nu prin aceea că Tu vei merge împreună cu noi? Atunci eu şi poporul Tău vom fi cei mai slăviți dintre toate neamurile de pe pământ".**

Răspunsul lui Moise nu exprimă îndărătnicie, ci o justificată temere: „Căci nu voia să meargă înaintea poporului o creatură, ca să nu se învețe să se închine creaturii în locul Dumnezeului creator al tuturor. De aceea, refuzând pe înger, L-a rugat pe Dumnezeu Însuşi să-i conducă pe ei"[758].

17: **Şi a zis Domnul către Moise: „Voi face şi ceea ce zici tu, pentru că tu ai aflat har în ochii Mei şi te cunosc pe tine mai mult decât pe toți".**

18: **Şi [Moise] a zis: „Arată-mi slava Ta!"**

19: **[Domnul] i-a zis: „Eu Îmi voi trece slava pe dinaintea ta, şi-n fața ta voi rosti numele Meu: *Domnul*, li-l voi milui pe cel de care-Mi va fi milă şi Mă voi îndura de cel ce-Mi este de-ndurare".**

Prin *Domnul* e redat numele *Iahve.* „Rostindu-Şi numele, Iahve îi dezvăluie lui Moise o parte a misterului Său. Este o favoare deosebită pe care divinitatea o face numai aleşilor Săi (BJ)"[759].

„Dacă este Domn, pe care Domn Îl cheamă? Prin aceste cuvinte vezi că ne-a învățat, în chip acoperit, dogma despre Tatăl şi Fiul"[760]. Cel dornic de a-i urma lui Moise e sfătuit: „Fugi de simțuri şi ai oprit plăcerea pentru cele supuse simțurilor. Fugi şi de nălucirile cele plăcute din cugetare şi ai oprit gândurile împătimite de plăcere. Iar mintea, rămânând fără năluciri, ca una ce nu primeşte nici întipăririle diferitelor feluri de plăceri, nici gândurile poftei, se află în simplitate. Şi ajungând deasupra tuturor celor simțite şi a celor gândite, îşi urcă înțelegerea la Dumnezeu, nemaifăcând altceva decât să strige din adânc numele Domnului prin pomenire neîncetată, ca un prunc pe Tatăl său"[761].

20: **Şi a zis: „Fața Mea însă nu vei putea s-o vezi; că nu va putea omul să-Mi vadă fața şi să trăiască".**

„Cererea lui Moise, căruia Dumnezeu deja îi vorbise față către față, este semnul unui suflet animat de dorința arzătoare pentru frumusețea desăvârşită. Răspunsul din v. 20, aparent lipsit de speranță, este completat de făgăduința din v. 23. Tertulian observă că, în trecut, Fiul lui Dumnezeu a fost întotdeauna văzut în *oglindă şi ghicitură*, căci păstrase pentru viitor întâlnirea față către față cu Moise pe muntele Taborului, când S-a schimbat la față (Matei 17, 3) (*Adv. Prax*. 14, 5-8)"[762].

„Se arată aici lămurit că nimeni nu poate, în timpul vieții, înțelege clar pe Dumnezeu. Cei curați cu inima vor vedea pe Dumnezeu (Matei 5, 8) când vor ajunge la sfârşitul desăvârşirii"[763]. E un paradox: „Pe de o parte, viața veşnică stă în a vedea pe Dumnezeu. Pe de alta, însă, aceasta nu e cu putință, cum spun Ioan, Pavel şi Moise, stâlpii credinței"[764]. „Aceasta nu pentru că cuvântul L-ar arăta pe Dumnezeu cauza morții celor ce-L văd, ci fiindcă Dumnezeu, fiind prin fire de-viață-făcător, iar semnul firii dumnezeieşti fiind acela că întrece orice cunoaştere, cel ce socoteşte că Dumnezeu este ceva din cele ce se cunosc, întrucât s-a abătut de la Cel ce este spre ceea ce i se pare închipuire cunoscătoare că este, nu mai are viață"[765]. „Numai la cele ce au chip se poate vorbi de față sau de spate. Dar orice chip mărgineşte un trup. Deci cel ce cugetă un chip la Dumnezeu nu va socoti că El e liber de o natură trupească"[766]. Totuşi, oamenii au putut

[758] Sf. Atanasie cel Mare, *Epistola I, către Serapion*, 12
[759] EX, p. 228
[760] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, X, 8
[761] Teolipt al Filadelfiei, *Despre lucrarea cea ascunsă întru Hristos*, II
[762] SEP 1, pp. 282-283
[763] Clement Alexandrinul, *Stromate*, V, 7, 7
[764] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[765] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[766] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*

vedea chipul lui Dumnezeu, însă ascuns sub vălul Întrupării: „Ai venit, aşadar, Frumosule, dar făcându-Te aşa cum Te putem primi. Ai venit umbrind razele dumnezeirii cu învelişul trupului”[767].

21: **Şi iarăşi a zis Domnul: „Iată, e un loc aici la Mine; şezi pe stâncă**

22: **şi când va trece slava Mea, Eu te voi pune în scobitura stâncii şi cu mâna Mea te voi acoperi până ce voi trece;**

„Scobitura din stâncă, după Origen, este venirea lui Hristos în trup, prin care se poate contempla Logosul (*Hom. Ier.* 16, 2)”[768].

23: **iar când Îmi voi lua mâna de pe tine, tu Îmi vei vedea spatele; dar fața Mea nu ți se va arăta”.**

Lui Moise „i s-a poruncit să se suie pe stâncă şi să privească, dacă vrea, printr-o deschizătură foarte strâmtă. În felul acesta Dumnezeu indică, socotesc, printr-o ghicitură, că Legea răspândeşte celor educați de ea o cunoştință redusă despre Dumnezeu şi de-abia lăsa să vină o lumină prin deschizătura ei. Ea voia să aducă, pe cei ce se aflau în rătăcire cu privire la dumnezeire, la credința că unul este Dumnezeu. Dar cum este în ea însăşi firea dumnezeiască şi negrăită nu arată clar, cum va face propovăduirea mântuitoare, adică cea prin Hristos”[769]. Hristos este „stânca întreagă. Iar crăpătura stâncii este venirea Lui în lume, prin care crăpătură putem contempla cele după Dumnezeu”[770]. Dar ce înseamnă *spatele* lui Dumnezeu? „Cel ce urmează vede spatele celui dinaintea lui. Aşadar, Moise, care se străduieşte să vadă pe Dumnezeu, a învățat acum cum poate fi văzut Dumnezeu: a vedea pe Dumnezeu înseamnă a urma pe Dumnezeu, oriunde te-ar conduce. (Dar) nu trece dinaintea Celui ce te călăuzeşte! Fiindcă în acest caz îți va fi drumul împotriva Lui. Căci binele nu merge împotriva binelui, ci îi urmează”[771]. E un progres infinit în cunoaşterea lui Dumnezeu: „glasul dumnezeiesc îi dă ceea ce cere prin cele ce nu-i dă, arătându-i prin puține cuvinte un adânc nemăsurat de înțelesuri. Căci marea dărnicie a lui Dumnezeu a binevoit să-i împlinească dorința lui, dar nu i-a făgăduit vreo încetare şi săturare a dorinței”[772].

CAPITOLUL 34 – *Noile table ale Legii. Moise coboară din munte cu fața strălucind.*

1: **Zis-a Domnul către Moise: „Ciopleşte două table de piatră, ca şi cele dintâi, şi suie-te la Mine în munte şi voi scrie pe table cuvintele care erau pe tablele dintâi, cele pe care tu le-ai sfărâmat.**

„Al doilea rând de table reprezintă, după Grigorie al Nyssei, restaurarea, prin trupul dumnezeiesc al lui Hristos, datorită imprimării *degetului lui Dumnezeu* (Duhul Sfânt), a naturii umane corupte de păcat (*VM* 2, 216). *Al doilea rând de table* a devenit pentru creştini simbolul Noului Testament, scris tot cu degetul lui Dumnezeu (Augustin, *Quaest. in Hept.* II, 166)”[773].

Aceste table, spre deosebire de primele, sunt pregătite de Moise. E şi un semn că restaurarea se va face prin Cel venit în chip de om. „Cu taină s-au făcut din nou cele două plăci, pentru că se înmulțiseră şi neştiința şi păcatul. După cum se pare, s-au scris de două ori poruncile, pentru două feluri de duhuri: pentru duhul care conduce şi pentru duhul care este supus”[774].

[767] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[768] SEP 1, p. 282
[769] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre Sfânta Treime*, III
[770] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, XII, 3
[771] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[772] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*
[773] SEP 1, p. 283
[774] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 131, 1

2: **Să fii gata dis-de-dimineață şi te vei sui în muntele Sinai şi vei sta înaintea Mea acolo, pe vârful muntelui.**

3: **Dar nimeni să nu se suie cu tine şi nici să se arate-n tot cuprinsul muntelui: nici oi, nici vite mari să nu pască-n apropierea acelui munte".**

4: **Deci a cioplit Moise două table de piatră la fel cu cele dintâi; şi pornindu-se dis-de-dimineață, s-a suit în muntele Sinai, aşa cum îi poruncise Domnul; şi a luat Moise cu sine cele două table de piatră.**

5: **Atunci S-a pogorât Domnul în nor şi a stătut acolo înainte-i; şi [Moise] a chemat numele Domnului.**

6: **Şi Domnul i-a trecut pe dinainte strigând: „Domnul, Dumnezeu îndurat şi milostiv şi-ndelung-răbdător şi mult-milostiv şi adevărat,**

„Iahve Îşi împlineşte promisiunea (33, 19-23), revelând atributele divine, mai cu seamă îndurarea"[775]. *Îndurat* sau *îndurător*: „gr. **οικτίρμων**, ebr. **rahamim**, utilizat mai cu seamă pentru a defini trecerea lui Iahve de la pedeapsă la iertarea vinei şi accentuează iubirea divinității ca unică sursă a îndurării, de obicei nemeritată"[776]. *Milostiv*: „gr. **ελεήμων**, ebr. **hesed**, unul din conceptele centrale ale terminologiei alianței dintre Iahve şi Israel. El exprimă legătura eternă şi solidaritatea lui Iahve cu poporul ales, presupunând totodată iubire şi fidelitate"[777]. *Îndelung-răbdător*: „gr. **μακρόθυμος**, ebr. **orek-appayim**, exprimă voința divinității, în calitatea Sa de stăpân absolut, de a renunța la pedeapsă"[778].

7: **Cel ce păzeşte dreptatea şi face milă cu mii şi mii, Cel ce şterge fărădelegile şi nedreptățile şi păcatele, dar nu-l lasă nepedepsit pe cel vinovat, fărădelegile părinților ținându-le asupra copiilor şi asupra copiilor copiilor, asupra celui de al treilea şi al patrulea neam!"**

„Versetele 6-7 aparțin uneia dintre tradițiile fundamentale, foarte vechi, în care Iahve este numit Dumnezeu al îndurării. *Domnul este un Dumnezeu milostiv* este cea mai importantă şi mereu prezentă calitate a ființei divine (LThK)"[779].

Dumnezeu Se descoperă ca iubitor de oameni, milostiv şi iertător, însă, totodată, drept. E contrazisă ideea unui Dumnezeu al Vechiului Testament răzbunător şi crud.

8: **Atunci Moise s-a plecat de-ndată la pământ şi s-a închinat.**

9: **zicând: „Dac-am aflat eu har în fața Ta, să meargă Domnul meu împreună cu noi, căci poporul acesta e tare de cerbice; Tu vei lua asupră-Ți păcatele şi fărădelegile noastre, iar noi vom fi ai Tăi".**

Moise mijloceşte din nou pentru poporul cel îndărătnic. „*Tare de cerbice* (cu gâtul țeapăn, cu ceafa groasă): îndărătnic, încăpățânat, lipsit de flexibilitate, fără simțul nuanțelor"[780].

10: **Şi a zis Domnul către Moise: „Iată, Eu închei legământ în fața-ntregului tău popor: Face-voi lucruri slăvite aşa cum nu s-au făcut în tot pământul şi-n tot neamul, şi tot poporul în mijlocul căruia eşti tu va vedea lucrurile Domnului, că minunate sunt [lucrurile] pe care Eu le voi face asupră-ți.**

Minunate: „în Versiunea Ebraică: *înfricoşător*. Septuaginta echivalează prin **thavmastá** (= minunate, uimitoare, extraordinare), lucruri menite să stârnească nu groaza, ci admirația"[781].

11: **Tu ia aminte la tot ce-ți poruncesc!: Iată, Eu îi alung de dinaintea voastră pe Amorei, pe Canaaneeni, pe Hetei, pe Ferezei, pe Hevei, pe Gherghesei şi pe Iebusei.**

12: **Ia aminte să nu faci legături cu cei ce locuiesc în țara-n care intri, ca nu cumva ei să devină-n mijlocul vostru capcane.**

---

775 EX, p. 228
776 EX, p. 228
777 EX, p. 228
778 EX, p. 228
779 EX, p. 228
780 BBVA, p. 116
781 BBVA, p. 116

Ia aminte: SEP 1 traduce: *Ia seama*, „literal: *Ia seama la tine însuți* (cf. 23, 21; Deuteronom 4, 9): **πρόσεχε σεαυτω** este asociat de Philon cu celebrul *cunoaşte-te pe tine însuți* delfic (**γνωθι σεαυτόν**), prin care se înțelege datoria de a asculta şi de a se supune poruncilor lui Dumnezeu şi de a stăpâni patimile (*Migr*. 8)”[782].

13: **[Dimpotrivă], capiştile lor să le dărâmați, stâlpii lor să-i zdrobiți, sfintele lor crânguri să le tăiați, chipurile cele cioplite ale dumnezeilor lor să le ardeți în foc.**

„*Capişte*: altar, jertfelnic, templu”[783]. *Dumbrăvile* sunt redate în Septuaginta prin **alsi** (= copaci). „Grecescul **álsos** (= copac) înseamnă îndeosebi *copac consacrat* şi, prin generalizare, orice perimetru vegetal dedicat unei zeități. Textul ebraic foloseşte cuvântul **aşera**, care desemna emblema Astarteii, zeița erosului şi a fecundității al cărei cult orgiastic se consuma uneori în crânguri sau desişuri destinate anume”[784].

14: **Voi nu vă veți închina la alți dumnezei, căci Domnul e Dumnezeul al cărui nume e „Gelosul”, un Dumnezeu gelos.**

15: **Nu cumva să-ți faci legături cu cei ce locuiesc în țara aceea; că altfel, ei se vor desfrâna pe potriva dumnezeilor lor şi vor aduce jertfe dumnezeilor lor şi te vor pofti şi tu vei mânca din jertfele lor;**

16: **şi dintre fetele lor vei lua neveste pentru fiii tăi, şi dintre fetele tale vei da după fiii lor, şi fetele tale se vor desfrâna pe potriva dumnezeilor lor, şi fiii tăi se vor desfrâna pe potriva aceloraşi dumnezei.**

„În opoziție cu cultul lui Iahve, comparat cu o căsătorie, cultul zeilor străini este asimilat prostituției (BJ)”[785].

17: **Să nu-ți faci dumnezei turnați.**

Israel e avertizat că popoarele canaanite îl vor putea atrage la idolatrie, fapt care s-a şi petrecut, deseori, în istoria poporului evreu.

18: **Vei păzi sărbătoarea Azimelor: şapte zile să mănânci azime, aşa cum ți-am poruncit Eu, la vremea rânduită din luna lui Abib; că-n luna lui Abib ai ieşit tu din Egipt.**

19: **Tot întâi-născutul de parte bărbătească va fi al Meu; tot aşa, întâi-născutul vacii şi întâi-născutul oii.**

20: **Pe întâi-născutul asinei să-l dai în schimbul unui miel; iar de nu-l vei schimba, să-i dai prețul. Pe tot întâi-născutul fiilor tăi îl vei răscumpăra. Înaintea Mea să nu te înfățişezi cu mâna goală.**

„Răscumpărarea asinului cu bani şi nu uciderea lui este potrivită unei societăți în care animalul este indispensabil pentru lucru; este răscumpărarea pentru întâiul-născut al unor animale necurate (Philon, *Spec*. I, 135)”[786].

21: **Şase zile să lucrezi, iar în ziua a şaptea să te odihneşti; nu vei semăna şi nu vei secera.**

22: **În sărbătoarea Săptămânilor Îmi vei aduce pârga din secerişul grâului, ca şi-n sărbătoarea Culesului, la mijlocul anului.**

23: **De trei ori pe an, toți ai tăi de parte bărbătească să se înfățişeze înaintea Domnului Dumnezeului lui Israel;**

24: **căci, când voi alunga neamurile de dinaintea feței tale şi-ți voi lărgi hotarele, nimeni nu-ți va pofti pământul, atunci când de trei ori pe an te vei sui să te-nfățişezi înaintea Domnului Dumnezeului tău.**

25: **Sângele celor jertfite Mie nu-l vei înjunghia pe dospitură; jertfa de la sărbătoarea Paştilor să nu rămână până a doua zi.**

[782] SEP 1, p. 284
[783] BBVA, p. 116
[784] BBVA, p. 116
[785] EX, p. 228
[786] SEP 1, p. 284

26: **Pârga roadelor ţarinii tale o vei aduce la casa Domnului Dumnezeului tău. Miel să nu fierbi în laptele mamei sale".**

Sunt repetate, rezumativ, cele cu privire la sărbători. „Versetele 14-26 sunt numite uneori şi *Decalogul cultic* sau *Codul iehovit al alianţei*, căreia îi fixează condiţiile. Cu excepţia prescripţiilor privind idolatria şi sabatul, se întâlnesc aici mai cu seamă indicaţii privind sărbătorile şi sacrificiile (BJ)"[787].

27: **Şi a zis Domnul către Moise: „Scrie-ţi cuvintele acestea; că pe temeiul acestor cuvinte închei Eu legământ cu tine şi cu Israel!"**

28: **Şi a stat Moise înaintea Domnului patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi; pâine n-a mâncat şi apă n-a băut. Şi a scris pe table cuvintele legământului: cele zece porunci.**

Un post deplin de patruzeci de zile „nu este cu putinţă firii omeneşti, dacă nu cumva se împărtăşeşte de hrana duhovnicească, pe care o primesc sufletele sfinte, de pe acum, de la Duhul Sfânt"[788]. Mai putem deduce din text că cel de-al doilea rând de table era scris de Moise şi nu cuprindea decât Decalogul.

29: **Iar când s-a coborât Moise din munte, iată că cele două table erau în mâinile lui. Şi coborându-se din munte, Moise nu ştia că faţa sa strălucea de când grăise [Dumnezeu] cu el.**

30: **Dar Aaron şi toţi bătrânii lui Israel, văzându-l pe Moise că are faţa-ncărcată de slavă, s-au temut să se apropie de el.**

„Iluminarea nu înseamnă nimicirea trupului, ci mai degrabă o schimbare spre bine şi spre slavă, de la stricăciune la nestricăciune, pentru că precum trupul nostru a fost umilit de necurăţie, la fel, eliberându-se de ea, să strălucească"[789]. Nu înseamnă că toţi cei iluminaţi strălucesc în chip văzut. Strălucirea de pe faţa lui Moise o au sfinţii în suflet: „Ce avea Moise era ceva simţit, pe când aceasta este ceva netrupesc"[790]. Cu mult mai mare este lumina ce ni se arată nouă: „Faţa lui Moise strălucea de atâta slavă că nu putea fi privită de ochii israelitenilor, iar în Noul Testament, faţa lui Hristos strălucea cu mult mai mult decât aceea (Matei 17, 2)"[791]. După Sfântul Grigorie Palama, lumina dumnezeiască, îndumnezeind şi trupul, poate fi văzută, uneori, şi de ochii trupeşti[792].

31: **Atunci Moise i-a chemat; şi au venit la el Aaron şi toţi capii obştii; şi Moise a grăit cu ei.**

32: **După aceasta s-au apropiat de el toţi fiii lui Israel, iar el le-a spus tot ce-i poruncise Domnul în muntele Sinai.**

33: **Şi când a încetat să le mai vorbească, el şi-a acoperit faţa cu un văl.**

„În înţelegerea Iudeilor nu putea încăpea nici măcar lumina legii. Dar dacă se înţeleg duhovniceşte cele scrise în ea, nimic altceva nu e acoperit în ea decât taina lui Hristos, care aduce în inimile ascultătorilor lumina dumnezeiască şi atotstrăvezie. Însă cei din Israel nu puteau auzi cuvinte atât de minunate, nici înţelege cu uşurinţă adâncimea tainei"[793].

34: **Şi când intra Moise în faţa Domnului ca să-I vorbească, atunci el îşi ridica vălul până când ieşea; iar la ieşire le spunea fiilor lui Israel cele ce-i poruncise Domnul.**

„Ridicarea vălului înseamnă trecerea de la sensibil la inteligibil (Grigorie al Nyssei, *Cant.*, *Prol.*)"[794].

35: **Fiii lui Israel vedeau că faţa lui Moise era plină de slavă; iar Moise îşi punea iar vălul pe faţă până când intra să-I vorbească [Domnului].**

---

787 EX, p. 228
788 Sfântul Simeon Metafrastul, *Parafrază la Macarie Egipteanul*, 62
789 Metodiu de Olimp, *Despre înviere*, III, 16
790 Calist şi Ignatie Xanthopol, *Cele 100 de capete*, 5
791 Calist şi Ignatie Xanthopol, *Cele 100 de capete*, 5
792 Cf. *Despre sfânta lumină*, 9
793 Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieşire*, III
794 SEP 1, p. 285

„După Philon, Moise nu este un simplu inițiat, ci devine un hierofant al ceremoniilor mistice, al tainelor dumnezeiești, un învățător al adevărurilor dumnezeiești (*Gig*. 34). El este simbolul slavei inerente sufletului locuit de Duhul Sfânt (Clement, *Stromate* IV, 18, 117, 1), atribut dumnezeiesc al celui care prin contemplarea lui Dumnezeu a ajuns la limita îndumnezeirii (Origen, *Com. Io*. 32, 334.338). ♦ Fața strălucitoare a lui Moise servește de mijlocire între catehumen și slava lui Dumnezeu; la botez, Iisus, după Moise, are această menire (Origen, *Hom. Ies*. 4, 1)"[795].

E aici și o indicație a tradiției orale, din care nu putem ști sigur cât a fost fixat în scris. Începând cu Sfântul Apostol Pavel (II Corinteni 3, 14-16), vălul de pe fața lui Moise s-a interpretat ca oprire la litera legii, fără a vedea că legea vestește pe Hristos. „Cel ce a reușit să pătrundă adâncul sensului legii și, îndepărtând ca pe un văl obscuritatea ei, să ajungă la cele tainice, a imitat pe Moise – care, pe când vorbea cu Dumnezeu, își scotea mahrama – și a trecut de la literă la Duh"[796]. „În întoarcerea noastră spre Domnul rezidă ridicarea vălului. De aici putem conclude că atâta vreme cât citim sfintele cărți fără să le înțelegem, câtă vreme ele ne sunt neînțelese și încuiate, noi nu suntem încă întorși cu fața spre Domnul"[797].

Sfântul Maxim Mărturisitorul recapitulează: „Urmând lui Dumnezeu care-l chema și ridicându-se peste toate cele de aici, a intrat în întunericul unde era Dumnezeu, adică în viețuirea cea fără formă, nevăzută și netrupească, cu mintea eliberată de orice altceva afară de Dumnezeu. Și aflându-se în aceasta, pe cât era cu putință firii omenești să se învrednicească de ea, primește, ca pe o cunună vrednică de acea fericită urcare, cunoștința care depășește începutul timpului și al firii, făcându-și chip și pildă a virtuților pe Dumnezeu Însuși. Și modelându-se frumos după Acela, ca o scrisoare care păstrează imitația arhetipului, coboară de pe munte arătând, însemnat pe fața sa, și celorlalți semeni harul slavei de care s-a împărtășit, oferindu-se și înfățișându-se cu îmbelșugare ca unul ce s-a întipărit de chipul dumnezeiesc"[798].

CAPITOLUL 35 – *Ziua odihnei. Daruri pentru Domnul. Chemarea meșterilor.*

1: **Atunci a adunat Moise toată obștea fiilor lui Israel și le-a zis: „Iată lucrurile pe care-a poruncit Domnul să le faceți:**

„Capitolele 35-40 reiau textul din capitolele 25-31, cu unele prescurtări sau adăugiri, spre a sublinia că poruncile lui Dumnezeu sunt puse în aplicare"[799]. „Dumnezeu este Cel care orânduiește cultul, iar sanctuarul de pe pământ este locul privilegiat în care se manifestă Prezența divină, *Slava*"[800].

2: **Șase zile să lucrezi, iar ziua a șaptea să-ți fie sfântă, zi de odihnă, odihna Domnului; tot cel ce va lucra într-însa va fi omorât.**

3: **În ziua odihnei să nu aprindeți foc în sălașurile voastre. Eu sunt Domnul!"**

„Aprinderea focului în ziua a șaptea este cel mai mare sacrilegiu, pentru că toate activitățile presupun aprinderea focului (Philon, *Mos*. II, 213-220). ♦ Pentru Origen, sabatul are un înțeles anagogic: a părăsi lucrurile lumești, a se feri de păcatul de a omite slăvirea lui Dumnezeu, pentru a rămâne în locul unde este Hristos (*Sel. In Ex*. 16, 23)"[801].

Cei ce ajung la odihnă prin nelucrarea păcatului să nu mai aprindă în ei focul poftei, căci acesta le va pricinui moartea, deprinzându-i să stăruie în păcat și despărțindu-i de Dumnezeu, Care este viață.

---

[795] SEP 1, p. 285
[796] Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, XXI
[797] Origen, *Omilii la Cartea Proorocului Ieremia*, V, 8
[798] *Ambigua*, 15
[799] BBVA, p. 117
[800] SEP 1, p. 286
[801] SEP 1, p. 286

4: **Şi a grăit Moise către toată obştea fiilor lui Israel, zicând: „Iată ce a mai poruncit Domnul:**

5: **Din cele ce sunt ale voastre aduceți-I daruri Domnului: pârgă să-I aducă fiecare Domnului, cât îl lasă inima: aur, argint şi aramă;**

6: **mătase viorie, vişinie şi stacojie, pânză de in topit şi păr de capră;**

„*Stacojie țesută în două* [SEP 1]: simbolizează, după Origen, focul aruncat de Iisus pe pământ (Luca 12, 49), care iluminează pe credincioşi şi îi arde pe păcătoşi, precum şi focul veacului ce va să vină (Matei 25, 41) (*Hom. Ex.* 13, 3). ♦ Inul, simbol al pământului, este răsucit: trebuie *toarsă* carnea prin asceză. ♦ Pieile, *părul de capră* – lucrul mort – înseamnă că pofta păcătoasă este deja moartă în cel ce a făcut darul (Origen, *Hom. Ex.* 13, 5 şi Evagrie, *Pract.*, prolog)”[802].

7: **piei de berbec vopsite-n roşu, piei de culoarea iachintului şi lemn de salcâm;**

„Darul pieilor de berbec înseamnă nimicirea mâniei (Origen, *Hom. Ex.* 13, 5)”[803].

8: **untdelemn de candelă, miresme pentru ungere şi aromate pentru tămâie,**

9: **pietre de sardiu, pietre pentru prins la efod, la pieptar şi la tunică.**

„Legea duhovnicească, însă, cere de la noi, pentru lăcaş, aur care să vină din lăuntrul nostru, argint care să vină din lăuntrul nostru şi tot aşa şi pentru celelalte materiale”[804].

10: **Tot cel cu minte înțeleaptă dintre voi să vină şi să facă toate câte a poruncit Domnul:**

11: **cortul şi amănuntele lui, acoperămintele, grinzile, zăvoarele şi stâlpii;**

12: **chivotul mărturiei şi drugii lui, acoperământul ispăşirii şi perdeaua; şi pânzele curții cu stâlpii ei, şi pietrele de smarald, tămâia şi mir pentru ungere;**

13: **masa cu toate vasele ei şi pâinile punerii-înainte;**

14: **sfeşnicul pentru luminat cu toate obiectele lui, candelele lui şi untdelemnul de ars;**

15: **altarul tămâierii cu drugii lui, untdelemnul pentru ungere, miresmele pentru tămâiere şi perdeaua de la intrarea cortului;**

16: **jertfelnicul pentru arderile-de-tot, cu vatra lui de aramă, cu drugii lui, cu toate obiectele lui; şi baia şi tălpica ei,**

17: **perdelele curții, stâlpii ei cu tălpicele lor, acoperământul de la intrarea în curte,**

18: **țăruşii cortului, țăruşii curții cu funiile lor;**

19: **sfintele veşminte ale lui Aaron preotul – veşmintele în care se fac sfintele slujbe -, tunicile de slujbă pentru fiii lui Aaron, şi untdelemnul pentru ungere şi aromatele pentru tămâiere”.**

Sunt enumerate materiile trebuitoare şi obiectele cortului ce vor fi lucrate de către cei pricepuți.

20: **După aceea, toată obştea fiilor lui Israel a plecat de la Moise.**

21: **Şi a adus fiecare cât îl lăsa inima şi ce-l îndemna cugetul să-I aducă Domnului în dar pentru tot ce-i trebuia cortului mărturiei şi pentru toată podoaba lui şi pentru toate veşmintele sfintelor slujbe.**

22: **Şi aduceau bărbații de la femeile lor ceea ce-l lăsa cugetul pe fiecare; au adus verigi, cercei, inele, brățări, salbe şi tot felul de lucruri de aur; şi toate I se aduceau Domnului ca prinoase de aur.**

„Femeile, prin ofranda lor, schimbă podoaba trupească cu cea spirituală în beneficiul evlaviei (Philon, *Migr.* 97). ♦ Brățările evocă mâna dreaptă şi sunt, pentru Origen, faptele bune săvârşite în trup (reprezentat simbolic de către femeie); împletiturile sunt aici plasele care servesc la reținerea şi separarea şuvițelor de păr şi reprezintă capacitatea de discernământ, lat.

[802] SEP 1, p. 286
[803] SEP 1, p. 286
[804] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, XIII, 3

discriminalia: conduită a femeilor opusă impietății comise în 32, 3-4 (*Hom. Ex.* 13, 5). ♦ Lemnul care nu putrezeşte simbolizează pentru Origen harul fecioriei, desăvârşita incoruptibilitate, limitată la un număr mic de oameni (*Hom. Ex.* 13, 5)”[805].

23: **Şi mai aduceau, cei care aveau, mătase şi piei vopsite-n roşu şi piei vopsite-n vânăt.**

24: **Iar cei ce aveau argint sau aramă I le aduceau Domnului ca daruri; de asemenea, cei ce aveau lemn de salcâm îl aduceau pentru toate cele de trebuință.**

25: **Toate femeile iscusite-n țesături torceau cu mâinile lor şi aduceau tort şi mătase viorie, vişinie şi stacojie, precum şi in topit şi răsucit.**

26: **Şi toate femeile pricepute şi cu tragere de inimă torceau păr de capră.**

27: **Căpeteniile au adus pietre de smarald şi pietre scumpe de pus la efod şi la pieptar,**

28: **precum şi miresme, untdelemn pentru candele şi pentru ungere, miresme pentru tămâiere.**

29: **Aşadar, toți fiii lui Israel, bărbat sau femeie, cei pe care-i îndemna inima, I-au adus daruri Domnului; şi veneau şi lucrau tot ceea ce Domnul poruncise, prin Moise, să se facă.**

Dacă aceste materii închipuie bunuri sufleteşti, înseamnă că întreg poporul dreptcredincios trebuie să închine Domnului virtuțile şi gândurile sale curate, pentru ca acestea să nu le fie răpite. „După Origen, aici [vv. 4-29] este o simbolistică a ofrandelor aduse de fiecare: aurul este interiorizarea credinței, argintul este cuvântul temeinic încercat, sunetul, care traduce cuvântul în altă limbă, este bronzul, iar darul fiecăruia înseamnă inima deschisă, disponibilă pentru cultul spiritual (*Hom. Ex.* 13)”[806].

30: **Apoi a zis Moise către fiii lui Israel: „Iată, Domnul l-a chemat anume pe Bețaleel, fiul lui Uri al lui Or, din seminția lui Iuda,**

31: **şi l-a umplut de duhul dumnezeiesc al înțelepciunii, al priceperii, al ştiinței şi a toată iscusința,**

32: **ca să fie el mai mare peste meşteri şi, după-ntreaga rânduială a acestui meşteşug, să lucreze aurul şi argintul şi arama,**

33: **să cioplească piatra, să pregătească lemnele şi să facă tot felul de lucruri iscusite.**

34: **Şi priceperea i-a sporit-o nu numai lui, ci şi lui Oholiab, fiul lui Ahisamac, din seminția lui Dan.**

35: **Pe ei i-a umplut de înțelepciune, ca să facă orice lucru de săpător şi de țesător iscusit, de cusător pe pânză de mătase viorie, vişinie şi stacojie, pe pânză de in topit, să facă ei tot felul de țesături şi să plăsmuiască tot ce-n ele este măiestrit”.**

Sunt arătați lucrătorii harismatici care vor conduce lucrările; aceştia au şi libertatea de *a născoci*, în spiritul celor primite prin descoperire divină. Dumnezeu nu anulează libertatea creatorului; canonul nu e constrângere, ci piedică împotriva rătăcirilor.

CAPITOLUL 36 – *Moise primeşte darurile poporului. Facerea cortului sfânt.*

1: **Aşadar, Bețaleel, Oholiab şi toți pricepuții cărora Domnul le dăduse înțelepciune şi iscusință întru a şti să facă tot felul de lucruri pentru locaşul cel sfânt, au făcut totul după cum le poruncise Domnul.**

[805] SEP 1, p. 287
[806] SEP 1, p. 286

2: **Iar Moise i-a chemat pe Bețaleel, pe Oholiab şi pe toți pricepuții cărora le dăduse Domnul iscusință, ca şi pe toți cei pe care-i trăgea inima să vină să lucreze de bunăvoie.**

3: **Şi au luat ei de la Moise, ca să le lucreze, toate prinoasele pe care fiii lui Israel le aduseseră pentru lucrările sfântului locaş; la acea vreme încă se mai primeau prinoase de la cei ce le aduceau dis-de-dimineață.**

4: **Atunci toți meşterii care lucrau la sfântul locaş, lăsându-şi fiecare lucrul cu care se-ndeletnicea, au venit şi i-au spus lui Moise: „Poporul aduce mult mai mult decât trebuie pentru lucrările poruncite de Domnul să fie făcute”.**

„De aici şi până la 40, 35, acelaşi material e ordonat diferit pe versete, în funcție de variantele manuscriselor ebraice sau greceşti pe care au lucrat traducătorii. Întrucât ediția Rahlfs adoptă, şi ea, o linie diferită, versiunea de față rămâne fidelă edițiilor Bucureşti 1688 – Bucureşti 1914 şi tuturor celor intermediare, prin care s-a statornicit tradiția biblică românească”[807].

5: **Atunci Moise a dat porunci şi s-a strigat în tabără: - Nici bărbat şi nici femeie să nu mai aducă daruri pentru sfântul locaş!... Iar poporul s-a oprit şi n-a mai adus.**

6: **Căci material era destul pentru toate lucrările ce trebuiau făcute; ba mai şi prisosea.**

După apostazie, Israel se arată acum plin de zel. Oricum, imaginea darurilor ce prisosea e tonifiantă. Astfel ar trebui să fie virtuțile noastre, încât să se reverse asemeni unui izvor de bunătăți!

7: **Atunci toți meşterii care lucrau la cort au făcut pentru cort zece scoarțe de in topit şi de mătase violetă, purpurie şi stacojie; şi-n țesătura lor au făcut heruvimi, lucrați cu iscusință.**

Heruvimii apar şi în țesăturile cortului, simbolizând prezența Domnului, a Cărui slavă se manifesta între heruvimi. Numele „Heruvimilor exprimă bogăția cunoştinței sau revărsarea înțelepciunii. Deci în mod potrivit întâia dintre imaginile cereşti săvârşeşte slujirea sfântă a ființelor celor mai înalte, fiindcă are treapta cea mai de sus şi ei i s-au dăruit, ca celei mai apropiate, arătările dumnezeieşti lucrătoare şi desăvârşirile în mod începător”[808].

Țesăturile sunt albe, violete, purpurii şi vişinii. Purpura e simbol al puterii supreme; roşul al dragostei; albul al curăției şi înțelepciunii; violetul al tainei, al măsurii şi supunerii.

8: **Lungimea unei scoarțe era de douăzeci şi opt de coți, iar lățimea unei scoarțe era de patru coți. Toate scoarțele aveau aceeaşi măsură.**

9: **Cinci scoarțe au fost prinse una de alta de-o parte, iar celelalte cinci au fost prinse una de alta în cealaltă parte.**

10: **Apoi au făcut cheotori de mătase violetă pe marginea scoarței din marginea jumătății întâi de acoperiş, unde trebuia unită cu jumătatea a doua; de asemenea, au făcut şi pe marginea jumătății a doua, unde aceasta trebuia unită cu cea dintâi; cincizeci de cheotori au făcut la o jumătate de acoperământ şi cincizeci de cheotori au făcut la cealaltă, şi cheotorile acestea erau unele în dreptul altora.**

11: **Au mai făcut cincizeci de copci de aur, şi cu copcile acestea au unit scoarțele cele împreunate, şi astfel s-a alcătuit acoperişul cortului.**

12: **Apoi au făcut unsprezece învelişuri de păr de capră, care să acopere cortul pe deasupra.**

13: **Lungimea unui înveliş era de treizeci de coți, iar lățimea de patru coți; toate cele unsprezece învelişuri aveau aceeaşi măsură; cinci învelişuri erau unite de-o parte, iar celelalte şase erau unite de cealaltă parte.**

---

807 BBVA, p. 118

808 Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia cerească*, VII, 1

14: **Au făcut cincizeci de cheotori la un înveliş, pe marginea îngemănării cu celălalt, şi tot cincizeci de cheotori au făcut pe marginea celuilalt înveliş, care se unea cu primul.**

15: **Şi au făcut cincizeci de copci de aramă; copcile le-au prins de cheotori şi au împreunat învelişurile, care s-au făcut una.**

16: **Apoi i-au făcut cortului un acoperiş din piei de berbec vopsite-n roşu, iar deasupra acestuia, un acoperiş din piei de culoarea iachintului.**

„Cortul era acoperit cu patru straturi de covoare. Primul strat era alcătuit din zece covoare [...]. Covoarele erau de in şi purpură de diferite nuanțe, având alese chipuri de heruvimi în țesătură, palmieri şi flori. [...] Învelitoarea a doua, numită **ohel** (cortul), țesută din păr de capră, se compunea din 11 covoare [...]. A treia învelitoare a cortului era făcută din piei de berbec colorate în roşu. Şi, în sfârşit, cea de-a patra învelitoare era tot de piele, dar din pielea unui animal marin (**tahaş**)."[809]. Cel mai probabil, ebraicul **tahaş** desemna vițelul-de-mare, numit şi **dugong**, foarte răspândit în apele Mării Roşii. Cât priveşte *arama*, prezentă în alcătuirea unor obiecte cultice, ea e socotită un metal sacru, simbol al protecției divine.

17: **I-au făcut cortului pilaştri din lemn de salcâm.**

18: **Fiecare pilastru avea lungimea de zece coți, iar lățimea de un cot şi jumătate.**

19: **Fiecare pilastru avea două cepuri, aşezate unul în dreptul celuilalt.**

20: **Aşa au făcut toți pilaştrii cortului: douăzeci de pilaştri pentru latura de miazăzi; sub aceşti douăzeci de pilaştri au făcut patruzeci de tălpice de argint,**

21: **câte două tălpice la fiecare pilastru, pentru cele două cepuri ale lui.**

22: **Pentru latura a doua, cea dinspre miazănoapte, au făcut alți douăzeci de pilaştri, iar acestora le-au făcut patruzeci de tălpice de argint, câte două tălpice de fiecare pilastru, pentru cele două cepuri ale lui;**

23: **iar pentru partea dindărăt a cortului, cea dinspre asfințit, au făcut şase pilaştri.**

24: **Au mai făcut doi pilaştri pentru cele două unghiuri din spate ale cortului.**

25: **Acestea erau unite jos şi sus, aşa încât alcătuiau un întreg.**

26: **Şi aşa, cu cei doi pilaştri de la cele două unghiuri din partea de dindărăt a cortului s-au făcut opt pilaştri, iar aceştia aveau întru totul şaisprezece tălpice de argint, câte două tălpice sub fiecare pilastru.**

27: **Apoi au făcut cinci bârne din lemn de salcâm pentru pilaştrii de pe o latură a cortului,**

28: **şi cinci bârne pentru pilaştrii de pe cealaltă latură;**

29: **şi cinci bârne pentru pilaştrii din partea de dinapoi a cortului, cea dinspre asfințit,**

30: **iar bârna din mijloc trecea prin pilaştri de la un capăt la celălalt [al peretelui].**

31: **Pilaştrii i-au îmbrăcat cu aur.**

32: **Inelele, prin care se vârau bârnele, le-au făcut de aur; şi tot cu aur au îmbrăcat şi bârnele.**

33: **După aceea au făcut o perdea de in topit, țesut în violet, purpuriu şi stacojiu, iar pe ea au făcut chipuri de heruvimi, alese cu iscusință;**

34: **şi au atârnat-o de patru stâlpi din lemn de salcâm, îmbrăcați cu aur, cu vârfurile de aur şi cu tălpicile, patru, de argint.**

Cortul „este descris ca având o formă dreptunghiulară, cu lungimea de 30 de coți, lățimea de 10 coți şi tot de 10 coți înălțimea. Era transportabil (desigur, după demontare) şi se compunea din trei pereți (doi laterali şi unul în partea de vest) confecționați din scânduri de salcâm [...]. În total erau 48 de scânduri [...]. Scândurile erau fixate la capătul de jos în nişte postamente de argint. În partea exterioară, sus, la mijloc şi jos, fiecare scândură avea trei verigi de aur, prin care se petreceau cinci drugi de lemn de salcâm auriți, spre a le menține la un loc şi spre a întări astfel peretele. Drugul de la mijloc avea lungimea peretelui, iar ceilalți patru erau pe

809 AB, pp. 206-207

jumătate de lungi şi erau dispuşi doi câte doi, jos şi sus"[810]. Un *cot* măsura aproximativ o jumătate de metru. Era preferat lemnul de salcâm, simbol al neputrezirii, adică al nemuririi.

35: **Pentru intrarea cortului au făcut un văl țesut în violet, purpuriu şi stacojiu, în in topit, cu alesături.**

36: **Pentru ea au făcut cinci stâlpi, cu vârfurile îmbrăcate-n aur.**

37: **Iar pentru ei au turnat cinci tălpice de aramă.**

„Interiorul cortului era împărțit în două: în partea de răsărit se afla Sfânta (**Hakodeş**), având lungimea de 20 de coți, iar în partea de apus se afla Sfânta Sfintelor (**Kodeş Kodaşim**), cu lungimea de 10 coți. Intrarea în cort era pe partea de la răsărit, unde nu se afla perete (cel de al patrulea), ci doar cinci stâlpi de salcâm auriți, cu capiteluri şi postamente de aramă aurite. În partea de sus, stâlpii aveau cârlige de aur, prin care erau trecuți drugi auriți şi de care atârna o perdea țesută din in şi purpură de diferite nuanțe. Cele două încăperi ale cortului erau separate prin patru stâlpi de salcâm auriți, care aveau în partea superioară verigi de aur şi prin care era trecut un drug de salcâm aurit. De acesta era aninată o perdea de in răsucit şi purpură de diferite nuanțe, având brodate în țesătură chipuri de heruvimi"[811]. Inițial, Moise stătea în cortul adunării; în urma descoperirilor de pe Sinai, a fost confecționat un alt cort. „Acest cort din urmă [...] este cunoscut sub mai multe denumiri, ca: **Mişcan** (locuința sau lăcaşul Domnului), **Micdaş** (sanctuarul sau lăcaşul sfânt), **Habait** (casa Domnului), **Mişcan kevod Iehova** (sălaşul măririi Domnului), **Ohel Iehova** (cortul Domnului), **Helcal** (palatul). Este lăcaşul de cult sau sanctuarul prin excelență al vechilor evrei"[812]. Cortul simbolizează prezența cerului pe pământ, ocrotirea divină. Ulterior, locul cortului a fost luat de către Templu, cu aproape aceleaşi semnificații. O perdea ascunde Sfânta Sfintelor de privirile poporului; perdeaua ascunde, dar e şi o invitație, indicând o prezență; ea cheamă la descoperirea tainei pe care o învăluie.

CAPITOLUL 37 – *Sfintele odoare din cort.*

1: **Bețaleel a făcut apoi chivotul, din lemn de salcâm, lung de doi coți şi jumătate, larg de un cot şi jumătate şi înalt tot de un cot şi jumătate;**

2: **l-a îmbrăcat cu aur curat pe dinlăuntru şi pe dinafară, iar împrejur i-a făcut o cingătoare de aur, din zimți împletiți.**

3: **A turnat pentru el patru inele de aur, pentru cele patru colțuri de jos ale lui: două inele pe o latură şi două inele pe cealaltă latură.**

4: **A făcut două pârghii din lemn de salcâm, le-a îmbrăcat cu aur**

5: **şi le-a vârât prin inelele de pe laturile chivotului, pentru ca chivotul să fie astfel purtat.**

6: **Deasupra chivotului a făcut acoperământul ispăşirii, din aur curat: lung de doi coți şi jumătate şi lat de un cot şi jumătate.**

Chivotul aurit tot închipuie pe Hristos, plin de strălucirea luminii necreate, iar lemnul de salcâm e trupul Său nestricăcios. Dar chivotul poate fi apropiat şi de arca ce a izbăvit de la potop. Septuaginta numeşte chivotul şi arca prin acelaşi cuvânt: **kivotos**; Vulgata, la fel, are un termen comun: **arca**. Arca şi chivotul sunt simboluri ale Bisericii; ambele sunt puse în legătură cu încheierea unui legământ: arca e semn al legământului lui Dumnezeu cu Noe, Chivotul închipuie legământul dintre Dumnezeu şi poporul Israel; asemănările ar putea continua.

7: **A făcut doi heruvimi de aur, lucrați din ciocan, şi i-a pus la amândouă capetele acoperământului ispăşirii,**

[810] AB, p. 206
[811] AB, p. 206
[812] AB, p. 205

8: **un heruvim la un capăt şi altul la celălalt capăt al acoperământului ispăşirii.**

9: **Cei doi heruvimi îşi întindeau aripile deasupra şi umbreau cu ele acoperământul ispăşirii, iar fețele lor erau îndreptate una către alta, privind spre acoperământ.**

Heruvimii erau lucrați din ciocan, „prin cizelură; precizare menită să elimine presupunerea că imaginile sacre ar fi *chipuri cioplite* (interzise prin Decalog – 20, 4). E motivul pentru care cultul creştin ortodox admite icoana, cizelura şi basorelieful, dar respinge statuia"[813]. Heruvimii *umbreau* chivotul: „**Siskiázo** (= a acoperi cu umbră; a cufunda în umbră). Prin lipsa de realism a imaginii, conotația duhovnicească e evidentă: Dumnezeu, *Cel ce şade pe heruvimi*, prin aripile acestora Îşi face simțită prezența în simbol. Folosind un verb cu aceeaşi rădăcină: **episkiazo** = *a umbri*, Noul Testament va conota acțiunea prin care Dumnezeu Îşi exercită puterea sau Îşi revarsă harul asupra uneia sau mai multor persoane: Puterea Celui-Preaînalt o va *umbri* pe Fecioara Maria, făcând-o să zămislească de la Duhul Sfânt (Luca 1, 35), norul luminos al schimbării la față îi va *umbri* pe apostoli (Matei 17, 5; Marcu 9, 7), umbra lui Petru îi va *umbri*, vindecătoare, pe bolnavii Ierusalimului (Faptele Apostolilor 5, 15)"[814].

10: **A făcut apoi masa, din lemn de salcâm, lungă de doi coți, lată de un cot şi înaltă de un cot şi jumătate.**

11: **A îmbrăcat-o cu aur curat şi i-a făcut împrejur o cingătoare de aur, din zimți împletiți.**

12: **Tot împrejur i-a făcut un brâu, înalt de o palmă, iar împrejurul brâului a făcut din aur o-mpletitură de zimți.**

13: **A turnat pentru ea patru inele de aur şi le-a prins în cele patru colțuri ale picioarelor, sub cingătoarea împletită.**

14: **Prin inele erau trecute pârghiile cu ajutorul cărora să fie purtată masa.**

15: **Pârghiile de purtat masa le-a făcut din lemn de salcâm şi le-a îmbrăcat cu aur.**

Şi acestea vestesc pe Hristos, Împărat şi Arhiereu (cununa de aur), Care ne cheamă la masa Sa duhovnicească.

16: **A făcut vase trebuitoare pentru masă: talere, cățui, ibrice şi cupe pentru turnat, toate din aur curat.**

Aceste obiecte se regăsesc şi în Biserică, cu un simbolism asemănător. Talerele foloseau pentru punerea pâinilor, iar cupele pentru jertfele de băuturi.

17: **A făcut şi sfeşnicul, din aur curat, lucrat din ciocan:**

18: **fusul, brațele, cupele, nodurile şi florile lui erau cu el un singur trup.**

19: **Din el ieşeau şase brațe: trei brațe dintr-o parte şi trei brațe din cealaltă parte;**

20: **un braț avea trei cupe în chip de migdală, cu nodurile şi florile lor;**

21: **alt braț avea trei cupe tot în chip de migdală, cu nodurile şi florile lor;**

22: **aşa aveau toate cele şase brațe care ieşeau din sfeşnic.**

23: **Iar pe fusul sfeşnicului erau patru cupe în chip de migdală, cu nodurile şi florile lor.**

24: **Cele şase brațe care ieşeau din sfeşnic aveau: un nod sub primele două brațe, un nod sub alte două brațe şi un nod sub ultimele două brațe.**

25: **Brațele şi cupele erau, toate, din aur curat, lucrat din ciocan.**

26: **I-a făcut apoi cele şapte candele, cu mucări**

27: **şi tăvițe de aur curat.**

28: **Dintr-un talant de aur curat l-a făcut, cu toate ale lui.**

Sfeşnicul e un simbol al luminii spirituale şi al mântuirii; numărul brațelor sale, şapte, pare să fi fost pus în legătură cu numărul planetelor (socotite de cei vechi a fi în număr de şapte), astfel că simbolismul sfeşnicului e unul cosmic. Cupele erau în forma florii de migdal, semnificând renaşterea, dar şi fragilitatea (delicatețea). Cu totul, erau 22 de flori, numărul lite-

[813] BBVA, p. 106
[814] BBVA, p. 106

relor alfabetului ebraic şi al cărților Vechiului Testament, aşa cum le socotesc evreii. Pentru sfeşnic s-a folosit un *talant* de aur (aproximativ 35 kg).

29: **A făcut altarul tămâierii, din lemn de salcâm, lung de un cot, lat de un cot – adică pătrat – şi înalt de doi coți; coarnele lui erau un singur trup cu el;**

30: **şi l-a îmbrăcat cu aur curat: grătarul de deasupra, pereții de jur-împrejur şi coarnele;**

31: **iar împrejur i-a făcut cunună de aur, împletită. Sub cununa lui împletită i-a făcut două inele de aur curat şi i le-a prins de-o parte şi de alta, pentru ca prin ele să fie trecute pârghiile cu ajutorul cărora să-l poarte.**

32: **Pârghiile le-a făcut din lemn de salcâm şi le-a îmbrăcat cu aur.**

Jertfelnicul tămâierii vesteşte, iarăşi, pe Hristos, Cel plin de bună mireasmă.

33: **A făcut şi untdelemn pentru sfânta ungere, precum şi tămâia, din mirodenii curate, după meşteşugul făcătorilor de mir.**

Mirul simbolizează lumina, belşugul, bucuria şi binecuvântarea divină. Tămâia şi fumul ei simbolizează legătura omului cu Dumnezeu, fumul înălțând rugăciunile la cer; parfumul ei semnifică buna mireasmă a viețuirii cuvioase.

CAPITOLUL 38 – *Curtea cortului şi lucrurile din ea.*

1: **A făcut jertfelnicul pentru arderile-de-tot, din lemn de salcâm, lung de cinci coți, lat de cinci coți – adică cu fața pătrată – şi înalt de trei coți.**

2: **I-a făcut patru coarne, ce ieşeau din el în cele patru colțuri, şi le-a îmbrăcat cu aramă.**

3: **Jertfelnicului i-a făcut un brâu; iar învelitoarea şi cupele şi furculițele şi vătraiul lui, pe toate le-a făcut din aramă.**

4: **I-a făcut o împletitură ca o plasă de aramă.**

5: **I-a făcut patru inele de aramă pentru cele patru colțuri, sub împletitura de aramă, aceasta fiind până la mijlocul jertfelnicului.**

6: **Jertfelnicului i-a făcut pârghii din lemn de salcâm, pe care le-a îmbrăcat cu aramă; pârghiile le treceau prin inelele din laturile jertfelnicului, ca să poată fi purtat.**

7: **Jertfelnicul l-a făcut ca pe un buduroi îmbrăcat în scânduri.**

„În curte se afla altarul sau jertfelnicul, destinat aducerii sacrificiilor, numit şi altarul holocaustelor (**mizbeah haola**), care avea lungimea şi lățimea de 6 coți, iar înălțimea de 3 coți. Era confecționat din lemn de salcâm, îmbrăcat în aramă. În interior era gol, ceea ce făcea ca atunci când se fixa cortul într-un loc, jertfelnicul să fie umplut cu pietre necioplite şi cu pământ. La fiecare din cele patru colțuri, altarul avea câte un corn de aramă. De asemenea, altarul era înconjurat de o treaptă, care venea până la jumătatea înălțimii şi pe care urcau preoții când aduceau jertfe. Altarul era amplasat în fața intrării în Sfânta. De altar țineau unele găleți pentru îndepărtarea cenuşii, apoi lopeți şi furculițe pentru întoarcerea cărnii, ca şi vase pentru sângele animalului ce era sacrificat. Toate aceste obiecte erau din aramă”[815].

8: **A făcut apoi baia de aramă, cu tălpica ei tot de aramă; [a făcut-o] din oglinzile femeilor postitoare, ale celor ce-au postit la intrarea cortului mărturiei.**

„Tot în curtea cortului se afla şi lavoarul de aramă destinat pentru preoți, care trebuiau să-şi spele mâinile şi picioarele înainte de săvârşirea cultului. Lavoarul era situat între altarul jertfelor şi intrarea în Sfânta, dar puțin deplasat înspre sud”[816]. „*Din oglinzile femeilor*: Textul Masoretic are (38, 8): *oglinzi de la femeile care slujeau*. Femeile care slujesc la sanctuar nu mai sunt menționate decât în Textul Masoretic [la] I Regi 2, 22, când se vorbeşte de greşeala fiilor lui Eli,

[815] AB, p. 207
[816] AB, p. 207

care s-au culcat cu ele (detaliul este absent în Septuaginta). Verbul ebraic este redat prin **λειτουργειν** în Numerii 4, 23 (*a sluji*); traducerea prin *a posti*, **νηστεύειν**, aici, presupune o lectură **haṭṭamoth** în loc de **haṭṭobhoth** în Textul Masoretic. Pentru Chiril, postul este cel al convertirii, idolatrii devenind vase alese, sfințite pentru a primi botezul, iar postul reprezintă modul de viață spiritual şi evanghelic (*Ador*. 9, 629 B- 632 D)"[817].

9: **După aceea a făcut curtea. Spre miazăzi curtea era alcătuită din pânze de in topit, lungi de o sută de coți.**

10: **Şi la ele, douăzeci de stâlpi cu douăzeci de tălpice de aramă, ale căror belciuge şi verigi erau de argint;**

11: **pe latura de miazănoapte pânzele erau de o sută de coți; la ele, douăzeci de stâlpi cu douăzeci de tălpice de aramă, ale căror belciuge şi verigi erau de argint;**

12: **în partea dinspre asfințit, pânze de cincizeci de coți; la ele, zece stâlpi cu zece tălpice de aramă, ale căror belciuge şi verigi erau de argint;**

13: **iar în partea dinspre răsărit, pânze de cincizeci de coți;**

14: **pânze de cincisprezece coți într-o latură, la trei stâlpi cu trei tălpice de aramă;**

15: **cincisprezece coți de pânze în cealaltă latură, şi trei stâlpi cu trei tălpice de aramă.**

16: **Toate pânzele cortului erau făcute din in topit şi răsucit.**

17: **Iar stâlpii aveau tălpicele de aramă, belciugele şi verigile le erau de argint, vârfurile le erau îmbrăcate în argint; toți stâlpii curții, de jur-împrejur, erau legați între ei prin legături de argint.**

18: **Iar perdeaua de la poarta curții a făcut-o din in topit lucrat în violet, purpuriu şi stacojiu, cu alesături, lungă de douăzeci de coți şi înaltă de cinci coți, pe toată întinderea, potrivind-o cu pânzele curții.**

19: **I-a făcut patru stâlpi cu patru tălpice de aramă, ale căror belciuge şi verigi erau de argint şi ale căror vârfuri erau îmbrăcate tot în argint.**

20: **Toți țăruşii dimprejurul curții erau de aramă.**

„Cortul era înconjurat de o curte lungă de 100 de coți şi lată de 50 de coți. Curtea era împrejmuită de 60 de stâlpi de salcâm, fixați la o distanță de 5 coți unul de celălalt, având fiecare un capitel aurit şi postamente de aramă, în care erau fixați. În părțile laterale veneau tot câte 20 de stâlpi, iar spre est şi vest tot câte 10 stâlpi. Stâlpii aveau în partea superioară fixate cârlige pe care erau aşezate verigi de argint, iar de acestea atârnau draperii țesute de in. În partea de est a curții se afla intrarea, cu o lățime de 20 de coți. Aici se aflau patru coloane de care atârna o perdea de aceleaşi dimensiuni (20 de coți). Cortul nu era amplasat exact în mijlocul curții, ci mai aproape de peretele vestic al curții"[818].

21: **Iată acum socotelile cortului mărturiei, cel ce a fost făcut după porunca lui Moise, prin grija leviților îndrumați de Itamar, fiul preotului Aaron.**

22: **Dar cel ce a lucrat tot ceea ce Domnul îi poruncise lui Moise a fost Bețaleel, fiul lui Uri al lui Or, din seminția lui Iuda,**

23: **precum şi Oholiab, fiul lui Ahisamac, din seminția lui Dan, mai-mare peste țesături şi cusături şi alesături în pânză de in topit şi-n mătase violetă, purpurie şi stacojie.**

24: **Tot aurul întrebuințat pentru locaşul sfânt şi pentru toate ale lui a fost aur din prinoase: douăzeci şi nouă de talanți şi şapte sute treizeci de sicli de aur, socotit după siclul sfânt.**

25: **Iar argintul adus în dar de la oamenii cei numărați ai obştii a fost o sută de talanți şi o mie şapte sute şaptezeci şi cinci de sicli – o drahmă de fiecare, adică o jumătate de siclu socotit după siclul sfânt -,**

---

[817] SEP 1, p. 292
[818] AB, p. 242

26: **deci de la cei trecuți prin numărătoare: şase sute trei mii cinci sute cincizeci de oameni, de la douăzeci de ani în sus.**

27: **O sută de talanți de argint s-au întrebuințat la turnarea tălpicelor [de la pilaştrii] cortului şi a tălpicelor [de la stâlpii] vălului:**

28: **o sută de tălpice din o sută de talanți, câte un talant la o tălpică;**

29: **iar pe cei o mie şapte sute şaptezeci şi cinci de sicli i-au întrebuințat la verigile stâlpilor şi la îmbrăcarea vârfurilor lor cu care-au fost împodobiți.**

30: **Iar arama adusă în dar a fost de trei sute şaptezeci de talanți şi două mii patru sute de sicli.**

31: **Din ea au făcut tălpice pentru stâlpii de la intrarea cortului mărturiei, jertfelnicul cel de aramă cu împletitura lui, precum şi toate uneltele jertfelnicului,**

32: **tălpicele de jur-împrejurul curții, tălpicele pentru stâlpii de la intrarea curții, toți țăruşii cortului şi toți țăruşii dimprejurul curții.**

Cu aproximație, cantitățile de metale folosite la lucrările cortului au fost: 1500 kg de aur; 4500 kg de argint şi 16500 kg de aramă.

CAPITOLUL 39 – *Veşmintele preoțeşti.*

1: **Iar din mătase violetă, purpurie şi stacojie i-au făcut lui Aaron veşminte de slujbă, ca să slujească cu ele în locaşul cel sfânt, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

2: **Efodul l-au făcut din fir de aur, din mătase violetă, purpurie şi stacojie şi din in topit:**

3: **foițele de aur le-au tăiat în fire subțiri ca firul de păr, pe care cu iscusință le-au țesut în mătasea violetă, purpurie şi stacojie şi-n pânza de in topit şi răsucit, lucrare de mare meşteşug.**

4: **Efodul era făcut din două bucăți unite-ntre ele, şi pe de-a-ntregul țesut din aur în mătase violetă, purpurie şi stacojie şi-n pânză de in topit, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

5: **Au lucrat două pietre de smarald, le-au prins în cuibuşoare de aur, având pe ele săpate numele fiilor lui Israel, aşa cum se sapă o pecete.**

6:**Şi le-au pus la încheieturile efodului, pe umeri, întru pomenirea fiilor lui Israel, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

7: **Au făcut apoi pieptarul, lucrat cu iscusință, asemenea efodului, din fir de aur şi în mătase violetă, purpurie şi stacojie şi-n pânză de in topit; pieptarul l-au făcut îndoit în patru colțuri, lung de o palmă şi lat de o palmă,**

Conform AB, pietrele de pe umeri erau de onix, purtând săpate pe ele numele fiilor lui Israel. „Efodul cu cele două pietre prețioase de pe umeri era simbolul slujirii arhiereşti pentru popor, al mijlocitorului care ia asupra sa păcatele celor pentru care mijloceşte la Dumnezeu”[819].

8: **şi-n el au țesut patru rânduri de pietre scumpe; în rândul cel dintâi: un sardiu, un topaz şi un smarald;**

9: **în rândul al doilea: un rubin, un safir şi un diamant;**

10: **în rândul al treilea: un opal, o agat şi un ametist;**

11: **şi în rândul al patrulea: un hrisolit, un onix şi un iaspis. Ele erau prinse-n cuibuşoare de aur şi legate-ntre ele cu aur.**

12: **Pe pietrele acestea erau săpate, ca pe o pecete, numele celor douăsprezece seminții ale lui Israel, fiecare din cele douăsprezece seminții cu numele ei.**

13: **Pieptarului i-au făcut lănțişoare de aur curat, răsucite ca sfoara.**

14: **Au mai făcut două paftale de aur şi două inele de aur;**

---

[819] AB, p. 244

15: **pe cele două inele le-au prins de cele două colțuri de sus ale pieptarului;**

16: **pe cele două capete ale lănțișoarelor le-au agățat de cele două inele din colțurile pieptarului;**

17: **pe celelalte două capete ale celor două lănțișoare le-au agățat de cele două paftale, iar pe acestea le-au prins de încheieturile pieptarului, în față.**

18: **Au mai făcut două inele de aur și le-au prins de celelalte două colțuri ale pieptarului, pe cealaltă parte, cea dinspre efod;**

19: **și au mai făcut încă două inele de aur și le-au prins de cele două încheieturi ale efodului, dedesubt și-n față, unde se unesc, adică ceva mai sus de brâul efodului.**

20: **Inelele pieptarului le-au legat de inelele efodului printr-un șnur de mătase violetă, ca să stea nemișcat deasupra efodului, așa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

21: **Au făcut și manta, cea care vine sub efod, țesută din purpură violetă.**

„Pectoralul sau hoșenul [...] se fixa peste efod, la mijlocul pieptului. Avea formă pătrată, cu laturile de aproximativ o palmă. [...] Hoșenul sau pectoralul era simbolul demnității judecătorești cu care se acoperea persoana arhiereului”[820]. Pe hoșen erau fixate 12 pietre scumpe:

- *Sardeon*, sau *sardiu*, de mare valoare, în trei culori: negru, alb, roz;
- *Topaz*, piatră de culoare galbenă și transparentă;
- *Smarald*, verde și transparent, simbol al primăverii;
- *Rubin*, de culoare roșie, simbol al fericirii;
- *Safir*, de culoare albastră, simbol al neprihănirii și al puterii cerești;
- *Diamant*, simbol al perfecțiunii;
- *Opal*, de culoare lăptoasă, cu diferite reflexe;
- *Agată*, piatră transparentă, în mai multe varietăți;
- *Ametist*, simbol al cumpătării și al trezviei;
- *Hrisolit*, piatră transparentă, de culoarea aurului;
- *Onix*, specie de agat fin, în straturi de diferite culori;
- *Iaspis*, opal nobil, strălucind în culorile focului.

Sunt *douăsprezece* pietre, număr cu simbolistică deosebit de bogată; el amintește de zodii, sau de anul liturgic; patru înmulțit cu trei poate însemna lumea creată (4) transfigurată prin unirea cu Sfânta Treime (3). Sunt însă și multe alte semnificații.

22: **Gura acesteia se afla în partea de sus; împrejurul gurii era un guler, iar acesta avea de jur-împrejur un tiv, ca să nu se destrame.**

23: **La mantă i-au făcut pe poale un fel de rodii mărunte și-nflorate, de mătase violetă, purpurie și stacojie, și de in topit.**

24: **I-au mai făcut și clopoței de aur, pe care i-au pus printre rodiile de la poalele mantei, de jur-împrejur,**

25: **clopoței de aur și rodii-nflorate pentru slujba pe care Domnul i-o poruncise lui Moise.**

26: **Au făcut apoi pentru Aaron și pentru fiii săi tunici subțiri de in topit, țesătură aleasă,**

Meilul era îmbrăcat de arhiereu „peste cămașa de in, fiind necusut, ci țesut pe de-antregul, cu o deschizătură în partea de sus, fără mâneci și lung cu ceva peste genunchi, așa încât dedesubt se vedea cămașa preoțească. La poale avea cusut un șnur sau tiv de care atârnau clopoței de aur și mere făcute din fire răsucite de in și mătase. [...] Meilul avea culoarea albastră a cerului, ca un semn că arhiereul este slujitor al împărăției cerurilor. Constând numai dintr-o bucată, meilul simboliza integritatea spirituală a slujitorului sfântului altar. Clopoțeii și merele de pe poalele veșmântului simbolizau poruncile dumnezeiești pe care le propovăduia arhiereul”[821].

27: **tiară de in topit, turbane tot de in topit și pantaloni de in topit**

[820] AB, p. 244
[821] AB, p. 244

28: **şi brâie de in topit şi de mătase violetă, purpurie şi stacojie, ţesută cu alesături, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

29: **Au făcut şi tăbliţa de aur curat, în semnul sfinţeniei, şi au scris pe ea litere săpate ca-n pecete: *Sfinţenia Domnului.***

„Când slujeau la cortul sfânt, preoţii purtau veşminte liturgice speciale şi anume: 1) Cămaşa albă de in (**cutonet**), cu mâneci, croită dintr-o bucată, care ajungea până la glezne. Este aceeaşi piesă vestimentară cu stiharul de azi. 2) Pantaloni, tot din in alb, care ajungeau până la genunchi. 3) Brâu [...] , lat de 3 degete şi lung de 32 de coţi. Brâul era semnul demnităţii şi puterii preoţeşti. 4) Mitra sau învelitoarea pentru cap, care era un fel de turban. Se păstra pe cap şi la intrarea în sanctuar, deoarece la evrei descoperirea capului era semn de doliu. [...] La cultul divin, preoţii se prezentau desculţi. [...] Culoarea albă a veşmintelor preoţeşti indica nu numai slava şi cinstea demnităţii preoţeşti, dar şi puritatea morală şi sfinţenia care se cuvine să împodobească viaţa slujitorilor altarului”[822].

30: **Şi au pus peste ea un şnur de mătase violetă, ca să stea pe deasupra tiarei, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

31: **Aşa s-au sfârşit toate lucrările de la cortul mărturiei. Aşa le-au făcut fiii lui Israel pe toate, întocmai cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

În ce priveşte tăbliţa de pe turbanul arhieresc, „cuvântul original indica o placă alungită, în formă de potcoavă (aşa cum îl traduce Biblia 1688); în fapt, o diademă, menită să-i ateste marelui preot un rol nu numai sacerdotal, ci şi princiar”[823].

32: **Apoi au adus la Moise cortul cu toate ale lui, cu belciugele, pilaştrii, pârghiile, stâlpii şi tălpicele lui,**

33: **cu acoperămintele lui cele din piei de berbec vopsite-n roşu şi cu acoperişurile cele din piei de culoarea iachintului,**

34: **şi perdeaua cea din mijloc şi chivotul mărturiei cu pârghiile lui şi cu acoperământul ispăşirii,**

35: **masa cu toate cele de trebuinţă pentru ea, pâinile punerii-înainte,**

36: **sfeşnicul cel de aur curat, cu candelele lui şi cu toate ale lui, şi untdelemn de candelă,**

37: **altarul tămâierii, mirul pentru ungere, miresme pentru tămâiere, tămâie binemirositoare,**

38: **vălul de la intrarea cortului,**

39: **jertfelnicul cel de aramă, cu grătarul lui, cu pârghiile lui şi cu toate celelalte ale lui, baia cu tălpica ei,**

40: **pânzele curţii, stâlpii ei cu tălpicele lor, perdeaua de la intrarea curţii, funiile şi ţăruşii ei**

41: **şi toate lucrurile trebuitoare la slujbă în cortul mărturiei,**

42: **veşmintele de slujit în sfântul locaş, sfintele veşminte ale lui Aaron, şi veşmintele de slujbă ale fiilor lui. Toate aceste lucruri le făcuseră fiii lui Israel aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

43: **Şi a privit Moise toate lucrurile; şi iată că erau făcute aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise, aşa le făcuseră. Şi Moise i-a binecuvântat.**

Sunt terminate obiectele de cult, lucrate, toate, după porunca dumnezeiască. Aceasta nu înseamnă că Dumnezeu a dictat toate amănuntele fiecărui obiect, ci doar că a indicat obiectele şi a insuflat cu har pe făuritorii lor. E ceva similar cu alcătuirea Sfintei Scripturi: Dumnezeu inspiră şi asistă pe aghiograf, ferindu-l de greşeli, dar nu anulează personalitatea acestuia.

---

[822] AB, pp. 237-238

[823] PENT, p. 168

CAPITOLUL 40 – *Sfințirea cortului.*

1: **Şi a grăit Domnul către Moise, zicând:**

2: **„În ziua cea dintâi a primei luni vei întinde cortul mărturiei.**

3: **În el vei pune chivotul mărturiei, iar chivotul îl vei acoperi cu perdeaua.**

4: **Vei aduce înlăuntru masa, iar pe ea vei pune toate cele ale ai.**

5: **Şi sfeşnicul îl vei aduce înlăuntru şi-i vei aprinde candelele. Altarul cel de aur al tămâierii îl vei pune-n fața chivotului mărturiei,**

6: **iar perdeaua o vei pune la intrarea în cort. Jertfelnicul arderilor-de-tot îl vei punedinaintea intrării în cortul mărturiei.**

7: **Între cort şi jertfelnic vei aşeza baia, în care vei turna apă.**

8: **Împrejur vei aşeza curtea, iar la intrarea curții vei atârna perdeaua.**

9: **Vei lua mir de ungere şi vei unge cortul şi toate cele ce sunt în el şi-l vei sfinți, pe el şi toate lucrurile lui, şi sfinte vor fi. Vei unge jertfelnicul arderilor-de-tot şi toate lucrurile lui; şi-l vei sfinți, şi preasfânt va fi.**

10: **Vei unge baia şi tălpica ei şi o vei sfinți.**

11: **Îi vei aduce apoi pe Aaron şi pe fiii săi la uşile cortului mărturiei**

12: **şi-i vei spăla cu apă. Pe Aaron îl vei îmbrăca în sfintele veşminte şi-l vei unge şi-l vei sfinți, şi el Mie-Mi va sluji ca preot. Şi pe fiii săi îi vei aduce şi-i vei îmbrăca în tunici şi-i vei unge aşa cum l-ai uns pe tatăl lor, şi ei Mie-Mi vor sluji ca preoți.**

„Pentru Chiril al Alexandriei, curățirea lui Aaron şi a leviților, făcută de către Moise cu ajutorul apei, este o prefigurare a botezului şi numai Mântuitorul sfințeşte cu adevărat poporul ales de Dumnezeu (fragment la Luca 11, 37)”[824].

13: **Această ungere le va fi lor veşnică ungere de preoție, din neam în neam”.**

14: **Iar Moise a făcut totul aşa cum îi poruncise Domnul.**

15: **În luna întâi al celui de al doilea an de la ieşirea lor din Egipt, în ziua cea dintâi a lunii, atunci a fost cortul aşezat.**

Cortul e ridicat în ziua întâi a lunii întâi, zi în care a ridicat şi Noe acoperişul corăbiei sale (Facerea 8, 13). E o refacere a curăției zilei primordiale şi e vestită ziua Învierii, întâia după Săptămâna Patimilor (Ioan 20, 1). Sunt sfințite toate obiectele cultice, veşmintele preoțeşti şi sacerdoții, acesta fiind *legământ veşnic*; acolo unde s-a renunțat la sfințiri, s-a coborât sub nivelul Legii mozaice!

16: **Moise a fost cel ce a aşezat cortul; el i-a pus tălpicele, încheieturile de sus cu belciugele lor,**

17: **a ridicat pilaştrii, a întins scoarțele cortului, i-a pus cortului acoperişurile de deasupra, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

18: **A luat apoi Mărturiile şi le-a pus în chivot, iar chivotului i-a petrecut pârghiile.**

Mărturiile sunt Tablele Legii.

19: **A dus apoi chivotul în cort, a atârnat perdeaua şi astfel a acoperit chivotul mărturiei, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

20: **După aceea a aşezat masa în cortul mărturiei, în partea de miazănoapte a cortului, în afara perdelei,**

21: **iar pe ea a pus pâinile-punerii-înaintea-Domnului, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

22: **Sfeşnicul l-a aşezat în cortul mărturiei, în fața mesei, în partea de miazăzi a cortului,**

23: **şi i-a aprins candelele-n fața Domnului, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

24: **A aşezat altarul cel de aur în cortul adunării, în fața perdelei,**

[824] SEP 1, p. 294

„Sfeşnicul îl reprezintă pe Ioan Botezătorul: cf. Psalmi 131, 17, *am pregătit o făclie pentru unsul Meu*, lumina trimisă de Tatăl poporului evreu (Ioan 5, 35), dar stinsă de către Irod (Chiril al Alexandriei, *Ador*. 10, 690 A- 681 A)"[825].

25: **şi a aprins pe el tămâie binemirositoare, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

26: **Jertfelnicul arderilor-de-tot l-a aşezat la intrarea cortului mărturiei, iar pe el a adus arderi-de-tot şi prinoase, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

27: **Apoi a aşezat baia între cortul mărturiei şi jertfelnic şi a turnat în ea apă,**

28: **pentru ca Moise, Aaron şi fiii săi să-şi spele-n ea mâinile şi picioarele;**

29: **când intrau ei în cortul mărturiei sau când se apropiau de jertfelnic ca să slujească, se spălau din ea, aşa cum Domnul îi poruncise lui Moise.**

30: **Împrejurul cortului a aşezat curtea, iar la intrarea curţii a atârnat perdeaua.**

31: **Şi astfel a isprăvit Moise toate lucrările. Atunci un nor a acoperit cortul mărturiei, şi cortul s-a umplut de slava Domnului.**

32: **Iar Moise nu putea să intre-n cortul mărturiei, pentru că norul îl umbrea pe deasupra, iar cortul se umpluse de slava Domnului.**

33: **Când norul se ridica de pe cort, fiii lui Israel porneau la drum cu toate ale lor;**

34: **dar dacă norul nu se ridica, ei nu plecau până-n ziua când norul se ridica.**

35: **Pentru că norul Domnului stătea deasupra cortului în timpul zilei, iar noaptea foc era deasupră-i; şi aceasta, sub ochii tuturor fiilor lui Israel şi pe toată durata drumului lor.**

Dumnezeu Se arată lui Israel în chipul norului şi al focului. Norul e loc sau instrument al epifaniilor, în vreme ce focul e cea mai bună imagine a lui Dumnezeu, simbolizând purificarea şi iluminarea. „Apariţia maiestăţii divine este descrisă ca o lumină strălucitoare. Muritorii, dacă o privesc, pier. Ea apare şi în viziunile profetice, ca de exemplu Isaia 6 şi Iezechiel 1-3"[826]. În *nor* şi *foc* au fost văzute şi persoanele Tatălui şi Fiului: „Tatăl este izvorul *slavei*, Fiul fiind născut ca o *strălucire* a slavei (Origen, *Com. Rom*. 2, 5, PG 14, 881 B). Slava lui Hristos Însuşi este superioară aceleia care luminează *cortul* sau faţa lui Moise, îndumnezeit prin contemplaţie, după Ieşirea 34, 29 (*Com. Io*. 32, 328-343). *Norul* este deasupra Bisericii Dumnezeului celui viu, aceea a întâilor-născuţi înscrişi în ceruri (cf. Evrei 12, 23). Iosif Flaviu spune că prin nor se revărsa *rouă binefăcătoare*, care dezvăluia prezenţa lui Dumnezeu celor care o doreau (vezi şi Psalmi 132, 3 şi Osea 14, 6). Chiril aplică această imagine Bisericii, formate din neamuri – templu divin pe care norul îl umple ca o rouă duhovnicească (cf. v. 31)"[827].

Încheiem cu imaginea minţii văzătoare de Dumnezeu (Israel) urmând Domnului în drumul său către Ţara Făgăduită, prin Pustia Sinai. Asemeni să-I urmăm şi noi, Israel cel adevărat, Mântuitorului Iisus Hristos, prin pustia veacului acestuia, către fericirea Împărăţiei celei fără de sfârşit!

[825] SEP 1, p. 295
[826] EX, p. 229
[827] SEP 1, p. 295

Listă de abrevieri

AB - Dumitru Abrudan şi Emilian Cornițescu, *Arheologie biblică*
Abr. – *De Abrahamo*
Ad Aut. – *Ad Autolycum*
Ador. – *De adoratione et cultu in spiritu et veritate*
Adv. Eun. – *Adversus Eunomium*
Adv. haer. – *Adversus haereses*
Adv. Marc. – *Adversus Marcionem*
Adv. Prax. – *Adversus Praxean*
Agr. - *De agricultura*
AI – *Antiquitates Iudaicae*
Apol. – *Apologia*
AS – Analecta sacra (ed. J. B. Pitra)
Bapt. – *De baptismo*
BBVA - *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania

Ben. - *De benedictionibus patriarcharum*
Ben. Iac. – De benedictionibus Isaaci et Iacobi
BHH – *Biblisch-historisches Handwörterbuch*, ediția B. Reicke/L. Rost, Göttingen, 1962-1979
BJ – La Bible de Jerusalem
BOB – Biblia de la Blaj 1795
CA – De Cain et Abel
C. Cels. – Contra Celsum
Cant. – In Canticum Canticorum
Cat. – Catechesis ad illuminandos
Cat. Myst. – Catecheses Mystagogiae
Cf. – confruntă cu
Cher. – De cherubim
Civ. Dei - *De civitate Dei*
Com. Dan. - *Commentarium in Danielem*
Com. Gen. – Commentarii in Genesim
Com. in Cant. - *Commentarii in Canticum Canticorum*
Com. Io. – Commentarii in evangelium Ioannis
Com. Mt. - *Commentarii in evangelium Matthaei*
Com. Rom. - *Commentarii in epistula ad Romanos*
Confus. – De confusione linguarum
Congr. – De congressu
DE – Demonstratio evangelica
De princ. – De principiis
Decal. – De decalogo
Dem. – Demonstratio apostolica
Deter. – Quod deterius potiori insidiari soleat
Deus - *Quod Deus sit immutabilis*
DEUT - *Monumenta linguae dacoromanorum, Biblia 1688,* pars V, *Deuteronomium*
Dial. – Dialogus cum Tryphone
Dialogus Her. – Dialogus cum Heraclide
Ebr. – ebraică
Ebr. – De ebrietate
EIB – Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
Encom. St. – Encomium in sanctum Stephanum
Enoh – Cartea lui Enoh
Ep. – Epistulae
Ep. Greg. – Epistula ad Gregorium Thaumaturgum
Ep. Serap. – Epistula ad Serapionem
Ex. – De Exodo
Exh. Mart. – Exhortatio ad martyrium
F – Filocalia
Fuga – De fuga et inventione
GALA – Biblia de la Bucureşti 1938
GCS – Die griechischen christlichen Schrifttsteller der ersten drei Jahrhunderte, Berlin
Gen. Litt. – De Genesi ad Litteram
Gig. – De gigantibus
GNO – Gregorii Nysseni Opera, Leyde
Gr. - greacă
Her. – Qius rerum divinarum heres sit
Hex. - *Hexaemeron*

Hist. - *Historiae*
Hom. – *Homiliae spirituales*
Hom. I Rg. – *Quaestiones in Rege set Paralipomena*
Hom. Col. – *In epistulam ad Collossenses* (*homiliae*)
Hom. Ex. – *Homiliae in Exodum*
Hom. Ez. – *Homiliae in Ezechielem*
Hom. Gen. – *In Genesim* (*homiliae*)
Hom. Hex. – *Homiliae in hexaemeron*
Hom. Ier. - *Homiliae in Ieremiam*
Hom. Ies. – *Homiliae in Iesu Nave*
Hom. in Mt. – *In Matthaeum* (*homiliae*)
Hom. Lev. – *Homiliae in Leviticum*
Hom. Luc. – *Homiliae in Lucam*
Hom. Num. – *Homiliae in Numeros*
In Mt. ser. – *Sermones in Matthaei*
KJV – King James Version
LA – *Legum allegoriarum*
Leg. – *Legatio ad Gaium*
LThK – *Lexikon für Theologie und Kirche*, ediția J. Höfer/K. Rahner, Freiburg, 1986
Lum. – *In diem luminum*
Migr. – *De migratione Abrahami*
Mos. – *De vita Mosis*
Mut. – *De mutatione nominum*
Opif. – *De opificio mundi*
OSTY – La Bible trad. Osty
PE – *Preparatio evangelica*
PG – Patrologia greacă (ed. Migne)
PL – Patrologia latină (ed. Migne)
Plant. – *De plantatione*
Post. – *De posteritate Caini*
Pract. - *Practicus*
Praem. – *De praemis et poenis*
PSB – Părinți şi Scriitori bisericeşti
Q – *Manuscrisele de la Qumran*
Q I Rg. – *Quaestiones in Rege set Paralipomena*
QE – *Quaestionem Evangeliorum* (Augustin)
QE – *Quaestiones evangelicae* (Eusebiu)
QE – *Quaestiones in Exodum* (Philon)
QG – *Hebraicae Quaestiones in libro Genesos*
Q Id. – *Quaestiones in Iudicum*
Q Ios. – *Quaestiones in Iosuam*
Q Th – *Quaestiones ad Thalassium*
Qu. – *Quaestiones et dubia*
Quaest. in Hept.
Res. – *De resurrectione mortuorum*
RSV – Revised Standard Version
Sacrif. – *De sacrificiis Abelis et Caini*
SC – Sources chretiennes
Sel. In Ex. – *Selecta in Exodum*
SEP 1 - *Septuaginta 1*, *Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*

SINOD – Biblia de la Bucureşti 1914
Sobr. – De sobrietate
Somn. – De somniis
Spec. – De specialibus legibus
Symp. - Symposion
ŞAGUNA –Biblia de la Sibiu 1858
ŞERBAN – Biblia de la Bucureşti 1688
Targum Io. – *Targumul Ionathan*
ThWNT – *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, ediţia G. Kittel/G. Friedrich, Stuttgart, 1933-1979
TOB – Traduction Oecumenique de la Bible
Trad. – Traditio apostolica
Virt. – De virtutibus
VM – De vita Mosis

BIBLIOGRAFIE

A. Sfânta Scriptură

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediţie jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, EIB, Bucureşti, 2001
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, EIB, Bucureşti 1995
- *Biblia adică Dumnezeeasca Scriptură*, Ediţia Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914
- *Biblia Hebraica*, Editio quarta emendata opera H. P. Rüger, Stuttgart, 1979
- *Biblia Sacra Vulgata*, Editionem quartam emendatam cum sociis B. Fischer, H. I. Frede. H. F. D. Sparks, W. Thiele, praeparavit Roger Gryson, Stuttgart, 1994
- *Cântarea Cântărilor*, traducere din limba ebraică, note şi comentarii de Ioan Alexandru, în colecţia **Bibliotheca Orientalis**, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1977
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars I, *Genesis*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 1988

- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars II, *Exodus*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 1991
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars III, *Leviticus*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 1993
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars IV, *Numeri*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 1994
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars V, *Deuteronomium*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 1997
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars VI, *Iosue, Iudicum,* Ruth, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 2004
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars XI, *Liber Psalmorum*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 2003
- *Septuaginta*, Edidit Alfred Rahlfs, Stuttgart, 1979
- *Septuaginta 1*, *Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*, volum coordonat de: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, Dan Sluşanschi, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu; traduceri de: Cristian Bădiliță, Ion Pătrulescu, Eugen Munteanu, Mihai Moraru, Ioana Costa, Colegiul Noua Europă/Polirom, Bucureşti/Iaşi, 2004
- *Septuaginta 2, Iisus Nave, Judecătorii, Ruth, 1-4 Regi*, volum coordonat de: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, Dan Sluşanschi, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu; traduceri de: Florica Bechet, Ioana Costa, Alexandra Moraru, Ion Pătrulescu, Cristina Costena Rogobete, Colegiul Noua Europă/Polirom, Bucureşti/Iaşi, 2004
- *Septuaginta 3*, *1-2 Paralipomene, 1-2 Ezdra, Ester, Iudit, Tobit, 1-4 Macabei*, volum coordonat de: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, traduceri de: Francisca Băltăceanu, Gheorghe Ceauşescu, Ştefan Colceriu, Vichi Dumitru, Ştefania Ferchedău, Theodor Georgescu, Octavian Gordon, Lia Lupaş, Colegiul Noua Europă/Polirom, Bucureşti/Iaşi, 2005
- *Septuaginta 4/I*, *Psalmii, Odele, Proverbele, Ecleziastul, Cântarea Cântărilor*, volum coordonat de: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, traduceri de: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Florica Bechet, Monica Broşteanu, Ioana Costa, Marius David Cruceru, Cristian Gaşpar, Eugen Munteanu, Ion Pătrulescu, Colegiul Noua Europă/Polirom, Bucureşti/Iaşi, 2006

B. ***Scrieri patristice***

- *Actele martirice*, trad. Ioan Rămureanu, în colecția „**Părinți şi scriitori bisericeşti**” (în continuare, abreviat: PSB), nr. 11, EIB, Bucureşti, 1982
- Ambrozie al Milanului (Sf.), *Împotriva bogaților răi*, trad. Vasile Goraş, în vol. *Antologie din scrierile Părinților latini*, Editura Anastasia, 2000
- Ambrozie al Milanului (Sf.), *Despre Sfintele Taine*, *Scrieri II*, trad. David Popescu, PSB 53, EIB, Bucureşti, 1994
- Ambrozie al Milanului (Sf.), *Scrisori*, *Scrieri II*, trad. David Popescu, în colecția „**Părinți şi scriitori bisericeşti**” (PSB), nr. 53, EIB, Bucureşti, 1994
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Cuvânt împotriva Elinilor*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1988
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Despre principii*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1988

- Atanasie cel Mare (Sf.), *Epistola despre Sinoade*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1988
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Epistolele către Serapion*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1988
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Tratat despre întruparea Cuvântului*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1987
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Trei Cuvinte împotriva arienilor*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1987
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Viaţa Cuviosului Părintelui nostru Antonie*, *Scrieri II*, trad. Dumitru Stăniloae, PSB 16, EIB, Bucureşti, 1988
- Augustin (Fer.), *Mărturisiri*, *Scrieri alese I*, trad. Ioan Rămureanu, PSB 64, EIB, Bucureşti, 1985
- Barnaba, *Epistola*, trad. D. Fecioru, în *Scrierile Părinţilor apostolici*, PSB 1, EIB, Bucureşti, 1979
- Boethius, *Scurtă expunere a credinţei creştine*, trad. D. Popescu, în Boethius şi Salvianus, *Scrieri*, P.S.B. 72, EIB, Bucureşti, 1992
- Calist Catafygiotul, *Despre viaţa contemplativă*, trad. D. Stăniloae, în colecţia „**Filocalia**” (F), nr. 8, EIB, Bucureşti, 1979
- Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, trad. D. Stăniloae, F 8, EIB, Bucureşti, 1979
- Calist şi Ignatie Xanthopol, *Cele 100 de Capete*, trad. D. Stăniloae, F 8, EIB, Bucureşti, 1979
- Chiril al Alexandriei (Sf.), *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, *Scrieri IV*, trad. D. Stăniloae, PSB 41, EIB, Bucureşti, 2000
- Chiril al Alexandriei (Sf.), *Despre închinarea şi slujirea în Duh şi Adevăr*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 38, EIB, Bucureşti, 1991
- Chiril al Alexandriei (Sf.), *Despre Sfânta Treime*, *Scrieri III*, trad. D. Stăniloae, PSB 40, EIB, Bucureşti, 1994
- Chiril al Alexandriei (Sf.), *Glafire*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 39, EIB, Bucureşti, 1992
- Chiril al Alexandriei (Sf.), *Zece Cărţi împotriva lui Iulian Apostatul*, trad. Constantin Daniel revăzută de Î.P.S. Nicolae Corneanu, Editura Anastasia, 2000
- Chiril al Ierusalimului (Sf.), *Catehezele*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, vol. I – 1943; vol. II - 1945
- Ciprian al Cartaginei (Sf.), *Despre gelozie şi invidie*, trad. D. Popescu, în *Apologeţi de limbă latină*, PSB 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Ciprian al Cartaginei (Sf.), *Despre rugăciunea domnească*, trad. D. Popescu, în *Apologeţi de limbă latină*, PSB 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Ciprian al Cartaginei (Sf.), *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, trad. D. Popescu, în *Apologeţi de limbă latină*, PSB 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Clement Alexandrinul, *Cuvânt de îndemn către Elini*, *Scrieri I*, trad. D. Fecioru, PSB 4, EIB, Bucureşti, 1982
- Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, *Scrieri I*, trad. D. Fecioru, PSB 4, EIB, Bucureşti, 1982
- Clement Alexandrinul, *Stromate*, *Scrieri II*, trad. D. Fecioru, PSB 5, EIB, Bucureşti, 1982
- Clement Romanul (Sf.), *Epistola către Corinteni*, trad. D. Fecioru, în *Scrierile Părinţilor apostolici*, PSB 1, EIB, Bucureşti, 1979
- Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic în 100 de capete*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Didim din Alexandria, *Despre Duhul Sfânt*, trad. Vasile Răducă, Editura Sofia, Bucureşti, 2001

- Dionisie Areopagitul (Sf.), *Despre Ierarhia cerească*, *Opere complete*, trad. D. Stăniloae, Ed. Paideia, Bucureşti, 1996
- Dorotei (Ava), *Învăţături de suflet folositoare*, trad. D. Stăniloae, F 9, EIB, Bucureşti, 1980
- Efrem Sirul (Sf.), *Cuvânt despre preoţie*, trad. D. Fecioru, în Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie de Nazianz şi Sfântul Efrem Sirul, *Despre preoţie*, EIB, Bucureşti, 1987
- Efrem Sirul (Sf.), *Imne I, Imnele Păresimilor, Azimelor, Răstignirii şi Învierii*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 1999
- Efrem Sirul (Sf.), *Imne II, Imnele Naşterii şi Arătării Domnului*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000
- Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, *Scrieri I*, trad. Teodor Bodogae, PSB 13, EIB, Bucureşti, 1987
- Evagrie Ponticul, *Cuvânt despre rugăciune*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Evagrie Ponticul, *Capete despre deosebirea patimilor şi a gândurilor*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Evagrie Ponticul, *Schiţă monahicească, în care se arată cum trebuie să ne nevoim şi să ne liniştim*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Grigorie al Salonicului (Sf.), *Că toţi creştinii îndeobşte trebuie să se roage neîncetat*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie de Nazianz (Sf.), *Cele cinci cuvântări teologice*, trad. D. Stăniloae, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1993
- Grigorie de Nazianz (Sf.), *Despre preoţie*, trad. D. Fecioru, în vol. Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Efrem Sirul, *Despre preoţie*, EIB, Bucureşti, 1987
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Cuvânt apologetic la Hexaimeron*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre desăvârşire, către monahul Olimpiu*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre facerea omului*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre fericiri*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 29, EIB, Bucureşti, 1982
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre înţelesul numelui de creştin, către Armoniu*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre nevoinţă*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 29, EIB, Bucureşti, 1982
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre pruncii morţi prematur, către Hierios*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre rugăciunea domnească*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 29, EIB, Bucureşti, 1982
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre viaţa lui Moise*, *Scrieri I*, trad. Ioan Buga, PSB 29, EIB, Bucureşti, 1982
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Dialogul despre suflet şi înviere*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *La titlurile Psalmilor*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Marele cuvânt catehetic, Scrieri II*, trad. T. Bodogae, P.S.B. 30, EIB, Bucureşti, 1998

- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Omilii la Ecclesiast*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Tâlcuire la Cântarea Cântărilor*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 29, EIB, Bucureşti, 1982
- Grigorie Palama (Sf.), *Capete despre cunoştinţa naturală*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Palama (Sf.), *Despre împărtăşirea dumnezeiască*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Palama (Sf.), *Despre rugăciune*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Palama (Sf.), *Despre sfânta lumină*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Palama (Sf.), *Omilii I*, traducere Constantin Daniel, revăzută de Laura Pătraşcu şi stilizată de Răzvan Codrescu, Editura Anastasia, Bucureşti, 2000
- Grigorie Palama (Sf.), *150 Capete despre cunoştinţa naturală*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Sinaitul (Sf.), *Capete foarte folositoare în acrostih*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Sinaitul (Sf.), *Învăţătură despre liniştire şi rugăciune*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Ignatie Teoforul (Sf.), *Epistola către Efeseni*, trad. D. Fecioru, în *Scrierile Părinţilor apostolici*, PSB 1, EIB, Bucureşti, 1979
- Ilie Ecdicul, *Culegere din sentinţele înţelepţilor*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Ioan Carpatiul, *Cuvânt ascetic şi foarte mângâietor*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Ioan Casian (Sf.), *Aşezămintele mânăstireşti*, *Scrieri alese*, trad. Vasile Cojocaru, PSB 57, EIB, Bucureşti, 1990
- Ioan Casian (Sf.), *Convorbiri duhovniceşti*, *Scrieri alese*, trad. David Popescu, PSB 57, EIB, Bucureşti, 1990
- Ioan Casian (Sf.), *Despre cele opt gânduri ale răutăţii*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Ioan Casian (Sf.), *Despre întruparea Domnului*, *Scrieri alese*, trad. D. Popescu, PSB 57, EIB, Bucureşti, 1990
- Ioan Damaschin (Sf.), *Cele trei tratate contra iconoclaştilor*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 1998
- Ioan Damaschin (Sf.), *Dogmatica*, trad. D. Fecioru, ediţia a II-a, EIB, Bucureşti, 1943
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, în vol. *Despre feciorie, Apologia vieţii monahale, Despre creşterea copiilor*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 2001
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Despre feciorie*, în vol. *Despre feciorie, Apologia vieţii monahale, Despre creşterea copiilor*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 2001
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Despre mărginita putere a diavolului*, *Despre căinţă*, *Despre necazuri şi biruirea tristeţii*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 2002
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omiliile despre pocăinţă*, în Sf. Ioan Gură de Aur, *Omiliile despre pocăinţă* şi Sf. Sofronie al Ierusalimului, *Viaţa Cuvioasei Maria Egipteanca*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 1998
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omilii la Epistola către Romani*, trad. P. S. Teodosie Atanasiu, revizuită şi îngrijită de Cezar Păvălaşcu şi Cristian Untea, Ed. Christiana, Bucureşti, 2005
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omilii la Facere*, trad. D. Fecioru, PSB 21-22, EIB, Bucureşti, vol. I-1987; vol. II - 1989

- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omilii la Matei*, trad. D. Fecioru, PSB 23, EIB, Bucureşti, 1994
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omilia rostită când a fost hirotonit preot*, trad. D. Fecioru, în vol. Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Efrem Sirul, *Despre preoţie*, EIB, Bucureşti, 1987
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Predici la Sărbători Împărăteşti şi Cuvântări de laudă la Sfinţi*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 2002
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Tratatul despre preoţie*, trad. D. Fecioru, în vol. Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Efrem Sirul, *Despre preoţie*, EIB, Bucureşti, 1987
- Ioan Scărarul (Sf.), *Scara duhovnicescului urcuş*, trad. D. Stăniloae, F 9, EIB, Bucureşti, 1980
- Isaac Sirul (Sf.), *Cuvinte către singuratici*, partea II, trad. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2003
- Isaac Sirul (Sf.), *Cuvinte către singuratici*, partea III, trad. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2005
- Isaac Sirul (Sf.), *Cuvinte despre sfintele nevoinţe*, trad. D. Stăniloae, F 10, EIB, Bucureşti, 1981
- Isaia Pustnicul, *Douăzeci şi nouă de cuvinte*, trad. D. Stăniloae, F 12, Ed. Harisma, Bucureşti, 1991
- Isaia Pustnicul, *Fragmente*, trad. D. Stăniloae, F 12, Ed. Harisma, Bucureşti, 1991
- Isichie Sinaitul (Sf.), *Scurt cuvânt de folos sufletului şi mântuitor despre trezvie şi virtute*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Iustin Martirul şi Filosoful (Sf.), *Dialogul cu iudeul Trifon*, trad. Olimp Căciulă, în *Apologeţi de limbă greacă*, PSB 2, EIB, Bucureşti, 1980
- Iustin Martirul şi Filosoful (Sf.), *Apologia întâia*, trad. Olimp Căciulă, în *Apologeţi de limbă greacă*, PSB 2, EIB, Bucureşti, 1980
- Macarie Egipteanul (Sf.), *Omilii duhovniceşti*, trad. Constantin Corniţescu, PSB 34, EIB, Bucureşti, 1992
- Macarie Egipteanul (Sf.), *21 de Cuvântări despre mântuire*, trad. Ioasaf Popa, Editura Anastasia, Bucureşti, 2001
- Marcu Ascetul, *Despre cei ce-şi închipuie că se îndreptează din fapte*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Marcu Ascetul, *Epistolă către Nicolae Monahul*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc de Dumnezeiescul Botez*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Ambigua*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 80, EIB, Bucureşti, 1983
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capetele despre cunoştinţa de Dumnezeu*, trad. D. Stăniloae, F 2, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capetele despre dragoste*, trad. D. Stăniloae, F 2, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capetele gnostice*, trad. D. Stăniloae, F 2, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capetele teologice*, F 2, ediţia a II-a, Ed. Harisma, Bucureşti, 1993
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Cuvânt ascetic*, trad. D. Stăniloae, F 2, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Epistolele*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 82, EIB, Bucureşti, 1990
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Întrebări, nedumeriri şi răspunsuri*, trad. D. Stăniloae, F 2, ediţia a II-a, Editura Harisma, Bucureşti, 1993

- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Răspunsuri către Talasie*, trad. D. Stăniloae, F 3, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Scrieri despre cele două nevoințe în Hristos*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 82, EIB, Bucureşti, 1990
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatăl nostru*,
- Metodiu de Olimp, *Banchetul sau Despre castitate*, trad. C. Cornițescu, în Sf. Grigorie Taumaturgul şi Metodiu de Olimp, *Scrieri*, PSB 10, EIB, Bucureşti, 1984
- Metodiu de Olimp, *Aglaofon sau despre înviere*, trad. C. Cornițescu, în Sf. Grigorie Taumaturgul şi Metodiu de Olimp, *Scrieri*, PSB 10, EIB, Bucureşti, 1984
- Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştință*, trad. D. Stăniloae, F 6, EIB, Bucureşti, 1977
- Nichita Stithatul, *Vederea duhovnicească a raiului*, trad. D. Stăniloae, F 6, EIB, Bucureşti, 1977
- Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Origen, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, *Scrieri alese II*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 7, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Comentariu la Evanghelia după Matei*, *Scrieri alese II*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 7, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Contra lui Celsus*, *Scrieri alese IV*, trad. T. Bodogae, PSB 9, EIB, Bucureşti, 1984
- Origen, *Convorbirile cu Heraclide*, *Scrieri alese III*, trad. T. Bodogae, PSB 8, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Despre principii*, *Scrieri alese III*, trad. T. Bodogae, PSB 8, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Despre rugăciune*, *Scrieri alese II*, trad. T. Bodogae şi Nicolae Neaga, PSB 7, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Exortație la martiriu*, *Scrieri alese III*, trad. Constantin Galeriu, PSB 8, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Filocalia*, *Scrieri alese II*, trad. T. Bodogae şi Nicolae Neaga, PSB 7, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Omilii la Cartea Cântarea Cântărilor*, *Scrieri alese I*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 6, EIB, Bucureşti, 1981
- Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, *Scrieri alese I*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 6, EIB, Bucureşti, 1981
- Origen, *Omilii la Cartea Iosua*, *Scrieri alese I*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 6, EIB, Bucureşti, 1981
- Origen, *Omilii la Cartea Proorocului Ieremia*, *Scrieri alese I*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 6, EIB, Bucureşti, 1981
- Origen, *Omilii la Evanghelia după Luca*, *Scrieri alese II*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 7, EIB, Bucureşti, 1982
- Paulin de Nola (Sf.), *Harul şi mântuirea (Scrisoare către Amandus)*, trad. Vasile Goraş, în vol. *Antologie din scrierile Părinților latini*, Editura Anastasia, 2000
- Petru Damaschin, *Învățături duhovniceşti*, trad. D. Stăniloae, F 5, EIB, Bucureşti, 1976
- Salvianus, *Despre guvernarea lui Dumnezeu*, *Scrieri*, trad. D. Popescu, PSB 72, EIB, Bucureşti, 1992
- Simeon Metafrastul (Sf.), *Parafrază la Sfântul Macarie Egipteanul*, trad. D. Stăniloae, F 5, EIB, Bucureşti, 1976
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Cateheze*, *Scrieri II*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 1999
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Cele 225 de capete teologice şi practice*, trad. D. Stăniloae, F 6, EIB, Bucureşti, 1977
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Cuvântările morale*, trad. D. Stăniloae, F 6, EIB, Bucureşti, 1977

- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Discursuri teologice şi etice*, *Scrieri I*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 1998
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Imne, Epistole şi Capitole*, *Scrieri III*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2001
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Metoda sfintei rugăciuni şi atenţiuni*, trad. D. Stăniloae, F 8, EIB, Bucureşti, 1979
- Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Teodoret al Cirului, *Istoria bisericească*, *Scrieri II*, trad. Vasile Sibiescu, PSB 44, EIB, Bucureşti, 1995
- Teofil al Antiohiei, *Trei cărţi către Autolic*, trad. D. Fecioru, în Apologeţi de limbă greacă, PSB 2, EIB, Bucureşti, 1980
- Teolipt al Filadelfiei, *Cuvinte către filadelfieni*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Teolipt al Filadelfiei, *Cuvinte duhovniceşti, Imne şi Scrisori*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000
- Teolipt al Filadelfiei, *Despre lucrarea cea ascunsă întru Hristos*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Teolipt al Filadelfiei, *Despre ostenelile vieţii călugăreşti*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Tertulian, *Despre prescripţia contra ereticilor*, trad. D. Popescu, în *Apologeţi de limbă latină,* P.S.B. 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Tertulian, *Despre răbdare*, trad. D. Popescu, în *Apologeţi de limbă latină*, P.S.B. 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Tertulian, *Despre rugăciune*, trad. D. Popescu, în *Apologeţi de limbă latină*, P.S.B. 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Toma de Kempis, *Urmarea lui Hristos*, trad. Dumitru C. Vişan, ediţia a II-a, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1991
- Vasile cel Mare (Sf.), *Constituţiile ascetice*, *Scrieri II*, trad. Iorgu Ivan, PSB 18, EIB, Bucureşti, 1989
- Vasile cel Mare (Sf.), *Despre Sfântul Duh*, *Scrieri III*, trad. C. Corniţescu şi T. Bodogae, PSB 12, EIB, Bucureşti, 1988
- Vasile cel Mare (Sf.), *Epistole*, *Scrieri III*, trad. C. Corniţescu şi T. Bodogae, PSB 12, EIB, Bucureşti, 1988
- Vasile cel Mare (Sf.), *Omilii la Hexaimeron*, Scrieri I, trad. D. Fecioru, PSB 17, EIB, Bucureşti, 1986
- Vasile cel Mare (Sf.), *Omilii la Psalmi, Scrieri I*, trad. D. Fecioru, PSB 17, EIB, Bucureşti, 1986
- Vasile cel Mare (Sf.), *Omilii şi cuvântări*, *Scrieri I*, trad. D. Fecioru, PSB 17, EIB, Bucureşti, 1986
- Vasile cel Mare (Sf.), *Regulile mari*, *Scrieri II*, trad. I. Ivan, PSB 18, EIB, Bucureşti, 1989
- Vasile cel Mare (Sf.), *Regulile mici*, *Scrieri II*, trad. I. Ivan, PSB 18, EIB, Bucureşti, 1989
- Varsanufie (Sf.), *Scrisori duhovniceşti*, trad. D. Stăniloae, F 11, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, 1990

C. *Lucrări şi studii teologice*

- Abrudan, Dumitru, Emilian Corniţescu, *Arheologie biblică*, EIB, Bucureşti, 1994

- Abrudan, Dumitru, *Cărțile didactico-poetice*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2001
- Branişte, Ene, *Liturgica generală*, EIB, Bucureşti, 1985
- Chevalier, Jean, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, Ed. Artemis, Bucureşti, vol. I – 1994; vol. II şi vol. III – 1995
- Coman, I. G., *Patrologie*, EIB, Bucureşti, vol. I – 1984; vol. II – 1985
- Daniel, Constantin, *Pe urmele vechilor civilizații*, Ed. Sport-Turism, Bucureşti, 1987
- *Dicționar biblic*, trad. Constantin Moisa (titlul original: *Nouveau dictionnaire biblique revise*), Editura Stephanus, Bucureşti, vol. I – 1995, vol. II – 1996, vol. III – 1997
- *Dicționar enciclopedic de Iudaism*, trad. Viviane Prager, C. Litman şi Țicu Goldstein, Editura Hasefer, Bucureşti, 2000
- Drimba, Ovidiu, *Istoria culturii şi civilizației*, vol. I, Ed. Ştiințifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1985
- Eliade, Mircea, *Istoria credințelor şi ideilor religioase*, vol. I, ediția a II-a, Ed. Ştiințifică, Bucureşti, 1992
- Flavius, Josephus, *Antichități iudaice*, vol. I, trad. Ion Acsan, Editura Hasefer, Bucureşti, 1999
- Matei, Horia C., *Enciclopedia Antichității*, Ed. Meronia, Bucureşti, 1995
- Moldoveanu, Nicolae, *Dicționar biblic de nume proprii şi cuvinte rare*, Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1995
- Negoiță, Athanase, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, Ed. Credința noastră, Bucureşti, 1992
- Prelipcean, Vladimir, Nicolae Neaga, Gh. Barna, Mircea Chialda, *Studiul Vechiului Testament* (pentru Institutele teologice), ediția a II-a, EIB, Bucureşti, 1985
- Stăniloae, Dumitru, *Teologia morală ortodoxă*, vol. III, EIB, Bucureşti, 1981
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, I, *Facerea*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2002
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, II, *Ieşirea*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2002
- Usca, Ioan Sorin, Ana Usca, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, III, *Leviticul*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2003
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, IV, *Numerii*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2003
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, V, *Deuteronomul*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2004
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, VI, *Iosua*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2004
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, VII, *Judecătorii. Rut*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2005
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, VIII, *1-2 Regi*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2005
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, IX, *3-4 Regi*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2006
- Usca, Ioan Sorin, Ioan Traia, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, X, *1-2 Paralipomena*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2007